

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

ЯСИШЕНА ВАЛЕНТИНА ВАЛЕРІЇВНА

УДК: 657.422:657.6:687(477)

**ГРОШОВІ ПОТОКИ ПІДПРИЄМСТВ ШВЕЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ:
ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ**

Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник:
доктор економічних наук,
професор
Пушкар Михайло Семенович

ТЕРНОПІЛЬ - 2011

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ТА ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО НИХ	11
1.1. Сутність та еволюція грошових коштів і їх потоків	11
1.2. Характеристика грошових потоків швейних підприємств	40
1.3. Формування інформаційної бази системи управління грошовими потоками	58
Висновки до розділу 1	67
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА ОБЛІКУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ШВЕЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ	70
2.1. Відображення руху грошових коштів в обліковій політиці	70
2.2. Управлінський облік грошових потоків	85
2.3. Звітність про рух грошових коштів та її інформативність для системи управління	113
Висновки до розділу 2	125
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ТА АУДИТ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВ ШВЕЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	129
3.1. Системний аналіз грошових потоків	129
3.2. Прогнозування і планування грошових потоків	158
3.3. Організаційна, технологічна та результативна стадії аудиту грошових потоків	174
Висновки до розділу 3	200
ВИСНОВКИ	203
ДОДАТКИ	207
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	256

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток ринкових відносин в Україні супроводжується постійним кругооборотом коштів як у масштабах економіки загалом, так і в межах окремого підприємства. У середині підприємства грошові потоки охоплюють усі господарські процеси та пов'язують його із зовнішнім середовищем, тому непередбачені перебої в інтенсивності, обсязі, напрямі їхнього руху можуть привести до порушення функціонування всіх структурних підрозділів підприємства, вплинути на діяльність роботи в поточному і довгостроковому періодах, спричинити зниження рівня прибутковості й платоспроможності та погіршити фінансовий стан.

За таких умов великого значення набуває управління грошовими потоками підприємства, для здійснення якого керівництво має отримати необхідну інформацію про рух грошових коштів, що формується у системі обліку, аналізу та аудиту. Для підприємств швейної промисловості, які перебувають у кризовому стані, в умовах нестабільності й ризику неплатежів проблема інформаційних ресурсів для управління грошовими потоками стає надзвичайно важливою. Відсутність аналітичної інформації для прогнозування і планування грошових потоків на перспективу зумовлює необхідність проведення досліджень, спрямованих на визначення структури, обсягів даних, форм звітності, термінів подання інформації для системи управління, які ґрунтуються на розробці методик й організації обліку, аналізу та аудиту грошових потоків і їхнього ефективного використання.

У розробках українських вчених не сформовано комплексного підходу до управління грошовими потоками з адаптацією їх до економічної системи країни, що потребує обґрунтування теоретичних, методичних та організаційних засад їхнього обліково-аналітичного відображення. У вітчизняній фаховій літературі висвітлено порядок складання фінансової звітності про рух коштів і розглянуто грошові кошти як об'єкт обліку, аналізу та аудиту, а на грошові

потоки звернуто увагу меншою мірою, ніж у зарубіжних дослідженнях, де грошові потоки є індикатором фінансової стійкості підприємства.

Значний внесок у дослідження проблем обліку, аналізу і аудиту грошових потоків зробили такі відомі українські вчені, як М. Т. Білуха, І. О. Бланк, Ф. Ф. Бутинець, Ю. А. Верига, С. Ф. Голов, Г. М. Давидов, З. В. Задорожний, Г. Г. Кірейцев, Я. Д. Крупка, Л. О. Лігоненко, Н. М. Малюга, О. А. Петрик, А. М. Поддєрьогін, М. С. Пушкар, К. О. Редько, В. С. Рудницький, В. В. Сопко, О. О. Терещенко, І. Д. Фаріон, С. І. Шкарабан й ін. Аналізом цих проблем займалися також зарубіжні науковці, зокрема Е. А. Аренс, В. В. Бочаров, Є. Брігхем, Р. Вандер Віл, Дж. К. Ван Хорн, К. Друрі, А. М. Кінг, Дж. К. Лоббек, Д. Міддлтон, Е. Нікхбахт, Л. Н. Павлова, Т. Райс, Дж. К. Робертсон, Г. В. Савицька, Дж. Фостер, Ч. Хорнгрен та ін.

Враховуючи цінність проведених досліджень, у сучасних умовах стає актуальним визначення нових завдань, які потребують застосування системних і комплексних підходів до вирішення проблем обліку, аналізу й аудиту грошових потоків. Дискусійність багатьох теоретичних і методичних питань, недостатній рівень їхнього дослідження в галузевому аспекті з урахуванням сучасних проблем управління грошовими потоками зумовили вибір теми та визначили спрямованість дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Напрямок дисертаційної роботи пов'язаний з планом науково-дослідних робіт Тернопільського національного економічного університету за темою «Формування інтелектуальної системи обліку для ринкового середовища» (номер державної реєстрації 0106U000524). Здобувач є виконавцем розділу, що розкриває проблеми методики обліку, аналізу й аудиту грошових потоків швейних підприємств. Робота пов'язана з планом науково-дослідних робіт Вінницького інституту економіки Тернопільського національного економічного університету за темою «Шляхи удосконалення обліку і аудиту грошових потоків підприємств швейної промисловості» (номер державної реєстрації 0107U012223), зокрема у підготовці розділів «Звітність про рух грошових

коштів та її використання в системі менеджменту», «Вдосконалення методики синтетичного та аналітичного обліку готівкових та безготівкових розрахунків». Також за темою «Дослідження обліково-аналітичного забезпечення системи управління промислових підприємств» (номер державної реєстрації 0109U000032) автором підготовлено розділ «Формування інформації та методика аналізу грошових потоків промислових підприємств».

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних та методичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку, аналізу й аудиту грошових потоків підприємств швейної промисловості.

Для досягнення визначеної мети необхідно виконати такі завдання:

- уточнити дефініцію поняття «грошовий потік» та доповнити класифікацію грошових потоків;
- дослідити стан і основні тенденції економічного розвитку підприємств швейної промисловості й динаміку та структуру їхніх грошових потоків;
- здійснити аналіз формування інформаційної бази для системи управління грошовими потоками;
- розробити пропозиції з удосконалення облікової політики підприємства щодо обліку руху грошових коштів та їх еквівалентів, а також курсових різниць;
- виявити недоліки в системі управління грошовими потоками швейних підприємств і сформулювати організаційні засади управлінського обліку грошових потоків за центрами фінансової відповідальності (ЦФВ);
- окреслити шляхи використання інформації, наведеної у звітності про рух грошових коштів, у системі управління грошовими потоками;
- узагальнити та систематизувати процес проведення аналізу грошових потоків з пристосуванням його до сучасних умов господарювання підприємств швейної промисловості;
- з'ясувати зміст організаційної, технологічної й результативної стадій аудиту грошових потоків.

Об'єкт дослідження – процес формування і використання грошових потоків на промислових підприємствах.

Предметом дослідження є організація та методика обліку, аналізу й аудиту грошових потоків підприємств швейної промисловості України.

Методи дослідження. У процесі наукового дослідження використано такі методи: індукції, дедукції, абстрагування, теоретичного узагальнення і порівняння – при з'ясуванні сутності, удосконаленні класифікації грошових потоків та виявленні факторів, що впливають на них; групування, спостереження, графічного відображення інформації, порівняння – при дослідженні закономірностей формування грошових потоків швейних підприємств; спостереження, групування, документування, моделювання – при вдосконаленні обліку грошових потоків; використання абсолютних, відносних і середніх величин, групування, порівняння, систематизації, методи кореляційного аналізу, коефіцієнтний метод – при проведенні аналізу грошових потоків; спостереження, порівняння, групування, узагальнення, моделювання – при розробленні методики аудиту грошових потоків.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативні документи з питань обліку і контролю грошових коштів, наукові праці й публікації у періодичних виданнях вітчизняних та зарубіжних учених-економістів і практиків з питань економіки, менеджменту, обліку, фінансів, аналізу, планування й аудиту. В роботі використано офіційні матеріали Міністерства фінансів України, Державного комітету статистики України, фінансову та статистичну звітність швейних підприємств.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в узагальненні теоретичних положень з обліку, аналізу й аудиту грошових потоків підприємств швейної промисловості в ринковому середовищі, розробленні рекомендацій щодо вдосконалення методик обліково-аналітичного процесу та отримання інформації для управління грошовими потоками. Результати дослідження, які містять наукову новизну дисертаційної роботи, полягають у такому:

уперше:

– розроблено алгоритм здійснення аудиту Звіту про рух грошових коштів за планом та програмою з виділенням стадій, етапів, методів, прийомів, процедур і тестів, що дає можливість скоротити час на виявлення відхилень та помилок у фінансово-господарській діяльності, систематизувати види робіт і їхній розподіл між окремими аудиторами й обрати оптимальний варіант перевірки залежно від величини підприємства;

удосконалено:

– класифікацію грошових потоків шляхом доповнення її такими новими критеріями і видами: участь грошового потоку в формуванні прибутку; рівень синхронності грошового потоку; умови розрахунків; види готової продукції, товарів, послуг; рівень впливу на прийняття рішення; рівень планування грошових потоків. Пропонована класифікація дасть змогу врахувати вплив потоків на господарські процеси підприємства та розширити спектр необхідної інформації для системи управління;

– організаційні засади і структуру інформаційної бази для системи управління грошовими потоками, в якій виділено і об'єднано підсистеми обліку, аналізу, прогнозування, планування, аудиту та зовнішніх джерел інформації з метою забезпечення необхідної інформації про грошові потоки на вимогу апарату управління;

– форми відомостей аналітичного обліку курсових різниць на основі відкриття додаткових аналітичних рахунків за видами іноземних валют, з допомогою яких стає можливим отримання детальної інформації про рух грошових коштів на валютному рахунку, коливання курсових різниць і переоцінку валютних коштів;

– загальну модель руху грошових потоків за центрами фінансової відповідальності (ЦФВ) швейних підприємств на основі їхнього кодування у системі управлінського обліку. Пропонована модель дає змогу обліковувати й ідентифікувати їх з метою оптимізації та контролю використання за обсягом, видом діяльності, окремими центрами і сферами відповідальності, а також

розробити форми внутрішніх управлінських реєстрів з різним ступенем деталізації інформації для потреб менеджменту;

– процес проведення системного аналізу, який базується на поетапному дослідженні грошових потоків та реалізується через визначення показників ліквідності, ділової активності підприємства, аналізі показників Звіту про рух грошових коштів і групи аналітичних фінансових коефіцієнтів, забезпечує виявлення слабких місць та тенденцій розвитку грошових потоків. У перспективі це сприятиме зменшенню ризику втрати платоспроможності й підвищенню рівня ефективності управління грошовими потоками;

набули подальшого розвитку:

– уточнення поняття «грошовий потік» підприємства, що трактується як процес надходження і вибуття грошових коштів та їхніх еквівалентів за визначеними часовими інтервалами, що генерується його звичайною й надзвичайною діяльністю і який пов'язаний із зовнішніми та внутрішніми факторами простору, структури, ризику й ліквідності;

– положення до Наказу про облікову політику підприємства щодо розкриття критеріїв віднесення фінансових інвестицій до еквівалентів грошових коштів; порядку перерахунку грошових коштів в іноземній валюті; введення аналітичних рахунків до робочого плану і відомостей перерахунку іноземної валюти до курсу гривні; порядку складання Звіту про рух грошових коштів непрямим методом у системі управлінського обліку для великих та середніх підприємств і скороченої форми звіту прямим методом для малих підприємств;

– застосування нових назв рахунків і субрахунків з обліку грошових коштів та їх еквівалентів з метою достовірного відображення об'єктів, які на них обліковуються, та встановлення відповідності їхніх назв і розміщення у Плані рахунків, що не буде суперечити їхньому розкриттю у фінансовій звітності.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості застосування на практиці запропонованих рекомендацій щодо вдосконалення

методики обліку, аналізу й аудиту грошових потоків, що сприятиме підвищенню ефективності використання грошових потоків у процесі управління ними. Результати дослідження знайшли практичне застосування на підприємствах швейної промисловості України: ВАТ «Володарка» (довідка № 122 від 15.04.2010 р.), ВАТ «Козятинська швейна фабрика» (довідка № 243 від 5.10.2010 р.) та ЗАТ «Поділля» (довідка № 656 від 14.10.2010 р.).

Результати дослідження використано у навчальному процесі Вінницького інституту економіки Тернопільського національного економічного університету (довідка № 0101 від 28.09.2010 р.).

Особистий внесок здобувача полягає у розробці рекомендацій щодо вдосконалення методики та організації обліку, аналізу й аудиту грошових потоків підприємств швейної промисловості. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в роботі використано лише ті ідеї та положення, які є особистим внеском здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційної роботи доповідалися та обговорювалися на науково-практичних конференціях і семінарах, зокрема на: III міжвузівській науково-практичній конференції студентів, магістрантів та аспірантів «Фінансова система України в сучасних умовах та напрями її удосконалення» (м. Вінниця, 2007 р.); науково-методичному семінарі кафедри обліку і аудиту ВІЕ ТНЕУ «Бухгалтерський облік: проблеми теорії та практики» (м. Вінниця, 2007 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Створення інтелектуальної системи обліку для економіки України» (м. Тернопіль, 2007 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми і перспективи соціально-економічного розвитку регіону в умовах євроінтеграційних процесів» (м. Чернівці, 2008 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Спецпроект: аналіз наукових досліджень» (м. Дніпропетровськ, 2008 р.); науково-практичній конференції «Перспективи розвитку контролінгу як науки: теорія та практика» (м. Тернопіль, 2008 р.); Першій науково-практичній конференції молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів «Актуальні проблеми і

перспективи розвитку економіки України» (м. Луцьк, 2008 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теорія та практика ринкових перетворень: економічний та соціальний контекст» (м. Вінниця, 2008 р.); VI Міжнародній науковій конференції «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації» (м. Київ, 2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Місце та роль України в глобалізованому світі: економічні, політичні, культурні аспекти» (м. Вінниця, 2009 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 2009 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин» (м. Умань, 2009 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю» (м. Черкаси, 2009 р.); Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Особливості реформування економіки України в умовах глобальної економічної кризи» (м. Вінниця, 2009 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в умовах економічної нестабільності» (м. Вінниця, 2010 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції «Альянс наук: вчений вченому» (м. Дніпропетровськ, 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі» (м. Тернопіль, 2010 р.).

Публікації. За результатами дисертаційної роботи опубліковано 26 наукових праць загальним обсягом 7,56 друк. арк., з яких 8 надруковано у наукових фахових виданнях (3,83 друк. арк.), 2 – в інших наукових виданнях (0,5 друк. арк.), 16 – у збірниках тез доповідей і матеріалів науково-практичних конференцій (3,23 друк. арк.). Обсяг частки дисертанта в опублікованих працях становить 7,18 друк. арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРІЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ТА ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО НИХ

1.1. Сутність та еволюція грошових коштів і їх потоків

Гроші є атрибутом суспільства, яке досягає певної стадії економічного розвитку, і одним з найважливіших об'єктів досліджень, що привертають увагу представників економічних наук, як феномен вчення про особливе, унікальне, неповторне явище у своїй цілісності. За допомогою грошей спрощується товарний обмін у суспільстві, вимірюється обсяг продукції, підтримуються пропорції між виробництвом і споживанням на макроекономічному рівні держави, визначається ефективність роботи підприємств.

Питанням походження і природи грошей, грошового обігу і кредиту, а також їх функцій приділяли особливу увагу такі всесвітньо відомі вчені, як А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. С. Мілль, К. Маркс, Дж. Кейнс, Т. Крамп, І. Фішер, М. Фрідман, Л. Харріс, П. Самуельсон та інші. Значний внесок у розвиток функціонування грошей в умовах ринкового розвитку економіки зробили вітчизняні економісти, а саме: М. Туган-Барановський, А. Гальчинський, Н. Костіна, В. Лагутін, М. Савлук та інші.

Обсяг артефактів, що свідчать про появу грошей, постійно збільшується з розвитком науки і новими археологічними відкриттями. Виникненню грошей передував процес товарного обміну між людьми, що був досить незручним через те, що потрібно було докласти багато зусиль для того, щоб знайти потрібний товар і обміняти його на інший. Повноцінні (натуральні) гроші виникли на ранніх стадіях розвитку цивілізації в умовах розвинутих товарних відносин (торгівля предметами першої необхідності), що було характерним для Єгипту, Шумерії, Китаю в III тисячолітті до н. е. Роль грошей виконували різні товари (шкіра, хутро, худоба, пшениця, рис, овес, риба, сіль, тканина, намисто, тютюн, мушлі, оливкова олія, какао-боби, пресовані плитки чаю, каміння, раби

тощо), тобто за основу вибирали один з товарів, за яким здійснювали обмін на будь-який інший товар. На деяких територіях досить широко в ролі грошей використовували прикраси та дорогоцінні вироби, які визнавали особливо придатними для цієї ролі. Згодом із цих товарів виокремлювався найбільш ходовий товар для певної території, на який обмінювалися всі інші товари. Таким чином, цей товар ставав загальним еквівалентом вартості. Використання товарних грошей мало ряд недоліків – неоднорідність, незручність у використанні, нездатність довго зберігати свою вартість, нездатність швидко знайти покупця на ринку та інші.

З плином часу місце товарних грошей замінили металеві гроші, які спочатку використовувались у вигляді зливок із золота, срібла, міді, олова, цинку. Хоча металеві зливки були більш зручними у використанні ніж товар і прикраси, але потребували постійного зважування, визначення проби та ділення на частини. Тому логічним став перехід до такої форми грошей, як металеві монети.

Перші монети з'явилися у Китаї та в країнах Близького Сходу в VIII-VII ст. до н.е. і вони здебільшого виготовлялися з міді [40, с. 59]. Форма монет була різноманітною: у Мексиці – зливки міді у вигляді літери «Т»; в Індокитаї – товсті мідні прути; в Північній Америці – свинцеві кульки; в Африці – залізячки, схожі на підкову; в Ольвії – з бронзи у формі дельфінів і наконечників стріл [82, с. 9]. Але монети круглої форми виявилися найпридатнішими для використання, тому що в процесі використання були найзручнішими та найменше стиралися.

Карбування монет перейшло до повноважень держави (контроль їх обігу, форми, таврування, вмісту металу, що відповідав номінальній вартості монет). Держава також боролася з підробкою грошей, узаконювала метали, з яких виготовляли гроші (як правило, це були золото і срібло).

Повноцінні металеві монети в процесі використання стиралися і втрачали свою масу, не змінюючи вартості. Це спричинило виникнення білонних (сплавів) та розмінних монет, номінальна вартість яких перевищувала їх вагову

вартість. Розмінну монету спочатку карбували із золота та срібла, а згодом з міді, бронзи, нікелю. Білонну монету використовують в усьому світі до цього часу. До недоліків металевих грошей можна віднести значні витрати праці на їх виготовлення, утримання та переміщення. Можна стверджувати, що неповноцінні монети вимостили шлях для паперових грошей, які виникли в процесі розширення масштабів товарного обміну та ринкових відносин і стали продуктом історичного розвитку грошей.

У працях А. Гальчинського зазначено, що спочатку паперові гроші почали використовувати в Китаї ще у VIII ст. н. е. У Європі це сталося значно пізніше. У Франції їх емісія розпочалася у 1783 р. Банкнотний обіг в Англії відноситься до кінця XVIII ст. Право емісії паперових грошей було надано Віденському банку у 1762 р. Спочатку випуск банкнот мав епізодичний характер, а з 1771 р. здійснювався на регулярних засадах. Емісію паперових грошей у Північній Америці почали наприкінці XVII ст., а у Росії їх появлення датується 1769 роком [40, с. 62].

Паперові гроші в обіг запроваджувала держава, опираючись на свій авторитет, що було цілком природним для спрощення і прискорення грошового обороту й надання йому більшої гнучкості та економічності. Одночасно паперові гроші могли розмінюватися на золото і срібло, вони мали різну купівельну спроможність і були обов'язкові до приймання.

Обмін паперових грошей на золото припинився в Росії у 1854 р., а в більшості країн Заходу під час економічної кризи 1929–1933 рр. і після неї. Цим завершився перехідний етап товарних грошей до нетоварних (неповноцінних) грошей. Відбулася демонетизація золота і срібла, які перетворилися на звичайний товар, тому що були повністю витіснені зі сфери грошових відносин [40, с. 63]. Паперові гроші виступили в грошовому обороті як замітники золотих і срібних монет, хоча самі не мали власної вартості. Держава почала відігравати основну роль у визначенні форми, зовнішньої атрибутики грошей, обсягу випуску їх в обіг через центральний банк.

Сучасні паперові гроші належать до кредитних грошей, тому що розвиваються на кредитній основі. Вони є борговими зобов'язаннями певних суб'єктів ринкової економіки. До кредитних грошей відносять: вексель, банкноту, чек, депозитні та електронні гроші.

Історія свідчить, що у своєму розвитку гроші у все більшій мірі виконують роль кредиту, коли замість готівки використовують різні форми майже грошей – паперів, що заміняють гроші.

Перші векселі виникли в середині XII ст. в Італії і були звичайною борговою розпискою, а згодом перетворились на універсальний платіжний, розрахунковий і кредитний документ [78, с. 53]. Вексель виконує роль грошей, отриманих у кредит на строк, поки не настане час його оплати.

З XVII ст. банки на основі кредитних операцій почали випускати банкноти, які використовували як зобов'язання банку повернути золото за першою вимогою купців.

Банкнота є формою грошей у вигляді цінного паперу, що випускає банк. Це простий вексель, який означає безстрокове зобов'язання, що передається з рук у руки і свідчить про заборгованість банку пред'явнику на суму, вказану в банкноті. На відміну від вексяля, банкнота має суспільну гарантію, є безстроковим зобов'язанням, не пов'язана з конкретною торговою операцією, випускається в будь-якій сумі. Сучасні банкноти (грошові білети) перетворилися у неповноцінні паперові гроші.

Поширення практики безготівкових розрахунків між покупцями і продавцями через банківську систему призвело до появи чеків, як форми платежу. Чек – це цінний папір, нічим не обумовлене розпорядження власника органу банку здійснити платіж на зазначену в ньому суму особі, яка пред'явила чек до оплати. Банки використовують чеки у двох формах: для отримання готівки в банку та для безготівкових розрахунків. Розрахунки чеками створюють певні перешкоди для вільного обороту грошей, тому закономірним було виникнення депозитних грошей.

Депозитні гроші є неповноцінними знаками вартості, оскільки не мають речового вираження, існують у вигляді певних сум на банківських рахунках клієнтів, які використовують їх для платежів у безготівковій формі. Різновидом депозитних грошей є електронні гроші, які зберігаються у пам'яті комп'ютерів і здійснюють свій рух автоматично за безпосереднім розпорядженням власників поточних рахунків. Електронні гроші – це інформація про суму грошей клієнта в електронній формі, що зберігається в комп'ютері банку та мікропроцесорній картці клієнта. Цю інформацію передають за допомогою телекомунікаційних ліній у мережу банкоматів, з яких власники електронних карток отримують гроші в режимі on line, що значно прискорює грошовий обіг.

Зміна суспільних відносин та нові вимоги ринку до грошей вимагають постійної трансформації їх форм відповідно до потреб економіки. Зміну форм грошей у процесі їх еволюційного розвитку відображено на рис. 1.1.

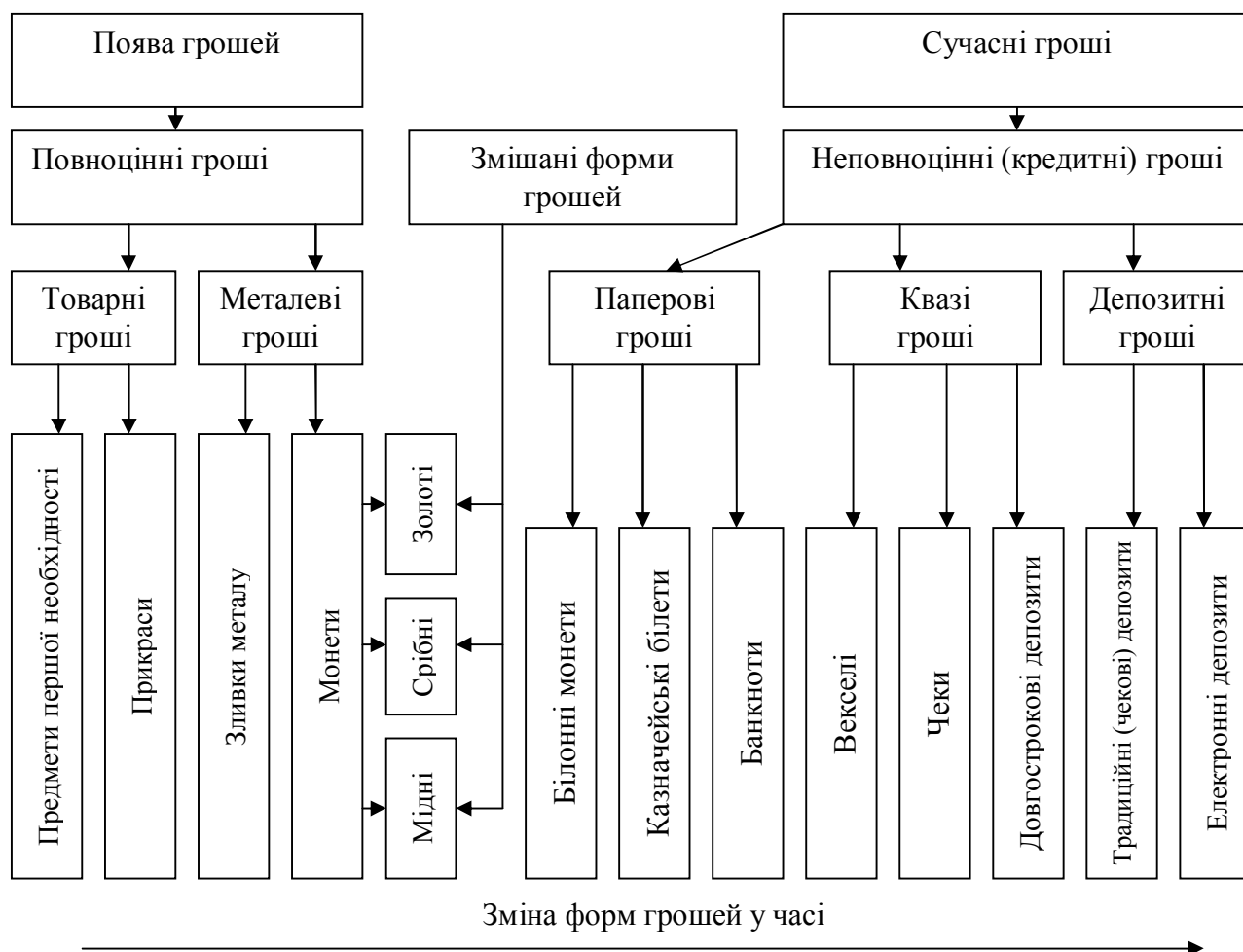

Рис. 1.1. Еволюція форм грошей

Джерело: [78, с. 42] з незначними змінами

Гроші змінювали свою форму внаслідок розвитку цивілізації в такій послідовності – товарні, металеві, паперові, квазігроші, депозитні. Дослідження історії зміни форм грошей дозволяє виявити закономірності їх подальшого розвитку, причини та наслідки існування різноманіття форм розрахунків, функціонування їх в ринковій економіці, визначити ефективність їх використання і свідомо управляти ними.

Не зважаючи на те, що визначення сутності грошей досліджується економістами близько 300 років, до цього часу воно залишається дискусійним. В певній мірі визначення сутності грошей можна розкрити через їх функції. Питання функцій грошей розкрито досить повно, хоча окремі дослідники акцентують увагу лише на основних із них.

Класичним вважається виділення функцій грошей К. Марксом, який виділяє п'ять функцій: міри вартості, засобу обігу, нагромадження, засобу платежу і всесвітніх грошей [121, с. 98–145].

Близькі до цього визначення функції, що наводить англійський вчений Т. Крамп: засіб платежу, міра вартості, одиниця виміру, засіб обігу та засіб нагромадження багатства [40].

Економісти К. Р. Макконнелл та С. Л. Брю визначають, що гроші виконують функції засобу обігу, міри вартості й засобу збереження, значно звужуючи сфери їх прояву [119, с. 264–265].

Л. Харріс виділяє такі функції грошей: засобу обігу, одиниці підрахунку та засобу збереження вартості, що також обмежує глибину дослідження, оскільки не враховує основної функції платежу. [202, с. 82].

Зміна форм грошей, економічного і соціального становища в світі вплинули на функції грошей. Сучасні гроші виконують такі основні функції, як засіб визначення ціни, засіб обігу, засіб платежу, засіб збереження і нагромадження цінностей, засіб інформаційного обміну з оцінки і прогнозу об'єктів, явищ, процесів соціально-економічного характеру.

Функція грошей, як засобу визначення ціни, здійснюється через цінове вираження відносної вартості товарів, тобто за допомогою грошей

встановлюються ціни на товари. Потрібно підкреслити, що вартість товару, виражена через ціну в грошових одиницях, є відносною. Ціна товару не завжди збігається з реальними витратами, вкладеними в цей товар, а переважно формується під впливом попиту і пропозиції, реклами, економічного і соціального стану в країні, податкового навантаження та інших чинників.

Функція засобу обігу розкривається через купівлю, продаж товарів і послуг. Ця функція реалізує рух відносних вартостей товарів, тобто їх фактичний обмін.

Засіб збереження і нагромадження цінностей розкриває здатність грошей виступати засобом збереження цінностей. Гроші є найпоширенішою формою багатства, тому що мають властивість легко перетворюватися на інші форми активів. Реалізовувати себе в ролі засобу нагромадження гроші можуть лише за умови, що вони є стійкими і стабільними. В період стрімкого росту інфляції знецінені гроші перестають виконувати функцію засобу збереження і нагромадження цінностей.

Функції засобу обігу і засобу платежу взаємопов'язані і взаємодоповнюються. Гроші, як засіб платежу, передаються від одного суб'єкта відносин до іншого, та обслуговують найбільшу частину всього економічного обороту. Сфера функціонування грошей, як засобу платежу дуже широка і охоплює всі сторони суспільного життя. За допомогою цієї функції здійснюється виплата грошей за набуття можливості володіти обраними благами.

У своїх роботах професор О. Т. Євтух виокремлює інформаційну функцію грошей, стверджуючи, що гроші – це насамперед інформаційний інструмент, а банківська система є основною ланкою фінансової системи в країні та потужною інформаційною системою. Виникнення і поширення електронних грошей дає можливість усвідомити інформаційну сутність грошей. За допомогою інформаційної функції грошей здійснюється оцінка стану економіки країни в цілому та окремих підприємств, прогноз економічного і

соціального розвитку держави, планується робота підприємств в перспективі [65, с. 6].

Сутність грошей, як філософська категорія, означає сукупність глибинних зв'язків, відношень і внутрішніх законів, які обумовлюють появу, функціонування та розвиток грошової системи. В основі грошей лежать закони людського суспільства, в якому гроші виступають атрибутом, невід'ємною властивістю економічної системи. Без грошей економіка втрачає свій сенс, тому правильним є вислів, що гроші – кровноносна система економіки.

Таким чином, гроші – це історично змінний винахід людства, важливий чинник ринкового середовища, без якого немислиме сучасне суспільство. За допомогою грошей здійснюється вираження вартості товарів, обмін товарів, внутрішні і міжнародні платежі, збереження і нагромадження цінності та інформаційний обмін з оцінки і прогнозу об'єктів, явищ, процесів соціально-економічного характеру.

Поряд з розвитком вчення про сутність та функції грошей відбувається процес удосконалення й руху грошей, тобто обороту грошей.

Грошовий оборот з точки зору політекономії – це процес безперервного руху грошей між суб'єктами економічних відносин у процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання валового національного продукту [107, с. 19].

Грошовий оборот характеризується такими показниками, як вхідні та вихідні канали руху коштів. У межах держави грошовий оборот складається з окремих каналів руху грошей між такими інституціями, як:

- центральним банком і комерційними банками;
- центральним банком і державою;
- комерційними банками;
- банками і підприємствами й організаціями;
- банками та населенням;
- державою, населенням і підприємствами;
- підприємствами, організаціями та населенням;
- фізичними особами;

- банками і фінансовими інструментами різноманітного призначення.

За кожним з наведених каналів гроші здійснюють зустрічний рух, тобто товарні потоки закономірно створюють зустрічний рух грошових потоків. Грошовий оборот розглядають на макроекономічному та мікроекономічному рівнях (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Основні ознаки грошового обороту на макроекономічному і мікроекономічному рівнях

Ознака	Грошовий оборот на макрорівні	Грошовий оборот на мікрорівні
1. Сфера обслуговування	Обслуговує усі фази суспільного відтворення: виробництво, розподіл, обмін, споживання та всі ринки	Обслуговує домашні господарства й фірми (підприємства)
2. Рівень	Оборот грошей на рівні суспільства	Оборот грошей на рівні населення, фірми (підприємства)
3. Форма функціонування	Гроші не виступають як багатство, а функціонують виключно як гроші. Від збільшення маси грошей багатство країни не зростає. Раптове збільшення грошової маси може призвести до інфляційних процесів	Функціонують у формі капіталу (витрачаються з метою їх збільшення) або у формі грошей (виконують функцію засобу обігу і платежу). Гроші виступають як багатство, яким володіє власник цього індивідуального капіталу. Для індивідуального чи колективного капіталу, чим більшою кількістю грошей володіє власник, тим він багатший і має більше можливостей заробити прибуток
4. Джерела поповнення	Грошова маса необхідна для сукупного грошового обороту складається з наявної в грошовому обороті маси грошей, яка є в розпорядженні економічних суб'єктів. Якщо виникає потреба в поповненні грошової маси то вона збільшується за рахунок додаткової емісії грошей, позик на світовому ринку	Грошові кошти, необхідні для виробничого і особистого споживання, отримують завдяки реалізації товарів, робіт (послуг). Поповнення відбувається за рахунок власних накопичень та позик на грошовому (фінансовому) ринку

Джерело: Узагальнено автором на основі думок провідних економістів [123, с. 49; 215, с. 68-70]

Грошові обороти на макро- і на мікрорівні мають глибинні зв'язки і взаємозалежності. Грошовий оборот на макроекономічному рівні впливає на глобальні економічні процеси.

На рівні підприємства (макрорівні) грошовий оборот має іншу сутність, оскільки він суб'єктивується, виходячи з різних факторів впливу на нього. Сутність грошового обороту полягає в сприянні обміну між клієнтами з приводу отримання матеріально-технічних ресурсів та збуту продукції, виконаних робіт і послуг. При цьому придбання матеріальних ресурсів супроводжується відтоком грошей з підприємства, а збут продукції – їх притоком.

Інтенсивність грошового обороту залежить від терміну оборотності запасів, перетворення їх у готову продукцію в технологічному процесі (виробництво продукції) та збутовій діяльності. Інтенсивність знаходиться у прямій залежності від загального циклу оборотності активів. Чим коротший термін оборотності, тим більша інтенсивність грошового обороту.

За характером економічних відносин, що реалізуються в сукупному грошовому обороті, виокремлюють сектор грошового обігу і фінансово-кредитний сектор. Структура грошового обороту за економічним змістом наведена на рис. 1.2.

Сектор грошового обігу обслуговує сферу обміну. Основними характеристиками для цієї сфери є еквівалентність обміну (передані гроші еквівалентні вартості отриманого товару, робіт та послуг), а також безповоротність обміну (передані гроші не повертаються до попереднього власника).

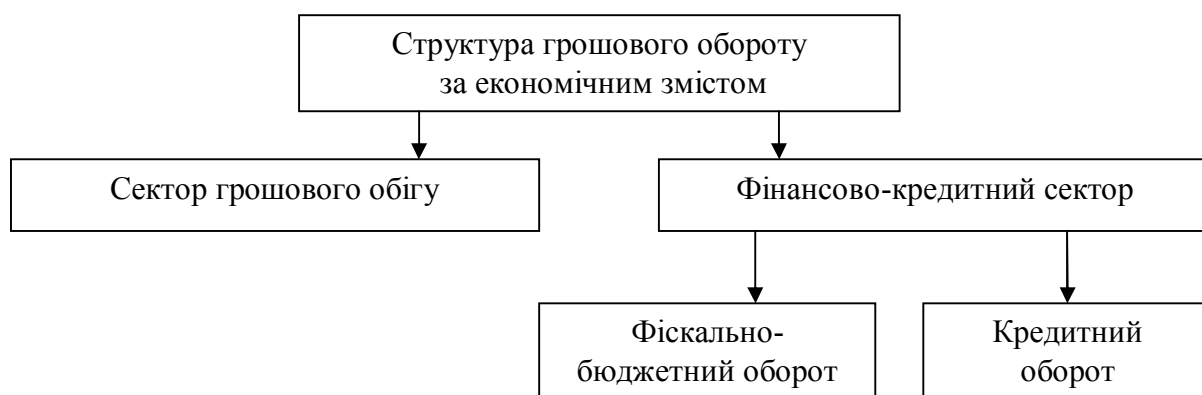

Рис. 1.2. Структура грошового обороту за економічним змістом

Джерело: [175, с. 22]

Фінансово-кредитний сектор поділяється на фіскально-бюджетний і кредитний оборот. Фіскально-бюджетний оборот характеризується нееквівалентністю, яка полягає в тому, що один суб'єкт сплачує гроші (податки, обов'язкові збори) і не одержує реального товару, а інший суб'єкт (держава) одержує гроші без передачі товару. Кредитний оборот має зворотний характер, який полягає в тому, що суб'єкт, який передає кошти у тимчасове користування (депозити, цінні папери), після визначеного строку отримує дохід у вигляді відсотків, дивідендів, а також поверне вкладений капітал.

Функціонування грошей в обігу здійснюється в готівковий і безготівковий формах. Готівковий обіг передбачає рух грошей поза банками, безпосередньо обслуговуючи відносини економічних суб'єктів. Він здійснюється через оплату придбаного і боргових зобов'язань законними платіжними засобами – банківськими білетами та розмінною монетою. Обслуговує переважно відносини, пов'язані зі сферою особистого споживання. Безготівковий обіг передбачає рух грошей на рахунках у банках, не виходячи за межі банківської системи, що відкриває можливість контролювати грошовий оборот, а також впливати на відносини економічних суб'єктів банкам та органам державного управління. Здійснюється шляхом оплати придбаного і погашення боргів шляхом перерахування грошових сум на рахунки, відкриті учасниками грошового обігу в банках. Обслуговує переважно підприємства та організації [78, с. 127].

Рух грошових коштів в макроекономічному масштабі відбувається між суб'єктами грошового обороту. Суб'єктів грошового обороту автори [52, 54, 78, 123, 175] пропонують об'єднувати у такі групи:

1. *Фірми* — суб'єкти (фізичні та юридичні особи), що забезпечують створення і реалізацію ВВП.

2. *Домашні господарства* — суб'єкти (усі сімейні одиниці, що мають самостійні грошові доходи та витрати), які забезпечують виробництво ВВП основними факторами (робочою силою, засобами виробництва тощо) і є кінцевими його споживачами.

3. *Державні структури* — суб'єкти (державні управління, уряд), які забезпечують розподіл та перерозподіл вартості створеного національного доходу та національного продукту, здійснюючи вплив на реалізацію і споживання останнього.

4. *Фінансові посередники* — сукупність суб'єктів (банки, страхові компанії, інвестиційні фонди тощо) фінансового ринку, які спрямовують потік грошових коштів від їх власників до позичальників.

Також грошові платежі здійснюються між окремими суб'єктами в середині групи.

Грошовий оборот взаємопов'язує основні ринки (ринок продуктів, ринок ресурсів, фінансовий ринок, світовий ринок), через які здійснюється більшість грошових платежів між економічними суб'єктами і забезпечується функціонування єдиного ринкового простору країни. Схематично основні ринки в моделі грошового обороту вказані на рис. 1.3.

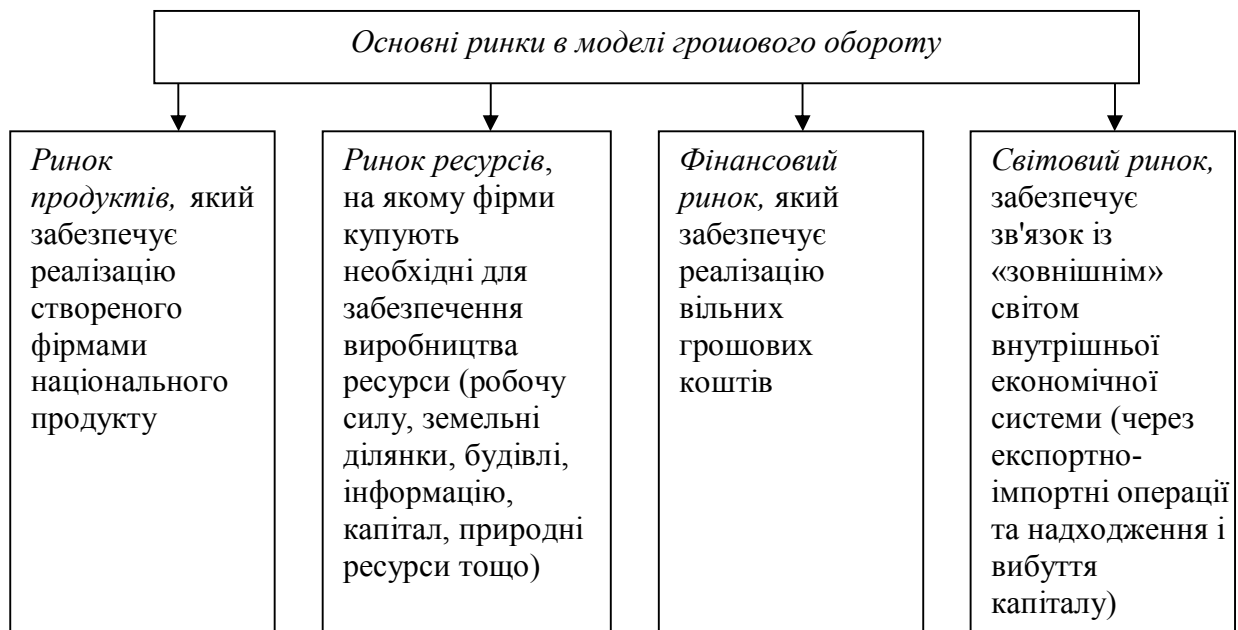

Рис. 1.3. Основні ринки в моделі грошового обороту

Джерело: [175, с. 19]

На макроекономічному рівні визначення грошових потоків трактується так: *грошовий потік* — сукупність платежів, які обслуговують окремий етап (чи його частину) процесу розширеного відтворення [78, с. 131; 52, с. 67; 175, с. 21; 123, с. 56].

А. І. Щетинін дає таке визначення: грошовий потік — це рух грошей, який має певний напрямок, пов'язаний з обслуговуванням руху відповідного потоку товарів та послуг і характеризується певними особливостями [215, с. 72].

В економічній літературі існує багато варіантів побудови моделі грошового обороту [78, с. 130; 52, с. 66; 175, с. 20; 123, с. 58; 215, с. 73]. На наш погляд, найбільш вдалим варіантом є модель М. І. Савлука [54, с. 70], на основі якої побудовано схему грошового обороту наведену на рис. 1.4.

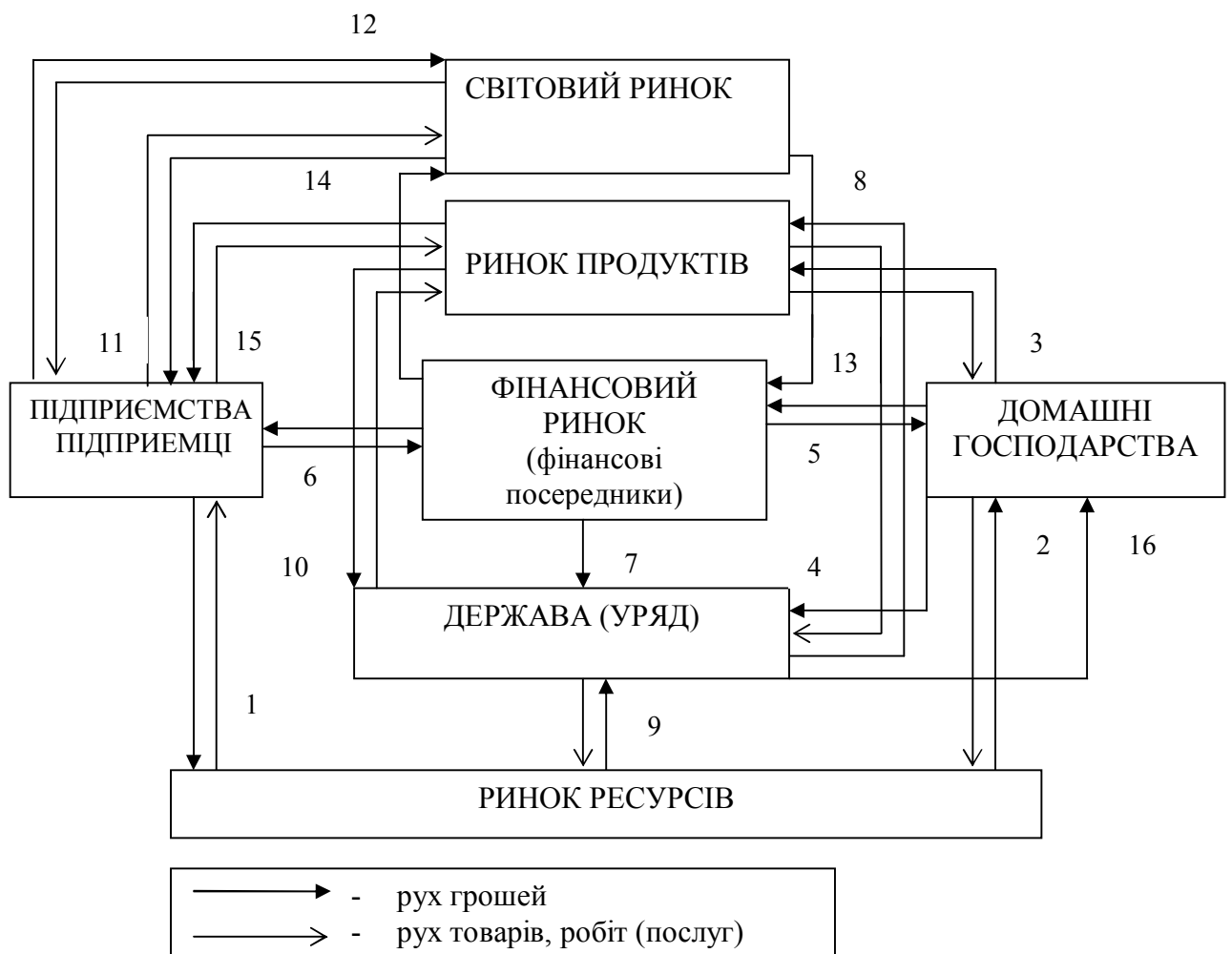

Рис. 1.4. Модель грошового обороту на макроекономічному рівні

Джерело: [175, с. 19] з незначними змінами

У моделі сукупного грошового обороту виділено такі основні грошові потоки:

1. Сукупність платежів підприємств і підприємців, необхідних для придбання ними ресурсів (робоча сила, земля, нерухомість інші засоби виробництва). Назустріч цьому потоку рухаються придбані ресурси.

2. У результаті реалізації ресурсів домашніми господарствами формується грошовий потік, який складається з доходів домашніх господарств від реалізації ресурсів (заробітна плата, рента, дивіденди, виручка від реалізації матеріальних цінностей), що складають національний дохід країни.

3. Грошовий потік, який домашні господарства спрямовують на внутрішній ринок для закупівлі продуктів.

4. Частина національного доходу домашніх господарств, що спрямовується уряду в вигляді податків.

5. Частина національного доходу, в вигляді заощаджень, спрямовується домашніми господарствами на фінансовий ринок.

6. Підприємствам і підприємцям для свого розвитку потрібні додаткові кошти. Тому формується грошовий потік у вигляді кредитів, які надають фінансові посередники.

7. Формування грошового потоку при наданні позик урядові, коли йому недостатньо податкових надходжень для покриття витрат бюджету.

8. Витрачання коштів на державні закупівлі.

9. У сучасних умовах держава виступає учасником суспільного виробництва, вона виходить на ринок ресурсів для реалізації ресурсів.

10. Виробляючи свою продукцію на державних підприємствах, держава виходить на ринок продуктів, формуючи грошовий потік.

11. Економіка України не існує ізольовано, вона відкрита для зв'язків із світовим ринком. Це зумовлює виникнення грошового потоку, який сприяє надходженню в країну грошей зі світового ринку в оплату експорту.

12. Грошовий потік, який фірми спрямовують на світовий ринок, формує грошовий потік з вибуття коштів на придбання товарів за імпортом.

13. Грошовий потік, який складається з руху капіталу, що надходить зі світового ринку на внутрішній фінансовий ринок.

14. Грошовий потік, який складається з вільних грошових коштів, що рухаються з внутрішнього фінансового ринку на світовий ринок.

15. Підприємства і підприємці після реалізації товарів, робіт (послуг) отримують виручку, яка формує грошовий потік (національний продукт).

16. Формування грошового потоку на підтримку домашніх господарств у вигляді трансфертних платежів.

Збалансованість грошових потоків має важливе і вирішальне значення для ефективного функціонування і розвитку економіки країни. Збалансування грошового обороту, а отже його нормальне функціонування забезпечується вирівнюванням двох ключових потоків — національного доходу та реалізації національного продукту. Між цими потоками існує внутрішній зв'язок, зумовлений єдністю процесу суспільного відтворення, що створює об'єктивну основу для їх вирівнювання [54, с. 74]. Це збалансування потоку 2 (національний дохід) і потоку 15 (національний продукт).

Весь сукупний грошовий оборот забезпечується певною масою грошей, величина якої має важливе значення для економічної стабільності. Зміна кількості грошей безпосередньо впливає на інтенсивність обороту грошей, на випуск ВВП, на рівень цін, зайнятість та інші економічні показники. Грошова маса, яка перебуває в обігу, її структура і динаміка є найважливішими макроекономічними показниками стану економіки, а її регулювання є ключовим напрямом державної грошово-кредитної політики.

Поняття «грошовий потік» на мікроекономічному рівні також привертає увагу багатьох практиків і науковців. Досліджуються і вивчаються різні аспекти поняття «грошовий потік».

Проблеми сутності, класифікації, формування і функціонування грошових потоків підприємств у сучасній економічній літературі відображені у наукових роботах таких вітчизняних і зарубіжних економістів, як Дж. К. Ван Хорна, С. Брігхема, Е. Нікхбахта, Т. Райса, А. М. Кінга, Р. Б. Тяна, В. В. Бочарова, Л. Н. Павлової тощо, та українських вчених І. О. Бланка,

О. О. Терещенка, Л. О. Лігненко, А. М. Поддєрьогіна, Г. Г. Кірейцева та інших економістів.

Незважаючи на існуючі зарубіжні та вітчизняні видання з проблем обліку, аналізу, управління, планування і контролю грошових потоків, автори з різним ступенем теоретичного і практичного висвітлення розкривають питання їх сутності і класифікації. Трактують грошового потоку, розуміння його суті та значення для підприємства, що знайшли відображення в працях провідних економістів, наведено в додатку А.

У роботах багатьох авторів, що досліджували грошові потоки відсутнє визначення цього поняття, яке глибоко розкривало б його сутність [33; 85; 21; 142; 189; 191; 198].

Також необхідно відмітити значення терміна «грошовий потік» за міжнародними та національними стандартами (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Порівняльна характеристика визначення грошового потоку
за МСБО та П(С)БО

Визначення	Відповідні стандарти	Орган, що затверджує та дата введення в дію
Грошовий потік – це надходження і вибуття грошових коштів та їх еквівалентів	Згідно з Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів»	Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (International Accounting Standards Board – IASB), від 01.01.1994 р.
Визначення «грошовий потік» відсутнє, але під ним розуміють поняття «рух грошових коштів», що абсолютно ідентично визначенню «грошовий потік» в МСБО 7	Згідно з Положенням стандарту бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів»	Міністерство фінансів України, від 31 березня 1999 р. № 87. Дата введення в дію 01.01.2000 р.

Джерело: складено автором на основі МСБО та П(С)БО

В умовах змін, які відбуваються в економіці, трансформується і розуміння певних економічних понять, тому виникає необхідність постійно їх уточнювати. Аналізуючи вищевикладене, постає питання вибору найбільш вдалого визначення грошового потоку з метою уточнення, яке глибше розкриє його суть. На нашу думку, «грошовий потік» підприємства – це процес руху

надходжень і видатків грошових коштів та їхніх еквівалентів за визначеними часовими інтервалами, що генерується його звичайною і надзвичайною діяльністю та пов'язаний з зовнішніми і внутрішніми факторами простору, структури, ризику і ліквідності.

До грошових потоків підприємства, які генеруються його звичайною і надзвичайною діяльністю входить велика кількість різних потоків. Основні напрями руху грошових потоків (вибуття, надходження коштів) підприємства схематично подані на рис. 1.5.

У процесі дослідження такої економічної категорії, як грошовий потік з'ясовано, що в економічній літературі класифікація грошових потоків наводиться за різними критеріями, які стосуються виокремлення їх ознак і видів, а також є розбіжності в визначенні необхідної кількості класифікаційних ознак. Такі вчені-економісти, як Дж. К. Ван Хорн, А. М. Кінг, Л. Н. Павлова, Р. Б. Тянь класифікують грошові потоки залежно від напрямку руху (вхідний, вихідний), Г. Г. Кірейцев, О. О. Терещенко класифікують грошові потоки залежно від напрямку руху, а також залежно від виду господарської діяльності підприємства (грошовий потік від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності).

Окремі економісти застосовують ширшу класифікацію, наприклад, А. М. Поддєрьогін вважає об'єктивною необхідністю грошові потоки згрупувати в однорідні цілісні групи і виділяє шість класифікаційних ознак (вид фінансово-господарської діяльності, масштаб діяльності, зміна залишків грошових коштів — резерву ліквідності, валюта деномінації, значимість грошових потоків, розподіл у часі) [199, с. 60].

В. В. Бочаров і О. М. Сорокіна застосовують дванадцять класифікаційних ознак грошових потоків (вид фінансово-господарської діяльності, масштаб обслуговування господарського процесу, напрям руху грошових коштів, форма здійснення, сфера обігу, тривалість часового періоду, рівень достатності грошових засобів, вид валюти, метод передбачення, безперервність

формування, стабільність часових інтервалів формування, оцінка в часі) [21, с. 100].

Рис. 1.5. Основні напрями руху грошових потоків підприємства

Джерело: складено автором

Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова та С. Т. Пілецька за основу беруть класифікацію розроблену І. О. Бланком [94, с. 82; 148, с. 174]. У класифікації І. О. Бланка виділено дев'ятнадцять ознак грошових потоків, більшість класифікаційних ознак запропонованих Л. О. Лігоненко та Т. В. Ситник збігаються із ознаками, виділеними І. О. Бланком [17, с. 116; 113, с. 7].

Проведене дослідження сучасних підходів до класифікацій грошових потоків дозволило виокремити для потреб управління грошовими потоками та формування інформаційної бази сукупність класифікаційних ознак грошових потоків, що забезпечать врахування впливу грошових потоків на фінансово-господарську діяльність підприємства. На основі класифікацій, розроблених авторами [17; 113], пропонуємо розширити перелік класифікаційних ознак та додати такі, як участь грошового потоку в формуванні прибутку; рівень синхронності грошового потоку; умови розрахунків; види готової продукції, товарів, послуг; рівень впливу на прийняття рішення; рівень планування грошових потоків (рис. 1.6, додаток Б).

У наведеній класифікації особливу увагу заслуговують нові запропоновані ознаки грошових потоків, і відповідно, їх види, які є важливими для побудови системи управління грошовими потоками та управлінського обліку на підприємствах швейної промисловості.

Так, участь грошового потоку в формуванні прибутку дозволяє визначити якісний або неякісний грошовий потік, який характеризується високим (низьким) рівнем участі чистого грошового потоку в зростанні прибутку підприємства, тобто зростанням частки чистого прибутку за рахунок зростання обсягів операційної діяльності.

Ознака рівня синхронності грошового потоку дозволяє визначити синхронний або несинхронний грошовий потік, який характеризується високим (низьким) рівнем синхронності між позитивним і від'ємним грошовими потоками у відповідних часових інтервалах, що дозволить контролювати і регулювати рівень розриву між надходженням і витрачанням грошових коштів.

Рис. 1.6. Класифікаційні ознаки грошових потоків підприємств

* жирним виділено запропоновані автором ознаки класифікації грошових потоків

Джерело: складено і доповнено автором на підставі узагальнення підходів учених-економістів

Така класифікаційна ознака, як умови розрахунків, дозволить визначити притік (відтік) грошових коштів у результаті попередньої оплати, післяоплати, часткової оплати, порушення умов розрахунків, що дозволить оцінити рівень розрахунково-платіжної дисципліни, платоспроможності підприємства і його контрагентів, а також визначити, який вид розрахунків переважає на підприємстві та концентрує найбільший (найменший) грошовий потік.

Виділення такої класифікаційної ознаки, як види готової продукції, товарів, послуг, дозволить визначити обсяг грошового потоку, який формується в результаті: реалізації пошитої готової продукції за її видами (пальта, костюми, жакети, блейзери, піджаки, куртки, джемпери, брюки, бриджі тощо); реалізації товарів за їх видами (тканина, фурнітура, готовий одяг); отримання виручки від здійснення послуг з пошиття одягу за видами продукції. Надасть можливість виділити, ту групу реалізованої готової продукції, товарів, здійснених послуг від яких концентрується найбільший (найменший) грошовий потік, а також визначити концентрацію грошового потоку за кожним контрагентом.

Ознака рівня впливу на прийняття рішення дозволяє визначити релевантний або нерелевантний грошовий потік, інформація про який може вплинути або не вплинути на рішення менеджера і буде корисною або ні для прийняття рішення з конкретного питання.

Виокремлення такої класифікаційної ознаки як рівень планування грошових потоків дозволить виділити планований, фактичний грошовий потік і грошовий потік, що відображає відхилення між плановим і фактичним грошовими потоками. Це дозволить порівнювати встановлений на підприємстві рівень позитивного і від'ємного грошового потоку, що відображений в оперативній і поточній плановій документації підприємства, з отриманим по факту рівнем позитивного і від'ємного грошового потоку, а також визначати відхилення між ними.

До класифікаційної ознаки – рівень достатності обсягу грошового потоку, слід додати такий вид грошового потоку, як оптимальний грошовий потік, який характеризує такий обсяг надходження грошових коштів, що є достатнім для здійснення усіх запланованих грошових видатків без значного надлишку.

Всі вищезазначені ознаки і види грошових потоків є основою для створення інформаційної бази, за допомогою якої слід здійснювати регулювання, аналіз, контроль і планування руху грошових коштів на підприємстві.

Формування грошових потоків підприємства, їх обсяг, структура, відбувається під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, які розроблені на основі вивчення джерел [17; 67; 113] і з урахуванням галузевої специфіки швейної промисловості (рис. 1.7, 1.8).

Ефективність роботи і розвитку підприємства обумовлено низкою факторів економічного, політичного, законодавчо-правового, техніко-технологічного, соціального, екологічного, організаційного, постачальницького, виробничого, маркетингового/збутового, трудового, інвестиційного і фінансового характеру.

Між зовнішніми і внутрішніми факторами існує тісний взаємозв'язок і взаємодія, які в значній мірі визначають фінансове положення підприємства. На відміну від внутрішніх, на зовнішні фактори підприємство не може вплинути, але їх вивчення і врахування дозволить передбачити випадки невизначеності, що допоможе адаптувати господарську діяльність підприємства до змін зовнішнього середовища, знизити ризик прийняття помилкового рішення та підвищити ефективність управління грошовими потоками.

При виділенні факторів, які впливають на формування грошових потоків, особливу увагу приділяють факторам, що супроводжуються ризиками, для вивчення характеру їх впливу на грошові потоки підприємства.

Виявлення ризиків для підприємства є важливим етапом, метою якого є зниження їх негативного впливу, який проявляється в непередбачених грошових витратах, в недостатніх грошових надходженнях, або їх затримці. Характерною причиною виникнення ризику є явище невизначеності в процесі формування грошових потоків.

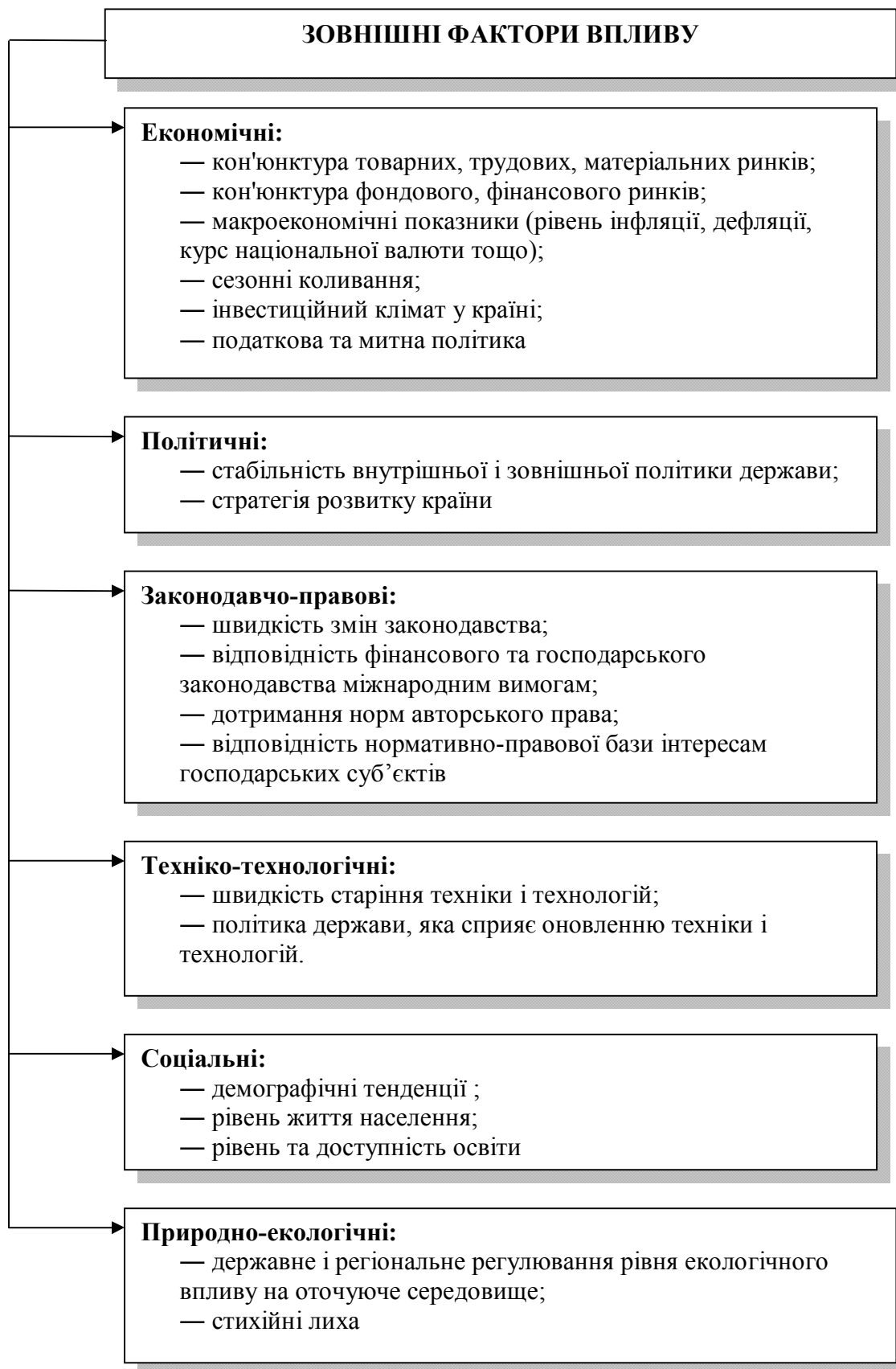

Рис. 1. 7. Зовнішні фактори впливу на формування грошових потоків підприємств швейної промисловості
Джерело: складено автором

При вивченні фактору ризику потрібно враховувати ступінь їх впливу на грошові потоки, ступінь керованості ризику та можливість його прогнозування.

Основні ризики, які можуть негативно вплинути на процес формування грошових потоків швейних підприємств розділені на дві групи ризиків зовнішнього і внутрішнього характеру.

До зовнішніх ризиків віднесено:

Економічні ризики. Ризик кон'юнктури товарних, трудових, матеріальних ринків стосується їх розбалансованості, насамперед неспіввідношення попиту та пропозиції, низького рівня стійкості, зниження ділової активності та конкурентної боротьби тощо.

Ризик кон'юнктури фондового ринку полягає в швидкому реагуванні на найменші зміни в економічній, політичній сферах, що характеризуються зміною рівня попиту і пропозиції на цінні папери, цінами на них, загальною ринковою активністю, тенденціями за обсягом продажу в окремих сегментах ринку.

Ризик кон'юнктури фінансового ринку полягає в складних умовах отримання кредиту і формуванні високих процентних ставок за користування ними.

Інфляційний ризик полягає в зниженні купівельної спроможності грошей і веде до неплатоспроможності підприємства.

Валютний ризик, пов'язаний із зміною курсу валюти відносно до національної грошової одиниці, тягне за собою неочікувані збитки або додатковий прибуток.

Ризик несприятливого інвестиційного клімату в країні полягає в низькому рівні інвестицій, які здійснюються в економіку України іншими державами, що впливає на зменшення оборотних коштів підприємств і відповідно грошової маси в державі.

Податкові і митні ризики полягають у зміні механізму сплати податків, мита і митних зборів, збільшення їх ставок, що призводить до неспроможності підприємства вчасно і в повному обсязі здійснити оплату. Це призводить до відволікання грошових коштів з інших напрямів діяльності підприємства, штрафних санкцій, неплатоспроможності.

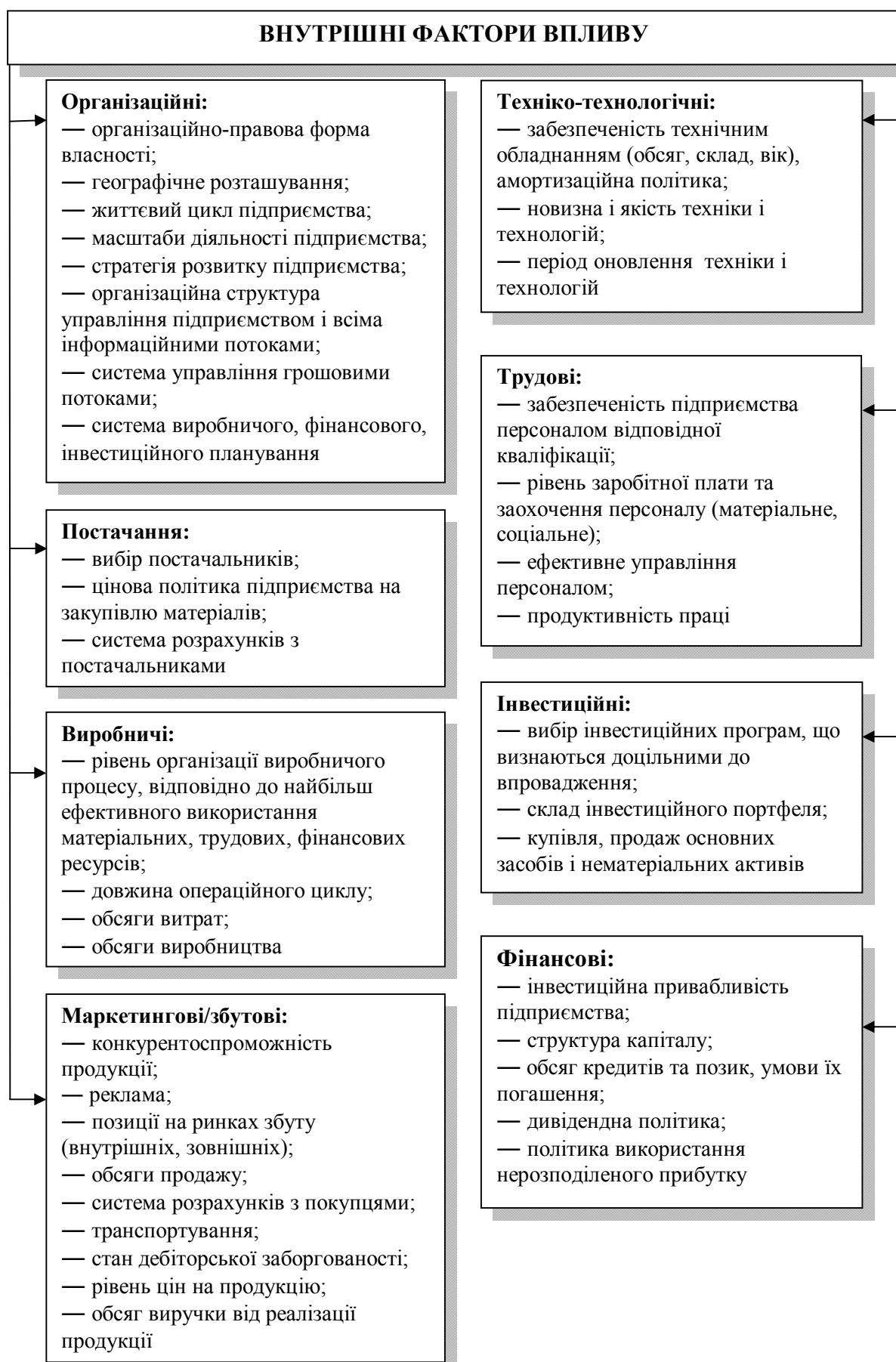

Рис. 1.8. Внутрішні фактори впливу на формування грошових потоків підприємств швейної промисловості

Джерело: складено автором

Політичні ризики. В результаті нестабільної, невиваженої внутрішньої і зовнішньої політики держави, а також невдало обраної стратегії розвитку країни, цей вид ризиків може призвести до скорочення розмірів прибутку, спричинити збитки або призвести до банкрутства.

Законодавчо-правові ризики. Швидка зміна законодавства може зумовити ризик неврахування всіх норм закону і виникнення, в зв'язку з цим, відповідних штрафних санкцій або втрату часу на організацію діяльності відповідно до нових чинних норм, що зменшить грошовий потік. Невідповідність фінансового та господарського законодавства міжнародним вимогам ускладнює експортно-імпорتنі операції і витрачання додаткових коштів. Недотримання норм авторського права іншими суб'єктами господарювання по відношенню до підприємства спричиняє втрату додаткового прибутку, підрив репутації або збитки. Неврахування інтересів господарських суб'єктів спричиняє недовіру до законотворців, пошук шляхів уникнення надмірного законодавчого тиску.

Техніко-технологічні ризики. В результаті руху прогресу у світовому масштабі відбувається постійний розвиток техніки і нових технологій, який впливає на потребу підприємства в заміні обладнання, для підтримання достатнього рівня конкурентоспроможності продукції. Несприяття оновленню техніки і технологій з боку держави, яке повинно полягати в послабленні податкового, митного режимів при завезенні техніки з закордону, фінансуванні новітніх розробок, призводить до додаткового відтоку грошей і підвищення собівартості продукції.

Соціальні ризики. Демографічний спад, зниження рівня життя населення можуть зумовити виникнення проблем пов'язаних із збутом продукції на внутрішньому ринку і відповідно зниження обсягу виручки від реалізації. Низький рівень якості і доступності освіти тягне за собою посередню підготовку кадрів, що в майбутньому призведе до відтоку коштів з підприємства.

Природно-екологічні ризики. Природні ризики пов'язані з нанесенням втрат у зв'язку із виникненням стихійних лих. Екологічні ризики пов'язані із виникненням відповідальності за нанесені збитки навколишньому середовищу.

До ризиків внутрішнього характеру віднесено:

Організаційні ризики. Географічні ризики полягають у незручному місцерозташуванні, яке вимагає додаткових витрат грошових коштів. Чітко не визначена стратегія розвитку підприємства зумовлює незаплановане витрачання коштів. Відсутність або недосконалість системи управління грошовими потоками, системи виробничого, фінансового або інвестиційного планування спричиняє відтік грошових коштів, неплатоспроможність, банкрутство.

Ризики постачання. Ризик вибору недобросовісного постачальника може спричинити збої в процесі виробництва, реалізації, і в результаті, затримку надходження грошей. Ризик закупівлі матеріалів за завищеними цінами підвищить собівартість продукції і відтік додаткових грошових коштів.

Виробничі ризики. У зв'язку з неефективним використанням матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, відбувається збільшення обсягу витрат, що викликає підвищення собівартості продукції і додатковий відтік грошових коштів. Різке зниження обсягу виробництва може призвести до збільшення собівартості одиниці продукції за рахунок підвищення в ній частки постійних витрат, і в результаті до збитків і відтоку грошових коштів.

Маркетингові/збутові ризики. Значні витрати грошей на рекламу і організацію збуту можуть підвищити вартість продукції і відповідно ціну, що може призвести до зниження попиту на неї. Ризик невдалого вибору ринків збуту характеризується зниженням попиту на продукцію, наявністю на обраному ринку серйозних конкурентів і товарів-замінників. Ризик вибору неправильної цінової політики, вплине на повільне просування товару на ринку і побудову невдалого збутового ланцюга. Ризик зниження обсягу продажу зменшує обсяг виручки від реалізації продукції і відповідно вхідний грошовий потік. Ризик затримки погашення дебіторської заборгованості покупцями зменшує обсяг надходжень грошових коштів і викликає порушення платіжної дисципліни підприємства перед іншими кредиторами, нарахування штрафних санкцій, погіршення ділової репутації. Транспортні ризики, пов'язані з неналагодженою системою перевезення продукції і її оплати, зумовлюють

збільшення періоду обороту готової продукції і відповідно грошей, їх додаткове витрачання.

Техніко-технологічні ризики. Недостатній обсяг виробничого обладнання, його невідповідність новітнім технічним і технологічним розробкам, а також повільне оновлення спричиняють неконкурентоспроможність продукції, збільшення операційного циклу та відтік грошових коштів.

Трудові ризики. Недостатня кваліфікація виробничого і управлінського персоналу знижує ефективність роботи і сприяє виникненню браку, неекономному використанню ресурсів тощо, що призведе до збитків і відтоку грошових коштів. Низький рівень заробітної плати і заохочень персоналу знижує продуктивність праці і тягне за собою невиконання підприємством своїх планових показників, виникнення додаткових витрат, зниження якості продукції і обсягів її виробництва, в зв'язку з цим знижується рівень вхідного грошового потоку.

Інвестиційний ризик. Ризик невдалого вибору інвестиційної програми тягне за собою втрату додаткового прибутку і відповідно зниження вхідних грошових потоків. Інвестиційні ризики пов'язані із здійсненням реальних інвестицій можуть призвести до значного відтоку грошових коштів і в разі вчасного непоповнення грошового ресурсу підприємства призвести до неплатоспроможності.

Фінансові ризики. Неспроможність підприємства виконати договірні зобов'язання з погашення кредитів, позик та відсотків по них впливає на платоспроможність підприємства, ділову репутацію. Ризик інвестиційної непривабливості підприємства (ділова репутація, фінансово-економічні показники тощо) виражається у втраті можливості додаткового залучення грошей.

У системі обліку грошові потоки формуються з грошових коштів у національній валюті, грошових коштів в іноземній валюті та еквівалентів грошових коштів у формі короткострокових фінансових інвестицій (рис. 1.9).

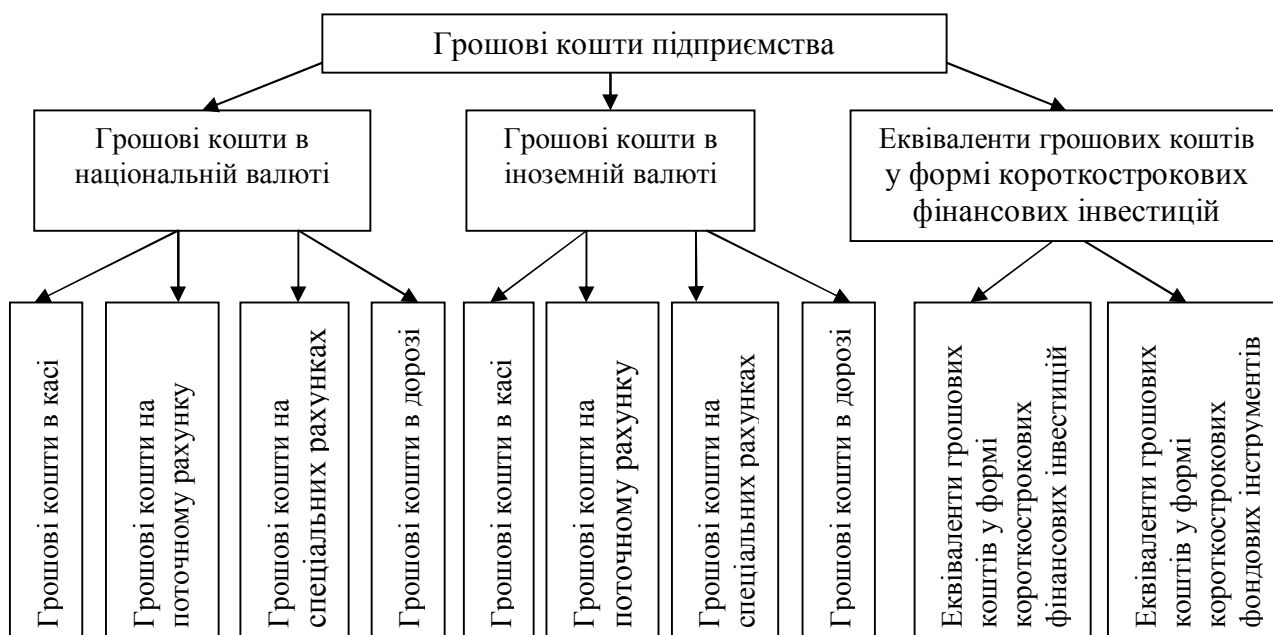

Рис. 1.9. Склад грошових коштів підприємства
Джерело: складено автором на підставі П(С)БО України

Грошові кошти та еквіваленти грошових коштів входять до складу грошових потоків підприємства тому теж виступають об'єктом дослідження, їх порівняльну характеристику наведено в табл. 1.3, 1.4.

Таблиця 1.3

Порівняльна характеристика визначення грошових коштів
за МСБО та П(С)БО

Визначення	Відповідні стандарти	Орган, що затверджує та дата введення в дію
Грошові кошти складаються з готівки в касі і депозитів до запитання	Згідно з Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів»	Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (International Accounting Standards Board – IASB), від 01.01.1994 р.
Грошові кошти – готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання	Згідно з Положенням стандарту бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів»	Міністерство фінансів України, від 31 березня 1999 р. № 87. Дата введення в дію 01.01.2000 р.

Джерело: складено автором

Згідно з наведеним визначенням за МСБО до складу грошових коштів не включаються кошти на рахунках в банках, що є не зовсім правильно та потребує уточнення. Грошові кошти на рахунках в банках, як і готівка в касі, є грошовим ресурсом підприємства однакового рівня ліквідності, який воно може використовувати в будь-який момент за своїм рішенням. Виходячи з цього грошові кошти на рахунках в банках повинні входити до загального поняття

грошових коштів як невід’ємна їх частина, що повністю збігається з визначеннями за П(С)БО 4.

Таблиця 1.4

Порівняльна характеристика визначення еквівалентів грошових коштів за МСБО та П(С)БО

Визначення	Відповідні стандарти	Орган, що затверджує та дата введення в дію
1	2	3
Еквіваленти грошових коштів – це короткострокові, високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відомі суми грошових коштів і яким притаманний незначний ризик зміни вартості	Згідно з Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів»	Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (International Accounting Standards Board – IASB), від 01.01.1994 р.
Еквіваленти грошових коштів – короткострокові високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості	Згідно з Положенням стандарту бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів»	Міністерство фінансів України, від 31 березня 1999 р. № 87. Дата введення в дію 01.01.2000 р.

Джерело: складено автором на основі МСБО та П(С)БО

Згідно з табл. 1.4 визначення еквівалентів грошових коштів за МСБО та П(С)БО ідентичне. На нашу думку, потрібно додати крайній строк реалізації фінансових інвестицій, який не повинен перевищувати трьох місяців.

Вивчення історії виникнення грошей їх форм і функцій дало можливість краще зрозуміти їх суть і значення для суспільства і економіки, а також визначити суть грошових потоків, адже грошові кошти і їх еквіваленти є основними їх складовими частинами. Дослідження грошових потоків на мікро- і макрорівнях вказало на їх тісний зв'язок і взаємозалежність. Удосконалення класифікації грошових потоків, виокремлення зовнішніх і внутрішніх факторів, а також факторів, які супроводжуються ризиками дозволить детальніше вивчити закономірності формування грошових потоків.

1.2. Характеристика грошових потоків швейних підприємств

Україна має один з найбільших у Європі комплекс підприємств легкої промисловості. Швейна галузь є однією з провідних галузей легкої

промисловості, в ній зайнята майже половина працівників легкої промисловості. Основним видом діяльності швейних підприємств є пошиття одягу. Швейне виробництво, залежно від технологічного процесу, відноситься до обробної галузі промисловості.

Кризові явища 90-х років, не завжди вдалі ринкові перетворення, що відбуваються з дня створення незалежної держави, негативно вплинули на розвиток швейної галузі, як наслідок — розрив звичайних партнерських зв'язків, втрата традиційних джерел надходження матеріалів, ринків збуту і фінансові труднощі. В результаті — падіння обсягів виробництва, зниження доходу від реалізації продукції, заборгованість із заробітної плати, зростання кредиторської і дебіторської заборгованостей. Після розпаду СРСР, більшість швейних фабрик виробництво на яких на 80 % було інтегровано в промисловість Росії, залишились з морально застарілим обладнанням та технологіями, без коштів і підтримки з боку держави. Продукція підприємств стала неконкурентоспроможною як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Невідповідність між можливостями підприємств і реальним станом справ у швейній галузі стала загрозливою, підприємства використовують свій потенціал на 20—50 %. І це попри те, що потенційно легка промисловість — одна з найбільш привабливих із погляду інвестицій та прибутковості у вітчизняній економіці.

Однією з причин недостатньої конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств-виробників є низький рівень впровадження нової техніки і технологій. Є підприємства з високим рівнем оснащення, а є і такі, що працюють на зношеному на 50—80 % обладнанні випущеному ще до 1970 р. Недосконалість виробничих технологій спричиняє відносно високу енергомісткість вітчизняної продукції, що істотно підвищує собівартість виробленої продукції.

Актуальною проблемою є забезпечення виробництва якісними матеріалами. Вітчизняні тканини за якістю і тенденціями моди не влаштовують

виробників і споживачів одягу. Тому тканини і фурнітура імпортуються з Чехії, Італії, Німеччини та інших країн, що теж підвищує собівартість продукції.

Майже 90 % підприємств легкої промисловості перейшли на роботу за давальницькою схемою. Іноземним замовникам вигідно співпрацювати з Україною, бо в країні великий рівень безробіття, що є причиною низької собівартості трудових ресурсів. Така ситуація веде до занепаду внутрішнього ринку товарів швейної промисловості, місце на якому займають товари іноземного походження.

До причин падіння обсягів виробництва швейних підприємств можна віднести офіційний та неофіційний імпорт. Хоча за офіційними даними Державного комітету статистики експорт виробів з текстилю і трикотажу перевищує імпорт (додаток В). Масове ввезення в Україну контрабандного товару переважно з Південно-Східної Азії, заниження мита і митної вартості створюють недобросовісну цінову конкуренцію вітчизняним товарам. Більшість країн світу імпортує ті товари, яких немає на власному ринку. Крім того, встановлюються квоти на імпорт таких товарів, які виробляються в країні. На внутрішньому ринку України частка товарів вітчизняної легкої промисловості становить біля 10—30 %. Конкурентних проблем один для одного офіційні вітчизняні виробники майже не створюють.

Значна пропозиція одягу так званого «секонд-хенду» без санітарно-гігієнічних висновків, який завозиться до України з Західної Європи стала важливим фактором спаду продажу продукції українських виробників. Громадяни України повинні отримати можливість купувати високоякісні товари вітчизняного виробництва за доступними для них цінами, а не продукцію без ліцензії сумнівної якості з ризиком для здоров'я.

Одним з чинників, який негативно впливає на конкурентоспроможність вітчизняної швейної продукції є ставка мита на імпортні товари, яка повинна бути оптимальною. Сума мита не повинна бути високою (11—15 %), тому що імпортери почнуть шукати схеми уникнення від сплати мита і митних зборів.

Якщо ж ставка мита і митних зборів буде занижена (2—4 %), то це призведе до легалізації потоків контрабандних товарів.

Діюча фіскальна система оподаткування не підтримує позиції законослухняних виробників, які сплачують ПДВ і податок на прибуток та інші податки. В результаті сильного податкового тиску підприємства, які сплачують податки, поступаються своїми позиціями на ринку тіншовикам. Виробники «тіньового сектору» ухиляються від сплати будь-яких податків і залишаються непокараними.

Для підприємств швейної промисловості актуальна проблема захисту прав на промислові зразки, для розкрутки яких витрачаються великі кошти. А незаконне копіювання промислових зразків залишається непокараним.

Вітчизняні виробники незадоволені механізмами регулювання економічної діяльності з боку держави, неефективними системами контролю за дотриманням законності, які створюють перешкоди для законослухняного виробника. Поки що вітчизняне законодавство не стимулює розвиток галузі.

Державним комітетом статистики України та Науково-дослідним інститутом статистики Держкомстату України розроблено нову класифікацію видів економічної діяльності — ДК 009: 2005, яка гармонізована з міжнародною класифікацією видів економічної діяльності Європейського союзу NACE – Nomenclature of Activities European Community (Rev. 1.1-2002). ДК 009:2005 прийнято та надано чинності наказом Держспоживстандарту України № 375 від 26 грудня 2005 р., відповідно ДК 009:96 – втратила чинність. Нова класифікація видів економічної діяльності швейних підприємств відображена в додатку Д.

Пошиттям одягу в Україні займається велика кількість невеликих приватних швейних підприємств, діяльність яких майже зовсім не наведена в інформаційних довідниках Державного комітету статистики.

До основних виробників одягу в Україні можна віднести підприємства, перелік яких наведено в табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Основні виробники одягу в Україні (станом на 2009 р.)

Назва підприємства, ВАТ	Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) тис. грн.	Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу (осіб)	Дохід (виручка) що припадають на одного працівника (тис. грн.)
1	2	3	4
ВАТ ШФ «Воронін» Київська обл., м. Київ	22588	392	57,6
ВАТ «Козятинська швейна фабрика» Вінницька обл., м. Козятин	9149	182	50,3
ВАТ «Троттола», Львівська обл., м. Львів	26025	602	43,2
ВАТ «Володарка» Вінницька обл., м. Вінниця	47454	1059	44,8
ВАТ «Маяк» Львівська обл., м. Львів	17997	480	37,5
ВАТ «Хмільницька швейна фабрика «Лілея» Вінницька обл., м. Хмільник	12659	396	32
ВАТ «Гроно» Закарпатська обл., м. Виноградів	18369	581	31,6
ВАТ «Крамо» Луганська обл., м. Красний Луч	5799	261	22,2
ВАТ «Тульчинська швейна фабрика» Вінницька обл., м. Тульчин	5611	259	21,7
ВАТ «Добрянська швейна фабрика «Полісся» Чернігівська обл., смт. Добрянка	619	70	8,8

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності швейних підприємств України

Усі наведені підприємства віднесено до середніх. При порівнянні доходу (виручки) від реалізації і середньооблікової чисельності працівників наведених підприємств їх розміщено в порядку зменшення ефективності використання персоналу підприємства.

У секторі пошиття одягу на кінець 2009 року за КВЕД — 18.2 працювало 2350 підприємств, в т. ч. 227 середніх і 2123 малих (додаток Е). Швейні підприємства переважно сконцентровані у Львівській, Одеській, Харківській, Хмельницькій областях, а також у місті Києві. З 2007 р. по 2009 р. кількість швейних підприємств зменшилася на 256 (179 малих, 75 середніх і 2 великих), що є негативною тенденцією. Держава повинна відреагувати на зменшення кількості швейних підприємств у першу чергу послабленням фіскальної політики, а також сприянням росту малих і середніх підприємств, що позитивно вплине на розвиток швейної промисловості, тому що вони здатні швидко адаптуватися до вимог зовнішнього середовища на відміну від великих підприємств.

Виробництво основних видів продукції швейної промисловості характеризується такими даними (табл. 1.6).

Таблиця 1.6.

Структура обсягу швейних виробів, виготовлених за 2006—2009 рр.

Найменування продукції	Вироблено продукції за				Загальний обсяг виробленої продукції за 2006–2009 рр.	
	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	абсолютне значення, тис. шт.	за питомою вагою, %
	2	3	4	5		
1. Пальта, напівпальта, накидки, плащі, куртки теплі та вироби аналогічні чоловічі та хлопчачі, тис. шт.	630	534	376	399	1939	2,3
2. Пальта, напівпальта, накидки, плащі, куртки теплі та вироби аналогічні жіночі та дівчачі, тис. шт.	2675	2541	2512	1783	9511	11,2
3. Костюми чоловічі та хлопчачі, тис. шт.	1344	1107	1000	632	4083	4,8
4. Костюми жіночі та дівчачі, тис. шт.	730	524	496	317	2067	2,4
5. Піджаки та блейзери, куртки типу піджаків, джемperi та вироби аналогічні чоловічі та хлопчачі, тис. шт.	1815	1394	1081	782	5072	6,0

Продовж. табл. 1.6

1	2	3	4	5	6	7
6. Жакети та блейзери, піджаки, куртки типу піджаків, джемperi та вироби аналогічні жіночі та дівчачі, тис. шт.	4115	3725	2527	2036	12403	14,6
7. Брюки, бриджі чоловічі та хлопчачі, тис. шт.	6933	6436	5513	4671	23553	27,7
8. Брюки, бриджі жіночі та дівчачі, тис. шт.	7582	5988	5207	3255	22032	26,0
9. Сукні та сарафани жіночі та дівчачі, тис. шт.	916	961	1046	1340	4263	5,0
Всього тис. шт.	26740	23210	19758	15215	84923	100

Джерело: складено автором за даними [141]

За даними табл. 1.6. протягом 2006—2009 рр. спостерігається стійка динаміка до зменшення обсягу виробленої продукції підприємствами швейної промисловості на 43,1 % або на 11525 тис. шт. Загальна кількість виробів вироблених за 2006—2009 рр. складає 84,9 млн одиниць продукції. Якщо в країні на липень 2010 р. нараховувалось 45,7 млн жителів, це означає, що підприємства швейної промисловості за 4 роки виготовили надзвичайно малу кількість продукції: 1,9 виробів на 1 людину.

У структурі швейних виробів найбільшу питому вагу 27,17 і 26,0 % складають відповідно брюки, бриджі чоловічі та хлопчачі та аналогічні вироби жіночі та дівчачі. Найнижчу кількість виробів в структурі займають пальта, напівпальта, накидки, плащі, куртки теплі та аналогічні вироби чоловічі та хлопчачі, які складають 2,3 %, а також костюми жіночі та дівчачі, які в структурі виготовлених швейних виробів складають 2,4 %.

Ситуація, яка склалася на швейних підприємствах, набула загрозливого характеру, вона веде до зменшення обсягів виробництва, збитків від господарської діяльності та занепаду галузі (додаток Ж). Рівень індексів промислової продукції свідчить про зниження обсягів виробництва (табл. 1.7).

Статистичні дані свідчать про те, що виробництво продукції підприємств легкої промисловості (у т. ч. швейної) в 2000—2005 рр. мало тенденцію до незначного збільшення, але в 2002, 2003, 2005 рр. приріст уповільнюється, а в 2006—2009 рр. з негативною динамікою відбувається стійке зниження

показників промислового виробництва. Загалом по всій промисловості в 2008—2009 рр. спостерігається зниження індексу промислового виробництва.

Таблиця 1.7

Індекси промислової продукції (у відсотках до попереднього року)										
Роки	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Промисловість	113,2	114,2	107,0	115,8	112,5	103,1	106,2	107,6	94,8	78,1
Легка промисловість	136,4	113,8	100,4	104,0	113,6	100,3	98,1	97,4	89,4	74,2
У т.ч. текстильне виробництво; виробництво одягу, хутра та виробів з хутра	139,8	114,7	101,1	102,9	114,0	102,6	95,2	97,0	88,2	72,0

Джерело: [141]

Переважна більшість підприємств працює на давальницькій сировині, коли не потрібно дбати про розробку моделей, турбуватися про закупівлю матеріалів, організовувати збут. Такий шлях розвитку призводить до низької інвестиційної привабливості підприємств галузі. Форма роботи швейних підприємств за давальницькими схемами повинна бути тимчасовим заходом, завдяки якому вітчизняні виробники навчилися б випускати якісний та сучасний одяг, що відповідає вимогам розвинутих ринків, змогли б оновити склад основних засобів, зберегти робочі місця та інше. На цьому етапі розвитку підприємствам доцільно переорієнтовувати діяльність на внутрішній ринок, розширюючи ринки збуту та впроваджуючи розробки українських дизайнерів, а особливо інвестувати кошти у розвиток власних брендів.

Обсяги реалізованої продукції легкої промисловості протягом 2001—2009 рр. знизились відносно до всієї реалізованої промислової продукції України від 1,4 % до 0,9 %, відповідно знизилась питома вага реалізації текстильних, швейних, хутряних виробів від 1,0 % до 0,6 % в структурі підприємств легкої промисловості (додаток 3).

Отже, стійке зниження обсягу випуску швейної продукції та її реалізації, збитки у результаті господарської діяльності, зменшення кількості підприємств, вказують на загрозливий стан, який склався в галузі, тому одним із шляхів

покращення ситуації є вивчення й аналіз закономірностей формування і руху грошових потоків швейних підприємств.

Потрібно зауважити, що аналіз грошових потоків підприємств, який повинен базуватися на звіті про рух грошових коштів, органами статистики не проводиться. Це не дає можливості проаналізувати рух грошових потоків підприємств у розрізі галузей, регіонів, форм власності та організаційно-правових форм підприємств. У свою чергу, від стабільності грошових потоків підприємств значною мірою залежить стабільність і ефективність економічної системи в цілому.

Проведення діагностики стану та генерування підприємствами своїх грошових потоків дасть можливість відстежити відтік і притік грошових коштів на підприємстві в розрізі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності та чистий рух коштів по підприємству, а також по підприємствах галузі в цілому. Розглянемо динаміку генерування грошових потоків відкритими акціонерними товариствами.

Однією з позитивних характеристик діяльності підприємства, що розвивається, є наявність протягом тривалого часу позитивного операційного грошового потоку з порівняно стабільною абсолютною величиною.

За наведеними даними додатку И та рис. 1.10 видно, що розглянуті підприємства протягом 2004—2009 рр. генерували переважно вхідний грошовий потік від операційної діяльності, який формувався за рахунок надходження грошових коштів від реалізації готової продукції, товарів, робіт, послуг на внутрішньому та зовнішньому ринках, а також за рахунок виготовлення продукції з давальницької сировини, погашення дебіторської заборгованості. Найбільший вхідний грошовий потік від операційної діяльності генерувало підприємство ВАТ «Володарка» в 2009 р. — 5173 тис. грн.

Вихідний грошовий потік від операційної діяльності на швейних підприємствах формується за рахунок закупівлі сировини і матеріалів у постачальників, витрат, пов'язаних з виробництвом, виплат заробітної плати, погашення поточної кредиторської заборгованості та інших витрат, пов'язаних

з господарською діяльністю підприємств. Найбільший вихідний грошовий потік виявляється на підприємстві ВАТ «Трембіта» в 2007 р. —1687,3 тис. грн.

Рис 1.10. Генерування грошових потоків від операційної діяльності підприємствами швейної промисловості України

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності швейних підприємств України

Серед аналізованих підприємств здатні підтримувати вхідний грошовий потік від операційної діяльності протягом досліджуваного періоду ВАТ «Володарка» та ВАТ «Козятинська швейна фабрика», яка має вхідний і рівномірний у часі грошовий потік хоча і невеликий за обсягом. У ВАТ «Добрянська швейна фабрика «Полісся», ВАТ «Тульчинська швейна фабрика», ВАТ «Троттола», ВАТ «Маяк» рівень генерування грошових коштів періодично коливається від вхідного до вихідного, що створює на підприємствах нестабільну ситуацію.

За даними рис. 1.11 спостерігається в основному вихідний грошовий потік від інвестиційної діяльності за усіма підприємствами. Передусім вплив

коштів спостерігається на ВАТ «Трембіта», ВАТ «Володарка», ВАТ «Маяк». На ВАТ «Трембіта» він сягав в 2008 р. до — 8650 тис. грн. Решта підприємств мають переважно однаковий рівень від'ємного грошового потоку. Вибуття коштів від інвестиційної діяльності відбувається за рахунок придбання необоротних активів, а надходження за рахунок їх продажу. На швейних підприємствах займаються переважно придбанням основних засобів і нематеріальних активів і в меншій мірі їх реалізацією.

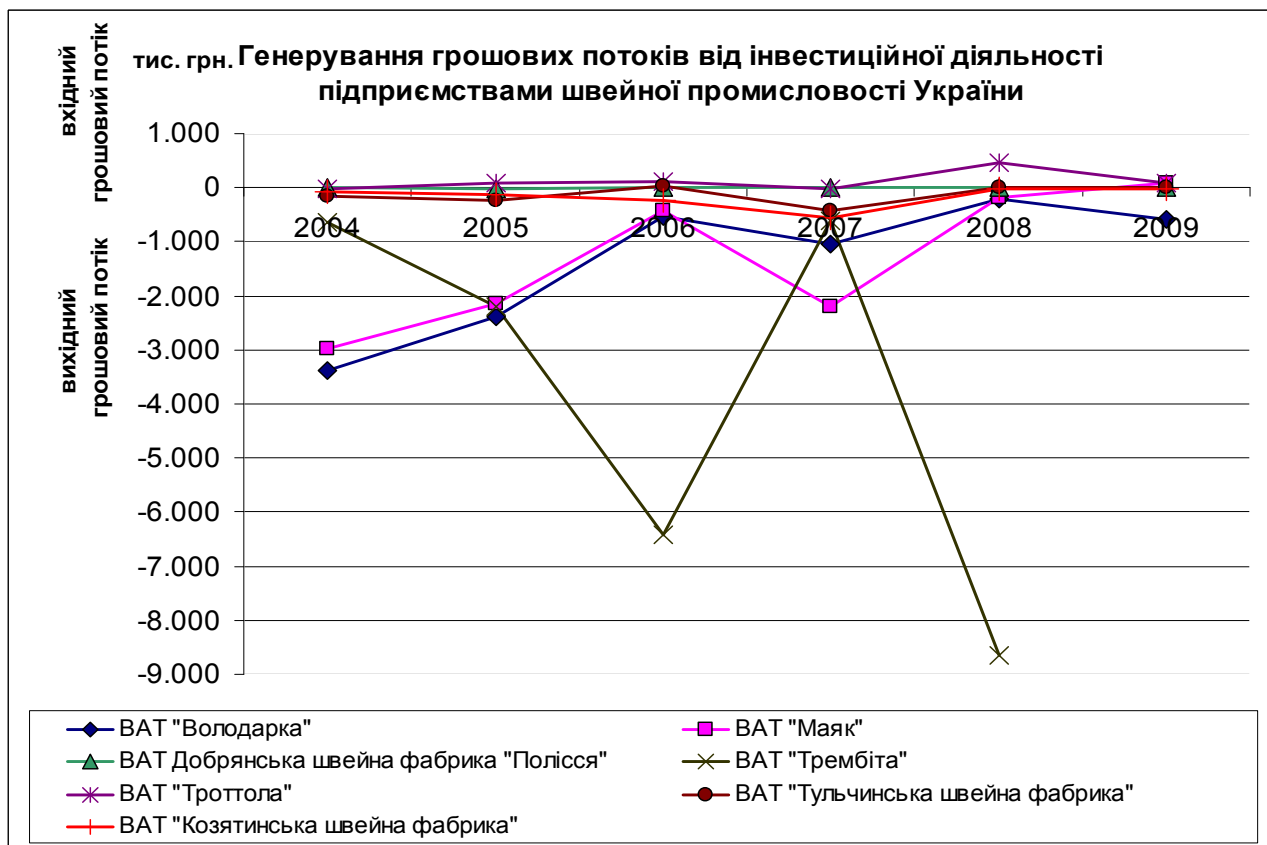

Рис. 1.11. Генерування грошових потоків від інвестиційної діяльності підприємствами швейної промисловості України

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності швейних підприємств України

Також відбувається надходження грошових коштів від реалізації майнових комплексів, повернення наданих позик, отримання відсотків та реалізації фінансових інвестицій.

У розрізі фінансової діяльності спостерігається коливання вхідного і вихідного грошових потоків майже за усіма підприємствами. Слід відмітити

ВАТ «Трембіта», яке в 2006—2007 рр. отримало високий рівень позитивного грошового потоку від фінансової діяльності в результаті отримання позики. За усіма підприємствами рух коштів у розрізі фінансової діяльності відбувається переважно за рахунок отримання або погашення позик. Отримання кредитів складає найбільшу статтю збільшення грошових коштів від фінансової діяльності. Відтік коштів може відбуватися за рахунок виплати дивідендів, відсотків за вкладений у підприємство капітал, викуп власних цінних паперів, але ці операції носять поодинокий характер (рис. 1.12).

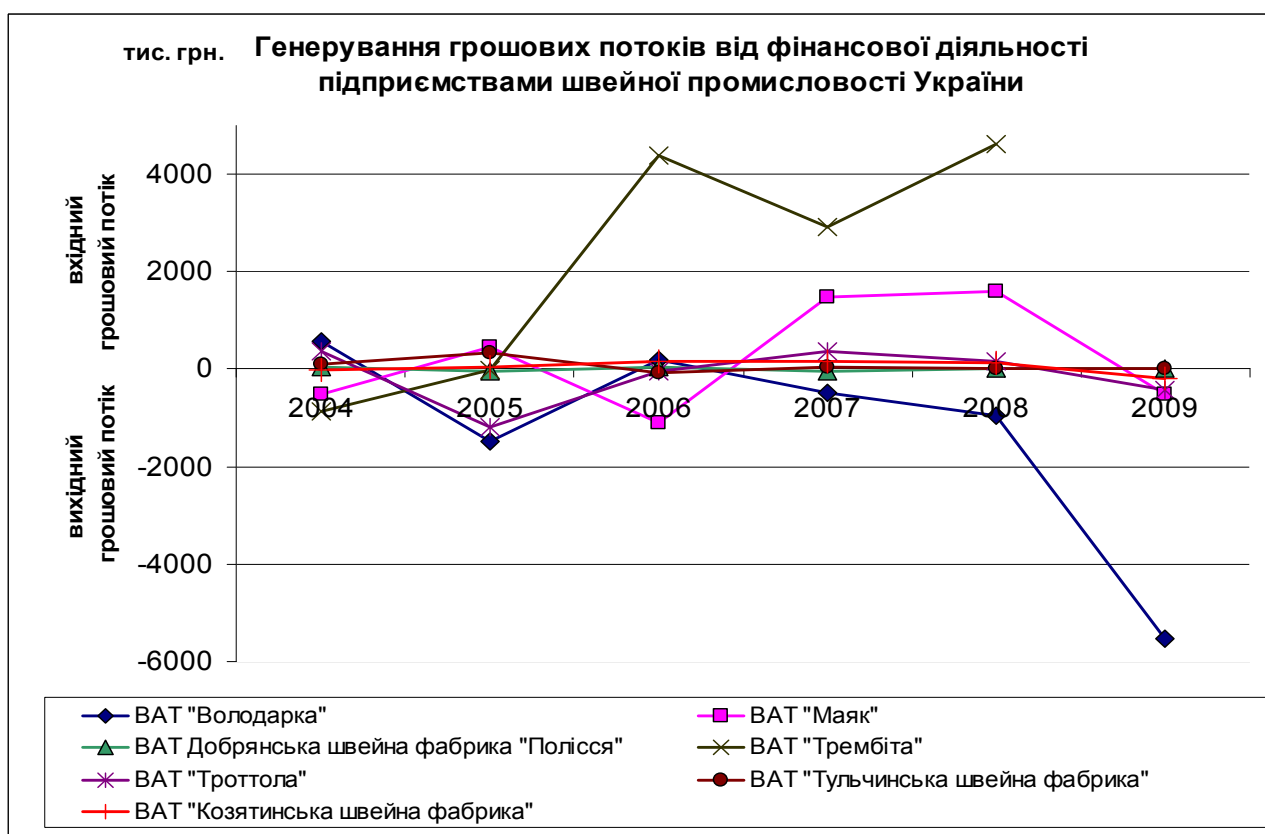

Рис. 1.12. Генерування грошових потоків від фінансової діяльності підприємствами швейної промисловості України

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності швейних підприємств України

Усі досліджувані підприємства в результаті операційної, інвестиційної і фінансової діяльності мають коливання чистого грошового потоку від позитивного до негативного. На ВАТ «Тульчинська швейна фабрика», ВАТ «Троттола», ВАТ «Добрянська швейна фабрика «Полісся» відбувається коливання вхідного і вихідного чистих грошових потоків з переважним

генеруванням негативного грошового потоку. Підприємства ВАТ «Маяк», ВАТ «Трембіта», ВАТ «Володарка» і ВАТ «Козятинська швейна фабрика» у результаті своєї діяльності генерують переважно вхідний чистий грошовий потік (рис. 1.13).

Рис. 1.13. Динаміка чистого грошового потоку підприємств швейної промисловості України

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності швейних підприємств України

Якщо порівняти усі наведені графіки можна констатувати, що грошові потоки досліджуваних підприємств мають однакові тенденції щодо концентрації грошових потоків від різних видів діяльності. У цілому вхідний грошовий потік відмічається від операційної діяльності, вихідний від інвестиційної, а вхідний і вихідний від фінансової діяльності. Чистий рух грошових коштів підприємств коливається з невисокого рівня генерування вхідного грошового потоку до вихідного грошового потоку, що свідчить про дефіцит грошових коштів і нестійкий фінансовий стан.

На досліджуваних підприємствах спостерігається зменшення до 2007 р. чистого руху грошових коштів від операційної діяльності, а в 2008—2009 рр. відбувається підвищення цього показника. Для семи підприємств підгалузі розмір чистого грошового потоку від операційної діяльності залишається невеликим, а порівняно з показниками 2004—2005 рр. він значно менший (табл. 1.8).

Таблиця 1.8

Динаміка руху грошових коштів досліджуваних підприємств України

Показник	Роки					
	2004	2005	2006	2007	2008	2009*
1	2	3	4	5	6	7
Чистий рух коштів від операційної діяльності, тис. грн.	9246,5	7335,1	4031,3	1548,8	5178	5552
Темп росту чистого руху коштів від операційної діяльності (в % до попереднього року)	—	79,3	55,0	38,4	334,3	107,2
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності, тис. грн.	-7280,7	-7041,4	-7504,5	-4850,8	-8594	-447
Темп росту чистого руху коштів від інвестиційної діяльності (в % до попереднього року)	—	-96,7	-106,6	-64,6	-177,2	-5,2
Чистий рух коштів від фінансової діяльності, тис. грн.	-362,4	-1884,1	3556,4	4441,3	5555	6660
Темп росту чистого руху коштів від фінансової діяльності (в % до попереднього року)	—	-519,9	288,8	124,9	125,1	119,9
Чистий рух коштів за звітний період, тис. грн.	1603,4	-1590,4	440	1139,3	2139	-1555
Темп росту чистого руху коштів за звітний період (у % до попереднього року)	—	-199,2	127,7	258,9	187,7	-172,7

* Відсутні дані за 2009 р. ВАТ «Трембіта» у зв'язку із припиненням і перетворенням акціонерного товариства.

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності швейних підприємств України

Зменшення позитивного грошового потоку від операційної діяльності може стати результатом недостатнього обсягу грошових коштів для погашення зобов'язань і для фінансування інших видів діяльності. Загалом по підприємствах спостерігається невисокий рівень чистого грошового потоку.

На підставі результатів проведеного вище аналізу, слід врахувати загальноприйняту методику оцінки якості управління підприємством залежно

від структури грошових потоків [99, с. 86]. Дана методика доповнена нами в таких аспектах: наведено всі можливі варіанти сполучення чистих грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності; враховано загальний чистий грошовий потік по підприємству; до оцінки якості управління грошовими потоками (хороше, нормальне, кризове) додано критерій «нестабільне підприємство»; для визначення рівня якості управління грошовими потоками, серед підприємств галузі, кожному критерію привласнено відповідний бал (хороше – 4, нормальне – 3, нестабільне – 2, кризове – 1).

Для оцінки якості управління грошовими потоками наведено можливі варіанти структури грошових потоків, які узагальнено у додатку К. На основі запропонованих варіантів структури грошових потоків оцінено якість управління на досліджуваних підприємствах (додаток Л). Результати оцінки якості управління підприємством узагальнено на рис. 1.14.

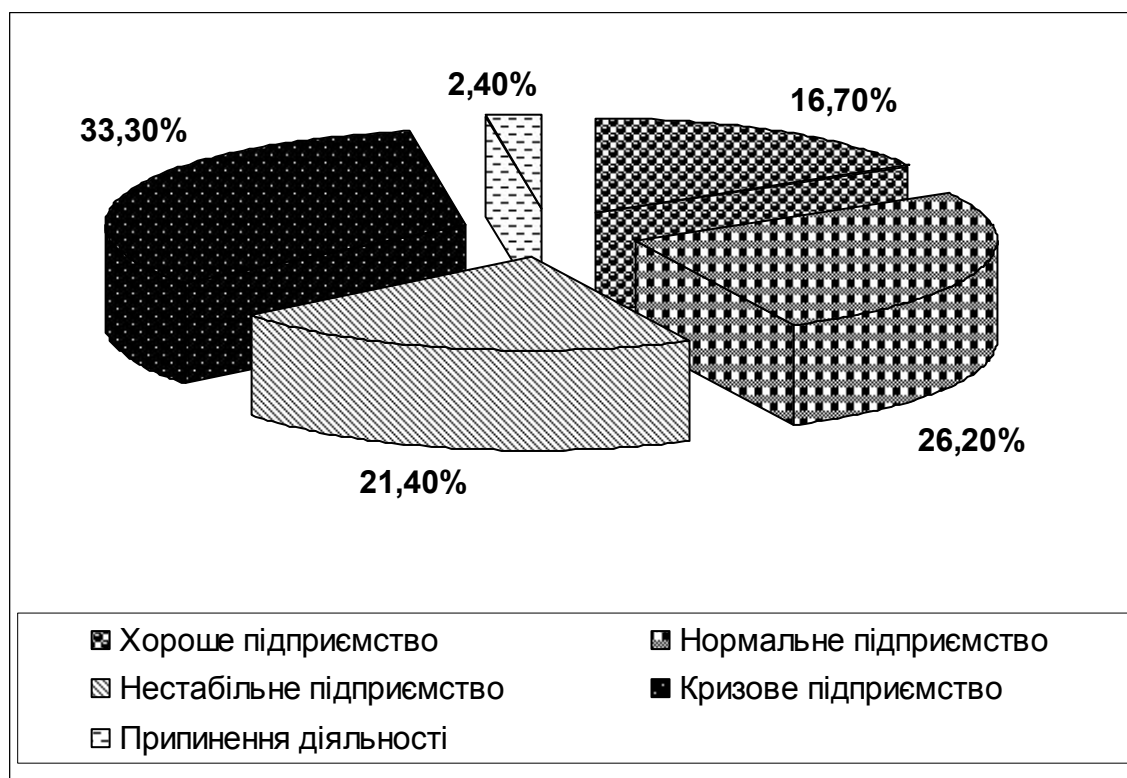

Рис. 1.14. Оцінка якості управління підприємством залежно від структури грошових потоків

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності швейних підприємств України

У результаті групування даних досліджуваних підприємств (рис. 1.14) визначено, що протягом 2004—2009 рр. критерій хороше і нормальне підприємство складає 42,9 %, а нестабільне, кризове підприємство і припинення діяльності 57,1 %. Це вказує на невисокий рівень управління, тому що на швейних підприємствах нестабільне та кризове управління підприємством залежно від структури грошових потоків переважає на 14,2 %.

За рахунок встановлення критеріїв оцінки якості управління швейними підприємствами і привласнення відповідних балів, визначено загальний рівень якості управління грошовими потоками серед досліджуваних підприємств за період з 2004 по 2009 рр. (рис. 1.15).

Рис. 1.15. Рівень якості управління швейними підприємствами залежно від структури грошових потоків за 2004 – 2009 рр.

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності швейних підприємств України

Дана методика може використовуватись для визначення рівня управління підприємствами залежно від структури грошових потоків у галузевому масштабі за різні періоди часу.

За результатами проведеного аналізу встановлено, що мають місце недоліки в системі управління грошовими потоками, проблеми в обліковій

політиці та в системі контролю які потребують вивчення і внесення відповідних пропозицій. Підприємства швейної промисловості потребують збалансованості грошових потоків та їх поповнення, для більш ефективного фінансування своєї діяльності.

Потрібно відзначити, що ця галузь за швидкістю обігу засобів поступається лише харчовій промисловості, а отже є інвестиційно привабливою тим, що має короткий цикл обороту капіталу і повернення інвестицій. Однак, інвестуванню в швейну промисловість перешкоджають такі чинники:

- низька ємність ринку збуту для вітчизняних підприємств;
- скорочення обсягів виробництва та рівня завантаження виробничих потужностей;
- низька підготовленість менеджерів швейних підприємств до ефективного управління та використання інвестицій у конкурентному середовищі;
- недосконала система податкового законодавства України;
- неврегульованість питань митної політики держави;
- відсутність кваліфікованих спеціалістів та працівників;
- відсутність дизайнерів та, як наслідок, відставання від тенденцій моди;
- низька конкурентоспроможність продукції;
- стан фінансової системи підприємств та ін.

Причиною відмови іноземних інвесторів від вкладання коштів у вітчизняні підприємства можна вважати і те, що технічне переозброєння вітчизняних швейних підприємств значно підвищить їх конкурентоспроможність відносно зарубіжних виробників, які контролюють значну частку вітчизняного та зарубіжних ринків товарів. Також на обсяг інвестицій в українську економіку впливають міжнародні уявлення про Україну, як про державу з нестабільною політичною ситуацією, з недосконалим законодавством в галузі легкої промисловості.

Протягом п'яти років (з 2005 р. по 2009 р.) прямі іноземні інвестиції в швейну промисловість України на рік коливались на рівні від 46369,89 тис. дол. США до 62858,60 тис. дол. США, а портфельні тримались майже на

однаковому рівні, який у середньому склав 854,3 тис. дол. США на рік. Якщо середня кількість швейних підприємств на рік складає 2420 підприємств, то у рік на одне підприємство перепадає близько 23 тис. дол. США прямих іноземних інвестицій та 353 дол. США портфельних іноземних інвестицій, що є низькими показниками та не може забезпечити швейну галузь необхідним рівнем капіталу для нормального функціонування (додаток М).

Аналізуючи підприємства різної величини за джерелами надходження інвестицій, слід зазначити, що великі та середні підприємства мають більше ресурсів для інвестування власних коштів, також вони є привабливішими для зовнішніх інвесторів, а основним джерелом інвестицій для розвитку малих підприємств є власні кошти.

Найбільше підприємства здійснюють інвестиції в основні засоби, зокрема обладнання. Підприємства, із значною часткою експорту більш схильні до інвестицій в обладнання. Це пояснюється тим, що вони повинні постійно удосконалювати якість своєї продукції, щоб вона залишалась конкурентоспроможною на зовнішніх ринках. Найбільш інвестиційно-активними є середні за розміром підприємства, майже половина з яких вкладають кошти у придбання обладнання, будівель і споруд, третина в технології.

Велика частина інвестицій в сектор пошиття одягу робиться незаконним шляхом. Митні служби України фіксують завезення швейного обладнання в Україну, але не завжди ці інвестиції відображаються у фінансовій звітності підприємств.

Потрібно відзначити, що 27 грудня 2006 року Кабінет Міністрів України розпорядженням № 673 затвердив концепцію Державної програми розвитку легкої промисловості на період до 2011 р., представлену схематично в додатку Н [162]. Станом на жовтень 2010 р. очікувані результати щодо виконання програми розвитку легкої промисловості не дали бажаного результату, про що свідчать дані, наведені в табл. 1.6, 1.7 та додатках Ж, З, И.

В складних умовах що склалися на швейних підприємствах України необхідно шукати шляхи залучення зовнішніх інвестицій, раціонально спрямовувати грошові потоки в акції, облігації сторонніх організацій, в депозити та інші фінансові інвестиції. Також формувати дієву систему управління грошовими потоками, яка повинна базуватися на вивченні закономірностей формування грошових потоків із урахуванням галузевих особливостей, удосконаленні фінансового обліку руху грошових коштів, створенні системи управлінського обліку грошових потоків, проведенні глибокого аналізу, прогнозування, планування і контролю грошових потоків, що в сукупності дозволить покращити стан швейних підприємств.

1.3. Формування інформаційної бази системи управління грошовими потоками

Ефективність управління фінансовою діяльністю підприємства значною мірою залежить від якості його інформаційного забезпечення. Якісна, достовірна, своєчасна і зрозуміла інформація є запорукою прийняття оптимальних фінансових рішень, спрямованих на зменшення витрат фінансових ресурсів, зростання прибутку і ринкової вартості підприємства.

Як зазначає В. С. Пономаренко: «Інформація є продуктом творчих сил людства. Вміле використання її сприяє науково-технічному прогресу.

Інформаційна сфера діяльності людини давно стала визначальним фактором розвитку економіки, техніки, науки. Інформація перетворилася на найважливіший ресурс суспільства, стала невід'ємною складовою господарської діяльності на всіх рівнях. Це такий самий принциповий фактор розвитку, як сировина й енергія» [81, с. 21—23].

Питання організації управління грошовими потоками на підприємствах України є малодослідженими. На підприємствах відсутня налагоджена інформаційна система, яка б забезпечувала фінансових менеджерів регулярною та достовірною інформацією про грошові потоки. Тому основним завданням інформаційного забезпечення управління грошовими потоками є обробка

облікової інформації і пристосування її до вимог фінансового менеджменту, з метою використання для потреб аналізу, прогнозування, планування і контролю, та створення на цій основі дієвої інформаційної бази, яка б забезпечувала вимоги менеджерів вищого рівня.

Під системою інформаційного забезпечення управління грошовими потоками в сучасній літературі розуміють функціональний комплекс, що забезпечує процес безперервного цілеспрямованого підбору відповідних інформаційних показників, необхідних для аналізу, планування та підготовки оперативних управлінських рішень за всіма аспектами їх формування на підприємстві [113, с. 61].

Для формування інформації про грошові потоки важливе значення має інформаційна база, яка в повній мірі повинна забезпечувати користувачів вчасною, достовірною та якісною інформацією про грошові потоки. Для прийняття правильних і виважених управлінських рішень структура інформаційної бази повинна бути побудована на достовірній, повній інформації, яку мають забезпечувати фінансовий, управлінський облік, аналіз, прогнозування, планування, аудит і зовнішні джерела інформації.

Структура системи управління грошовими потоками складається зі структурних елементів (підсистем), між якими існують чітко визначені тісні взаємозв'язки, взаємозалежність і взаємодія. До системи управління грошовими потоками входять такі підсистеми:

- підсистема обліку;
- підсистема аналізу;
- підсистема прогнозування і планування;
- підсистема аудиту;
- підсистема зовнішніх джерел інформації.

Кожна з підсистем має свої функції і специфічні властивості у процесі життєдіяльності, з одного боку є «виробником» певної інформації, а з іншого — споживачем інформації (рис. 1.16).

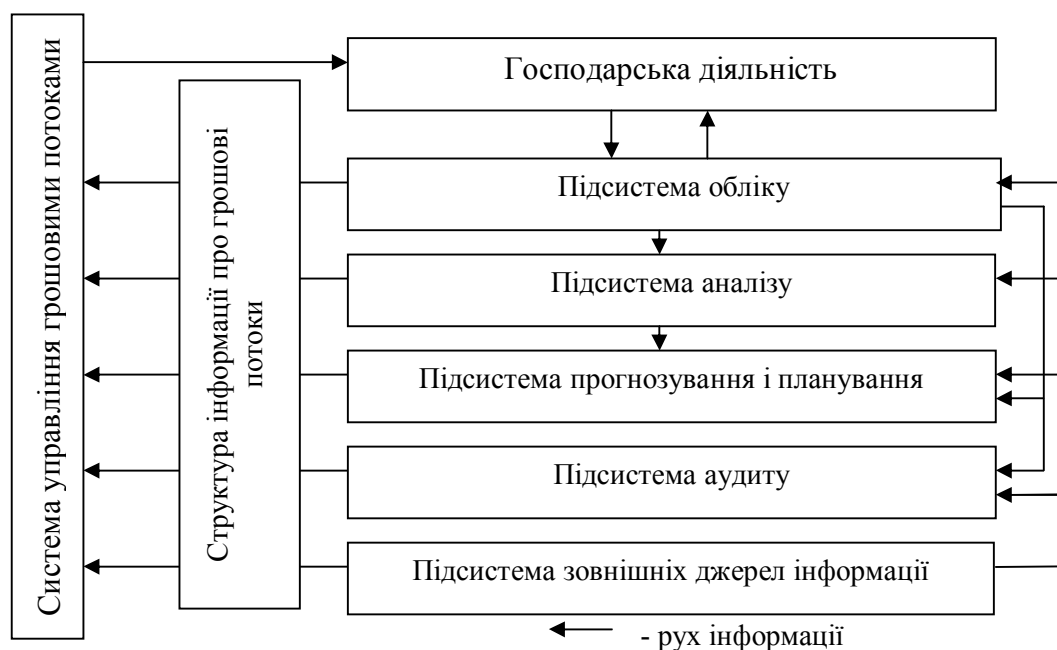

Рис. 1.16. Структура інформаційної бази в системі управління грошовими потоками

Джерело: складено автором

Організація інформаційної бази для системи управління грошовими потоками полягає в переробці інформації підсистем обліку, аналізу, прогнозування, планування, аудиту і зовнішніх джерел інформації та визначенні основних показників, які продукуються цими підсистемами і будуть покладені в її основу (табл. 1.9).

Таблиця 1.9

Основні показники системи управління грошовими потоками

Підсистема	Основні показники, які формують інформацію про грошові потоки на підприємстві
1	2
1. Підсистема обліку	— показники фінансового обліку; — показники управлінського обліку
2. Підсистема аналізу	— показники обсягу грошових потоків; — показники динаміки грошових потоків; — показники структури грошових потоків; — показники рівномірності грошових потоків; — показники синхронності грошових потоків; — показники збалансованості грошових потоків; — показники ліквідності грошових потоків; — оцінка факторів, що визначають стан грошових потоків; — показники ефективності грошових потоків

1	2
4. Підсистема аудиту	<ul style="list-style-type: none"> — результати аудиту касових операцій; — результати аудиту операцій на рахунках в банку; — результати аудиту грошових документів і грошових коштів у дорозі; — результати аудиту еквівалентів грошових коштів; — результати аудиту фінансової звітності
5. Зовнішні джерела інформації	<ul style="list-style-type: none"> — нормативно-регулятивні документи; — показники макроекономічного становища в країні; — дані галузевого розвитку; — господарсько-правові дані; — дані про контрагентів підприємства (постачальники, покупці); — дані про конкурентів підприємства; — дані про стан матеріального ринку; — дані про стан ринку капіталу; — дані про стан фондового ринку; — науково-технічна інформація

Джерело: складено автором

Підсистема обліку повинна забезпечувати систему управління показниками про стан і рух грошових потоків. До її складу входять показники фінансового і управлінського обліку.

Показники фінансового обліку відображаються в основних п'яти формах фінансової звітності. Інформація, яку містять ці форми, є щоквартальною або річною. Найбільшу цінність для проведення аналізу грошових потоків на підприємстві представляє Звіт про рух грошових коштів. До показників фінансового обліку відносять також дані синтетичного та аналітичного обліку, які містяться в регістрах обліку та відомостях до них і відображають рух на рахунках 30 «Каса», 31 «Рахунки в банках», 33 «Інші грошові кошти», 34 «Короткострокові векселі одержані», 35 «Поточні фінансові інвестиції», наведену в них інформацію можна використовуватися в будь-який проміжок часу.

Показники фінансового обліку формуються на основі положень (стандартів) обліку, які є затвердженими для загального використання, тому їм

характерні єдині нормативи розрахунків, що зручно при проведенні аналізу і порівнянні з іншими підприємствами галузі.

Показники управлінського обліку відображають грошовий потік за сферою діяльності підприємства (операційна, інвестиційна, фінансова); по підприємству в цілому; за окремими структурними підрозділами підприємства (центрами відповідальності); за географічним розташуванням; окремими господарськими операціями; різними часовими інтервалами; обсягом і напрямом руху тощо. До переваг цієї групи показників можна віднести: регулярність формування, уніфікацію, високий рівень достовірності.

Підсистема обліку має надати аналітику повний обсяг даних для здійснення всебічного аналізу грошових потоків. Така інформація, має бути точною і вірогідною, не містити помилок. Підсистема обліку повинна надавати дані в такій формі, яка зведе до мінімуму їх попередню обробку аналітичними працівниками, дані повинні слугувати основою для здійснення ретроспективного, поточного та перспективного аналізу. Показники мають бути представлені в такому вигляді, щоб їх можна було порівняти з попередніми періодами.

Підсистема аналізу має забезпечувати систему управління грошовими потоками підприємства аналітичними показниками.

Показники обсягу, динаміки та структури грошових потоків відображають загальний обсяг чистого грошового потоку, динаміку обсягу формування вхідного грошового потоку в розрізі окремих джерел, а також формування вихідного грошового потоку за напрямками витрачання грошових коштів. Ці показники дозволяють провести оцінку структури вхідного і вихідного грошових потоків, а також темпи їхнього зростання (зменшення), тенденції зміни їхнього обсягу.

Показники рівномірності грошових потоків характеризують рівномірність надходження і витрачання грошових коштів, дають можливість виявити причини коливань.

За допомогою показників синхронності грошових потоків оцінюють ступінь узгодженості грошових потоків у часі.

Показники збалансованості грошових потоків визначають збалансованість позитивного і від'ємного грошових потоків. Вивчення динаміки показника чистого грошового потоку допомагає визначити рівень збалансованості грошових потоків у цілому.

Показники ліквідності дають можливість оцінити здатність підприємства своєчасно погашати свої платіжні зобов'язання грошовими коштами.

Оцінка зовнішніх і внутрішніх факторів, що визначають стан грошових потоків, сприяє виявленню чинників, які впливають на збільшення або зменшення чистого грошового потоку, детальному аналізу причин зміни кожної його складової.

Показники ефективності грошового потоку дозволяють визначити результативність управлінських рішень щодо грошових потоків підприємства та їх вплив на стан фінансової рівноваги і забезпечення економічного зростання підприємства.

Таким чином, підсистема аналізу має формувати інформацію про грошові потоки, яка базується на доцільних і правильно розрахованих показниках. Кількість необхідних показників повинна відповідати реальним потребам підприємства при управлінні грошовими потоками, а показники застосовуватись у логічній послідовності. Важливою умовою аналізу є необхідність забезпечення зіставлення показників, оскільки порівнювати можна якісно однорідні величини. Також необхідно запобігати дублюванню показників.

Підсистема прогнозування і планування продукує нормативно-планові показники, пов'язані з фінансовим розвитком підприємства, які є комерційною таємницею і використовуються для контролю поточної фінансової діяльності, оцінки її ефективності, формування фінансової стратегії та політики підприємства. До складу показників цієї групи включається вся сукупність показників поточних, оперативних, стратегічних фінансових прогнозів і планів.

Важливим елементом системи управління грошовими потоками є підсистема аудиту, яка необхідна для виконання функції контролю і забезпечення достовірної інформації, що відповідає реальному стану в кожній ланці фінансової системи. Дані фінансового обліку мають бути об'єктивними та не містити помилок.

Результати аудиту касових операцій дозволяють оцінити:

- результати проведення інвентаризацій каси;
- ступінь забезпечення збереження готівки в касі підприємства;
- правильність та достовірність заповнення прибуткових та видаткових касових ордерів, порядку ведення касової книги;
- повноту оприбуткування готівки;
- правильність видачі готівки з каси;
- перевищення встановленого ліміту каси;
- достовірність обліку касових операцій тощо.

Результати аудиту операцій на рахунках в банку дозволяють оцінити:

- кількість відкритих поточних рахунків;
- своєчасність, законність, доцільність відображення на рахунках банку здійснених розрахункових операцій із зарахування і списання коштів;
- доцільність отримання кредитів, напрями їх використання та своєчасність погашення;
- дотримання стану платіжно-розрахункової дисципліни щодо укладених договорів тощо.

Результати аудиту грошових документів і грошових коштів у дорозі дозволяють оцінити:

- своєчасність і правильність оприбуткування грошових документів у кількісному і вартісному виразі на рахунки 331 «Грошові документи в національній валюті», 332 «Грошові документи в іноземній валюті»;
- за рахунок яких джерел були придбані путівки у санаторії, будинки відпочинку тощо, правильність визначення частини їхньої вартості, яка не

оплачується одержувачами; своєчасність і повноту надходження коштів за путівки до каси підприємства;

- чи мають місце випадки отримання путівок особами, які не працюють на підприємстві;
- доцільність придбання проїзних квитків і коло осіб, які користуються ними, правомірність віднесення вартості придбаних квитків на витрати підприємства;
- правильність витрачання марок на поштові відправлення;
- повноту і своєчасність зарахування грошових коштів у дорозі на відповідні рахунки в банках, а також тривалість перебування коштів у дорозі тощо.

Результати аудиту еквівалентів грошових коштів дозволяють оцінити:

- правомірність віднесення фінансових інвестицій до цієї категорії активів, тобто визначення терміну, на який вони придбані; можливість вільно конвертуватись у готівку; ступінь ризику зміни їх вартості;
- наявність документів, які підтверджують право власності на еквіваленти грошових коштів тощо.

Результати аудиту грошових коштів з використанням даних фінансової звітності, в першу чергу, Звіту про рух грошових коштів, дозволяють оцінити:

- правильність класифікації статей звітності;
- правильність перенесення показників з інших форм звітності до Звіту про рух грошових коштів;
- узгодженість показників Звіту про рух грошових коштів з показниками інших форм звітності;
- недопущення відображення у Звіті про рух грошових коштів негрошових операцій;
- правильність визначення чистого руху грошових коштів від операційної, інвестиційної, фінансової діяльності;
- правильність визначення сальдо грошових коштів на початок і кінець звітного періоду;

- правильність визначення впливу зміни валютних курсів на залишок коштів;
- рівень надійності системи внутрішнього контролю операцій з грошовими коштами тощо.

Підсистема аудиту є важливою ланкою, яка забезпечує своєчасне виявлення відхилень, помилок для підвищення ефективності використання грошових потоків і прийняття виважених управлінських рішень.

Показники системи інформаційного забезпечення можна поділити на показники, які формуються у внутрішньому або зовнішньому середовищі підприємства. До внутрішніх джерел можна віднести показники, що надходять з підсистем обліку, аналізу, прогнозування, планування і аудиту. Інформація, що надходить із зовнішнього середовища, впливає на побудову не тільки інформаційної бази грошових потоків, а також на всі підсистеми, що включені до системи управління грошовими потоками. Вона містить такі дані:

1. Нормативно-регулятивні: закони держави, укази президента, постанови уряду, кодекси, стандарти бухгалтерського обліку.
2. Дані держкомстату, що відображають інформацію про зміни макроекономічної ситуації в країні. До цієї групи входять такі показники, як ВВП і національний дохід, грошові доходи населення, внески населення в банк, індекс інфляції, дисконтна ставка центрального банку. Ці показники відображаються в публікаціях держкомстату України.
3. Дані, що характеризують галузевий розвиток підприємства, а саме: обсяг виробленої (реалізованої) продукції та його динаміка; індекс цін на продукцію; загальна вартість активів підприємств галузі; рівень рентабельності та витратомісткість галузі тощо.
4. Господарсько-правові дані: договори, угоди, рішення арбітражних і судових органів, санкції і рекламації.
5. Дані про контрагентів підприємства (постачальників, покупців). Інформація про постачальників потрібна для передбачення їхньої надійності та

цінової політики, дані про покупців - для виявлення стану їх платоспроможності.

6. Одержані із засобів масової інформації дані про конкурентів.
7. Дані ринків: матеріального, капіталу та фондового.
8. Науково-технічна інформація (передові дослідження в області науки і техніки).

На швейних підприємствах України організація управління грошовими потоками знаходиться на низькому рівні. Управління грошовими потоками обмежується інформацією, що відображена у фінансовій звітності та частково в реєстрах фінансового обліку. В Україні процес впровадження практичного менеджменту знаходиться на етапі становлення і затримка його розвитку відбувається за відсутності розробки теоретичної бази та забезпечення системи управління грошовими потоками систематизованою інформацією, яка повинна базуватися на показниках підсистем обліку, аналізу, прогнозування, планування, аудиту і зовнішніх джерелах інформації.

Висновки до розділу 1

На основі критичного аналізу наукових досліджень і літературних джерел з питань теорії грошових потоків та формування інформації про них зроблено такі висновки:

1. Проведений аналіз спеціалізованої літератури виявив неоднозначність тлумачення поняття «грошовий потік». Грошовий потік слід трактувати як процес надходжень і видатків грошових коштів та їхніх еквівалентів за визначеними часовими інтервалами, що генерується його звичайною і надзвичайною діяльністю і який пов'язаний із зовнішніми і внутрішніми факторами простору, структури, ризику і ліквідності.

2. Класифікацію грошових потоків доцільно здійснювати за двадцятьма шістьма ознаками, до відомих класифікаційних ознак варто додати такі, як участь грошового потоку в формуванні прибутку; рівень синхронності

грошового потоку; умови розрахунків; види готової продукції, товарів, послуг; рівень впливу на прийняття рішення; рівень планування грошових потоків. Удосконалення класифікації грошових потоків, виокремлення зовнішніх і внутрішніх факторів негативного впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства дозволить глибше вивчити закономірності формування грошових потоків.

3. Швейним підприємствам слід спрямовувати кошти на підготовку (перепідготовку) кваліфікованих спеціалістів, а особливо модельєрів-дизайнерів, технологів, механіків, майстрів. Оновлювати та модернізувати основні засоби, впроваджувати нові технології у виробничі процеси, що знизить енергомісткість виробництва і відповідно собівартість продукції.

Недосконалість вітчизняного законодавства у митній, податковій, інвестиційній сферах, створюють багато проблем українським виробникам. Держава повинна сприяти усуненню адміністративних та бюрократичних перешкод для експорту, обмеженню ввезення товарів «секонд-хенду», а також створити ефективні системи контролю за дотриманням законодавства.

4. В процесі дослідження встановлено, що грошові потоки підприємств швейної промисловості мають схожі тенденції розвитку щодо їх концентрації від різних видів діяльності. Вхідний грошовий потік спостерігається від операційної діяльності, вихідний від інвестиційної, а в розрізі фінансової діяльності відмічено коливання вхідного і вихідного грошових потоків. Чистий рух грошових коштів по усіх підприємствах невеликий і коливається з невисокого рівня генерування вхідного грошового потоку до вихідного, що свідчить про дефіцит грошових коштів і нестійкий фінансовий стан.

Грошові кошти, отримані в результаті операційної діяльності, потрібно спрямовувати у інвестиційний і фінансовий розвиток підприємства, для отримання відсотків і дивідендів, що на швейних підприємствах майже не здійснюється. На швейних підприємствах інвестиційна діяльність виражається переважно в закупівлі і реалізації необоротних активів, а діяльність з

довгострокових фінансових вкладень майже не здійснюється. Фінансова діяльність підприємств реалізується через отримання і повернення позик.

5. Система управління грошовими потоками повинна складатися з елементів (підсистем), між якими існують тісні взаємозв'язки і взаємодія. Організація інформаційної бази для системи управління грошовими потоками полягає в переробці інформації підсистем обліку, аналізу, прогнозування, планування, аудиту і зовнішніх джерел інформації та визначення основних показників, які продукуються цими підсистемами. Кожна з підсистем включає свій набір основних показників, які розкривають її функції та визначають межі діяльності або впливу при формуванні інформації про грошові потоки для системи управління ними.

Основні положення розділу 1 опубліковані в наукових працях автора [217], [218], [225], [231], [232], [233], [234], [236].

РОЗДІЛ 2

СИСТЕМА ОБЛІКУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ШВЕЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Відображення руху грошових коштів в обліковій політиці

Для забезпечення достовірного обліку грошових потоків, контролю за їх використанням, а також надання оперативної інформації управлінському персоналу, основним завданням підприємства повинен бути правильно організований облік грошових коштів. Вони є наймобільнішими і найліквіднішими активами, які можуть стати об'єктом шахрайств і зловживань, а також від наявності яких залежить фінансова стабільність підприємства. На цю ділянку обліку суттєво впливають недосконалість і постійні зміни законодавства. На основі обліку проводиться аналіз і аудит, він виступає джерелом інформації для системи управління грошовими потоками, тому грошові кошти та їх еквіваленти, як об'єкт обліку, потребують практичних і теоретичних уточнень.

Практика організації обліку грошових коштів та їх еквівалентів свідчить про наявність невирішених теоретичних і практичних питань, а саме:

- відсутність у Наказі про облікову політику підприємств положень, що стосуються обліку грошових коштів та їх еквівалентів;
- правильного відображення грошових коштів та їх еквівалентів у Плані рахунків;
- удосконалення аналітичного обліку грошових коштів, їх еквівалентів і курсових різниць та інші.

Організацію обліку грошових коштів на підприємствах регулюють нормативні акти (додаток П), на основі яких розробляється облікова політика підприємства щодо обліку грошових коштів. Це, зокрема, Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV, Лист Міністерства фінансів України № 31-34000-10-5/27793 від

21.12.2005 р., П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 31.03.1999 р. № 87, П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» від 28.05.1999 р. № 137. В зазначених документах міститься така інформація: визначення терміну «облікова політика», самостійний вибір облікової політики підприємством, вибір методів, порядок розкриття та зміни в обліковій політиці, якої недостатньо для побудови документа, що є основою щодо організації і ведення обліку на підприємстві. В інших П(С)БО розкриваються методологічні засади щодо ведення обліку активів, капіталу та зобов'язань, що носять рекомендаційний характер і використовуються для побудови облікової політики. Але вони не містять інформації, як саме має бути побудований цей документ, в які терміни складатися, які конкретно об'єкти та елементи містити.

Облікова політика підприємств швейної промисловості повинна бути сформована відповідно до вимог, норм, принципів чинного законодавства, а також з урахуванням усіх властивостей і особливостей господарської діяльності підприємств цієї галузі. До її складу треба віднести методику ведення і організації фінансового, управлінського обліку та податкових розрахунків, а також форми та порядок складання звітності. Облікова політика підприємства повинна охоплювати не тільки його поточну діяльність, але й враховувати діяльність підприємства в перспективі, не будучи при цьому занадто громіздкою. На її побудову також впливає галузева специфіка, яка полягає в технологічних особливостях кожного підприємства. Розроблена облікова політика підприємства повинна слугувати забезпеченню якісного і достовірного обліку.

Тому потрібно удосконалювати нормативно-правове забезпечення фінансового обліку на рівні держави введенням нового П(С)БО, який буде широко розкривати основні засади побудови облікової політики для підприємств різних форм власності та організаційно-правових форм. Подібний стандарт уже розроблений КМСБО та має назву МСБО 8 «Облікові політики,

зміни в облікових оцінках та помилки», а також розроблений в Росії ПБО 1 «Облікова політика організації».

Професор М. С. Пушкар зазначає, що одним з важливих питань формування облікової політики підприємства є визначення її складових. Складовими облікової політики підприємства є суб'єкти, аспекти, об'єкти та їх елементи [171, с.62].

В економічній літературі виділяють різний склад об'єктів облікової політики, а відповідно, і її елементів. Потрібно відмітити, що елементи об'єктів обліку, які відображають рух грошових коштів та їх еквівалентів, а також курсові різниці, які виникають у результаті розрахунків іноземною валютою, майже не враховують при формуванні облікової політики. Порівняльну характеристику елементів об'єктів облікової політики щодо руху грошових коштів та їх еквівалентів, перерахунку курсових різниць, що відображені в різних літературних джерелах, наведено в табл. 2.1.

У зазначених працях [26; 73; 138; 171] відмічені методи оцінки фінансових інвестицій на дату балансу (за справедливою вартістю, за методом участі в капіталі, за собівартістю з урахуванням зменшення корисності, за амортизованою собівартістю), але конкретно не виділено за якими критеріями потрібно відносити інвестиції до еквівалентів грошових коштів. У працях [26; 73] не зазначається вибір методу розрахунку валютного курсу за звітний період. Складання внутрішньої форми Звіту про рух грошових коштів для управлінських потреб не зазначено у вищезгаданих джерелах, окрім [171], де вказується, що виходячи з галузевих особливостей і потреб підприємства складаються необхідні форми звітності.

Проведений аналіз Наказу про облікову політику швейних підприємств перелік яких наведений в додатку II показав, що в ньому не знайшли своє відображення такі елементи, як критерії віднесення фінансових інвестицій до еквівалентів грошових коштів, метод перерахунку курсових різниць (ідентифікований або середньозважений), застосування непрямого методу складання внутрішньої форми Звіту про рух грошових коштів.

Таблиця 2.1

Відображення елементів облікової політики щодо руху грошових коштів та їх еквівалентів, перерахунку курсових різниць в різних літературних джерелах

Літературне джерело	Елементи об'єктів облікової політики		
	Критерії віднесення фінансових інвестицій до еквівалентів грошових коштів	Перерахунок курсових різниць	Складання внутрішньої форми Звіту про рух грошових коштів непрямим методом
1. Ф. Ф. Бутинець, Н. М. Малюга [26]	Не визначені	Не визначені	Не визначені
2. Г. П. Журавель, В. Б. Клевець, П. Я. Хомин [73].	Не визначені	Рекомендовано чіткіше визначати порядок відображення і контролю курсових різниць особливо з огляду на податкове законодавство. Потрібно передбачити розмежування заборгованостей за розрахунками з іноземними партнерами на монетарні кошти і монетарну заборгованість, а також на немонетарну заборгованість	Не визначені
3. О. Згурський [77]	Критерії віднесення високоліквідних активів до еквівалентів грошових коштів	Порядок перерахунку іноземної валюти за валютним курсом або за середньозваженим валютним курсом	Не визначені
4. За редакцією В. С. Леня [138].	Не визначені	Застосування чи незастосування для перерахунку доходів, витрат і руху грошових коштів середньозваженого валютного курсу відповідного місяця. Зазначено, що метод обирається підприємством самостійно	Не визначені
5. М. С. Пушкар, М. Т. Щирба [171].	Не визначені	Застосування чи незастосування для перерахунку доходів, витрат і руху грошових коштів середньозваженого валютного курсу відповідного місяця встановлюється підприємством самостійно	Встановлюється підприємством самостійно виходячи з галузевих особливостей і потреб

Джерело: складено автором на підставі узагальнення наукових підходів учених-економістів

У Листі МФУ «Про облікову політику» від 21.12.2005 р. № 31-34000-10-5/27793 вказано, що в обліковій політиці підприємства повинен відобразитись перелік методів оцінки, обліку і процедур, щодо яких нормативно-методична база передбачає більш ніж один їх варіант. Одноваріантні методи оцінки, обліку і процедур до такого розпорядчого документу включати не доцільно, як імперативні для застосування підприємством норми [159]. Вважаємо, що необхідно включити до складу облікової політики статті, які допоможуть розв'язати і врегулювати вузькі питання обліку грошових потоків, які майже не висвітлюються в нормативних актах, спеціальній літературі, в Наказі про облікову політику швейних підприємств. Формування облікової політики в розрізі грошових потоків є відповідальним завданням, оскільки впливає на фінансовий стан підприємства.

До елементів об'єктів облікової політики, які відображають рух грошових коштів слід віднести такі пункти:

- критерії віднесення фінансових інвестицій до еквівалентів грошових коштів та рахунки їх відображення в обліку;
- порядок перерахунку руху грошових коштів в іноземній валюті (вибір ідентифікованого або середньозваженого методу перерахунку валютного курсу);
- порядок складання внутрішньої форми Звіту про рух грошових коштів.

До облікової політики підприємства повинні входити елементи наведені в табл. 2.2.

Виходячи з того, що еквіваленти грошових коштів входять до складу грошових потоків виникає необхідність їх ширшого вивчення і дослідження. В практиці обліку зарубіжних країн еквіваленти грошових коштів знайшли широке використання, а в Україні цей вид активу викликає багато спірних питань і непорозумінь, що в свою чергу спричиняє його обмежене застосування в бухгалтерській практиці. Недостатня кількість вітчизняних теоретичних розробок і публікацій з обліку еквівалентів грошових коштів спричиняє неправильне ведення обліку або взагалі небажання мати справу з цим видом

інвестицій. Для вітчизняних економістів ця категорія нова та потребує роз'яснень і уточнень.

Таблиця 2.2

Елементи об'єктів облікової політики щодо грошових коштів, їх еквівалентів та курсових різниць

Складові облікової політики	Допустимі варіанти принципів та методів обліку, передбачені національними стандартами	Норми П(С)БО
1	2	3
1. Критерії віднесення високоліквідних активів до еквівалентів грошових коштів	Стандартом не регламентовано, встановлюється підприємством самостійно	п. 4 П(С)БО 2 п. 4 П(С)БО 4
<p><i>Еквіваленти грошових коштів</i> – короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються в певні суми грошових коштів та характеризуються незначним ризиком зміни вартості.</p> <p>Виходячи з визначення, фінансова інвестиція, щоб кваліфікуватися як еквівалент грошових коштів, повинна легко конвертуватися в певну суму грошових коштів і піддаватися незначному ризику зміни вартості. Отже, така інвестиція може розцінюватися як еквівалент грошових коштів, тільки тоді, коли вона має короткий строк погашення.</p> <p>Зазвичай у світовій практиці як еквіваленти грошових коштів розглядаються фінансові вкладення строком до трьох місяців (три місяці чи менше з дати придбання). Прикладом еквівалентів грошових коштів можуть бути високоліквідні цінні папери: депозитні сертифікати, облігації, акції та інші.</p>		
2. Порядок і вибір методу для складання внутрішньої форми Звіту про рух грошових коштів	Стандартом не регламентовано, встановлюється підприємством самостійно	-
<p>У світовій практиці Звіт про рух грошових коштів від операційної діяльності рекомендовано складати прямим методом. Прямий метод рекомендовано використовувати за М(С)БО, UA SFAS 95, а також його використовують в Росії і Білорусії. Ми погоджуємося з важливістю аналітичної інформації при складанні звіту цим методом, але рекомендуємо складати внутрішню звітність про рух грошових коштів непрямим методом для управлінських потреб</p>		
3. Порядок перерахунку руху грошових коштів в іноземній валюті	Для перерахунку руху грошових коштів може застосовуватися: - ідентифікований валютний курс; - середньозважений валютний курс	п.п.10.2 П(С)БО 21
<p>Статті доходів, витрат та руху грошових коштів підлягають перерахунку за валютним курсом на дату здійснення операцій, за винятком випадків, коли фінансову звітність господарської одиниці складено у валюті країни з гіперінфляційною економікою п.п. 10.2 П(С)БО 21 [151].</p> <p><i>Середньозважений валютний курс</i> є результатом ділення суми добутків величин курсів Національного банку України та кількості днів їх дії у звітному місяці на кількість календарних днів у цьому місяці п.п. 10.2 П(С)БО 21 [151]</p>		

Джерело: складено автором на основі П(С)БО

До основних завдань організації і ведення фінансового обліку еквівалентів грошових коштів слід віднести: правильне віднесення фінансових інвестицій до еквівалентів грошових коштів; своєчасне документальне

оформлення операцій з еквівалентами грошових коштів; об'єктивна оцінка еквівалентів грошових коштів при надходженні, на дату балансу, при вибутті; правильне відображення еквівалентів грошових коштів у синтетичному і аналітичному обліку; правильне відображення еквівалентів грошових коштів у Плані рахунків; відображення еквівалентів грошових коштів у фінансовій звітності та Примітках до річної фінансової звітності; відображення еквівалентів грошових коштів у Наказі про облікову політику підприємства; пошук можливостей раціонального вкладення вільних коштів у фінансові інвестиції.

Як зазначалось вище, еквіваленти грошових коштів входять до складу грошових потоків, які є предметом нашого дослідження, тому слід приділити увагу організації їх обліку та відображення в обліковій політиці підприємства. В Наказі про облікову політику підприємства необхідно зазначити строк погашення фінансових інвестицій цієї категорії, мету придбання, а також скласти додаткові відомості для відображення аналітичного обліку еквівалентів грошових коштів.

В МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів» та SFAS 95 «Звіт про рух грошових коштів» вказано термін погашення еквівалентів грошових коштів протягом трьох місяців, а в ПСБО 4 «Звіт про рух грошових коштів» термін погашення не вказаний, тому підприємство має уточнювати граничний термін погашення інвестицій цього виду.

Центральним питанням в обліку еквівалентів грошових коштів є критерії віднесення фінансових інвестицій до цієї категорії. Еквіваленти грошових коштів повинні відповідати таким вимогам:

- здійснюватись з метою отримання прибутку;
- короткий строк погашення (3 місяці або менше);
- відповідати вимогам високоліквідного активу (швидко перетворюватись на гроші);
- мати незначний (мінімальний) ризик зміни вартості.

Інформацію про утримання еквівалентів грошових коштів на підприємстві відображають на субрахунку 351 «Еквіваленти грошових коштів» та в Примітках до річної фінансової звітності. В Примітках до річної фінансової звітності можна отримати інформацію про склад найліквідніших активів підприємства на кінець року в касі, на поточному рахунку в банку, на інших рахунках в банку, грошові кошти в дорозі, еквіваленти грошових коштів.

На швейних підприємствах спрямування коштів у високоліквідні інвестиції з малим строком погашення майже не здійснюється з причини недостатнього розвитку фондового ринку, законодавства в цій сфері, поінформованості керівництва. Деякі підприємства відображають еквіваленти грошових коштів на рахунку 352 «Інші поточні фінансові інвестиції», що призводить до недостовірності фінансової звітності і необ'єктивності визначення фінансового стану підприємства. Швейним підприємствам слід здійснювати інвестиції в еквіваленти грошових коштів для отримання стабільного прибутку і захисту від знецінення грошових коштів під впливом часу та інфляційних процесів.

Однією з проблем обліку еквівалентів грошових коштів є те, що в рамках невизначеності теоретичних і практичних основ цієї категорії в обліку їх відображають як поточні фінансові інвестиції (табл. 2.3).

Таким чином, проведений аналіз економічної літератури показав існування розбіжності віднесення еквівалентів грошових коштів до складу поточних фінансових інвестицій або відображення їх окремо. Однією з причин цієї розбіжності можна визнати відсутність критеріїв чіткого поділу інвестицій на довгострокові, поточні та еквіваленти грошових коштів, визначених законодавчими документами. Таке розмежування інвестицій на сьогодні суттєве, тому що їх потрібно по-різному відображати в обліку й звітності. Традиційно використовуваний формальний критерій поділу фінансових інвестицій на довгострокові і поточні, у вигляді періоду в 12 місяців викривляє підхід до визначення місця еквівалентів грошових коштів в класифікації інвестицій.

Таблиця 2.3

Види відображення в економічній літературі еквівалентів грошових коштів у складі фінансових інвестицій

1. Джерела в яких фінансові інвестиції поділяють на довгострокові і поточні (у т. ч. еквіваленти грошових коштів)	2. Джерела в яких фінансові інвестиції поділяють на довгострокові, поточні і окремо еквіваленти грошових коштів
В. В. Бабіч, С. В. Сагова [6, с. 52]	М. Корягін, О. Височан [88]
За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця [139, с. 415]	Ларсон Керміт Д., Уайльд Джон Дж., Чіаппетта Барбара [109, с. 676]
І. А. Волкова [39, с. 51]	За ред. Р. Л. Хом'яка, В. І. Лемішовського. [30, с. 266]
За ред. Ю. А. Вериги [37, с. 266]	
Г. Уманців, О. Лисенко [192]	
О. І. Кобилянська [87, с. 33]	
За ред. А. М. Коваленко [28, с. 356]	
Р. М. Косміна [89, с. 217]	

Джерело: складено автором

Відображення грошових коштів та їх еквівалентів в діючому Плані рахунків бухгалтерського обліку і зіставлення з фінансовою звітністю наведено на рис. 2.1.

План рахунків Поточні фінансові інвестиції 35 «Поточні фінансові інвестиції» Субрахунок 351 Субрахунок 352	Баланс Розділ II Оборотні активи Поточні фінансові інвестиції код рядка 220 Субрахунок 352	Звіт про рух грошових коштів Розділ II Рух коштів у результаті інвест. діяльності Реалізація фінансових інвестицій (код рядка 180) Зміни за статтями Балансу 040, 045, 220 Придбання фінансових інвестицій (код рядка 240) Зміни за статтями Балансу 040, 045, 220	Примітки до річної фінансової звітності Розділ IV Фінансові інвестиції Поточні фінансові інвестиції Рядок 240 графа 5 дорівнює рядку 220 Балансу на кінець року
Грошові кошти 30 «Каса» Субрахунки 301, 302 31 «Рахунки в банках» Субрахунки 311, 312, 313, 314 33 «Інші кошти» Субрахунки 331, 332, 333, 334	Грошові кошти та їх еквіваленти: - в національній валюті код рядка 230 Субрах. 311, 313, 333, 351; - у т. ч. в касі код рядка 231 Субрах. 301; - в іноземній валюті код рядка 240 Субрах. 302, 312, 314, 334	Розділ III Рух коштів у результаті фінансової діяльності Залишок коштів на початок року – код рядка 410; Залишок коштів на кінець року – код рядка 430 Рядки Балансу 230, 231, 240	Розділ VI «Грошові кошти» Рядок 690 повинен збігатися з сумою в рядках 230, 231, 240 Балансу на кінець року, а також з рядком 430 форми 3 в графі 3

Рис. 2.1. Діюча система рахунків з обліку грошових коштів та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій, їх відображення в фінансовій звітності
Джерело: складено автором на основі Плану рахунків і фінансової звітності

Інформація наведена на рис. 2.1. вказує на те, що еквіваленти грошових коштів, хоча і обліковуються на рахунку 35, але в фінансовій звітності їх відображають за різними статтями, тобто, окремо. Тому їх доцільно виключити з складу поточних фінансових інвестицій і в діючому Плані рахунків.

Згідно з п. 33 П(С)БО 2 «Баланс» у рядку 220 відображають поточні фінансові інвестиції строком, що не перевищує один рік, які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент (крім інвестицій, що є еквівалентами грошових коштів), а грошові кошти та їх еквіваленти відображають окремо в рядках 230, 231, 240 балансу (рядок 230 – грошові кошти та їх еквіваленти у національній валюті, рядок 231 – грошові кошти в касі, рядок 240 – грошові кошти та їх еквівалентів в іноземній валюті), що свідчить про необхідність доповнення Плану рахунків додатковим субрахунком «Еквіваленти грошових коштів в іноземній валюті». Також, згідно з Правилами здійснення депозитних операцій для банківських депозитів, затвердженими постановою Правління НБУ від 03.12.2003 р. № 516 ощадні сертифікати можуть випускатись в іноземній валюті, що ще раз підкреслює необхідність відкриття відповідного валютного субрахунку для обліку еквівалентів грошових коштів.

Згідно з ПСБО 4 в розділі 2 Звіту про рух грошових коштів фінансові інвестиції при вибутті відображають за статтею «Реалізація фінансових інвестицій» рядок 180, а при придбанні – за статтею «Придбання фінансових інвестицій» рядок 240. Еквіваленти грошових коштів за цими статтями не відображають. Для грошових коштів і їх еквівалентів передбачено окрему статтю «Залишок коштів на початок року» рядок 410 та статтю «Залишок коштів на кінець року» рядок 430. Це свідчить, що еквіваленти грошових коштів мають свої особливості та не повинні відображатись на рахунку 35 «Поточні фінансові інвестиції», у складі поточних фінансових інвестицій. Для їх обліку доцільно відкрити окремий рахунок 32 «Еквіваленти грошових коштів». У Примітках до річної фінансової звітності поточні фінансові інвестиції відображають в IV розділі «Фінансові інвестиції», а грошові кошти та їх еквіваленти в VI розділі «Грошові кошти», що ще раз підтверджує

необхідність внесення змін у діючий План рахунків. З метою узгодженості місця еквівалентів грошових коштів у класифікації фінансових інвестицій внесено зміни у План рахунків і фінансову звітність (рис. 2.2).

План рахунків Поточні фінансові інвестиції 35 «Поточні фінансові інвестиції» <i>Без субрахунку (за видами фінансових інвестицій)</i>	Баланс Розділ II Оборотні активи Поточні фінансові інвестиції код рядка 220 Рахунок 35	Звіт про рух грошових коштів Розділ II Рух коштів у результаті інвест. діяльності Реалізація фінансових інвестицій (код рядка 180) Зміни за статтями Балансу 040, 045, 220 Придбання фінансових інвестицій (код рядка 240) Зміни за статтями Балансу 040, 045, 220	Примітки до річної фінансової звітності Розділ IV Фінансові інвестиції Поточні фінансові інвестиції Рядок 240 по графі 5 дорівнює рядку 220 Балансу на кінець року
Грошові кошти 30 «Каса» Субрахунки 301, 302 31 «Рахунки в банках» Субрахунки 311, 312, 313, 314 32 «Еквіваленти грошових коштів» <i>Субрахунки 321, 322</i> 33 «Інші кошти» Субрахунки 331, 332, 333, 334	Грошові кошти та їх еквіваленти: - в національній валюті код рядка 230 Субрах. 311, 313, 321 , 333; - у т. ч. в касі код рядка 231 Субрах. 301; - в іноземній валюті код рядка 240 Субрах. 302, 312, 314, 322 , 334	Розділ III Рух коштів у результаті фінансової діяльності Залишок коштів на початок року – код рядка 410; Залишок коштів на кінець року – код рядка 430 Рядки Балансу 230, 231, 240	Розділ VI «Грошові кошти» Рядок 690 повинен збігатися з сумою в рядках 230, 231, 240 Балансу на кінець року, а також з рядком 430 форми 3 в графі 3

* Зміни позначені жирним курсивом

Рис. 2.2. Рекомендована система рахунків з обліку грошових коштів та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій, їх відображення в фінансовій звітності

Джерело: складено автором на основі Плану рахунків і фінансової звітності

Ще одним важливим питанням обліку грошових потоків є операції з валютними коштами, які виникають в результаті здійснення швейними підприємствами експорту готової продукції, імпортування матеріалів для пошиття одягу, виконання послуг з пошиття одягу за давальницькою сировиною. В результаті операцій з іноземною валютою відбувається зміна валютного курсу, що спричиняє виникнення курсових різниць, які повинні бути правильно відображені в обліку та звітності.

Згідно з П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів», курсова різниця – це різниця між оцінками однакової кількості одиниць іноземної валюти при різних валютних курсах. Відповідно до п. 21, 24, 28, 31 П(С)БО 3 «Звіт про фінансові

результати» курсові різниці можна умовно поділити на операційні та неопераційні. Операційні курсові різниці виникають під час господарських операцій з активами і за зобов'язаннями підприємства, пов'язаними з операційною діяльністю. Неопераційні курсові різниці виникають під час господарських операцій з активами і зобов'язаннями підприємства в інвалюті, які пов'язані з інвестиційною і фінансовою діяльністю. В залежності від виду діяльності (операційної, інвестиційної, фінансової), до якої належить господарська операція, курсова різниця буде віднесена до операційної або неопераційної. Залежно від валютного курсу курсова різниця може бути позитивною (додатною) або негативною (від'ємною).

Проблемами обліку курсових різниць є недостатня аналітичність рахунків та облікових реєстрів, необхідність введення додаткових реквізитів для отримання більш детальної інформації, корисної для управління грошовими потоками. Аналітичні відомості для розрахунку та обліку курсових різниць слід віднести в додатки до Наказу про облікову політику підприємства. Такі відомості доцільно відкрити за аналітичними рахунками третього порядку, на яких відображено рух іноземної валюти і курсових різниць, що виникають в результаті руху валюти, наприклад: 3021 «Грошові кошти в касі в іноземній валюті (долар США)», 3022 «Грошові кошти в касі в іноземній валюті (євро)», 3121 «Грошові кошти на поточних рахунках в іноземній валюті (долар США)», 3122 «Грошові кошти на поточних рахунках в іноземній валюті (євро)», 3141 «Грошові кошти на інших рахунках в іноземній валюті (долар США)», 3142 «Грошові кошти на інших рахунках в іноземній валюті (євро)», 3331 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті», 3341 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті (долар США)», 3342 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті (євро)», 3621 «Розрахунки з іноземними покупцями (долар США)», 3622 «Розрахунки з іноземними покупцями (євро)», 6321 «Розрахунки з іноземними постачальниками (долар США)», 6322 «Розрахунки з іноземними постачальниками (євро)», та інші, в залежності від потреб підприємства та

кількості видів валют з якими підприємство працює. Форми відомостей для розрахунку курсових різниць наведені в додатках Р.1, Р.2, Р.3, Р.4, Р.5.

Окремо для кожної відомості залежно від специфіки аналітичного рахунку введено свій набір елементів (реквізитів), які необхідні для обліку і розрахунку курсових різниць. Для більшої аналітичності та деталізації відомість за рахунком 3121 «Грошові кошти на поточних рахунках в іноземній валюті (долар США)» містить такі елементи, як номер, дата, назва господарської операції, сума в іноземній валюті, курс НБУ за одиницю валюти, надходження, вибуття, переоцінка валютних коштів, сума в гривнях, субрахунки з обліку курсових різниць. Графи, які передбачені для переоцінки валютних коштів, для зручності поділяються на три складових (на попередню дату, на дату здійснення операції, на дату балансу). Відомості за аналітичними рахунками 3331 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті», 3341 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті (долар США)», 3621 «Розрахунки з іноземними покупцями (долар США)» та 6321 «Розрахунки з іноземними постачальниками (долар США)» містять такі елементи, як номер, дата, назва господарської операції, сума в іноземній валюті, курс НБУ за одиницю валюти на відповідну дату, сума в гривнях на відповідну дату, субрахунки з обліку курсових різниць. За аналітичними рахунками 3331 і 3341 графи, які відображають курс НБУ за одиницю валюти та суму в гривнях розділені на три графи, що містять інформацію на дату: списання, зарахування коштів, балансу. За аналітичним рахунком 3621 графа, яка відображає курс НБУ за одиницю валюти та суму в гривнях розділена на три графи, що містять інформацію на дату: відвантаження активів, одержання коштів, балансу. За аналітичним рахунком 6321 графа, яка відображає курс НБУ за одиницю валюти та суму в гривнях, розділена на три графи, що містять інформацію на дату: оприбуткування активів, перерахування коштів, балансу.

Ці відомості дадуть додаткову можливість відстежувати і звіряти взаєморозрахунки із партнерами, уникати простроченої дебіторської та

кредиторської заборгованостей. Для оперативності обліку курсових різниць, цю ділянку обліку необхідно автоматизувати.

Також при формуванні облікової політики підприємства доцільно наводити форму внутрішньої звітності про рух грошових коштів, яка складається непрямым методом, строки її подання, відповідальна особа за складання та подання звіту внутрішнім користувачам.

Вивчення останніх дисертаційних досліджень С. Л. Берези, А. В. Гриліцької [11; 49] з питань відображення грошових коштів та їх еквівалентів на рахунках бухгалтерського обліку, дає можливість виділити коло розглянутих питань:

- походження рахунку «Каса»;
- відображення грошових коштів в Планах рахунків різних країн світу;
- необхідність заміни рахунку «Каса» на рахунок «Грошові кошти»;
- необхідність ведення банківського овердрафту на рахунку 60 «Короткострокові позики банку».

Слід погодитися з авторами [11; 49], що назву рахунку 30 «Каса» потрібно змінити, оскільки на цьому рахунку ведеться облік грошових активів, а не приміщення, де зберігаються гроші. Тому рахунок 30 слід назвати «Грошові кошти в касі», а відповідні субрахунки 301 «Грошові кошти в касі в національній валюті» та 302 «Грошові кошти в касі в іноземній валюті». Враховуючи цей підхід, а також раніше зазначені рекомендації зміни до Плану рахунків відображені в табл. 2.4.

Також необхідно змінити назву рахунку 31 «Рахунки в банках», тому що за своєю суттю банк – це теж місце для зберігання грошей, а отже, назва рахунку не відображає достовірно об'єкт обліку. Тому рахунок 31 слід назвати «Грошові кошти на рахунках в банках», а відповідні субрахунки 311 «Грошові кошти на поточних рахунках в національній валюті», 312 «Грошові кошти на поточних рахунках в іноземній валюті», 313 «Грошові кошти на інших рахунках в національній валюті», 314 «Грошові кошти на інших рахунках в іноземній валюті».

Таблиця 2.4

Рекомендовані зміни до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій щодо обліку грошових коштів та їх еквівалентів

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Сфера застосування
Назва	Код	Назва		
1	2	3	4	5
Клас 3. Кошти, розрахунки та інші активи				
30	Грошові кошти в касі	301	Грошові кошти в касі в національній валюті	Усі види діяльності
		302	Грошові кошти в касі в іноземній валюті	
31	Грошові кошти на рахунках в банках	311	Грошові кошти на поточних рахунках в національній валюті	Усі види діяльності
		312	Грошові кошти на поточних рахунках в іноземній валюті	
		313	Грошові кошти на інших рахунках в національній валюті	
		314	Грошові кошти на інших рахунках в іноземній валюті	
32	Еквіваленти грошових коштів	321	Еквіваленти грошових коштів в національній валюті	Усі види діяльності
		322	Еквіваленти грошових коштів в іноземній валюті	
33	Інші кошти	331	Грошові документи в національній валюті	Усі види діяльності
		332	Грошові документи в іноземній валюті	
		333	Грошові кошти в дорозі в національній валюті	
		334	Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті	
34	Короткострокові векселі одержані	341	Короткострокові векселі, одержані в національній валюті	Усі види діяльності
		342	Короткострокові векселі, одержані в іноземній валюті	
35	Поточні фінансові інвестиції		За видами фінансових інвестицій	Усі види діяльності

Зміни внесені курсивом

Джерело: складено автором на основі Плану рахунків

Потребує уточнень рахунок 35 «Поточні фінансові інвестиції». Як зазначалось раніше еквіваленти грошових коштів повинні бути відображені окремо від поточних фінансових інвестицій. Тому ми пропонуємо відкрити окремий рахунок 32 «Еквіваленти грошових коштів». Відповідно еквіваленти грошових коштів можуть бути як в національній так і в іноземній валютах,

тому до рахунку 32 доцільно відкрити субрахунок 321 «Еквіваленти грошових коштів у національній валюті» та субрахунок 322 «Еквіваленти грошових коштів в іноземній валюті». У зв'язку з цими змінами на рахунку 35 поточні фінансові інвестиції будуть відображені за видами фінансових інвестицій.

Отже, застосування розглянутого підходу до організації обліку, щодо руху грошових коштів, їх еквівалентів і курсових різниць, а також уточнення рахунків їх обліку, дозволить підвищити ефективність системи обліку і контролю грошових потоків на підприємстві.

2.2. Управлінський облік грошових потоків

Реформування економіки України, ринкові перетворення, а також ознайомлення з зарубіжними дослідженнями в обліку сприяли розвитку в країні управлінського обліку. За останні десятиріччя його розвиток прискорився і призвів до широкого визнання як спеціальної області дослідження.

Питання теорії і практики управлінського обліку висвітлюються в роботах зарубіжних економістів таких, як К. Друрі, Р. Вандер Віл, Д. Міддлтон, Ч. Хорнгрен та Дж. Фостер, а також в працях українських та російських вчених таких, як Ф. Бутинець, С. Голов, Т. Давидюк, Т. Карпова, В. Лень, О. Лишиленко, Л. Лігненко, Г. Ситник, Н. Малюга, В. Палій, М. Пушкар, Я. Соколов, Л. Чижевська, та інших економістів.

Слід відзначити, що у вітчизняній і зарубіжній економічній літературі існують різні трактування управлінського обліку. Однією з причин розбіжностей у визначеннях поняття «управлінський облік» може бути нерегламентованість управлінського обліку з боку законодавства. Згідно ст. 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» підприємство самостійно розробляє систему і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності і контролю господарських операцій [154]. Отже, організація та методика управлінського обліку на підприємстві залежить виключно від потреб системи управління

підприємством, що для кожного підприємства є індивідуально. Переважна більшість швейних підприємств України задовольняються веденням фінансового обліку, а управлінський залишається поза увагою. Проведемо порівняльну характеристику фінансового і управлінського обліку грошових потоків (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Основні відмінності між фінансовим і управлінським обліком грошових потоків

Порівнювальні ознаки (критерії)	Фінансовий облік	Управлінський облік
1	2	3
1. Мета обліку	Узагальнення і подання облікової інформації у формі Звіту про рух грошових коштів для зовнішніх користувачів	Забезпечення необхідною інформацією внутрішніх користувачів для проведення аналізу, прогнозування, планування і контролю з метою ефективного управління грошовими потоками
2. Відкритість даних	Відкриті дані	Дані є комерційною таємницею
3. Користувачі	Зовнішні (банки, кредитори, інвестори, органи статистики), внутрішні користувачі	Внутрішні користувачі – управлінський персонал (фінансові менеджери, керівники підрозділів, керівник підприємства)
4. Ступінь регламентації	Регламентовано ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», П(С)БО, наказами міністерств і відомств в Україні	Не регламентовано законодавчо, залежить від рішення власників і адміністрації підприємства
5. Об'єкти обліку, звітності, аналізу	Підприємство в цілому	Підприємство в цілому, окремі структурні підрозділи підприємства (центри відповідальності та сфери відповідальності), окремі господарські операції, а також види продукції, канали реалізації, ринки збуту, покупці, постачальники
6. Характер інформації	Ретроспективного характеру	Прогнозного характеру
7. Критерії точності даних	Висока точність даних	Можливі відхилення, приблизні дані та розрахунки прогнозного характеру
8. Ступінь відповідальності за помилки при веденні обліку	Адміністративна відповідальність згідно із законодавством України (штраф)	Дисциплінарна відповідальність від керівництва (зауваження, догана)
9. Форма та зміст документів	Стандартизовані	Довільні
10. Звітність	Баланс, Звіт про рух грошових коштів, Примітки до річної фінансової звітності	Склад звітності залежить від рішення власників і адміністрації підприємства

1	2	3
11. Періодичність звітності	Квартальна, річна	Залежить від рішення і вимог керівництва підприємства для прийняття оперативних управлінських рішень (щоденна, щотижнева, щомісячна, щоквартальна). Інтервали подання можуть змінюватись
12. Особи, які ведуть облік	Служба бухгалтерії на чолі з головним бухгалтером	Служба складається з бухгалтерів-аналітиків, економістів, фінансистів на чолі з головним бухгалтером

Джерело: складено автором на підставі узагальнення думок провідних економістів

Кожен з видів обліку має свої особливості, відмінності, характеристики, переваги та недоліки. Головною особливістю управлінського обліку є те, що він спрямований на перспективу, тому дуже важливий для розвитку підприємства.

На сучасному етапі розвитку економіки управлінський облік повинен забезпечувати не лише облік витрат, а й таких об'єктів як основні засоби, нематеріальні активи, запаси, грошові потоки, капітал, довгострокові та поточні зобов'язання, доходи тощо.

Дослідженню питань управлінського обліку саме грошових потоків приділено недостатньо уваги. В своїх працях управлінський облік грошових потоків висвітлюють зарубіжні автори Д. Міддлтон [124], К. Друрі [62] та вітчизняні вчені Ф. Ф. Бутинець [29, с. 110], Л. О. Лігоненко, Г. В. Ситник [113, с. 86].

Л. О. Лігоненко, Г. В. Ситник трактують управлінський облік грошових потоків як «різновид бухгалтерського обліку результатів формування та використання грошових коштів, стандарти якого розробляються на підприємстві, виходячи з мети та завдань управління грошовими потоками» [113, с. 87].

Виходячи з розуміння управлінського обліку зарубіжними та вітчизняними вченими його характеристики, управлінський облік грошових потоків слід розглядати, як процес збирання, накопичення, оброблення, систематизації та передачі інформації внутрішнім користувачам про стан і рух грошових потоків у процесі господарської діяльності підприємства для

здійснення їх аналізу, оптимізації, прогнозування (планування), контролю для прийняття управлінських рішень з метою підвищення якості використання грошових ресурсів.

Грошові потоки, які не підпорядковані чіткій системі управління, не можуть сприяти ефективному розвитку підприємства, а тому стають некерованими і виходять з під контролю. Важливим етапом управління грошовими потоками є організація на підприємстві управлінського обліку грошових потоків, який є інформаційним джерелом для інших підрозділів підприємства.

Під процесом управління грошовими потоками на підприємстві розуміють «систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням грошових коштів підприємства та організацією його обороту» [17, с. 132; 113, с. 51]. До основних етапів управління грошовими потоками можна віднести такі етапи:

1. Визначення мети, завдань, об'єктів управління грошовими потоками.
2. Виділення факторів, які впливають на формування грошових потоків підприємства, а також факторів, що супроводжуються ризиками.
3. Організація і ведення фінансового і управлінського обліку грошових потоків підприємства та забезпечення необхідних форм звітності (стандартної, довільної форм).
4. Проведення аналізу руху грошових потоків (ретроспективний, оперативний (поточний), перспективний).
5. Оптимізація грошових потоків підприємства, тобто визначення їх оптимального рівня.
6. Прогнозування грошових потоків підприємства.
7. Корегування діяльності.
8. Створення ефективної інформаційної системи управління грошовими потоками.
9. Забезпечення ефективного контролю за грошовими потоками підприємства (внутрішній, зовнішній аудит).

Загалом управління грошовими потоками є цілісною системою. Метою управління грошовими потоками є забезпечення фінансової рівноваги та стійкого економічного зростання підприємства [113 с. 52; 17 с. 137].

Заслуговує на увагу погляд викладений І. О. Бланком, який виділяє такі завдання управління грошовими потоками [17, с. 137]:

- формування достатнього обсягу грошових ресурсів підприємства відповідно до потреб його майбутньої господарської діяльності;
- оптимізація розподілу грошових ресурсів підприємства за видами і напрямками господарської діяльності;
- забезпечення високого рівня фінансової стійкості підприємства в процесі його розвитку;
- підтримка прийнятної рівня платоспроможності;
- максимізація чистого грошового потоку, що забезпечує задані темпи економічного розвитку підприємства на умовах самофінансування;
- забезпечення мінімізації витрат грошових коштів в процесі господарської діяльності.

Для забезпечення мети управління грошовими потоками і підвищення його ефективності до наведених завдань доцільно додати ще такі як:

- сприяння зменшенню потреби підприємства у позичковому капіталі, на основі раціонального використання власних грошових ресурсів;
- сприяння підвищенню обороту грошових коштів;
- сприяння ефективності використання грошових коштів і пошук резервів їх зростання.

Витрати, пов'язані з організацією системи управління грошовими потоками, повинні бути виправдані, тобто ефективність запровадження системи управління грошовими потоками має бути вищою ніж витрати, пов'язані з її функціонуванням.

До недоліків системи управління грошовими потоками швейних підприємств можна віднести такі:

- неналагоджена система управління грошовими потоками;

- на швейних підприємствах майже не ведеться управлінський облік грошових потоків, тому що не сформована інформаційна база, яка б забезпечувала всі управлінські центри необхідною інформацією про рух грошових коштів;
- здійснюється незаплановане надлишкове придбання матеріалів, яке збільшує витрачання грошових коштів, а відповідно викликає їх дефіцит;
- до боржників підприємства не вживаються відповідні заходи, які могли б зменшити прострочену дебіторську заборгованість;
- неефективне використання тимчасово вільних коштів;
- Звіт про рух грошових коштів на середніх і великих підприємствах складають один раз на рік, а на малих не складають взагалі. Тому дані, які містить цей звіт, не можуть бути використані в повній мірі;
- рекомендований П(С)БО 4 прямий метод складання Звіту про рух грошових коштів не дає можливості в повній мірі оцінити взаємозв'язок між прибутком та чистим грошовим потоком.

Перераховані недоліки підтверджуються результатами діяльності швейних підприємств (додаток Ж).

При формуванні грошових потоків швейних підприємств система управління грошовими потоками повинна враховувати їх збільшення або зменшення в результаті господарських операцій. Збільшення обсягу грошових потоків відбувається за рахунок:

- збільшення обсягу продажу швейних виробів;
- підвищення цін на виготовлену продукцію;
- надходження грошових коштів від погашення дебіторської заборгованості;
- зниження обсягу закупівлі сировини і матеріалів;
- збільшення амортизаційних відрахувань;
- зниження обсягу податкових платежів;
- непогашення або відстрочення заборгованості перед постачальниками та підрядниками;
- непогашення або відстрочення заборгованості по заробітній платі;

- залучення позики, кредиту;
- цільового фінансування;
- скорочення операційного циклу підприємства.

Зменшення обсягу грошових потоків відбувається через:

- зниження обсягу продажу швейних виробів;
- зниження рентабельності виробництва;
- несвоєчасне погашення дебіторської заборгованості;
- закупівлю сировини і матеріалів;
- зменшення амортизаційних відрахувань;
- сплату податків, соціальних внесків;
- сплату пені, неустойок, штрафних санкцій;
- виплату заробітної плати;
- вплив інфляційних процесів;
- збільшення операційного циклу підприємства.

Це основні процеси, які впливають на збільшення або зменшення грошових потоків підприємства, за допомогою яких можна регулювати і контролювати напрям, обсяг, часовий період, інтенсивність грошових потоків.

Окремо взяте швейне підприємство має свої особливості, які знаходять відображення в організаційній структурі підприємства, в організації фінансового і управлінського обліку, в типі та характері виробництва, в особливостях технологічного процесу, в асортименті та складності швейних виробів, в напрямі спеціалізації виробництва, в будові структури управління тощо. Але для переважної більшості середніх швейних підприємств, які складають 12 % від загальної кількості підприємств України, характерна організаційна структура, наведена в додатку С.

Основною діяльністю швейного підприємства є виробничі процеси, здійснювані відповідними підрозділами. На підприємствах виробничими підрозділами є цехи, в яких виконується певний комплекс робіт відповідно до спеціалізації (розкрійно-підготовчий цех, виробничі (пошивочні) цехи, цех волого-теплової обробки). У структурі багатьох підприємств існують

експериментальні (дослідні) цехи, які розробляють нові технології пошиття, нові моделі одягу. На виробничу структуру підприємства впливає поглиблення спеціалізації, що зменшує або збільшує кількість виробничих підрозділів.

Швейне підприємство складається з основного і допоміжних виробництв. Основне виробництво призначене для пошиття виробів з текстилю і трикотажу, а допоміжні – для обслуговування основного виробництва з метою забезпечення безперебійного випуску готової продукції (ремонтно-механічний цех, котельня, транспортне господарство). Для обслуговування підприємства призначені складські господарства. Технологічний процес основного виробництва можна поділити на дві стадії. Перша стадія – підготовка тканини до розкрою і розкрій, а друга – пошив готових виробів. Виділимо основні технологічні етапи виготовлення швейних виробів.

I стадія виробництва:

1. Придбані матеріали і фурнітура надходять на матеріальний склад і склад фурнітури, де відбувається їх приймання за якістю і кількістю.
2. В експериментальному цеху на основі виробничих завдань розробляються лекала моделей майбутніх виробів. Паралельно з виготовленням лекал роблять розрахунок оптимального варіанту розкрою тканини.
3. Із складів зберігання матеріали надходять у розкрійно-підготовчий цех, де відбувається приймання, настилання тканини, її таврування, розкрій на основі лекал, сортування деталей крою, здача залишків тканини на склад, контроль якості крою, нумерація деталей крою, комплектація і передача деталей у швейне виробництво.

II стадія виробництва:

4. У швейний цех надходять деталі крою та необхідна фурнітура, а також перевіряється комплектація крою, його маркування.
5. Виконується збирання виробів відповідно до технологічної схеми розподілу праці.

6. З основних виробничих цехів вироби передають у цех волого-теплової обробки та надають їм товарного вигляду, здійснюючи чистку і волого-теплову обробку.
7. Вироби передають у відділ контролю якості для виявлення браку, перевірки відповідності виробів встановленим стандартам та їх маркування.
8. Завершальною стадією є пакування готових виробів і здача їх на склад.

Враховуючи основні завдання управління грошовими потоками, порядок здійснення процесу виробництва і особливості організаційної структури підприємств, організацію управлінського обліку грошових потоків на швейних підприємствах доцільно впроваджувати через управління окремими напрямками фінансової діяльності підприємства шляхом виокремлення центрів відповідальності. Виділення центрів фінансової відповідальності (ЦФВ) є основним елементом застосування методики бюджетування.

Центр відповідальності є структурним підрозділом підприємства, який повністю контролює певний напрям фінансової діяльності. В економічній літературі виокремлюють такі центри відповідальності: центр витрат, центр доходу, центр прибутку, центр інвестицій.

Цілями виділення центрів відповідальності є підвищення ефективності управління підрозділами підприємства на основі узагальнення даних про витрати, доходи і результати діяльності кожного центру відповідальності, з тим щоб за виникаючими відхиленнями (позитивними або негативними) можна було здійснювати контроль.

В ході виділення центрів відповідальності виникає можливість визначення: впливу кожного підрозділу компанії на підсумковий фінансовий результат; ефективності роботи конкретних підрозділів (керівників, працівників); необхідної величини фінансування для кожного підрозділу компанії тощо.

Однією з передумов ефективної роботи ЦФВ є призначення відповідального керівника з чітким визначенням його обов'язків і повноважень,

який повинен відповідати за виконання бюджету, причини відхилень від бюджету, самостійно приймати управлінські рішення.

Таким чином, на основі організаційної структури підприємства (додаток С) все підприємство можна представити у вигляді сукупності центрів фінансової відповідальності (ЦФВ), які відстежують і забезпечують виконання намічених завдань і показників (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Виділення центрів фінансової відповідальності на швейних підприємствах

ЦФВ	Структурні підрозділи ЦФВ	Тип центру відповідальності	Код ЦФВ
1. Управління	Керівництво (голова правління, директор)	Центр витрат	01.01.
	Фінансовий відділ	Центр витрат Центр інвестицій	01.02.
	Планово-економічний відділ	Центр витрат	01.03.
	Бухгалтерія	Центр витрат	01.04.
	Служба фінансового обліку і податкових розрахунків		
Служба управлінського обліку	Центр витрат	01.05.	
2. Комерційна служба	Служба постачання	Центр витрат	02.01.
	Служба маркетингу	Центр витрат	02.02.
	Служба збуту	Центр доходу <i>Центр витрат</i>	02.03.
3. Відділ кадрів (персоналу)		Центр витрат	03.00.
4. Юридичний відділ		Центр витрат <i>Центр доходу</i>	04.00.
5. Відділ технічної підготовки виробництва і контролю якості	Відділ технічної підготовки виробництва	Центр витрат	05.01.
	Відділ контролю якості	Центр витрат	05.02.
6. Виробничі цехи	Розкрійно-підготовчий цех	Центр витрат	06.01.
	Пошивочні цехи	Центр витрат	06.02.
	Цех волого-теплової обробки	Центр витрат	06.03.
	Експериментальний цех	Центр витрат	06.04.
7. Складські господарства	Матеріальний склад	Центр витрат	07.01.
	Склад фурнітури	Центр витрат	07.02.
	Склад готових виробів	Центр витрат	07.03.
8. Магазин		Центр доходу <i>Центр витрат</i>	08.00.
9. Допоміжні господарства	Ремонтно-механічний цех	Центр витрат	09.01.
	Котельня	Центр витрат	09.02.
	Служба транспортування	Центр витрат	09.03.

Курсивом виділено другорядний тип центру відповідальності

Джерело: складено автором

Виділені ЦФВ є основою для розробки управлінського обліку грошових потоків швейних підприємств. Вони мають окремі функції, завдання, цілі, неоднакові обсяги вхідного (вихідного) грошового потоку, різний рівень відповідальності, контролю, доступу до інформаційної бази щодо грошових потоків.

Деякі з представлених ЦФВ можуть одночасно виступати як центр витрат, так і центр доходу, тобто одночасно формувати як вихідний, так і вхідний грошові потоки, наприклад відділ збуту, юридичний відділ, магазин. Відносно таких ЦФВ доцільно виділяти основну і другорядну ступінь відповідальності центру. Наприклад, основне завдання відділу збуту формувати дохід від реалізації продукції, тобто він виступає центром доходу, а другорядне – відповідати за витрати понесені в зв'язку з утриманням підрозділу і організацією процесу збуту, за які він теж несе відповідальність та виступає центром витрат.

ЦФВ управління, до якого входить керівництво (голова правління, директор), планово-економічний відділ, фінансовий відділ, бухгалтерія (служба фінансового обліку і податкових розрахунків, служба управлінського обліку) є центром обліку, аналізу, прогнозування, планування, розподілу грошових потоків та формує переважно вихідні грошові потоки, які необхідні для утримання центру. Одночасно фінансовий відділ несе відповідальність за здійснення капіталовкладень і таким чином впливає на їх розмір, тому може бути виділений ще як центр інвестицій, що додатково формує вихідний грошовий потік. ЦФВ управління має доступ до всіх інформаційних і грошових потоків підприємства.

ЦФВ комерційна служба, що складається з трьох підрозділів. Служба постачання, яка займається закупівлею матеріалів, фурнітури та служба маркетингу, що проводить роботу по збільшенню обсягу вітчизняних і закордонних каналів реклами, здійснює маркетингову програму для просування продукції на вітчизняних і закордонних ринках є центрами витрат і формують вихідні грошові потоки. Відділ збуту щодо бюджетного управління є центром

доходу, який здійснює продаж продукції і за рахунок цього формує вхідний грошовий потік, а також центром витрат, який формує вихідний грошовий потік за рахунок організації процесу збуту та утримання відділу.

ЦФВ відділ кадрів (персоналу) спрямовує вихідний грошовий потік на забезпечення підприємства кваліфікованим персоналом, впровадження системи матеріальної і нематеріальної мотивації підвищення ефективності праці, зменшення плинності кадрів, організацію ефективної системи навчання, перепідготовку та підвищення кваліфікації працівників.

ЦФВ юридичний відділ є центром витрат, тобто концентрує вихідний грошовий потік на утримання відділу, оплату витрат пов'язаних з юридичними послугами, а також одночасно виступає центром доходу, який формує вхідний грошовий потік, за рахунок одержаних на користь підприємства виплат, штрафів, пені, неустойок тощо.

ЦФВ відділ технічної підготовки виробництва і якості виступає центром витрат і формує відтік коштів на придбання нового обладнання, вдосконалення техніки і технології виробництва, ремонт і модернізацію старого обладнання, здійснення контролю за якістю продукції та на утримання відділу.

ЦФВ виробничі цехи складається з чотирьох підрозділів: розкрійно-підготовчого цеху, пошивочних цехів, цеху волого-теплової обробки, експериментального цеху, які є центрами витрат і формують вихідний грошовий потік за рахунок матеріальних витрат, інших витрат, які спрямовуються на виготовлення продукції, витрат на освітлення, опалення, заробітну плату працівникам основного виробництва.

ЦФВ складські господарства складається з трьох підрозділів: матеріальний склад, склад фурнітури і склад готових виробів, які є центрами витрат і формують вихідний грошовий потік за рахунок витрат пов'язаних з обслуговуванням складських приміщень.

ЦФВ магазин здійснює реалізацію готових виробів, тобто виступає як центр доходу та генерує вхідний грошовий потік, а з іншого боку, виступає як центр витрат за рахунок витрачання грошових коштів на утримання магазину

(орендна плата, електроенергія, обладнання торгового залу), заробітна плата персоналу.

ЦФВ допоміжні господарства складається з трьох підрозділів: ремонтно-механічного цеху, котельні та служби транспортування, які є центрами витрат для безперебійної роботи виробництва та формують від'ємний грошовий потік.

ЦФВ та їх підрозділи, визначені як центри витрат на основі економічного аналізу і розрахунків, готують документи про обсяг фінансування, необхідний, по їх розрахунках, для виконання поставлених перед ними завдань, обґрунтовують їх величину перед керівництвом. Після затвердження розміру їх фінансування центри витрат зобов'язані дотримуватися встановлених для них бюджетних обмежень і нести відповідальність за їх порушення.

Управлінський облік за ЦФВ повинен базуватися на єдиній системі кодування грошових потоків, яку доцільно розробити за кожним ЦФВ, його підрозділами, напрямками руху грошових потоків, видами діяльності підприємства. Система управлінського обліку грошових потоків повинна забезпечувати ідентифікацію кожного окремо взятого грошового потоку, а також загальний обсяг вхідного (вихідного) грошових потоків ЦФВ в розрізі різних відрізків часу, напрямів тощо. Для ідентифікації напряму руху грошових потоків доцільно виділити такі позначення:

- 00 – внутрішній потік;
- 01 – вхідний потік;
- 02 – вихідний потік.

ЦФВ за типом доходу формують вхідні грошові потоки, а відповідно, ЦФВ за типом витрат, інвестицій – вихідні грошові потоки. Внутрішній потік – це потік, який показує рух коштів в середині підприємства та не може бути прямо віднесений на витрати конкретного ЦФВ. Для віднесення грошового потоку до того або іншого виду діяльності підприємства, використовують такі позначення:

- 01 – грошовий потік від операційної діяльності;
- 02 – грошовий потік від інвестиційної діяльності;

03 – грошовий потік від фінансової діяльності.

Система управлінського обліку враховує всі ознаки грошового потоку і визначає до якого виду діяльності його віднести. Загальна схема кодування грошового потоку за ЦФВ в управлінському обліку представлена на рис. 2.3.

«_»	«_»	«_»	«_»	«_»	«_»	«_»	«_»
ЦФВ		підрозділ ЦФВ		напрямок руху грошового потоку		вид діяльності	

Рис. 2.3. Структура коду грошового потоку в системі управління грошовими потоками

Джерело: складено автором

Для відображення в управлінському обліку ідентифікації і напрямку руху грошових потоків за ЦФВ і їх підрозділами, обміну інформацією про їх рух з службою управління підприємством та переміщення внутрішньої звітності наведено рис. 2.4.

Служба управлінського обліку входить до відділу бухгалтерії, який уповноважений вести фінансовий облік і податкові розрахунки. Вона збирає, накопичує, обробляє, систематизує та передає інформацію про стан і рух грошових потоків по всіх ЦФВ підприємства на запит керівництва найвищого рівня (голови правління, директора), фінансового відділу, планово-економічного відділу. Системи управлінського і фінансового обліку повинні бути інтегрованими, що має свої переваги, які розкриваються через використання єдиної інформаційної бази, що дозволяє уникнути додаткового перенесення даних з системи фінансового обліку до системи управлінського обліку, їх дублювання, зменшити витрати на утримання бухгалтерів управлінського обліку.

У системі управління грошовими потоками управлінський облік по ЦФВ забезпечує виконання не тільки інформаційної функції, а ще і контрольної.

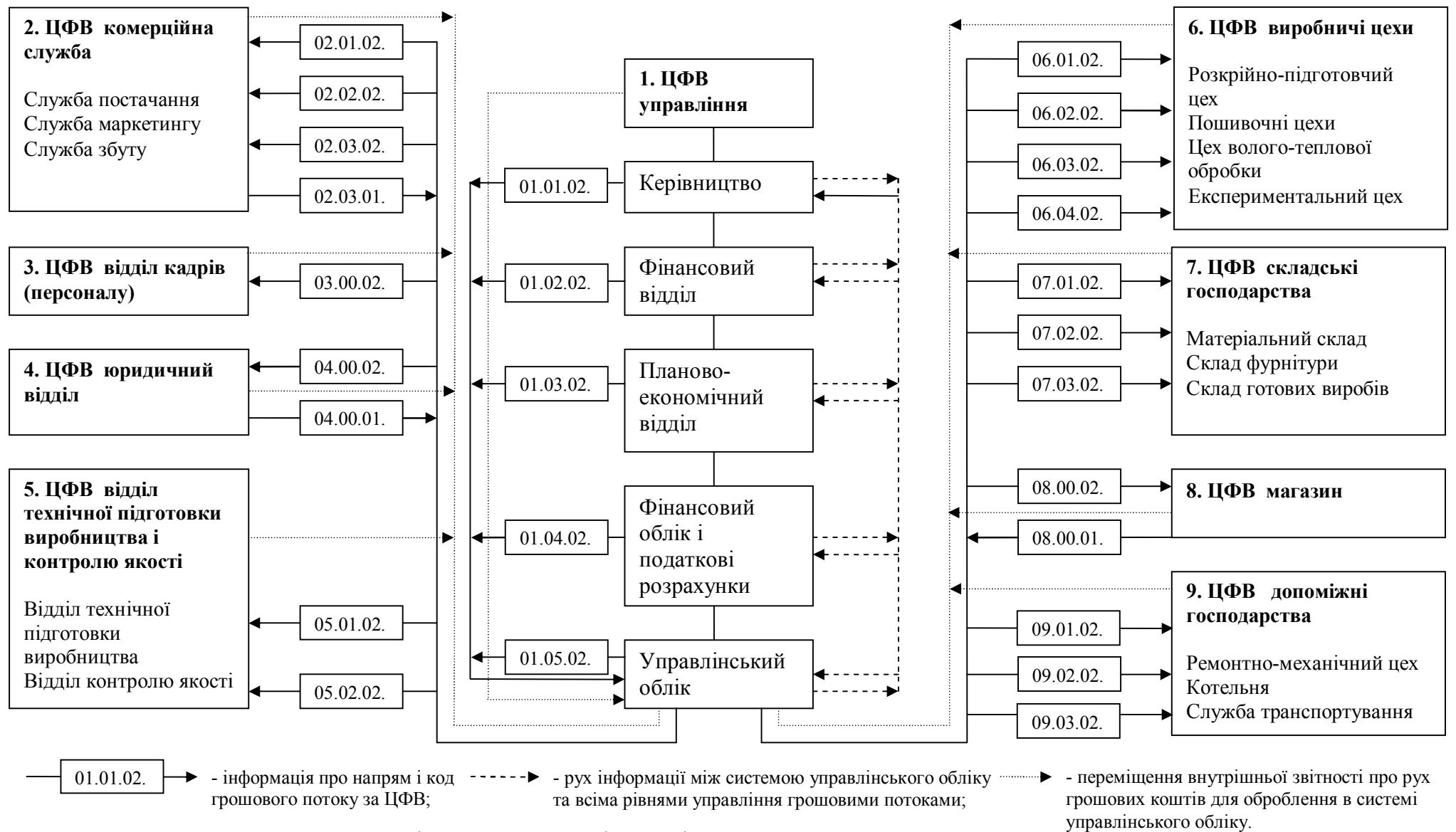

Рис. 2.4. Модель руху грошових потоків за ЦФВ у системі управління ними
Джерело: складено автором

Інформаційна функція розкривається в тому, що служба управлінського обліку акумулює інформацію по всіх ЦФВ, що стосується бюджетних витрат (доходів) і відповідно вихідних (вхідних) грошових потоків.

Безпосередньо від ЦФВ управління, передається інформація всім іншим ЦФВ (код № 02, 03, 04, 05, 06, 07, 08, 09) про затверджені бюджетом витрати (доходи), а також забезпечує зворотний інформаційний зв'язок, про виникнення відхилень від затверджених показників. Крім того, ця інформація повинна сприяти оперативній співпраці центрів відповідальності між собою, тому потрібно налагодити зв'язок між ЦФВ, за допомогою якого служба управлінського обліку буде отримувати запити і передавати інформацію потрібну ЦФВ. Оперативність в управлінському обліку є одним з найважливіших моментів. Зацікавленим внутрішнім користувачам систематизована інформація надається за різні періоди часу (годину, день, тиждень, місяць, квартал, рік).

Функція контролю розкривається в тому, що за допомогою управлінського обліку грошових потоків менеджери вищого рівня в оперативному режимі можуть відслідковувати виконання намічених показників, які поставлені перед ЦФВ підприємства. При виявленні відхилень в показниках (позитивних, негативних), які передаються з нижчих рівнів, встановлюють причини, наслідки відхилень, винну особу (керівник ЦФВ, працівник) для вчасного реагування і прийняття відповідних мір.

Запропонований підхід до побудови управлінського обліку на основі формування інформації про грошові потоки по всіх ЦФВ дозволить створити систему єдиної бази даних, документації і документообороту. Враховуючи кодифікацію грошових потоків по ЦФВ розроблено форми внутрішніх управлінських документів для всіх ЦФВ і їх підрозділів, а також в цілому по підприємству, в яких затверджені бюджетні витрати (доходи). В процесі господарської діяльності ЦФВ і їх підрозділи відображають інформацію про грошові потоки у внутрішній документації і передають її службі управлінського обліку. Служба управлінського обліку збирає, порівнює планові і фактичні

показники і формує зведений документ по підприємству, який відображає рух грошових потоків по всіх ЦФВ в цілому. Зібрана і оброблена інформація передається менеджерам вищого рівня. Документи, які обертаються між ЦФВ і службою управлінського обліку мають збігатися з кодом ЦФВ або його підрозділу, а також містити ідентифіковані коди грошових потоків, які стосуються конкретного ЦФВ або його підрозділу. Рекомендована форма внутрішнього управлінського реєстру про рух грошових потоків на прикладі підрозділу ЦФВ 02. 01. служба постачання, наведена в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Форма внутрішнього управлінського реєстру про рух грошових потоків по ЦФВ 02. 01. «Служба постачання» (грн.)

Дата	Залишок на початок періоду	Затверджені бюджетом витрати коштів	Вихідний грошовий потік (код 02.01.02)		Поточні відхилення («+», «-»)	Залишок на кінець періоду	Накопичений надлишок або дефіцит («+», «-»)
			план	факт			
1	2	3	4	5	6	7	8
01.01.10	–	685000	–	–	–	–	–
04.01.10	685000	–	100000	110000	–10000	575000	–10000
08.01.10	575000	–	235000	238000	–3000	337000	–13000
12.01.10	337000	–	120000	115000	5000	222000	–8000
22.01.10	222000	–	170000	160000	10000	62000	2000
28.01.10	62000	–	60000	60000	–	2000	2000
Усього	–	–	685000	683000	–	2000	2000

Джерело: складено автором

Інформація, яка розкривається в наведеному реєстрі, може групуватися і аналізуватися в залежності від вимог і потреб служби управління грошовими потоками. Надлишок або дефіцит грошових коштів визначається шляхом зіставлення планового і фактичного відхилення грошового потоку, що поступово додається протягом усього періоду. Наведена форма реєстру складена на місяць, але за вибором служби управління може формуватися на необхідний період часу (день, тиждень, квартал, рік).

Наступна форма внутрішнього управлінського реєстру формується на основі зведення документації всіх підрозділів, які входять до відповідного ЦФВ і узагальнюється. Розроблена форма наведена на прикладі ЦФВ 02. комерційна служба (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Форма внутрішнього управлінського регістру про рух грошових потоків по ЦФВ 02. «Комерційна служба»

Код підрозділу ЦФВ	Затверджені бюджетом		Код вихідного (вхідного) грошового потоку по ЦФВ 02. «Комерційна служба»				Відхилення від затвердженого бюджету («+», «-»)	
	витрати	доходи	02.01.02	02.02.02	02.03.02	02.03.01	витрати	доходи
1	2	3	4	5	6	7	8	9
02.01.	685000	–	683000	×	×	×	2000	–
02.02.	15000	–	×	14000	×	×	1000	–
02.03.	20000	–	×	×	20000	×	–	–
02.03.	–	2000000	×	×	×	1800000	–	–200000
Усього	720000	2000000	×	×	×	X	3000	–200000

Джерело: складено автором

Кожен ЦФВ підприємства у визначені строки збирає інформацію про діяльність своїх підрозділів і передає її службі управлінського обліку, яка обробляє її і формує зведений документ про рух грошових потоків по підприємству. Рекомендована форма зведеного внутрішнього управлінського регістру про рух грошових потоків наведена в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Форма зведеного внутрішнього управлінського регістру про рух грошових потоків по всіх ЦФВ підприємства

Код ЦФВ	Код грошового потоку	Затверджені бюджетом		Грошовий потік за період		Відхилення грошового потоку за період («+», «-»)	
		доходи	витрати	вхідний	вихідний	вхідного	вихідного
1	2	3	4	5	6	7	8
01.	01.01.02.	–	15000	–	16000	–	–1000
	01.02.02.	–	25000	–	23000	–	2000
	01.03.02.	–	13000	–	13000	–	–
	01.04.02.	–	16000	–	15000	–	1000
	01.05.02.	–	10000	–	11000	–	–1000
Усього по ЦФВ 01.		–	79000	–	78000	–	1000
02.	02.01.02.	–	685000	–	683000	–	2000
	02.02.02.	–	15000	–	14000	–	1000
	02.03.02.	–	20000	–	20000	–	–
	02.03.01.	2000000	–	1800000	–	–200000	–
Усього по ЦФВ 02.		2000000	720000	1800000	717000	–200000	3000
03.	03.00.02.	–	11000	–	11000	–	–
Усього по ЦФВ 03.		–	11000	–	11000	–	–
	...						
Усього по ЦФВ підприємства		2000000	810000	1800000	806000	–200000	4000

Джерело: складено автором

Завдяки розробленій внутрішній документації, яка містить інформацію про грошові потоки, система управління уникне ситуацій з дублюванням інформації, тому що кожен грошовий потік може бути ідентифікований завдяки привласненому коду, що надає службі управління грошовими потоками можливість групувати інформацію як за ЦФВ так і за їх підрозділами, за різними періодами часу, видами діяльності, з одночасним агрегуванням показників в цілому по підприємству, контролювати обсяг, напрям, відхилення планового і фактичного грошового потоку, а також оцінювати діяльність кожного ЦФВ окремо та його вплив на загальний фінансовий результат підприємства.

Впровадження управлінського обліку грошових потоків на швейних підприємствах потребує застосування інтегрованої, багатфункціональної автоматизованої системи.

Одним з важливих питань управління грошовими потоками є прийняття рішень менеджерами вищого рівня на основі інформації, яка надходить із системи управлінського обліку.

Але особливе місце в процесі прийняття рішення займає релевантна інформація, аналіз і використання якої впливає на кінцевий результат господарської діяльності підприємства.

В економічному словнику наводиться таке визначення релевантної інформації: це інформація, яка відноситься до ситуації і збирається для конкретного питання [20]. Релевантності притаманні якості передбачення, важливості, значущості, актуальності, доречності, зворотного зв'язку, своєчасності і новизни.

У процесі управління грошовими потоками менеджери стоять перед вибором одного з багатьох альтернативних рішень, для чого потрібно вчасно отримати релевантну інформацію. Таку інформацію передають менеджеру в оперативному порядку і, що важливо, без помилок. Своєчасність подання релевантної інформації сприяє обґрунтуванню та реагуванню менеджерів на певну ситуацію, для чого інформація повинна бути придатною для прийняття

рішення протягом визначеного терміну, поки не втратить свою властивість впливати на рішення. Вибір альтернативних рішень залежить від менталітету, рівня підготовки власників і менеджерів підприємства.

Представлена інформація надається в обсязі, який задовольняє потреби окремих користувачів і повинна бути економічно доцільною, тобто на її отримання потрібно менше зусиль і коштів, ніж користь від неї. Релевантна інформація є важливим ресурсом, тому її обов'язково використовують (аналізують) для управлінських потреб.

Прийняття рішень є тривалим процесом, який базується на зборі накопиченні, аналізі не лише спеціально підготовленої, а й додаткової інформації. Його ухвалення відбувається на основі осмислення і порівняння якісних і кількісних показників. Процес прийняття рішень наведений на рис.2.5.

Реалізація завдання повинна бути покладена на відповідальну особу і супроводжуватись каналом зворотного зв'язку для коригування плану і передачі результатів. Важливим моментом в процесі прийняття управлінського рішення є коригування після того, як рішення було прийняте до виконання і встановлення зворотного зв'язку. Процедура відстеження і контролю необхідна для узгодження, зіставлення і оцінки фактичних результатів з плановими, що очікувалися в період прийняття рішення. Зворотний зв'язок надходження даних про фактичні і очікувані результати до і після реалізації рішення дозволяє керівнику скоригувати його, поки підприємство ще не зазнало значних збитків. Кожне рішення менеджера пов'язане з майбутнім і невизначеністю, тому воно може дати неочікуваний (негативний) результат, а за допомогою зворотного зв'язку вносять корективи, які надалі враховують при відборі інформації з метою покращення діяльності. Часто інформацію для прийняття одного рішення використовують для прийняття іншого подібного рішення. Управління грошовими потоками передбачає однозначність трактування прийнятих фінансових рішень, чітке доведення їх до виконавців, контроль за виконанням і забезпечення адекватного зворотного зв'язку.

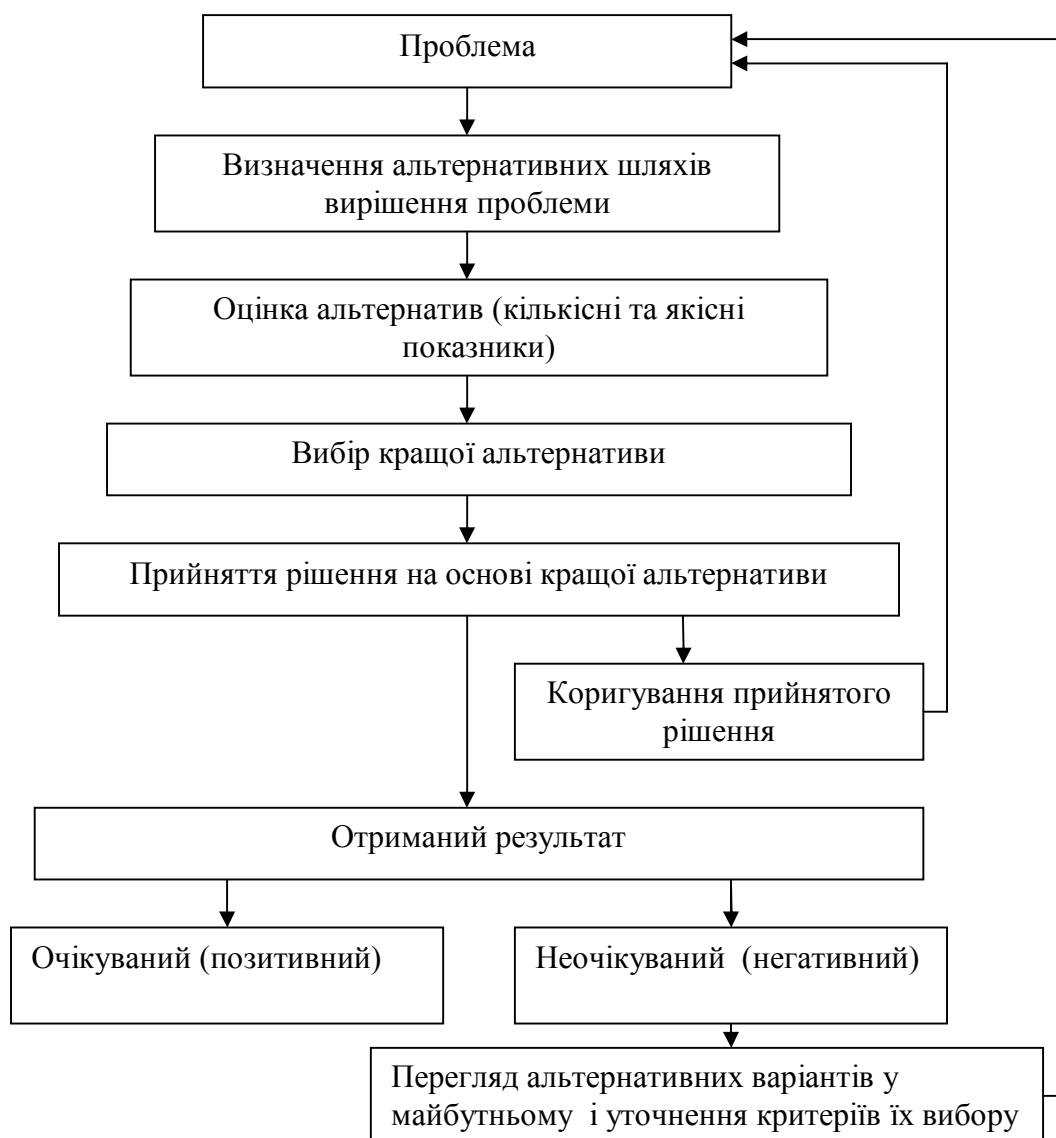

Рис. 2.5. Процес прийняття рішення

Джерело: узагальнено автором на основі думок учених-економістів

Для прийняття управлінських рішень потрібно використовувати кількісні та якісні параметри економічних показників. Якісні показники визначають індивідуальну специфіку кожного питання (ситуації) і важко піддаються вимірюванню, а кількісні є універсальними та легко приймають числове значення.

Для визначення критеріїв відбору якісних і кількісних показників для кожної ситуації потрібно враховувати тільки її притаманні особливості руху грошових коштів. Особливу увагу привертають основні (найважливіші) для підприємства питання (ситуації), а саме: здійснення капітальних інвестицій; зростання обсягу виручки від реалізації за рахунок підвищення ціни або за

рахунок збільшення обсягу реалізації; здійснення фінансових інвестицій; придбання запасів для виробничої діяльності; продаж старого обладнання тощо.

Релевантна інформація, що стосується грошових потоків, залежить від кожної конкретної ситуації, яка виникає в процесі діяльності підприємства, а кількість таких ситуацій необмежена й ускладнюється наявністю варіантів. У процесі розгляду декількох альтернативних варіантів і порівнювання показників частина їх залишається незмінною при будь-якому з них (нерелевантні показники), а частина змінюється в залежності від того чи іншого варіанту (релевантні показники). Порівнюються тільки релевантні показники. Врахувати всі якісні та кількісні релевантні показники, а також вплив попиту, погодних умов, політичних змін, галузевих особливостей майже неможливо. Тому, відбір і врахування ширшого обсягу якісних і кількісних показників у процесі прийняття управлінських рішень є складною і трудомісткою справою.

Потреба в обліковій інформації виникає на різних етапах підготовки рішення. Мета управлінського обліку – забезпечувати керівництво релевантною, надійною інформацією на основі якої з упевненістю можна приймати економічні рішення. Релевантну інформацію можуть отримувати з облікової документації, з статистичних даних, а також з інших джерел. Бухгалтер готує релевантну інформацію для подання за запитом апарату управління підприємства.

Рішення, які приймають внутрішні та зовнішні користувачі можуть стосуватися поточного і довгострокового періодів. В табл. 2.10 наведено потік релевантної інформації, яка впливає на рішення внутрішніх користувачів (апарату управління). При прийнятті рішень потрібно враховувати не лише раціональні економічні і фінансові розрахунки і показники, а й соціальні і психологічні фактори розвитку підприємства. Від якості використовуваної інформації у значній мірі залежить обсяг витрачання фінансових ресурсів, рівень прибутку, вартість підприємства.

Релевантна інформація для різних типів рішень при управлінні грошовими потоками

Тип рішення	Релевантна інформація	
	кількісні показники	якісні показники
1	2	3
Грошові потоки направити на здійснення капітальних інвестицій (обладнання)	Первинна вартість; термін корисного використання об'єкта; ліквідаційна вартість; витрати на матеріали; витрати на оплату праці; обсяг випущеної продукції; витрати на утримання, обслуговування і ремонт обладнання; операційні витрати; очікуваний дохід; ставка дисконту; період окупності; облікова норма прибутковості капіталу тощо	Кваліфікація робітників, які будуть працювати на новому обладнанні; робота з новими постачальниками матеріалів; ринки збуту; витрати часу на виготовлення продукції; якість продукції; зміна технології виробництва; вплив модних тенденцій; рівень шкідливості виробництва тощо
Збільшити грошові потоки у вигляді виручки від реалізації за рахунок підвищення ціни на готову продукцію	Ціна одиниці продукції; рівень ціни; обсяг реалізації; прибуток від реалізації; термін реалізації тощо	Довіра покупця; вимоги покупця; ринки збуту; конкуренція з боку аналогічних товарів за нижчими цінами; вплив модних тенденцій; цінова політика підприємства тощо
Збільшити грошові потоки у вигляді виручки від реалізації за рахунок підвищення обсягу реалізації	Обсяг реалізації; прибуток від реалізації; термін реалізації; збільшення оборотних коштів; залучення кредитів; витрати на матеріали; обсяг готової продукції; рівень дебіторської заборгованості тощо	Вимоги покупця; ринки збуту; конкуренція з боку аналогічних товарів; вплив модних тенденцій; цінова політика підприємства тощо
Грошові потоки направити на здійснення фінансових інвестицій	Сума інвестицій; очікувані грошові надходження; термін інвестиційного проекту; купівельна спроможність грошей протягом певного часу; ставка дисконту; облікова норма прибутковості капіталу; період окупності тощо	Ризики (діловий, фінансовий, обмінного курсу, політичний); інфляційні процеси; репутація організації куди спрямовуються інвестиції тощо
Грошові потоки направити на закупівлю виробничих запасів	Сума витрат на закупівлю запасів; витрати на зберігання запасів; визначення необхідного обсягу виробничих запасів на конкретне замовлення або виробничий процес; втрата прибутку в результаті заморожування грошових коштів, які могли працювати в інвестиційних проектах тощо	Умови закупівель; наявність складських приміщень; безперервність виробництва; псування запасів; вплив модних тенденцій; підвищення цін на виробничі запаси тощо

Джерело: складено автором

У табл. 2.10 вказані можливі кількісні, якісні показники, які виникають при прийнятті рішень щодо окремої ситуації і носять вибіркового характеру.

Кожне управлінське рішення залежить від впливу зовнішніх і внутрішніх факторів та особливостей поставленого завдання. При оцінці грошових потоків в майбутньому потрібно враховувати можливі ризики (діловий, фінансовий, обмінного курсу, політичний), а також інфляційні процеси. Обсяг грошових коштів, як і багато інших ресурсів підприємства, обмежений, тому підприємство з усіх існуючих варіантів використання грошових коштів намагається обрати найвигідніший.

Аналізуючи інформацію при виборі найбільш прибуткового проекту може бути обране неправильне рішення, яке базується на неправильно обраних показниках, поверховому аналізі та помилковому прогнозі, тому для отримання більш детальної релевантної інформації слід застосовувати методи оцінки прибутковості інвестицій.

У літературних джерелах [44; 62; 124] наведені методи оцінки прибутковості капітальних і фінансових інвестицій, що використовуються у розвинених країнах для оцінки інвестиційних проектів і які допомагають приймати обґрунтовані рішення щодо вибору того або іншого проекту. Їх можна поділити на методи, що враховують і не враховують зміну вартості грошей у часі, які названі авторами в зазначених джерелах по різному.

До методів, що враховують вартість грошей у часі відносять методи:

- 1) чистої приведеної вартості [62, с. 383], чистого приведеного ефекту (чистої теперішньої вартості) [124, с. 799], чистої теперішньої вартості [44, с. 294];
- 2) внутрішнього коефіцієнта окупності [62, с. 385], внутрішньої норми прибутковості [124, с. 303; 44, с. 298]; дисконтованої норми прибутку [44, с. 298].

До методів, що не враховують вартість грошей у часі, відносять такі:

- 3) період окупності [44, с. 302; 62, с. 390; 124, с. 294,];

4) обліковий коефіцієнт окупності капіталовкладень [62, с. 392], норма прибутковості на інвестиції [124, с. 293], облікова норма прибутковості [44, с. 305].

У світовій практиці різні країни надають перевагу тим чи іншим методам. Вибір методу оцінки інвестиційних проектів залежить від особливостей і потреб підприємства, а це означає, що майже неможливо передбачити методику, яка буде абсолютно ефективною в усіх випадках.

На прикладі шести проектів, які представлені на розгляд керівництву, проведемо їх оцінку з застосуванням вищезазначених методів (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Обсяг інвестиційних вкладень і очікувані надходження грошей за проектами

Проект	Розмір інвестицій (грн.)	Надходження грошей (грн.)					Всього повинно надійти за період
		1 рік	2 рік	3 рік	4 рік	5 рік	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	(16 000)	4 000	5 000	6 000	7 000	8 000	30 000
2	(16 000)	7 000	7 000	6 000	5 000	4 000	29 000
3	(16 000)	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	25 000
4	(8 000)	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	20 000
5	(8 000)	5 000	4 000	3 000	2 000	1 000	15 000

Курсивом відображена релевантна інформація

Джерело: складено автором

За даними табл. 2.14 найбільша сума грошей має надійти від проекту 1, але вибір цього варіанту може бути хибним, тому що не враховується знецінення грошей у часі, що може призвести до втрати прибутку від інших більш економічно вигідних проектів. Тому, на першому етапі слід застосувати метод дисконтування грошових потоків і визначити їх чисту теперішню вартість з формули 2. 1.

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{C_t}{(1+i)^t} - I, \quad (2.1)$$

де NPV – чиста теперішня вартість;

C_t – чисті грошові надходження періоду t ;

I – теперішня вартість первинних інвестицій у проект;

i – ставка дисконту;

n – тривалість інвестиційного проекту;

t – період часу.

Для визначення вигідності проектів застосуємо ставку дисконту 18 %, яка впливає на швидкість знецінення майбутніх доходів або витрат на теперішній момент часу. Чим вища ставка дисконту тим менша ймовірність, що проект буде прибутковим та прийнятим до розгляду (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Розрахунок чистої теперішньої вартості проектів

Проект	Розмір інвестицій	Надходження грошей (грн.)					Разом
		1 рік	2 рік	3 рік	4 рік	5 рік	
Ставка дисконту	18 %	0,84746	0,71818	0,60863	0,51579	0,43711	
Проект 1	(16 000)	4 000	5 000	6 000	7 000	8 000	
Теперішня вартість майбутніх надходжень		3390	3591	3652	3611	3497	17741
Чиста теперішня вартість проекту							1741
Проект 2	(16 000)	7 000	7 000	6 000	5 000	4 000	
Теперішня вартість майбутніх надходжень		5932	5027	3652	2579	1748	18938
Чиста теперішня вартість проекту							2938
Проект 3	(16 000)	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	
Теперішня вартість майбутніх надходжень		4237	3591	3043	2579	2186	15636
Чиста теперішня вартість проекту							- 364
Проект 4	(8 000)	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000	
Теперішня вартість майбутніх надходжень		3390	2873	2435	2063	1748	12509
Чиста теперішня вартість проекту							4509
Проект 5	(8 000)	5 000	4 000	3 000	2 000	1 000	
Теперішня вартість майбутніх надходжень		4237	2873	1826	1032	437	10405
Чиста теперішня вартість проекту							2405

Курсивом відображена релевантна інформація

Джерело: складено автором

Для прийняття проекту сума дисконтованих грошових надходжень за вирахуванням початкових інвестицій повинна бути вищою або дорівнювати нулю. За розглянутими варіантами проект 3 потрібно відхилити, тому що він має від'ємне значення, а інвестовані кошти повинні генерувати додаткові

грошові потоки, але для підтвердження його відхилення проведемо подальші розрахунки. Порівняно невисокий показник має і проект 1.

Для всебічного визначення оцінки інвестиційних проектів і доповнення методу чистої теперішньої вартості слід застосувати метод окупності проекту з метою виділення проектів з швидкою окупністю вкладеного капіталу. Розрахунки з визначення окупності вкладеного капіталу доцільно здійснювати на основі дисконтованих грошових потоків, тобто приведених до їх теперішньої вартості, що дозволить об'єктивніше оцінити ситуацію, тому що період окупності дисконтованих грошових потоків, буде більший, ніж період окупності без урахування вартості грошей у часі. Дисконтований період окупності означає період часу, необхідний для відшкодування дисконтованої вартості інвестицій за рахунок теперішньої вартості майбутніх грошових надходжень. Він дозволяє виявити, наскільки швидко будуть погашені витрати, понесені в зв'язку з інвестуванням. Розрахунок дисконтованого періоду окупності проектів наведено в табл. 2.13.

Таблиця 2.13

Розрахунок дисконтованого періоду окупності проектів

Проект	Розмір інвестицій (грн.)	Надходження грошей (грн.)					Окупність проекту
		1 рік	2 рік	3 рік	4 рік	5 рік	
1	2	3	4	5	6	7	8
<u>1 проект</u> Сума дисконтованих грошових надходжень	(16 000)	3390	3591	3652	3611	3497	
Невідшкодована сума інвестицій на кінець періоду		12610	9019	5367	1756	$4 + \frac{1756}{3497}$	4 роки і 6 місяців
<u>2 проект</u> Сума дисконтованих грошових надходжень	(16 000)	5932	5027	3652	2579	1748	
Невідшкодована сума інвестицій на кінець періоду		10068	5041	1389	$3 + \frac{1389}{2579}$		3 роки і 6 місяців

Продовж. табл. 2.13

1	2	3	4	5	6	7	8
<u>3 проект</u> Сума дисконтованих грошових надходжень	(16 000)	4237	3591	3043	2579	2186	
Невідшкодована сума інвестицій на кінець періоду		11763	8172	5129	2550	$4 + \frac{2550}{2186}$	5 років і 2 місяці
<u>4 проект</u> Сума дисконтованих грошових надходжень	(8 000)	3390	2873	2435	2063	1748	
Невідшкодована сума інвестицій на кінець періоду		4610	1737	$2 + \frac{1737}{2435}$			2 роки і 8 місяців
<u>5 проект</u> Сума дисконтованих грошових надходжень	(8 000)	4237	2873	1826	1032	437	
Невідшкодована сума інвестицій на кінець періоду		3763	890	$2 + \frac{890}{1826}$			2 роки і 6 місяців

Курсивом відображена релевантна інформація

Джерело: складено автором

У результаті проведеної оцінки інвестиційних проектів можна виділити проекти 2, 4, 5, які мають порівняно невеликі терміни окупності, а проекти 1 і 3 відхилити.

Наступним етапом оцінки інвестицій буде визначення облікової норми прибутковості капіталу. При проведенні розрахунків застосуємо дисконтовані грошові потоки (табл. 2.14).

$$\hat{I}i = \frac{\tilde{N}^{\div i}}{2}, \quad (2.2)$$

$$\tilde{N}^{\div i} = \frac{\times i}{\hat{O}}, \quad (2.3)$$

де, $O_{ни}$ – облікова норма прибутковості;

$C_{чп}$ – середній чистий прибуток;

I – інвестиції;

$Чп$ – чистий прибуток;

T – кількість років.

Таблиця 2.14

Розрахунок облікової норми прибутковості капіталу

Проекти	2	4	5
Інвестиції	16 000	8 000	8 000
Чистий прибуток за п'ять років	18938	12509	10405
Середній чистий прибуток	3787,6	2501,8	2081
Середній чистий прибуток / на інвестиції	$\frac{3787,6}{16000}$	$\frac{2501,8}{8000}$	$\frac{2081}{8000}$
Облікова норма прибутковості капіталу	0,24	0,31	0,26

Курсивом відображена релевантна інформація

Джерело: складено автором

Отже, за результатами проведеної оцінки серед усіх представлених проектів слід виділити проект 4, який має найвищу суму чистої теперішньої вартість проекту – 4509 грн., достатньо високий рівень дисконтованого періоду окупності – 2 роки і 8 місяців, найвищу облікову норму прибутковості капіталу – 0,31.

Послідовне використання всіх наведених методів з урахуванням дисконтованого грошового потоку та аналіз релевантної інформації, яку отримає менеджер, дасть можливість переконатися у правильності обраного варіанту рішення.

Дотримання зазначеного підходу до побудови управлінського обліку є передумовою успішної роботи, зміцнення позицій в конкурентному середовищі, удосконалення системи інформаційного забезпечення і внутрішнього контролю, підвищення економічного потенціалу підприємств.

2.3. Звітність про рух грошових коштів та її інформативність для системи управління

Аналізуючи фінансову звітність підприємства користувачі отримують інформацію не лише про зміни в складі майна підприємства і джерел його формування, доходах і витратах, а й про грошові надходження та видатки в

процесі господарської діяльності для передбачення незапланованих грошових виплат або затримку очікуваних грошових надходжень, які можуть привести до фінансових ризиків та нестійкого фінансового стану підприємства. А, відповідно, стійкі фінансові позиції окремих підприємств є основою міцної держави.

У процесі господарської діяльності в підприємства можуть виникнути обставини, коли за даними фінансового обліку і звітності воно є прибутковим, але не може здійснити оплату своїх поточних зобов'язань. Або, навпаки, за підсумками звітного року залишок коштів значно збільшився, а прибутку за даними фінансового обліку немає.

Зазначені розбіжності можуть виникнути в результаті таких ситуацій:

1. Підприємство може відображати за даними обліку прибуток, але при цьому вчасно не отримати оплату від покупців, а в результаті – не мати чим розрахуватись навіть за тими зобов'язаннями, що виникли внаслідок понесених витрат і відображених доходів.

2. Невидана заробітна плата працівникам збільшує витрати і, таким чином, впливає на величину фінансового результату. Водночас грошові потоки змін не зазнають.

3. Нарахування амортизації, яка відноситься до витрат та впливає на величину прибутку (збитку) підприємства, фактично в звітному періоді суму грошових коштів не зменшує.

4. Операції зі створення резервів відпусток, гарантійних резервів під час реалізації продукції та інших аналогічних операцій збільшують витрати підприємства, зменшуючи, тим самим, прибуток, але не приводять до фактичного зменшення коштів.

Як стверджує професор Г. Г. Кірейцев причини розбіжностей між сумами одержаного прибутку підприємства та грошовими коштами полягають в тому, що:

- при визначенні прибутку враховують доходи, що надійшли від грошових та негрошових операцій, що не відповідають обсягу грошових надходжень за окремий період;
- дохід визнається після здійснення продажу, а не після надходження грошових коштів;
- при розрахунку прибутку витрати на виробництво продукції визнаються при її реалізації, а не в момент їх оплати;
- грошовий потік показує надходження і вибуття коштів, що не відображають при визначенні прибутку: амортизацію, капітальні витрати, податки, штрафи, боргові витрати та чисту суму боргу, позикові та авансові кошти [86, с. 78].

Тому, для визначення фінансового стану підприємства недостатньо враховувати величину прибутку.

Отриманий у звітному періоді прибуток, як правило, ніколи не дорівнює сумі коштів, яка є в розпорядженні підприємства на звітну дату, тому що прибуток це показник фінансової звітності, а не кошти якими володіє підприємство. Теоретично обсяг прибутку і результати руху грошових потоків можуть збігатися в тому випадку, коли підприємство буде використовувати тільки касовий метод обліку. Оскільки інформація в Звіті про фінансові результати формується методом нарахувань та відповідності доходів і витрат, а в Звіті про рух грошових коштів за касовим методом, тобто за фактом їх руху на рахунках в банку і в касі підприємства, то результатом використання різних методів формування інформації є розбіжності між сумою прибутку і наявністю грошових коштів підприємства.

Інформація про суму прибутку відображається у Балансі (форма № 1). Інформація про те, яким чином формується прибуток, розкривається у Звіті про фінансові результати (форма № 2), де відображені доходи, витрати та кінцевий результат (чисті прибутки чи збитки). Але ці дві форми звітності не дають в повній мірі можливість оцінити наскільки міцними є грошові позиції підприємства.

Пояснити такі протиріччя (якщо вони не є наслідком облікових помилок) може інформація, наведена в Звіті про рух грошових коштів.

«Звіт про рух грошових коштів» – це фінансовий документ, який відображає надходження та видатки грошових коштів у процесі господарської діяльності підприємства. Він показує вплив операційної, інвестиційної та фінансової діяльності на стан грошових коштів за певний звітний період і дає можливість пояснити зміни у грошових коштах за цей період.

«Звіт про рух грошових коштів», як джерело фінансової інформації, сприяє поглибленню аналізу фінансового стану підприємства і дозволяє на підставі його даних оцінити ряд важливих показників та напрямів діяльності підприємства, зокрема:

- чистий рух грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;
- суми надходжень і видатків, що виникають у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;
- величину фінансових ресурсів, які підприємство залучило із зовнішніх джерел;
- величину інвестиційних вкладень підприємства у звітному періоді та рівень їх фінансування за рахунок внутрішніх фінансових джерел;
- рівень динамічної платоспроможності підприємства;
- можливості підприємства генерувати грошові кошти;
- порівняти теперішні вартості майбутніх грошових потоків різних підприємств;
- спроможність підприємства в повному обсязі та вчасно погашати свої зобов'язання перед кредиторами і акціонерами;
- розбіжності між результатом фінансово-господарської діяльності (прибуток) збиток за звітний рік та наявністю у підприємства грошових коштів;
- вплив потоків інвестиційних та фінансових ресурсів на фінансовий стан підприємства.

Інформація, відображена у Звіті про рух грошових коштів є корисною як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів.

Внутрішні користувачі (адміністрація, власники підприємства) досліджують «Звіт про рух грошових коштів» з метою оцінки платоспроможності, аналізу стану управління грошовими потоками, впливу окремих видів діяльності на фінансовий стан підприємства. Аналіз Звіту про рух грошових коштів дозволяє керівництву підприємства оцінити можливості щодо виконання пріоритетних платежів з погашення кредитів, виплати дивідендів тощо.

Зовнішні користувачі (інвестори, кредитори, контролюючі органи) інформацію про рух грошових коштів використовують при оцінці рівня платоспроможності, кредитоспроможності, інвестиційної привабливості, вартості підприємства.

Відповідно до міжнародних та національних стандартів бухгалтерського обліку «Звіт про рух грошових коштів» є обов'язковим документом, який входить до складу фінансової звітності підприємства. Основні поняття, зміст статей щодо руху грошових коштів підприємства, визначені МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів» та П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів». Якщо порівняти основні положення МСБО 7 та П(С)БО 4, то між ними немає суттєвих відмінностей, вони в основному зводяться до того, що МСБО 7 має ширший спектр варіантів подання інформації в цьому звіті (табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Основні відмінності між П(С)БО 4 та МСБО 7

Основні положення стандартів	МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів»	П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів»
1	2	3
1. Суб'єкти, які зобов'язані складати та подавати звіт	Цей Стандарт вимагає від усіх суб'єктів господарювання подання звіту про рух грошових коштів	Організації та інші юридичні особи (підприємства) усіх форм власності (крім банків і бюджетних установ)
2. Терміни, що використовуються	Еквіваленти грошових коштів, грошові потоки, операційна діяльність, інвестиційна діяльність, фінансова діяльність	Грошові кошти, група, еквіваленти грошових коштів, негрошові операції, операційна діяльність, інвестиційна діяльність, фінансова діяльність, рух грошових коштів

Продовж. табл. 2.15

1	2	3
3. Форма звіту	В додатках, які супроводжують Стандарт, але не є його частиною наведені рекомендовані статті звіту для суб'єкта господарювання, який не є фінансовою установою за прямим і непрямим методами, а також консолідований звіт. Наведені Примітки до звіту за прямим і непрямим методом, а також Звіт про рух грошових коштів для фінансової установи. Конкретна форма звіту не визначена	Звіт складається за формою, наведеною в додатку до цього положення (стандарту), яка є обов'язковою
4. Складання звіту в розрізі операційної діяльності	Використовується прямий або непрямий методи (перевага віддається прямому методу)	Згідно Наказу МФУ від 10.06.2010 р. № 382 використовується прямий метод
5. Розкриття інформації про відсотки	Для фінансових установ сплачені та отримані відсотки відносять до операційної діяльності. Для інших суб'єктів господарювання сплачені та отримані відсотки можна відносити до операційної діяльності та відображати їх в складі фінансової або інвестиційної діяльності	У складі операційної діяльності в результаті отриманих відсотків від установ банків за поточними рахунками. У складі інвестиційної діяльності відображені отримані відсотки за надані позики та фінансові інвестиції в боргові цінні папери. У складі інвестиційної діяльності сплачені відсотки, якщо вони включені до вартості будівництва (створення, вирощування тощо) необоротних активів
6. Розкриття інформації про дивіденди	Для фінансових установ отримані дивіденди відносять до операційної діяльності. Для інших суб'єктів господарювання отримані дивіденди можна відносити до операційної, фінансової або інвестиційної діяльності. Сплачені дивіденди можна відносити до фінансової і операційної діяльності	В складі інвестиційної діяльності відображені отримані дивіденди. В складі фінансової діяльності відображені сплачені дивіденди

Джерело: складено автором на основі П(С)БО та М(С)БО

П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів» був введений в дію з 01.01.2000 р. та зазнав змін і уточнень: наказами Міністерства фінансів № 15 від 28.01.2000 р.; № 304, від 30.11.2000 р.; № 989, від 25.11.2002 р.; № 731, від 22.11.2004 р.; № 1125, від 25.09.2009 р.; № 382, від 10.06.2010 р.

У зв'язку з останніми змінами П(С)БО 4 став максимально наближеним до МСБО 7.

Вимоги американських стандартів до Звіту про рух грошових коштів у цілому аналогічні вимогам МСФЗ. У США складання Звіту про рух грошових коштів регламентується такими стандартами:

- SFAS 95 «Звіт про рух грошових коштів»;
- SFAS 102 «Звільнення від звіту про рух грошових коштів певних підприємств і класифікація грошових потоків, пов'язаних із цінними паперами, придбаними для перепродажу – доповнення до SFAS 95»;
- SFAS 104 «Відображення на чистій основі певних надходжень і вибуття грошових коштів у звіті про рух грошових коштів та класифікація грошових потоків, пов'язаних з операціями хеджування – доповнення до SFAS 95» [111, с. 52].

Згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку, Звіт про рух грошових коштів в Україні, складається за підсумками року (один раз на рік).

У звіті не відображають негрошові операції, що не потребують використання грошових коштів або їх еквівалентів – бартерних операцій, фінансового лізингу, придбання активів шляхом емісії акцій, а також не відображають внутрішні зміни у складі грошових коштів та їх еквівалентів. Рух грошових коштів (надходження і вибуття) у звіті відображається за видами діяльності: операційної, інвестиційної та фінансової.

В залежності від напрямку діяльності, який обрало підприємство при створенні, буде залежати розподіл грошових потоків, тобто їх віднесення до операційної, інвестиційної або фінансової діяльності.

Відповідно до МСБО інформація про рух грошових коштів від операційної діяльності наводиться за допомогою прямого і непрямого методів. Ці методи відрізняються один від одного повнотою наведення інформації про грошові потоки підприємства, початковою інформацією для складання звітності та іншими параметрами. Методи, які використовуються при складанні звіту в різних країнах наведені в табл. 2.16.

Необхідно відзначити, що в Україні згідно з останніми змінами в П(С)БО 4 (№ 382, від 10.06.2010 р.) перевагу було віддано прямому методу

розрахунку чистого руху грошових коштів від операційної діяльності. Потрібно відмітити, що за МСБО 7 та SFAS 95 США підприємства заохочувалися до складання звіту про рух грошових коштів із використанням прямого методу значно раніше, ніж в Україні, тому що за допомогою нього можна оцінити сукупність надходжень або видатків грошових коштів. В Російській Федерації прямий метод також покладений в основу формування Звіту про рух грошових коштів.

Таблиця 2.16

Методи подання руху грошових коштів від операційної діяльності

Держава	Законодавчі норми		Практика	
	Прямий метод	Непрямий метод	Прямий метод	Непрямий метод
Австрія				+
Бельгія				+
Данія				+
Фінляндія	+	+		+
Франція	+	+	+	+
Німеччина	+	+		+
Греція				
Ірландія та Велика Британія	+	+	+	+(дуже рідко)
Італія		+		
Люксембург				
Нідерланди	+	+		+
Португалія	МСБО	МСБО		
Іспанія		+(вимагається)		
Швеція				+

Джерело: [43, с. 68]

Чистий грошовий потік прямим методом визначається як різниця між всіма притоками грошових коштів та їх відтоками (додаток Т.1).

Переваги прямого методу полягають в тому, що він дозволяє:

1. Визначити основні джерела формування та напрями витрачання грошових коштів.
2. Формувати інформацію щодо забезпеченості грошовими коштами для проведення розрахунків за поточними зобов'язаннями.
3. Встановити взаємозв'язок між обсягом реалізації продукції та грошовою виручкою за звітний період.
4. Виділити статті з найбільшим надходженням та витрачанням грошових

коштів.

5. Використовувати інформацію Звіту про рух грошових коштів для прогнозування грошових потоків.

6. Контролювати всі надходження та витрати грошових коштів.

Недоліком прямого методу є те, що він не розкриває взаємозв'язок між прибутком та чистим грошовим потоком підприємства від операційної діяльності.

Непрямий метод призначений для отримання даних, що характеризують чистий грошовий потік підприємства, шляхом коригування суми чистого прибутку на зміни поточних активів, зобов'язань та інших балансових рахунків (додаток Т.2).

Переваги непрямого методу полягають в тому, що він дозволяє:

1. Встановити взаємозв'язок між отриманим чистим прибутком підприємства та чистим грошовим потоком.

2. Виявити найбільш проблемні місця в діяльності підприємства.

3. Оцінити динаміку всіх факторів, що впливають на обсяг чистого грошового потоку.

Недоліками непрямого методу є:

1. Висока трудомісткість при складанні аналітичного звіту для зовнішніх користувачів.

2. Неможливість оцінити окремо валовий додатний та від'ємний грошові потоки від операційної діяльності.

3. Необхідність використання внутрішніх показників фінансового обліку (Головної книги, облікових реєстрів) для складання звіту.

Результати розрахунків чистого грошового потоку прямим і непрямим методами повинні дати однакові результати.

У частині інвестиційної та фінансової діяльності рух грошових коштів формується прямим методом на основі аналітичних даних, що відображаються на рахунках з обліку грошових коштів.

У зв'язку з розширенням спектру корисної аналітичної інформації про грошові потоки, яку підприємство може отримувати додатково при використанні непрямого методу, запропоновано скласти внутрішню форму Звіту про рух грошових коштів від операційної діяльності непрямым методом. Форма цієї звітності може відповідати вимогам П(С)БО 4 з змінами внесеними Наказом МФУ від 25.09.2009 р., № 1125 (табл. 2.17).

Таблиця 2.17

Звіт про рух грошових коштів від операційної діяльності (непрямий метод)

Стаття	Код рядка	За звітний період		За попередній період	
		Надходження	Видаток	Надходження	Видаток
1	2	3	4	5	6
І. Рух коштів у результаті операційної діяльності					
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	010	837	0	0	0
Коригування на:					
- амортизацію необоротних активів	020	2362	×	2697	×
- збільшення (зменшення) забезпечень	030	0	0	0	0
- збиток (прибуток) від нереалізованих курсових різниць	040	0	1043	716	0
- збиток (прибуток) від неопераційної діяльності	050	687	0	516	0
Витрати на сплату відсотків	060	562	×	669	×
Прибуток (збиток) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах	070	3405	0	4598	0
Зменшення (збільшення):					
- оборотних активів	080	2251	0	0	1727
- витрат майбутніх періодів	090	41	0	0	13
Збільшення (зменшення):					
- поточних зобов'язань	100	1208	0	4	0
- доходів майбутніх періодів	110	0	0	0	0
Грошові кошти від операційної діяльності	120	6905	0	2862	0
Сплачені:					
- відсотки	130	×	562	×	669
- податки на прибуток	140	×	1170	×	211

Продовж. табл. 2.17

Чистий рух коштів до надзвичайних подій	150	5173	0	1982	0
Рух коштів від надзвичайних подій	160	0	0	0	0
Чистий рух коштів від операційної діяльності	170	5173	0	1982	0

Близько 88 % підприємств швейної промисловості відносяться до малих, які не зобов'язані складати «Звіт про рух грошових коштів», тому взагалі не відслідковують грошові потоки від різних видів діяльності, а, відповідно, і не аналізують їх.

У зв'язку з важливістю інформації, яку містить цей звіт нами скорочено форму Звіту про рух грошових коштів, що рекомендована П(С)БО 4 і пристосовано її для використання малими підприємствами (форма № 3-м), яка має спрощений варіант. Ця форма може використовуватися, як внутрішня звітність. В основу форми № 3-м покладений прямий метод, який відображає рух грошових коштів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Для малих підприємств прямий метод доцільніше використовувати через його невисоку трудомісткість та наявність необхідної аналітичної інформації про рух грошових коштів (табл. 2.18).

Таблиця 2.18

Звіт про рух грошових коштів (форма 3-м)

Стаття	Код рядка	За звітний період	За попередній період
1	2	3	4
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності			
Надходження грошових коштів:			
Виручка від реалізації готової продукції, товарів, робіт, послуг	010	20500	22740
Інші надходження (повернуті кошти від постачальників, підзвітних осіб, цільове фінансування та інші платежі)	080	1620	1890
Всього надійшло грошових коштів від операційної діяльності		22120	24630
Вибуття грошових коштів:			
Оплата придбаних матеріалів, товарів, робіт, послуг	090	(16097)	(19500)
Оплата праці	105	(1342)	(1897)

Продовж. табл. 2.18

1	2	3	4
Видача підзвітних сум	110	(100)	(106)
Відрахування в бюджет	120	(200)	(380)
Відрахування на соціальні виплати	125	(578)	(697)
Інші витрачання	145	(1070)	(200)
Всього вибуло грошових коштів від операційної діяльності		(19387)	(22780)
Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності	170	2733	1850
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Надходження грошових коштів:			
Реалізація фінансових інвестицій	180		
Реалізація необоротних активів	190	200	190
Отримані відсотки та дивіденди	210	10	8
Інші надходження	230	7	15
Всього надійшло грошових коштів від інвестиційної діяльності		217	213
Вибуття грошових коштів:			
Придбання фінансових інвестицій	240	(100)	(-)
Придбання необоротних активів	250	(970)	(827)
Інші платежі	270	(-)	(13)
Всього вибуло грошових коштів від інвестиційної діяльності		(1070)	(840)
Чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності	300	(853)	(627)
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
Надходження грошових коштів:			
Надходження власного капіталу	310	-	-
Отримані позики	320	500	478
Інші надходження	330	10	23
Всього надійшло грошових коштів від фінансової діяльності		510	501
Погашення позик	340	(1900)	(930)
Сплачені дивіденди	350	(300)	(400)
Інші платежі	360	(-)	(-)
Всього вибуло грошових коштів від фінансової діяльності		(2200)	(1330)
Чистий рух грошових коштів від фінансової діяльності	390	(1690)	(829)
Чистий рух коштів за звітний період	400	190	394
Залишок коштів на початок року	410	43	59
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	420	(40)	(107)
Залишок коштів на кінець року	430	193	346

Джерело: складено автором на основі П(С)БО 4, П(С)БО 25

Ця форма звіту адаптована для малих підприємств, тобто також є скороченою, як форми 1-м «Баланс» і 2-м «Звіт про фінансові результати».

Порядок складання Звіту про рух грошових коштів (форми 3-м) для малих підприємств наведено в додатку У.

Звіт про рух грошових коштів складений непрямим методом від операційної діяльності для великих і середніх підприємств та скорочена форма звіту для малих підприємств відносяться до внутрішньої звітності підприємства, яка складається в системі управлінського обліку. На підприємстві потрібно розробити план-графік для її складання і подання внутрішнім користувачам, наприклад, на 10.04.XX р., 10.07.XX р., 10.10.XX р., 10.01.XX р.

У результаті дослідження встановлено важливість використання інформації, що містить Звіт про рух грошових коштів, яка необхідна для оцінки та аналізу фінансового стану підприємства. Прямий і непрямий методи, які використовуються при складанні звіту, мають свої переваги і недоліки та взаємодоповнюють один одного. Тому виникає необхідність додаткового складання внутрішніх форм звітності про рух грошових коштів середніми і малими підприємствами.

Висновки до розділу 2

На основі проведеного дослідження зроблено такі висновки:

1. Обґрунтовано необхідність включення до Наказу про облікову політику підприємства таких елементів, як критерії віднесення фінансових інвестицій до еквівалентів грошових коштів з уточненням рахунків для відображення їх руху в обліку; порядок перерахунку грошових коштів в іноземній валюті (вибір методу щодо відображення курсових різниць на кожну дату зміни курсу або середньозваженого валютного курсу); уведення до робочого плану рахунків додаткових аналітичних рахунків і відомостей до них з обліку і розрахунку курсових різниць; порядок складання внутрішньої форми

Звіту про рух грошових коштів непрямим методом. Це дозволить конкретизувати віднесення фінансових інвестицій до еквівалентів грошових коштів. Також усуне проблеми, що пов'язані з обліком курсових різниць, через недостатню аналітичність рахунків та облікових реєстрів, та забезпечить отримання більш детальної інформації, що міститься у внутрішній формі Звіту про рух грошових коштів, яка складається додатково непрямим методом.

2. Внесено уточнення та доповнення до Плану рахунків бухгалтерського обліку за окремими рахунками обліку грошових коштів, їх еквівалентів та поточних фінансових інвестицій. Обґрунтовано застосування нових назв рахунків і субрахунків, а саме: рахунок 30 «Грошові кошти в касі» та субрахунки – 301 «Грошові кошти в касі в національній валюті», 302 «Грошові кошти в касі в іноземній валюті»; рахунок 31 «Грошові кошти на рахунках в банках» та субрахунки – 311 «Грошові кошти на поточних рахунках в національній валюті», 312 «Грошові кошти на поточних рахунках в іноземній валюті», 313 «Грошові кошти на інших рахунках в національній валюті», 314 «Грошові кошти на інших рахунках в іноземній валюті»; рахунок 32 «Еквіваленти грошових коштів» та субрахунки – 321 «Еквіваленти грошових коштів в національній валюті», 322 «Еквіваленти грошових коштів в іноземній валюті»; рахунок 35 «Поточні фінансові інвестиції» за видами фінансових інвестицій. Запропоновані уточнення назв рахунків дозволять достовірно відображати об'єкти, які на них обліковуються.

3. Недостатнє вивчення теоретичних і практичних основ такої економічної категорії як еквіваленти грошових коштів призводить до їх відображення в складі поточних фінансових інвестицій при класифікації та в Плані рахунків бухгалтерського обліку. Це зумовлює потребу виділяти їх в окрему групу, що не буде суперечити їх відображенню в Балансі, Звіті про рух грошових коштів і Примітках до річної фінансової звітності.

4. Доцільно на підприємствах вести аналітичні рахунки третього порядку для обліку курсових різниць, а саме: 3021 «Грошові кошти в касі в іноземній валюті (долар США)», 3022 «Грошові кошти в касі в іноземній валюті (євро)»,

3121 «Грошові кошти на поточних рахунках в іноземній валюті (долар США)», 3122 «Грошові кошти на поточних рахунках в іноземній валюті (євро)», 3141 «Грошові кошти на інших рахунках в іноземній валюті (долар США)», 3142 «Грошові кошти на інших рахунках в іноземній валюті (євро)», 3331 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті», 3341 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті (долар США)», 3342 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті (євро)», 3621 «Розрахунки з іноземними покупцями (долар США)», 3622 «Розрахунки з іноземними покупцями (євро)», 6321 «Розрахунки з іноземними постачальниками (долар США)», 6322 «Розрахунки з іноземними постачальниками (євро)», та інші, в залежності від потреб підприємства та кількості видів валют, з якими воно працює. Розроблені спеціальні відомості, до перерахованих рахунків, дадуть можливість отримувати більш детальну інформацію про рух коштів на валютному рахунку, коливання курсових різниць, переоцінку валютних коштів. Інформація, наведена в спеціальних відомостях дозволяє знизити кількість помилок, які можуть виникати при розрахунку курсових різниць, а також дасть можливість звіряти взаєморозрахунки з партнерами, які здійснюються в іноземній валюті.

5. Грошові потоки, які не підпорядковані чіткій системі управління, не сприяють ефективному розвитку підприємства, можуть стати некерованими і вийти з під контролю. Тому в роботі запропоновано організаційно-методичні аспекти управлінського обліку грошових потоків, під яким слід розуміти процес збирання, накопичення, оброблення, систематизації та передачі інформації внутрішнім користувачам про стан і рух грошових потоків у процесі господарської діяльності підприємства для здійснення їх аналізу, оптимізації, прогнозування, планування і контролю для прийняття управлінських рішень з метою підвищення якості використання грошових ресурсів.

6. Основою розробки управлінського обліку грошових потоків на підприємстві є виділення ЦФВ, які базуються на єдиній системі кодування грошових потоків. Ідентифікація грошових потоків дозволяє визначити і контролювати напрям їх руху (вхідні, вихідні) та обсяг, віднести грошові

потоки до відповідного виду діяльності за окремими ЦФВ, їх підрозділами і по підприємству в цілому, а також дає можливість створити єдину систему документообороту. Для забезпечення інтеграції облікової інформації про грошові потоки розроблено модель їх руху і зв'язку між ЦФВ. Враховуючи кодифікацію грошових потоків, розроблено форми внутрішніх управлінських регістрів про рух грошових коштів за ЦФВ їх підрозділами, а також форму зведеного регістру за всіма ЦФВ підприємства.

7. Головним завданням обліку повинно бути забезпечення керівництва релевантною інформацією, на основі якої приймаються управлінські рішення. Основна властивість релевантної інформації полягає в тому, що вона включає якісні та кількісні параметри економічних показників і впливає на вибір одного рішення з декількох можливих варіантів рішень.

8. Застосування методів оцінки прибутковості інвестиційних проектів, які враховують зміну вартості грошей у часі (метод чистої теперішньої вартості, метод окупності вкладеного капіталу на основі дисконтованих грошових потоків, визначення облікової норми прибутковості на основі дисконтованих грошових потоків), дадуть можливість уникнути втрати підприємством додаткового прибутку і обрати найвигідніший проект.

9. Необхідність складання внутрішньої форми Звіту про рух грошових коштів додатково непрямым методом, надасть підприємству необхідну інформацію для визначення взаємозв'язку між прибутком та чистим грошовим потоком. Для малих підприємств скорочення форми Звіту про рух грошових коштів, (форма № 3-м) та її складання прямим методом розширить аналітичну інформацію в процесі управління грошовими потоками.

Основні положення розділу 2 опубліковані в наукових працях автора [219], [220], [224], [227], [230], [237].

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ТА АУДИТ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВ ШВЕЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

3.1. Системний аналіз грошових потоків

Важливе значення та роль грошових потоків для діяльності підприємства зумовлює потребу їх окремого дослідження і глибокого аналізу для підвищення ефективності процесу управління ними і підприємством загалом. Недостатня розробка теоретичних і методологічних питань аналізу грошових потоків викликає необхідність їх ширшого розкриття, і удосконалення.

Питання теорії і практики економічного аналізу грошових потоків підприємств висвітлюються в роботах зарубіжних економістів Дж. К. Ван Хорна, Є. Брігхема, Е. Нікхбахта, А. Гроппеллі, Т. Райса, В. В. Бочарова, Л. Н. Павлової, Г. В. Савицької, в працях вітчизняних вчених І. О. Бланка, Ф. Ф. Бутинця, Г. Г. Кірейцева, Л. О. Лігненко, Є. В. Мниха, А. М. Поддєрьогіна, О. О. Терещенка, Р. Б. Тяна, та інших. Однак, формування концепції аналізу грошових потоків недостатньо відображено в українській економічній літературі та потребує поглиблення теоретичних і практичних засад. Отже, потрібно систематизувати теоретичні аспекти аналізу грошових потоків і виділити їх концептуальні основи.

Необхідність проведення аналізу грошових потоків полягає в обмеженості грошових ресурсів на підприємстві, нестійкому фінансовому стані багатьох підприємств, ризику втрати платоспроможності, а також в підвищенні рівня ефективності управління грошовими потоками та ін.

За визначенням І. О. Бланка, під аналізом грошових потоків підприємства розуміють процес дослідження результативних показників, їх формування на підприємстві з метою виявлення резервів подальшого підвищення ефективності їх функціонування [17, с. 158].

Концептуальні основи аналізу грошових потоків, які поєднують мету, завдання, об'єкти, принципи, способи аналізу наведені на рис. 3.1.

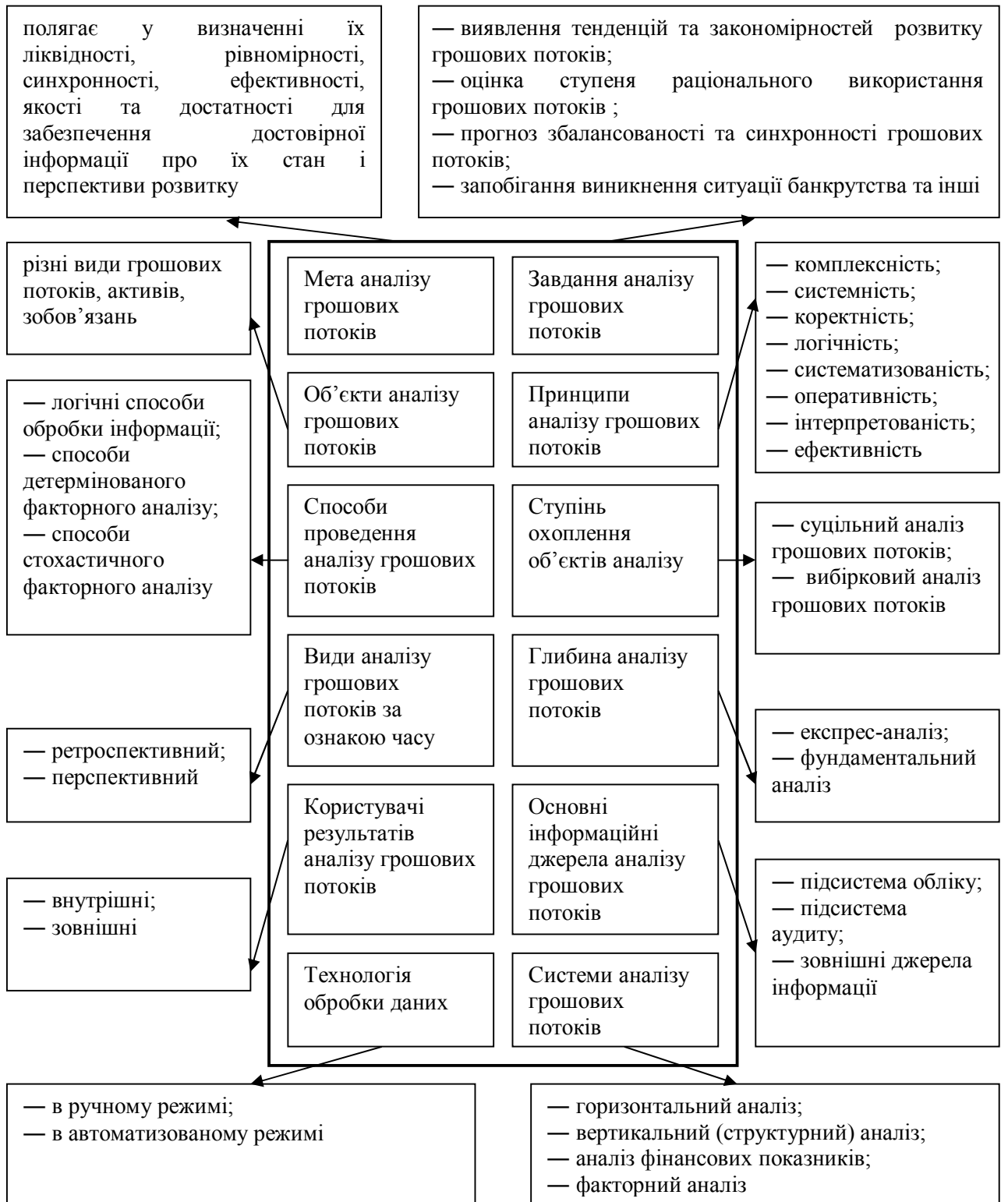

Рис. 3.1. Концептуальні основи аналізу грошових потоків підприємства

Джерело: складено автором на основі узагальнення наукових підходів економістів

Основними завданнями аналізу грошових потоків є:

- виявлення тенденцій та закономірностей зміни грошових потоків підприємства;
- оцінка ступеня раціонального використання грошових коштів;

- виявлення і запобігання можливості виникнення ситуації банкрутства підприємства;
- вивчення факторів і прогноз збалансованості та синхронності грошових потоків за обсягом і часом для забезпечення платоспроможності підприємства;
- пошук резервів підвищення ефективності та інтенсивності використання грошових потоків в процесі операційної, інвестиційної і фінансової діяльності та інші.

Об'єктами аналізу грошових потоків на підприємстві є різні види грошових потоків, які можна класифікувати за 26 ознаками (додаток Б), а також активи і зобов'язання підприємства.

Основні принципи проведення аналізу грошових потоків та їх характеристика наведені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Основні принципи проведення аналізу грошових потоків

Назва принципу	Характеристика
1. Комплексність	Полягає в охопленні всіх необхідних показників для всебічного дослідження грошових потоків та вивчення причинних залежностей між ними
2. Системність	Полягає в дослідженні грошових потоків як складових динамічної системи, елементи якої пов'язані між собою та із зовнішнім середовищем
3. Коректність	Полягає в використанні тих показників, які доцільні та доречні при проведенні аналізу грошових потоків, і правильності їх розрахунків. Кількість необхідних показників повинна відповідати реальним потребам підприємства при управлінні грошовими потоками
4. Послідовність	Полягає в поетапному проведенні аналізу грошових потоків, що дозволяє поступово поглиблювати і узагальнювати результати аналізу
5. Систематизованість	Полягає в необхідності планування аналітичної роботи і регулярному її проведенні
6. Оперативність	Полягає в швидкості і чіткості проведення аналізу, а також в своєчасному забезпеченні управління інформацією про грошові потоки для прийняття заходів щодо коригування ситуації
7. Інтерпретованість	Полягає в обґрунтуванні допустимих меж аналітичних показників, що дозволить швидко і правильно тлумачити результати аналізу
8. Ефективність	Полягає у виявленні диспропорцій між грошовими потоками та встановленні причин їх виникнення, підвищенні ефективності управління ними. Витрати на проведення аналізу грошових потоків повинні давати багатократний ефект

Джерело: складено автором на підставі узагальнення наукових підходів учених-економістів

До основних способів (інструментів) аналізу грошових потоків можна віднести:

- логічні способи обробки інформації (порівняння, відносних і середніх величин, графічного і табличного подання даних, групування, балансовий, евристичні способи);
- способи детермінованого факторного аналізу (ланцюгової підстановки, абсолютних різниць, відносних різниць, інтегральний, логарифмування);
- способи стохастичного факторного аналізу (кореляційний аналіз).

За ознаками часу аналіз грошових потоків поділяється на ретроспективний та перспективний.

Ретроспективний аналіз проводять після завершення господарських операцій. Він дозволяє вивчити тенденції розвитку грошових потоків, здійснювати контроль за виконанням планів, оцінювати реальний стан грошових потоків та виявляти диспропорції.

Перспективний аналіз грошових потоків проводять до здійснення господарських операцій. Він необхідний для обґрунтування господарських планів і прогнозів. Перспективний аналіз поділяється на короткостроковий і довгостроковий (стратегічний). Короткостроковий охоплює період до 1 року, а довгостроковий більше року.

Глибину аналізу грошових потоків визначають працівники управлінського персоналу, а методику аналізу поділяють на експрес-аналіз і поглиблений аналіз.

Експрес-аналіз грошових потоків базується на визначенні типових ознак, які дають можливість швидко і доволі точно визначити характер тих процесів, що відбуваються в економіці підприємства та змінах у грошових потоках без глибоких досліджень, які потребують додаткового часу і засобів.

Фундаментальний аналіз базується на поглибленому комплексному дослідженні суті явищ, з використанням математичного апарату та іншого складного інструментарію.

За ступенем охоплення об'єктів аналізу грошових потоків його поділяють на суцільний і вибірковий.

При суцільному аналізі грошових потоків вивчають всі без винятку грошові потоки, а при вибірковому аналізі – вивчають частину об'єктів, що дає можливість прискорити аналітичний процес.

Аналіз грошових потоків базується на інформації, яка надходить з підсистем обліку, аудиту і зовнішніх джерел інформації.

У процесі аналізу грошових потоків використовують показники фінансового обліку (синтетичного й аналітичного), а також показники управлінського обліку. Фактичні показники порівнюють з нормативно-плановими.

Аудит вивчає аналітичний процес отримання достовірних і об'єктивних даних про грошові потоки в розрізі коштів:

- на рахунках в банку та касі;
- операцій з грошовими документами та грошовими коштами у дорозі;
- еквівалентами грошових коштів;
- достовірність і узгодженість фінансової звітності.

Інформація, яка надходить із зовнішнього середовища, впливає на аналіз грошових потоків і стосується таких аспектів: нормативно-регулятивних актів; показників макроекономічного становища в країні і галузевого розвитку; господарсько-правових засад діяльності; контрагентів підприємства (постачальники, покупці); конкурентів підприємства; стану матеріального ринку; стану ринку капіталу; стану фондового ринку; науково-технічної інформації.

Результати аналізу грошових потоків цікавлять як внутрішніх (апарат управління, власники), так і зовнішніх користувачів (контролюючі органи, інвестори, кредитори).

Технологія обробки даних залежить від вибору підприємства, але перевагу потрібно надавати автоматизованим системам, які підвищують якість аналізу.

Залежно від методичних підходів до аналізу грошових потоків можна виділити горизонтальний та вертикальний методи аналізу грошових потоків.

Горизонтальний аналіз грошових потоків полягає у вивченні динаміки обсягу формування вхідного і вихідного чистого грошового потоку

підприємства в розрізі окремих джерел, розрахунку темпів їхнього зростання і приросту, визначенні загальних тенденцій зміни їх обсягу.

Вертикальний (структурний) аналіз грошових потоків полягає у вивченні структури вхідного, вихідного і чистого грошових потоків за видами господарської діяльності, за окремими внутрішніми структурними підрозділами (центрами відповідальності), за окремими джерелами надходження і напрямками витрачання коштів.

Факторний аналіз формування чистого грошового потоку базується на вивченні факторів формування вхідного і вихідного чистого грошових потоків від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності за допомогою прямого і непрямого методів.

Аналіз літературних джерел показав, що вчені по-різному підходять до формування системи фінансових показників при проведенні аналізу грошових потоків, що вносить плутанину у вироблення чіткого, поетапного підходу до організації та проведення аналізу. Найбільш послідовний і цілісний підхід відображено в працях І. О. Бланка та Л. О. Лігоненко [17; 113].

У таблиці 3.2 наведено основні фінансові показники, які дозволяють встановити позитивні та негативні тенденції розвитку грошових потоків, відображають результати управління грошовими потоками і підприємством у цілому. Наведені показники використовують для виявлення резервів оптимізації і планування грошових потоків підприємства.

Таким чином, запропоновані концептуальні основи аналізу грошових потоків внесуть цілісність у вдосконалення теоретичної бази грошових потоків та будуть сприяти ефективному управлінню підприємством.

Таблиця 3.2

Основні показники, які використовуються при аналізі грошових потоків

Показник	Алгоритм розрахунку та умовні позначення
1	2
Ліквідність грошових потоків	
Коефіцієнт ліквідності грошових потоків (<i>КЛгп</i>) характеризує здатність підприємства покривати необхідні витрати грошових коштів додатним грошовим потоком у звітному періоді	$\hat{E}\hat{E}\hat{\alpha}i = \frac{\hat{A}\hat{A}\hat{I}}{\hat{A}\hat{A}\hat{I}}$ де <i>ДГП</i> – сума додатного грошового потоку; <i>ВГП</i> – сума від'ємного грошового потоку

1	2
Участь грошових коштів та їх еквівалентів в оборотних активах та їх оборотність	
<p><i>Кількість оборотів оборотних активів (Кооа) вказує на швидкість обороту оборотних активів.</i></p> <p><i>Середній період обороту оборотних активів (Пооа) вказує на середню величину періоду обороту оборотних активів.</i></p> <p><i>Коефіцієнт участі грошових коштів та їх еквівалентів в оборотних активах (Ку) вказує на рівень ефективності використання грошових активів.</i></p> <p><i>Кількість оборотів грошових коштів та їх еквівалентів (Когк) вказує на швидкість обороту грошових коштів та їх еквівалентів.</i></p> <p><i>Середній період обороту грошових коштів (Погк) вказує на середню величину періоду обороту грошових коштів</i></p>	$\hat{E}\hat{\imath}\hat{a} = \frac{\hat{A}\hat{\delta}}{\hat{N}\hat{A}},$ <p>де Vp – виручка від реалізації продукції; CA – середня сума оборотних активів в аналізованому періоді</p> $\hat{I}\hat{\imath}\hat{a} = \frac{\hat{N}\hat{A}}{\hat{A}\hat{a}},$ <p>де $B\delta$ – одноденна виручка від реалізації продукції.</p> $\hat{E}\hat{o} = \frac{\hat{N}\hat{\zeta}\hat{a}\hat{e} + \hat{N}\hat{\zeta}\hat{a}\hat{a}\hat{e}}{\hat{N}\hat{A}},$ <p>де $C3г.к$ – середній залишок грошових коштів в аналізованому періоді; $C3е.к.г.$ – середній залишок еквівалентів грошових коштів в аналізованому періоді.</p> $\hat{E}\hat{\imath}\hat{a}\hat{e} = \frac{\hat{A}\hat{\delta}}{\hat{N}\hat{\zeta}\hat{a}\hat{e} + \hat{N}\hat{\zeta}\hat{a}\hat{a}\hat{e}};$ $\hat{I}\hat{\imath}\hat{e} = \frac{\hat{N}\hat{\zeta}\hat{a}\hat{e} + \hat{N}\hat{\zeta}\hat{a}\hat{a}\hat{e}}{\hat{A}\hat{a}}$
Рівномірність грошових потоків	
<p><i>Середньоквадратичне відхилення грошових потоків ($\sigma_{гп}$) і коефіцієнт варіації в досліджуваному періоді часу ($CV_{гп}$) вказують на ступінь рівномірності формування грошових потоків підприємства</i></p>	$\sigma_{\hat{a}\hat{\imath}\hat{i}} = \sqrt{\frac{\sum (\hat{A}\hat{\imath}\hat{i}_t - \overline{\hat{A}\hat{\imath}\hat{i}})^2}{i}}; \quad \hat{N}\hat{V}\hat{a}\hat{\imath}\hat{i} = \frac{\sigma_{\hat{a}\hat{\imath}\hat{i}}}{\overline{\hat{A}\hat{\imath}\hat{i}}} 100,$ <p>де $\sigma_{гп}$ – середньоквадратичне (стандартне) відхилення грошових потоків у досліджуваному періоді часу; $\hat{ГП}_t$ – сума грошових потоків у конкретних інтервалах t досліджуваного періоду часу; $\overline{\hat{ГП}}$ – середня сума грошових потоків в одному інтервалі досліджуваного періоду часу; n – загальне число інтервалів у досліджуваному періоді часу</p>
Синхронність формування позитивного і від'ємного грошових потоків	
<p><i>Коефіцієнт кореляції вхідного та вихідного грошових потоків ($KK_{гп}$) характеризує синхронність позитивного і від'ємного грошових потоків у часі</i></p>	$\hat{E}\hat{E}\hat{a}\hat{\imath}\hat{i} = \frac{\sum \hat{A}\hat{A}\hat{\imath}\hat{i} \times \hat{A}\hat{A}\hat{\imath}\hat{i} - \frac{\sum \hat{A}\hat{A}\hat{\imath}\hat{i} \times \sum \hat{A}\hat{A}\hat{\imath}\hat{i}}{i}}{\sqrt{\left(\sum \hat{A}\hat{A}\hat{\imath}\hat{i}^2 - \frac{(\sum \hat{A}\hat{A}\hat{\imath}\hat{i})^2}{i}\right) \left(\sum \hat{A}\hat{A}\hat{\imath}\hat{i}^2 - \frac{(\sum \hat{A}\hat{A}\hat{\imath}\hat{i})^2}{i}\right)}},$ <p>де $\hat{A}\hat{A}\hat{\imath}\hat{i}$ ($\hat{A}\hat{A}\hat{\imath}\hat{i}$) - додатний (від'ємний) грошовий потік; n – загальна кількість інтервалів у досліджуваному періоді</p>

1	2
Ефективність грошових потоків	
<p><i>Коефіцієнт ефективності грошового потоку в досліджуваному періоді (КЕгп)</i> визначає результативність управлінських рішень щодо грошових потоків, їх вплив на стан фінансової рівноваги</p>	$КЕгп = \frac{ЧГП}{ВГП},$ <p>де ЧГП – обсяг чистого грошового потоку; ВГП – сума від’ємного грошового потоку</p>
Якість чистого грошового потоку	
<p><i>Коефіцієнт якості чистого грошового потоку (Кя)</i> визначає якість чистого грошового потоку, що характеризується зростанням частки чистого прибутку за рахунок зростання обсягів операційної діяльності</p>	$\hat{E}y = \frac{\times \dot{I}\delta\dot{i} + \dot{A}\dot{i}}{\times \tilde{A}\tilde{I}},$ <p>де ЧПрп – обсяг чистого прибутку; Ам – обсяг амортизаційних відрахувань; ЧГП – обсяг чистого грошового потоку</p>
Достатність чистого грошового потоку	
<p><i>Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку (КДчгп)</i> визначає достатність акумульованого підприємством чистого грошового потоку з позицій його потреб</p>	$КДчгп = \frac{ЧГП}{ОБ + \Delta Z_{тм} + Д},$ <p>де ОБ – сума виплат основного боргу по кредитах та позиках; $\Delta Z_{тм}$ – сума приросту запасів товарно-матеріальних цінностей в складі оборотних активів; Д – сума сплачених дивідендів</p>
<p><i>Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку (КРчгп)</i> показує частку грошових інвестицій, спрямованих на заміну активів, які сприяють зростанню виробництва</p>	$\hat{E}D \div \tilde{a}\dot{i} = \frac{\times \tilde{A}\tilde{I} - \dot{A}}{\Delta D^2 + \Delta \hat{O}^2 \dot{a}},$ <p>де ΔPI – сума приросту реальних інвестицій; $\Delta \Phi I \delta$ – сума приросту довгострокових фінансових інвестицій</p>

Джерело: складено автором на підставі узагальнення наукових підходів учених-економістів

Однак, для розвитку теоретичних основ аналізу грошових потоків, удосконалення його організації і методики необхідно визначитись з основними етапами проведення аналізу грошових потоків. Поетапний аналіз грошових потоків дає інформацію для оцінки діяльності підприємства в минулому, теперішньому часі, а також служить основою для прогнозування і планування грошових потоків на майбутнє. Основні етапи проведення аналізу грошових потоків відображені на рис. 3.2.

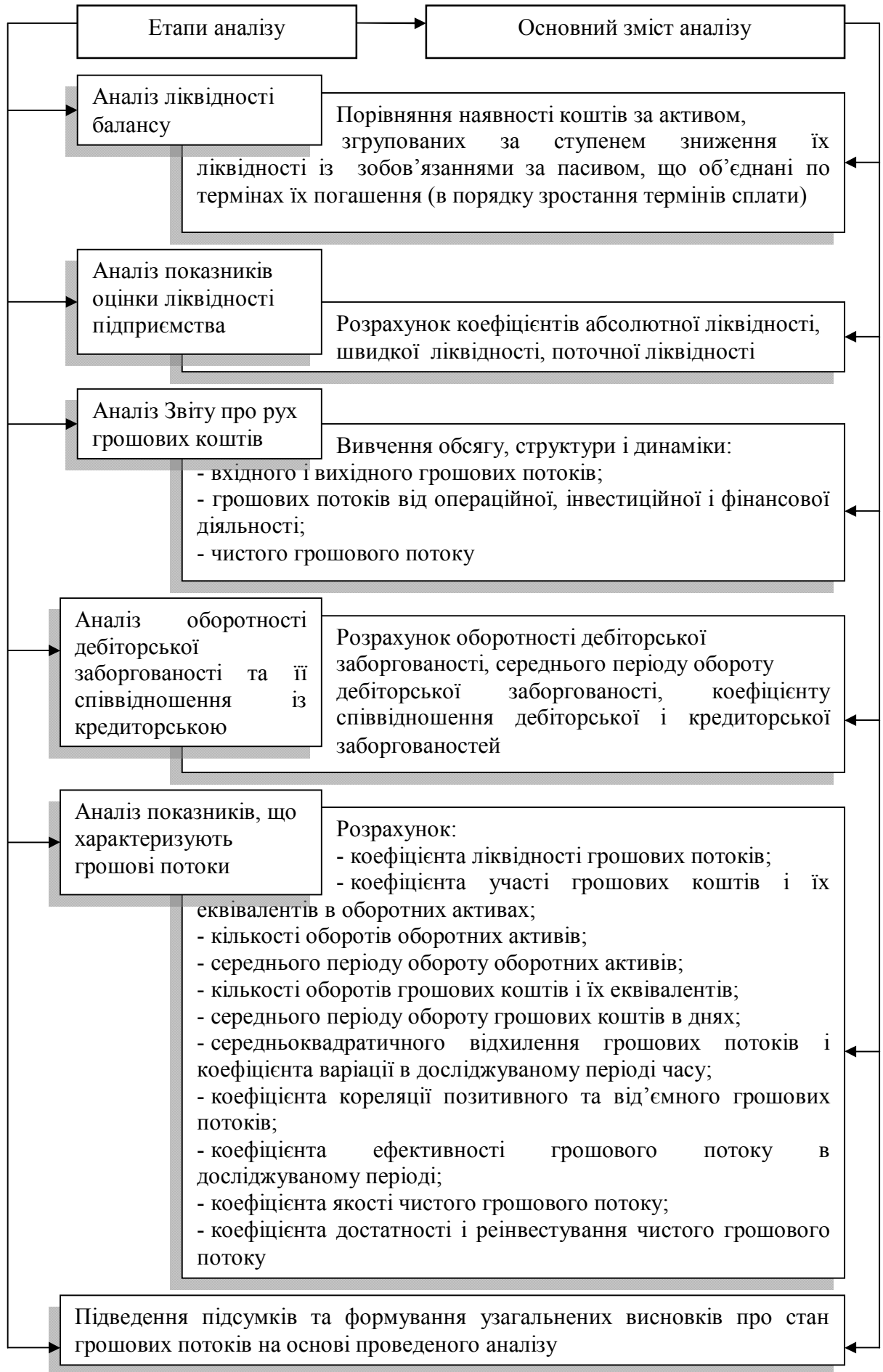

Рис. 3.2. Основні етапи проведення аналізу грошових потоків підприємства
Джерело: складено автором

Важливим показником, що характеризує фінансові позиції підприємства є платоспроможність, яка розкривається через здатність підприємства вчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями. Спроможність підприємства швидко погашати свою заборгованість характеризується ліквідністю його балансу, яка визначає рівень покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких на гроші відповідає терміну погашення заборгованості. Групи активів і пасивів, а також джерела для отримання показників відображені в табл. 3.3.

На першому етапі аналізу грошових потоків слід проаналізувати ліквідність балансу підприємств.

Аналіз ліквідності балансів ВАТ «Володарка», ВАТ «Маяк» і ВАТ «Козятинська швейна фабрика» полягає в порівнянні наявності коштів, наведених в активі та згрупованих за ступенем зниження їх ліквідності, із зобов'язаннями, які об'єднані за термінами їх погашення (в порядку зростання термінів сплати), що дає можливість проаналізувати ліквідність балансів підприємств за 2006–2009 рр. (табл. 3.4–3.6).

Протягом 2006–2007 рр. у підприємств були такі загальні показники ліквідності балансу:

ВАТ «Володарка» $A1 < П1$; $A2 < П2$; $A3 > П3$; $A4 > П4$;

ВАТ «Маяк» $A1 < П1$; $A2 > П2$; $A3 > П3$; $A4 < П4$;

ВАТ «Козятинська швейна фабрика» $A1 < П1$; $A2 > П2$; $A3 > П3$; $A4 > П4$.

Усі досліджувані підприємства в період з 2006 р. по 2007 р. за першою групою порівняння активів і пасивів не мали достатньої кількості активів для погашення термінових зобов'язань. У ВАТ «Володарка» також не було достатньої кількості активів для погашення середньострокових зобов'язань. ВАТ «Володарка» і ВАТ «Козятинська швейна фабрика» мали надлишок активів четвертої групи, які важко реалізуються.

У 2008 р. у підприємств були такі загальні показники ліквідності балансу:

ВАТ «Володарка» $A1 < П1$; $A2 > П2$; $A3 > П3$; $A4 < П4$;

ВАТ «Маяк» $A1 < П1$; $A2 < П2$; $A3 > П3$; $A4 < П4$;

ВАТ «Козятинська швейна фабрика» $A1 < П1$; $A2 < П2$; $A3 > П3$; $A4 > П4$.

Таблиця 3.3

Порівняння активів за ступенем ліквідності з пасивами за терміном погашення

Групи активів	Джерело вихідних даних	Активи, які входять до групи	Групи пасивів	Джерело вихідних даних	Пасиви, які входять до групи
A1	Ф.1, рядки 220, 230, 240	Найліквідніші активи: всі грошові кошти та їх еквіваленти, короткострокові фінансові вкладення	П1	Ф.1, рядок 530	Першочергові (термінові) зобов'язання, які слід погасити протягом поточного місяця (кредиторська заборгованість і кредити банку, терміни погашення яких настали)
A2	Ф.1, рядки 150, 160, 170–210	Активи, що швидко реалізуються: векселі отримані, всі види поточної дебіторської заборгованості	П2	Ф.1, рядки 500, 540–610	Середньострокові зобов'язання з терміном погашення до одного року (короткострокові кредити банків)
A3	Ф.1, рядки 100–140, 250, 270	Активи, що повільно реалізуються: запаси сировини і матеріалів, готової продукції, незавершеного виробництва тощо, для трансформування яких у готівку потрібен значно більший термін	П3	Ф.1, рядки 440–470, 630	Довгострокові зобов'язання (довгострокові кредити банків і позики)
A4	Ф.1, рядки 10, 20, 30, 35, 40–75	Активи, що важко реалізуються: нематеріальні активи, незавершене будівництво, основні засоби, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, платежі, які очікуються більше ніж через 12 місяців	П4	Ф.1, 1 розділ пасиву	Постійні пасиви (власний капітал), який постійно перебуває в розпорядженні підприємства
Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо $A1 \geq P1$; $A2 \geq P2$; $A3 \geq P3$; $A4 \leq P4$					

Таблиця 3.4

Баланс ліквідності ВАТ «Володарка» за 2006–2009 рр.

Актив	На кінець року				Пасив	На кінець року				Платіжний надлишок (+), або нестача (-)			
	2006	2007	2008	2009		2006	2007	2008	2009	2006 (2–7)	2007 (3–8)	2008 (4–9)	2009 (5–10)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
A1	35,3	52,6	173	257	П1	842,2	962,1	1184	1638	-806,9	-909,5	-1011	-1381
A2	5261,9	5839	9115	9419	П2	6428,6	7028,7	6341	4195	-1166,7	-1189,7	2774	5224
A3	3744	4880,2	4926	2330	П3	3553,1	3149,6	3815	2514	190,9	1730,6	1111	-628
A4	21865,1	20343,7	17026	16469	П4	20082,4	19975,1	19900	20128	1782,7	368,6	-2874	-3659
Баланс	30906,3	31115,5	31240	28475	Баланс	30906,3	31115,5	31240	28475	-	-	-	-

Таблиця 3.5

Баланс ліквідності ВАТ «Маяк» за 2006–2009 рр.

Актив	На кінець року				Пасив	На кінець року				Платіжний надлишок (+), або нестача (-)			
	2006	2007	2008	2009		2006	2007	2008	2009	2006 (2–7)	2007 (3–8)	2008 (4–9)	2009 (5–10)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
A1	64,1	191,3	1212	358	П1	977,4	861,1	2082	768	-913,3	-669,8	-870	-410
A2	2764,3	2715,5	3204	2898	П2	2414	2377,5	3773	4150	350,3	338	-569	-1252
A3	3674,5	4479,8	4292	4755	П3	0	1706,5	1411	515	3674,5	2773,3	2881	4240
A4	8081,6	9022,8	7778	6611	П4	11193,1	11464,3	9220	9189	-3111,5	-2441,5	-1442	-2578
Баланс	14584,5	16409,4	16486	14622	Баланс	14584,5	16409,4	16486	14622				

Таблиця 3.6

Баланс ліквідності ВАТ «Козятинська швейна фабрика» за 2006–2009 рр.

Актив	На кінець року				Пасив	На кінець року				Платіжний надлишок (+), або нестача (-)			
	2006	2007	2008	2009		2006	2007	2008	2009	2006 (2–7)	2007 (3–8)	2008 (4–9)	2009 (5–10)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
A1	32,5	2	236	70	П1	803,9	1108,4	555	713	-771,4	-1106,4	-319	-643
A2	538,3	791,2	923	1813	П2	506,5	621,3	1454	1452	31,8	169,9	-531	361
A3	142,3	314,7	414	216	П3	0	0	98	46	142,3	314,7	316	170
A4	946,4	1352,2	1200	1016	П4	349,1	730,4	666	904	597,3	621,8	534	112
Баланс	1659,5	2460,1	2773	3115	Баланс	1659,5	2460,1	2773	3115				

Виходячи з наведених результатів, у 2008 р. за першою групою ліквідності підприємства не мали достатньої кількості активів для погашення термінових зобов'язань. ВАТ «Маяк» і ВАТ «Козятинська швейна фабрика» не могли забезпечити активи для погашення середньострокових зобов'язань. ВАТ «Козятинська швейна фабрика» також мало надлишок важко реалізованих активів.

У 2009 р. підприємства мали такі показники ліквідності балансу:

ВАТ «Володарка» $A1 < P1$; $A2 > P2$; $A3 < P3$; $A4 < P4$;

ВАТ «Маяк» $A1 < P1$; $A2 < P2$; $A3 > P3$; $A4 < P4$;

ВАТ «Козятинська швейна фабрика» $A1 < P1$; $A2 > P2$; $A3 > P3$; $A4 > P4$.

Протягом 2009 р. усі досліджувані підприємства за першою групою порівняння активів і пасивів не мали достатньої кількості активів для погашення термінових зобов'язань. За другою групою ліквідності ВАТ «Маяк» не могло вчасно погасити середньострокові зобов'язання. ВАТ «Володарка» не мало достатньої кількості активів для погашення довгострокових зобов'язань. ВАТ «Козятинська швейна фабрика» мало надлишок важко реалізованих активів як і в 2006–2008 рр.

Отже, проведений аналіз ліквідності балансів ВАТ «Володарка», ВАТ «Маяк» і ВАТ «Козятинська швейна фабрика» за 2006–2009 рр. вказує, що протягом досліджуваного періоду відбувались постійні зміни в структурі ліквідності балансів підприємств, що виражалось у складності погашення зобов'язань з різним ступенем терміновості їх погашення. Потрібно відмітити, що всі досліджувані підприємства протягом 2006–2009 рр. виявилися неліквідними за першою групою порівняння активів з пасивами, тобто неспроможними вчасно погасити термінові зобов'язання. Також відмічено, що майже всі підприємства за цей період мали достатню кількість активів третьої групи для погашення довгострокових зобов'язань. Протягом досліджуваного періоду абсолютно ліквідне співвідношення балансових груп $A1 \geq P1$; $A2 \geq P2$; $A3 \geq P3$; $A4 \leq P4$ не відмічене.

На другому етапі аналізу грошових потоків поряд з абсолютними показниками, за допомогою яких проводиться аналіз ліквідності балансу, слід розрахувати і проаналізувати такі відносні показники, як коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності і коефіцієнт поточної ліквідності. Алгоритм розрахунку та джерела вихідних даних для цих показників відображені в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Показники оцінки ліквідності підприємства

Показник	Алгоритм розрахунку та умовні позначення	Джерело вихідних даних
<i>Коефіцієнт абсолютної ліквідності (КЛА)</i> показує в якій мірі всі поточні зобов'язання підприємства забезпечені наявними в нього грошовими коштами та їх еквівалентами, а також цінними паперами на відповідну дату	$\hat{E}\hat{E}\hat{A} = \frac{\hat{A}\hat{E} + \hat{A}\hat{A}\hat{E} + \hat{O}\hat{i}}{\hat{I}\hat{C}},$ <p>де <i>ГК</i> – грошові кошти; <i>ЕКГ</i> – еквіваленти грошових коштів; <i>ФІп</i> – поточні фінансові інвестиції; <i>ПЗ</i> – поточні зобов'язання</p>	Ф.1, рядки 220–240 Ф.1, Розділ IV Пасиву
<i>Коефіцієнт швидкої ліквідності (проміжний коефіцієнт покриття балансу) (КШЛ)</i> показує в якій мірі всі поточні зобов'язання підприємства забезпечені наявними в нього грошовими коштами та їх еквівалентами, цінними паперами, а також дебіторською заборгованістю на відповідну дату	$\hat{E}\hat{O}\hat{E} = \frac{\hat{A}\hat{E} + \hat{A}\hat{A}\hat{E} + \hat{O}\hat{i} + \hat{A}\hat{C}}{\hat{I}\hat{C}},$ <p>де <i>ДЗ</i> – дебіторська заборгованість</p>	Ф.1, рядки 150, 160, 170–250 Ф.1, Розділ IV Пасиву
<i>Коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття боргів) (КПЛ)</i> показує в якій мірі всі поточні зобов'язання підприємства покриті наявними в нього поточними (оборотними) активами	$\hat{E}\hat{I}\hat{E} = \frac{\hat{I}\hat{A}}{\hat{I}\hat{C}},$ <p>де <i>ПА</i> – поточні активи</p>	Ф.1, Розділ II Активу Ф.1, Розділ IV Пасиву

Джерело: складено автором на підставі узагальнення наукових підходів учених-економістів

З даних таблиць 3.8–3.10 протягом 2006–2009 рр. по всіх підприємствах спостерігається занадто низьке значення коефіцієнта абсолютної ліквідності, рекомендовані межі якого 0,2 – 0,5. Хоча на ВАТ «Володарка» помічається його повільна позитивна динаміка, але рівень коефіцієнта абсолютної ліквідності найнижчий серед досліджуваних підприємств. На ВАТ «Маяк» в 2008 р. цей показник підвищився до 0,2, тобто покращилась спроможність підприємства терміново погашати свої зобов'язання. Чим більша величина коефіцієнта абсолютної ліквідності, тим вища гарантія погашення боргів. На підприємствах слід підвищувати занадто низьке значення коефіцієнта абсолютної ліквідності.

Таблиця 3.8

Динаміка коефіцієнтів ліквідності, що характеризують рівень платоспроможності ВАТ «Володарка» за 2006—2009 рр.

Показник	Роки				Зміни		
	2006	2007	2008	2009	$\frac{2007}{2006}$	$\frac{2008}{2007}$	$\frac{2009}{2008}$
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (<i>КЛА</i>)	0,005	0,007	0,023	0,044	+0,002	+0,016	+ 0,021
Коефіцієнт швидкої (термінової) ліквідності (<i>КШЛ</i>)	0,81	0,74	1,24	1,67	-0,07	+0,5	+0,43
Коефіцієнт поточної ліквідності (<i>КПЛ</i>)	1,24	1,34	1,88	2,06	+0,10	+0,54	+0,18

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності ВАТ «Володарка»

Таблиця 3.9

Динаміка коефіцієнтів ліквідності, що характеризують рівень платоспроможності ВАТ «Маяк» за 2006—2009 рр.

Показник	Роки				Зміни		
	2006	2007	2008	2009	$\frac{2007}{2006}$	$\frac{2008}{2007}$	$\frac{2009}{2008}$
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (<i>КЛА</i>)	0,019	0,059	0,207	0,073	+0,04	+0,148	-0,134
Коефіцієнт швидкої (термінової) ліквідності (<i>КШЛ</i>)	0,83	0,9	0,75	0,66	+0,07	-0,15	-0,09
Коефіцієнт поточної ліквідності (<i>КПЛ</i>)	1,92	2,28	1,49	1,63	+0,36	-0,79	+0,14

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності ВАТ «Маяк»

Динаміка коефіцієнтів ліквідності, що характеризують рівень платоспроможності ВАТ «Козятинська швейна фабрика» за 2006—2009 рр.

Показник	Роки				Зміни		
	2006	2007	2008	2009	$\frac{2007}{2006}$	$\frac{2008}{2007}$	$\frac{2009}{2008}$
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (<i>КЛА</i>)	0,025	0,001	0,117	0,032	-0,024	+0,116	-0,085
Коефіцієнт швидкої (термінової) ліквідності (<i>КШЛ</i>)	0,44	0,46	0,58	0,87	+0,02	+0,12	+0,29
Коефіцієнт поточної ліквідності (<i>КПЛ</i>)	0,54	0,64	0,78	0,97	+0,1	+0,14	+0,19

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності ВАТ «Козятинська швейна фабрика»

Нормативне значення коефіцієнта швидкої (термінової) ліквідності може коливатись від 0,5 до > 1 залежно від того, яку частку в оборотних активах займають гроші або дебіторська заборгованість. Значення цього показника на підприємствах в 2006–2009 рр. на достатньому рівні. Найвищі показники зафіксовано на ВАТ «Володарка», в 2008–2009 рр. вони зросли за рахунок збільшення дебіторської заборгованості та можуть вважатися нормальними. Найнижчі значення коефіцієнта швидкої ліквідності відмічено на ВАТ «Козятинська швейна фабрика» в 2006–2007 рр.

Рекомендоване значення коефіцієнта поточної ліквідності >2 . В досліджуваному періоді на ВАТ «Маяк» спостерігається найвище значення цього показника. На ВАТ «Володарка» відмічено позитивну динаміку зростання цього показника, а в 2009 р. він досягнув рекомендованого значення. Найнижчий рівень коефіцієнта поточної ліквідності відмічено на ВАТ «Козятинська швейна фабрика» де коефіцієнт поточної ліквідності в 2006–2009 рр. менший одиниці. Потрібно підтримувати цей показник на достатньому рівні за рахунок зменшення поточних зобов'язань.

Значно впливає на грошові потоки, а отже, і на фінансовий стан підприємства, збільшення або зменшення дебіторської заборгованості. Збільшення дебіторської заборгованості сприяє відтоку грошових коштів з підприємства і уповільненню їх обороту. Тому кожне підприємство зацікавлене

у скороченні терміну погашення платежів. У процесі аналізу потрібно вивчати динаміку дебіторської заборгованості, стан і період її оборотності, а також співвідношення з кредиторською заборгованістю, щоб постійно контролювати допустимий рівень дебіторської заборгованості і значний відтік грошових активів з фінансово-господарської діяльності підприємства. Тому наступним етапом буде аналіз оборотності дебіторської заборгованості та її співвідношення із кредиторською (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

Показники оборотності дебіторської заборгованості та її співвідношення із кредиторською заборгованістю

Показник	Алгоритм розрахунку та умовні позначення	Джерело вихідних даних
1. <i>Оборотність дебіторської заборгованості (Кодз)</i> визначає кількість оборотів дебіторської заборгованості за відповідний період	$\hat{E}\hat{i}\hat{a}\hat{\zeta} = \frac{\hat{A}\hat{\delta}}{\hat{A}\hat{\zeta}}$ де <i>ДЗ</i> – сума поточної дебіторської заборгованості всіх видів; <i>Вр</i> – виручка від реалізації продукції	<u>Ф.2, рядок 010</u> Ф.1, рядки 150–210
2. <i>Середній період обороту дебіторської заборгованості (Подз)</i> , який показує середній проміжок часу між відвантаженням готової продукції (товарів) і одержанням грошових коштів	$\hat{I}\hat{i}\hat{a}\hat{\zeta} = \frac{\hat{A}\hat{\zeta} \times 360}{\hat{A}\hat{\delta}}$	<u>(Ф.1, рядки 150–210) x</u> <u>360</u> Ф.2, рядок 010
3. <i>Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості (КДК)</i> характеризує загальне співвідношення розрахунків за двома видами заборгованості підприємства	$\hat{E}\hat{A}\hat{E} = \frac{\hat{A}\hat{\zeta}}{\hat{E}\hat{\zeta}}$ де <i>КЗ</i> – сума кредиторської заборгованості всіх видів	<u>Ф.1, рядки 150–210</u> Ф.1, рядки 520–610

Джерело: складено автором на підставі узагальнення наукових підходів вчених-економістів

Проведено розрахунки і проаналізовано динаміку коефіцієнтів оборотності дебіторської заборгованості та її співвідношення з кредиторською заборгованістю (табл. 3.12–3.14).

Таблиця 3.12

Динаміка коефіцієнтів оборотності дебіторської заборгованості та її
співвідношення з кредиторською заборгованістю
ВАТ «Володарка» за 2006–2009 рр.

Показник	Роки				Зміни		
	2006	2007	2008	2009	<u>2007</u> 2006	<u>2008</u> 2007	<u>2009</u> 2008
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Кодз)(кількість оборотів)	6,18	6,10	4,55	5,04	-0,08	-1,55	+0,49
2. Середній період обороту дебіторської заборгованості в днях (Подз)	58,28	59,04	79,06	71,46	+0,76	+20,02	-7,6
3. Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості (КДК)	1,58	1,63	2,45	1,62	+0,05	+0,82	-0,83

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності ВАТ «Володарка»

Таблиця 3.13

Динаміка коефіцієнтів оборотності дебіторської заборгованості та її
співвідношення з кредиторською заборгованістю
ВАТ «Маяк» за 2006–2009 рр.

Показник	Роки				Зміни		
	2006	2007	2008	2009	<u>2007</u> 2006	<u>2008</u> 2007	<u>2009</u> 2008
1. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Кодз)(кількість оборотів)	8,43	9,73	8,55	6,21	+1,3	-1,18	-2,34
2. Середній період обороту дебіторської заборгованості в днях (Подз)	42,69	37,02	42,1	57,97	-5,67	+5,08	+15,87
3. Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості (КДК)	1,33	1,26	1,11	1,85	-0,07	-0,15	+0,74

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності ВАТ «Маяк»

Динаміка коефіцієнтів оборотності дебіторської заборгованості та її
співвідношення з кредиторською заборгованістю
ВАТ «Козятинська швейна фабрика» за 2006–2009 рр.

Показник	Роки				Зміни		
	2006	2007	2008	2009	$\frac{2007}{2006}$	$\frac{2008}{2007}$	$\frac{2009}{2008}$
1. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (<i>Кодз</i>)(кількість оборотів)	6,27	5,78	7,93	5,05	-0,49	+2,15	-2,88
2. Середній період обороту дебіторської заборгованості в днях (<i>Подз</i>)	57,43	62,24	45,39	71,34	+4,81	-16,85	+25,95
3. Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості (<i>КДК</i>)	0,46	0,55	0,55	0,92	+0,9	0	+0,37

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності ВАТ «Козятинська швейна фабрика»

Аналізуючи дані таблиць 3.12–3.14 протягом 2006–2009 рр. спостерігаємо уповільнення оборотності дебіторської заборгованості, що є негативним чинником у роботі підприємств. Існує тісний взаємозв'язок між підвищенням оборотності дебіторської заборгованості та середнім періодом її погашення, якщо *Кодз* збільшується то *Подз* зменшується. Середній період обороту дебіторської заборгованості по досліджуваних підприємствах збільшився і коливається від 37 до 79 днів, тобто збільшився період погашення дебіторської заборгованості, що є негативним явищем. На ВАТ «Володарка» в 2009 р. порівняно з 2008 р. період погашення зменшився майже на 8 днів, але все одно потребує скорочення.

Рекомендоване значення коефіцієнта співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості >2 . Протягом 2006–2009 рр. на підприємствах спостерігається низьке значення цього коефіцієнта, окрім ВАТ «Володарка», яке в 2008 р. забезпечило з його зростання до норми. Прискорення оборотності дебіторської заборгованості потрібно здійснювати шляхом зниження терміну, що надається покупцям для погашення дебіторської заборгованості, а також

підвищення контролю за розрахунково-платіжною дисципліною при реалізації продукції. Втілення цих заходів потрібно здійснювати через розроблення договірних зобов'язань, в яких вказано граничний строк сплати за реалізовану готову продукцію та систему процедур, яка застосовується у випадку порушення умов оплати.

Джерелами інформації для аналізу грошових потоків є Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал, Примітки до річної фінансової звітності, дані яких згруповані в табл. 3.15–3.17.

Таблиця 3.15

Економічні показники ВАТ «Володарка» за 2006–2009 рр.

Показник	Роки			
	2006	2007	2008	2009
1	2	3	4	5
<i>ДГП</i> – позитивний грошовий потік	781,2	1751,5	1982	5173
<i>ВГП</i> – від'ємний грошовий потік	541,8	1523,9	1145	6132
<i>ЧГП</i> – чистий грошовий потік	239,4	227,6	837	-959
<i>ЧПрп</i> – обсяг чистого прибутку	5,1	0,2	0	873
<i>Ам</i> – обсяг амортизаційних відрахувань	2683,4	2776,1	2697	2362
<i>СЗг.к</i> – середній залишок грошових коштів в аналізованому періоді	39,2	43,95	112,5	215
<i>СЗе.к.г.</i> – середній залишок еквівалентів грошових коштів в аналізованому періоді	–	–	–	–
<i>ГК</i> – грошові кошти	35,3	52,6	173	257
<i>СА</i> – середня сума оборотних активів в аналізованому періоді	8124,9	9875,6	12447,5	13077,5
<i>Сз</i> – середній залишок оборотних активів	8124,9	9875,6	12447,5	13077,5
<i>Вр</i> – виручка від реалізації продукції	32501,7	35604,4	41504	47454
<i>Вд</i> – одноденна виручка від реалізації продукції	90,28	98,9	115,29	131,82
<i>ОБ</i> – сума виплат основного боргу по кредитах та позиках	1382,8	1371	2063	5111
<i>ΔЗтм</i> – сума приросту запасів товарно-матеріальних цінностей в складі оборотних активів	376,7	1094,4	24	-2566
<i>Д</i> – сума дивідендів, що сплачені	61,6	72,3	76	434
<i>ΔPI</i> – сума приросту реальних інвестицій	1890,6	1386,2	-3453	-3663
<i>ΔΦIд</i> – сума приросту довгострокових фінансових інвестицій	-4,4	0	-44	0
<i>ΦIn</i> – сума поточних фінансових інвестицій	–	–	–	–

Продовж. табл. 3.15

<i>1</i>	2	3	4	5
<i>ДЗ</i> – сума поточної дебіторської заборгованості всіх видів	5261,9	5839	9115	9419
<i>КЗ</i> – сума кредиторської заборгованості всіх видів	3319,2	3590,8	3715	5833

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності ВАТ «Володарка»

Таблиця 3.16

Економічні показники ВАТ «Маяк» за 2006–2009 рр.

Показник	Роки			
	2006	2007	2008	2009
1	2	3	4	5
<i>ДГП</i> – позитивний грошовий потік	1597,2	2573,1	1588	79
<i>ВГП</i> – від’ємний грошовий потік	1525,9	2190,9	586	882
<i>ЧГП</i> – чистий грошовий потік	-71,3	382,2	1002	-803
<i>ЧПрп</i> – обсяг чистого прибутку	1353,6	592,3	-2022	21
<i>Ам</i> – обсяг амортизаційних відрахувань	1349,8	1234,3	1305	1154
<i>СЗз.к</i> – середній залишок грошових коштів в аналізованому періоді	71,85	127,7	701,5	785
<i>СЗе.к.з.</i> – середній залишок еквівалентів грошових коштів в аналізованому періоді	–	–	–	–
<i>ГК</i> – грошові кошти	64,1	191,3	1212	358
<i>СА</i> – середня сума оборотних активів в аналізованому періоді	5936,3	6938,9	8041,5	8356
<i>Сз</i> – середній залишок оборотних активів	5936,3	6938,9	8041,5	8356
<i>Вр</i> – виручка від реалізації продукції	23312,4	26410,5	27395	17997
<i>Вд</i> – одноденна виручка від реалізації продукції	64,76	73,36	76,1	49,99
<i>ОБ</i> – сума виплат основного боргу по кредитах та позиках	1108,3	229,6	296	896
<i>ΔЗтм</i> – сума приросту запасів товарно-матеріальних цінностей в складі оборотних активів	334,9	803,9	-197	464
<i>Д</i> – сума дивідендів, що сплачені	–	–	–	–
<i>ΔРІ</i> – сума приросту реальних інвестицій	579,1	100,8	201	-706
<i>ΔФІд</i> – сума приросту довгострокових фінансових інвестицій	–	–	–	–
<i>ФІп</i> – сума поточних фінансових інвестицій	–	–	–	–
<i>ДЗ</i> – сума поточної дебіторської заборгованості всіх видів	2764,3	2715,5	3204	2898
<i>КЗ</i> – сума кредиторської заборгованості всіх видів	2074,1	2150,9	2883	1563

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності ВАТ «Маяк»

Економічні показники ВАТ «Козятинська швейна фабрика» за 2006–2009 рр.

Показник	Роки			
	2006	2007	2008	2009
1	2	3	4	5
<i>ДГП</i> – позитивний грошовий потік	266,9	524,1	284	1240
<i>ВГП</i> – від’ємний грошовий потік	243,3	554,6	28	201
<i>ЧГП</i> – чистий грошовий потік	23,6	–30,5	256	1039
<i>ЧПрп</i> – обсяг чистого прибутку	1	445,9	–42	299
<i>Ам</i> – обсяг амортизаційних відрахувань	113,1	147,9	289	206
<i>СЗз.к</i> – середній залишок грошових коштів в аналізованому періоді	20,7	17,25	119	153
<i>СЗе.к.г.</i> – середній залишок еквівалентів грошових коштів в аналізованому періоді	–	–	–	–
<i>ГК</i> – грошові кошти	32,5	2	236	70
<i>СА</i> – середня сума оборотних активів в аналізованому періоді	571,25	910,4	1339,5	1835
<i>Сз</i> – середній залишок оборотних активів	571,25	910,4	1339,5	1835
<i>Вр</i> – виручка від реалізації продукції	3374,5	4576,4	7320	9149
<i>Вд</i> – одноденна виручка від реалізації продукції	9,37	12,71	20,33	25,41
<i>ОБ</i> – сума виплат основного боргу по кредитах та позиках	477	–	1198	178
<i>ΔЗтм</i> – сума приросту запасів товарно-матеріальних цінностей в складі оборотних активів	–24,7	178,2	86	–185
<i>Д</i> – сума дивідендів, що сплачені	–	–	–	–
<i>ΔPI</i> – сума приросту реальних інвестицій	99,9	584	–149	–367
<i>ΔФІд</i> – сума приросту довгострокових фінансових інвестицій	–	–	–	–
<i>ФІп</i> – сума поточних фінансових інвестицій	–	–	–	–
<i>ДЗ</i> – сума поточної дебіторської заборгованості всіх видів	538,3	791,2	923	1813
<i>КЗ</i> – сума кредиторської заборгованості всіх видів	1178,6	1439,1	1683	1965

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності ВАТ «Козятинська швейна фабрика»

За даними, згрупованими в табл. 3.15–3.17 та алгоритмом розрахунку наведеним в табл. 3.2 розраховані показники, які характеризують стан грошових потоків ВАТ «Володарка», ВАТ «Маяк», ВАТ «Козятинська швейна фабрика» в 2006–2009 рр. (табл. 3.18–3.20).

Динаміка коефіцієнтів, що характеризують грошові потоки
ВАТ «Володарка» за 2006–2009 рр.

Показник	Роки				Зміни		
	2006	2007	2008	2009	<u>2007</u> 2006	<u>2008</u> 2007	<u>2009</u> 2008
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Коефіцієнт ліквідності грошових потоків (<i>КЛгп</i>)	1,44	1,15	1,73	0,84	-0,29	+0,58	-0,89
2. Кількість оборотів оборотних активів (<i>Кооа</i>)	4	3,60	3,3	3,63	-0,4	-0,3	+0,33
3. Середній період обороту оборотних активів в днях (<i>Пооа</i>)	90	99,85	107,97	99,21	+9,85	+8,12	-8,76
4. Коефіцієнт участі грошових коштів та їх еквівалентів в оборотних активах (<i>Ку</i>)	0,005	0,004	0,009	0,016	-0,001	+0,005	+0,007
5. Кількість оборотів грошових коштів та їх еквівалентів (<i>Когк</i>)	829,13	810,11	368,92	220,72	-19,02	-441,19	-148,2
6. Середній період обороту грошових коштів та їх еквівалентів в днях (<i>Погк</i>)	0,39	0,53	1,5	1,63	+0,14	+0,97	+0,13
7. Коефіцієнти, що визначають рівномірність грошових потоків	1651,01						
7.1. Середньоквадратичне відхилення позитивного грошового потоку (<i>σ_{і⁺і⁻}</i>)	2219,61						
7.2. Середньоквадратичне відхилення від'ємного грошового потоку (<i>σ_{а⁺а⁻}</i>)	68,2 %						
7.3. Коефіцієнт варіації позитивного грошового потоку (<i>ÑV_{і⁺і⁻}</i>)	95,03 %						
7.4. Коефіцієнт варіації від'ємного грошового потоку (<i>ÑV_{а⁺а⁻}</i>)	0,21						
8. Коефіцієнт кореляції позитивного та від'ємного грошових потоків (<i>ККгп</i>)	0,44	0,15	0,73	-0,16	-0,29	+0,58	-0,82
9. Коефіцієнт ефективності грошового потоку (<i>КЕгп</i>)	11,23	12,2	3,22	-3,37	+0,97	-8,98	-6,59
10. Коефіцієнт якості чистого грошового потоку (<i>Кя</i>)	0,13	0,09	0,39	-0,32	-0,04	+0,30	-0,71
11. Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку (<i>КДчгп</i>)	0,09	0,11	-0,22	(0,38)	+0,02	-0,33	+0,6
12. Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку (<i>КРчгп</i>)							

Джерело: складено автором

Динаміка коефіцієнтів, що характеризують грошові потоки
ВАТ «Маяк» за 2006–2009 рр.

Показник	Роки				Зміни		
	2006	2007	2008	2009	<u>2007</u> 2006	<u>2008</u> 2007	<u>2009</u> 2008
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Коефіцієнт ліквідності грошових потоків (<i>КЛгп</i>)	1,05	1,17	2,71	0,09	+0,12	+1,54	-2,62
2. Кількість оборотів оборотних активів (<i>Кооа</i>)	3,93	3,81	3,41	2,15	-0,12	-0,4	-1,26
3. Середній період обороту оборотних активів в днях (<i>Пооа</i>)	91,67	94,59	105,67	167,15	+2,92	+11,08	+61,48
4. Коефіцієнт участі грошових коштів та їх еквівалентів в оборотних активах (<i>Ку</i>)	0,01	0,02	0,09	0,09	+0,01	+0,07	0
5. Кількість оборотів грошових коштів та їх еквівалентів (<i>Когк</i>)	324,46	206,82	39,05	22,93	-117,64	-167,77	-16,12
6. Середній період обороту грошових коштів та їх еквівалентів в днях (<i>Погк</i>)	1,11	1,74	9,22	15,7	+0,63	+7,48	+6,48
7. Коефіцієнти, що визначають рівномірність грошових потоків	891,82						
7.1. Середньоквадратичне відхилення позитивного грошового потоку (<i>σ_{і⁺і⁺}</i>)	618,3						
7.2. Середньоквадратичне відхилення від'ємного грошового потоку (<i>σ_{і⁻і⁻}</i>)	61,1 %						
7.3. Коефіцієнт варіації позитивного грошового потоку (<i>Ń_{V⁺і⁺}</i>)	47,7 %						
7.4. Коефіцієнт варіації від'ємного грошового потоку (<i>Ń_{V⁻і⁻}</i>)	0,07						
8. Коефіцієнт кореляції позитивного та від'ємного грошових потоків (<i>ККгп</i>)							
9. Коефіцієнт ефективності грошового потоку (<i>КЕгп</i>)	-0,05	0,17	1,71	-0,91	+0,22	+1,54	-2,62
10. Коефіцієнт якості чистого грошового потоку (<i>Кя</i>)	-37,92	4,78	-0,72	-1,46	+42,7	-5,5	-0,74
11. Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку (<i>КДчгп</i>)	-0,05	0,37	10,12	-0,59	+0,42	+9,75	-10,71
12. Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку (<i>КРчгп</i>)	-0,12	3,79	4,99	(1,14)	+3,91	+1,2	-3,85

Джерело: складено автором

Таблиця 3.20

Динаміка коефіцієнтів, що характеризують грошові потоки
ВАТ «Козятинська швейна фабрика» за 2006–2009 рр.

Показник	Роки				Зміни		
	2006	2007	2008	2009	<u>2007</u> 2006	<u>2008</u> 2007	<u>2009</u> 2008
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Коефіцієнт ліквідності грошових потоків (<i>КЛгп</i>)	1,1	0,95	10,14	6,17	-0,15	+9,19	-3,97
2. Кількість оборотів оборотних активів (<i>Кооа</i>)	5,91	5,03	5,46	4,99	-0,88	+0,43	-0,47
3. Середній період обороту оборотних активів в днях (<i>Пооа</i>)	60,97	71,63	65,89	72,22	+10,66	-5,74	+6,33
4. Коефіцієнт участі грошових коштів та їх еквівалентів в оборотних активах (<i>Ку</i>)	0,04	0,02	0,09	0,08	-0,02	+0,07	-0,01
5. Кількість оборотів грошових коштів та їх еквівалентів (<i>Когк</i>)	163,02	265,3	61,51	59,8	+102,28	- 203,79	-1,71
6. Середній період обороту грошових коштів та їх еквівалентів в днях (<i>Погк</i>)	2,21	1,36	5,85	6,02	-0,85	+4,49	+0,17
7. Коефіцієнти, що визначають рівномірність грошових потоків	395,08						
7.1. Середньоквадратичне відхилення позитивного грошового потоку (<i>σ_{і⁺і⁺}</i>)	189,95						
7.2. Середньоквадратичне відхилення від'ємного грошового потоку (<i>σ_{і⁻і⁻}</i>)	68,3 %						
7.3. Коефіцієнт варіації позитивного грошового потоку (<i>Ń_{V⁺і⁺}</i>)	74 %						
7.4. Коефіцієнт варіації від'ємного грошового потоку (<i>Ń_{V⁻і⁻}</i>)	0,34						
8. Коефіцієнт кореляції позитивного та від'ємного грошових потоків (<i>ККгп</i>)	0,1						
9. Коефіцієнт ефективності грошового потоку (<i>КЕгп</i>)	0,1	-0,05	9,14	5,17	-0,15	+9,19	-3,97
10. Коефіцієнт якості чистого грошового потоку (<i>Кя</i>)	4,83	-19,47	0,96	0,49	-24,3	+20,43	-0,47
11. Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку (<i>КДчгп</i>)	0,05	-0,17	0,2	-148,43	-0,22	+0,37	-148,63
12. Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку (<i>КРчгп</i>)	0,24	-0,05	-1,72	-2,83	-0,29	-1,67	-1,11

Джерело: складено автором

З даних табл. 3.18–3.20 видно, що протягом 2006–2008 рр. на ВАТ «Володарка» і ВАТ «Маяк» значення коефіцієнта ліквідності грошових потоків вище одиниці, що свідчить про здатність підприємства покривати витрати грошових коштів позитивним грошовим потоком, але в 2009 р. відбулося зниження показника нижче рекомендованої норми. На ВАТ «Козятинська швейна фабрика» протягом 2006–2007 рр. значення показника наближено до норми, але в 2008–2009 рр. спостерігається його значне збільшення. Високий рівень цього показника вказує на зростання залишків грошових активів і неефективне їх використання, тому його потрібно наблизити і підтримувати на рівні одиниці, тобто додатний і від’ємний грошові потоки повинні бути наближені до однакового обсягу.

Важливим показником в аналізі грошових потоків є оборотність активів. Прискорення оборотності активів (у тому числі грошових коштів та їх еквівалентів) свідчить про більш інтенсивне їх використання і про зростання ділової активності підприємства, а уповільнення оборотності – навпаки. На підприємствах за період 2006–2009 рр. кількість оборотів оборотних активів коливається від 2,15 до 5,91, а, відповідно, період обороту оборотних активів від 61 до 167 днів. Найбільша кількість оборотів оборотних активів та найменший період обороту відмічено на ВАТ «Козятинська швейна фабрика», а найменшу кількість оборотів оборотних активів та найдовший період обороту на ВАТ «Маяк», також на цих підприємствах є динаміка до збільшення періоду обороту оборотних активів. Також потрібно відмітити, що між збільшенням (зменшенням) оборотності оборотних активів і зменшенням (збільшенням) середнього періоду їх обороту, існує взаємозв'язок (при збільшенні оборотності оборотних активів період їх обороту зменшується і навпаки).

Коефіцієнт участі грошових коштів та їх еквівалентів в оборотних активах вважається позитивним показником, якщо його динаміка за період зменшується тобто підприємство ефективніше використовує грошові кошти. На підприємствах протягом 2008–2009 рр. цей показник збільшується, тобто підприємства повинні ефективніше використовувати свої кошти.

Позитивним показником кількості оборотів грошових коштів та їх еквівалентів є динаміка їх постійного збільшення в досліджуваному періоді. На підприємствах протягом 2006–2009 рр. спостерігається постійне зменшення кількості оборотів грошових коштів та їх еквівалентів, тобто швидкість їх обороту уповільнюється.

Скорочення кількості оборотів грошових коштів та їх еквівалентів вплинули і на середній період обороту грошових коштів, який протягом досліджуваного періоду збільшився, що є негативним показником у роботі підприємств.

Важливим показником аналізу грошових потоків є розрахунок рівномірності формування позитивного і від'ємного грошових потоків протягом досліджуваного періоду за допомогою середньоквадратичного відхилення і коефіцієнта варіації надходження і витрачання грошових коштів. Середньоквадратичне відхилення надходження грошових потоків характеризує діапазон коливань позитивного (від'ємного) грошового потоку, тобто показує на скільки рівномірно надходять (витрачаються) грошові кошти протягом аналізованого періоду. Середньоквадратичне відхилення позитивного грошового потоку на досліджуваних підприємствах коливається від 395,08 до 1651,01, тобто вказує на абсолютне відхилення індивідуальних значень від середньоарифметичного. Середньоквадратичне відхилення від'ємного грошового потоку коливається від 189,95 до 2219,61. Коефіцієнт варіації виражає відносний ступінь відхилення окремих значень від середньоарифметичного. На підприємствах коефіцієнт варіації позитивного грошового потоку складає 61,1 %, 68,2 %, 68,3 %, що вказує на значні коливання відхилень значень показників позитивного грошового потоку від його середнього показника. Коефіцієнт варіації від'ємного грошового потоку складає 47,7 %, 74 %, 95,03 %, що теж вказує на значні коливання відхилень значень показників від'ємного грошового потоку від його середнього показника. В сукупності всі ці показники вказують на високий ступінь нерівномірності формування позитивного і від'ємного грошових потоків.

Для визначення ступеня синхронності грошових потоків за часовими інтервалами розраховано коефіцієнт кореляції грошових потоків за аналізований період. Нормальним показником цього коефіцієнта вважається значення близьке до 1, яке вказує на мінімальний розрив між позитивним і від'ємним грошовими потоками. На підприємствах цей показник коливається від 0,07 до 0,34, що вказує на низький рівень синхронності між позитивним і від'ємним грошовими потоками в аналізованому періоді.

При визначенні показника ефективності грошових потоків позитивною тенденцією буде вважатись його постійне зростання протягом всього періоду. Найвищий рівень цього показника слід відмітити в 2008–2009 рр. на ВАТ «Козятинська швейна фабрика». На ВАТ «Володарка» і ВАТ «Маяк» не простежується стійка динаміка до збільшення коефіцієнта ефективності грошових потоків, а також відмічені періоди з від'ємним значенням цього показника, що вказує на неефективне використання грошових потоків.

Важливим показником аналізу грошових потоків є визначення коефіцієнта якості грошового потоку, який надає узагальнену характеристику структури джерел формування чистого грошового потоку. Висока якість ЧГП характеризується зростанням частки чистого прибутку в його формуванні. На досліджуваних підприємствах виявлені періоди, що супроводжуються від'ємним значенням коефіцієнта якості, особливо така ситуація спостерігається на ВАТ «Маяк». Загалом на підприємствах спостерігається низький рівень участі чистого прибутку в формуванні ЧГП.

Рівень достатності грошового потоку свідчить про достатність власних коштів для покриття потреб підприємства. Нормальне значення коефіцієнта достатності чистого грошового потоку повинно бути на рівні 1. На підприємствах цей показник низький, що свідчить про недостатність власних коштів для покриття своїх потреб, а також спостерігаються від'ємні його значення.

Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку показує, яку частку грошових активів спрямовано на заміну активів зростання виробництва. На всіх

досліджуваних підприємствах є періоди де відмічені від'ємні значення коефіцієнтів реінвестування, який сформувався за рахунок від'ємного значення приросту реальних і фінансових інвестицій.

За результатами проведеного аналізу підприємствам слід підвищити рівень ліквідності балансу, а також коефіцієнта абсолютної ліквідності для вчасного погашення термінових зобов'язань.

На підприємствах збільшились строки погашення дебіторської заборгованості. Спостерігається значне підвищення рівня кредиторської заборгованості по відношенню до дебіторської, що знижує платоспроможність підприємств. Зниження оборотності оборотних активів та збільшення періоду їх обороту (у т. ч. грошових коштів) негативно впливає на ділову активність підприємства. Для того, щоб прискорити оборотність коштів потрібно зменшити період обороту дебіторської заборгованості. Для скорочення періоду обороту дебіторської заборгованості та запобігання виникненню безнадійних боргів підприємству важливо ретельно аналізувати: заборгованість за строками її виникнення, фінансовий стан дебіторів, виконання укладених ними угод з погляду дотримання платіжної дисципліни.

Широкий спектр використовуваних показників дозволив виявити слабкі місця формування грошових потоків підприємств та охарактеризувати їх, а саме: потребу в підвищенні коефіцієнта ліквідності грошових потоків для ВАТ «Володарка» і ВАТ «Маяк» та його зниження для ВАТ «Козятинська швейна фабрика»; підвищенні рівня ефективності їх використання, а також регулювання рівномірності і синхронності позитивного і від'ємного грошових потоків; підвищенні рівня участі прибутку в формуванні позитивного ЧГП; підвищенні рівня використання власних коштів для покриття своїх потреб, підвищення вкладення коштів в реальні інвестиції за рахунок позитивного ЧГП.

Розглянута методика забезпечить послідовне, комплексне дослідження і вивчення характеристик грошових потоків за допомогою застосування широкого спектру розрахункових показників.

3.2. Прогнозування і планування грошових потоків

Важливим етапом в управлінні грошовими потоками підприємства є прогнозування грошових потоків, тобто передбачення ймовірного майбутнього стану грошових потоків підприємства в часі. Прогнозування грошових потоків є невід'ємною складовою загального прогнозування виробничо-господарської діяльності підприємства і виконує завдання загальної стратегії підприємства.

Не слід ототожнювати поняття прогноз і план, хоча вони дуже пов'язані між собою і мають багато спільних ознак, але це різні поняття. Тлумачний словник С. І. Ожегова дає такі визначення цих понять: прогноз – заснований на спеціальному дослідженні висновок про майбутній розвиток і результат чого-небудь, а планування – заздалегідь намічена система діяльності, що передбачає порядок, послідовність і терміни виконання робіт. Припущення, що передбачає хід, здійснення чого-небудь [137].

Відмінності між прогнозом і планом полягають в тому, що прогноз – це передбачення, яке може бути прийняте до виконання або ні, а план – це чіткий, вже визначений порядок дій. Прогноз може трансформуватися в план, якщо він буде прийнятий до виконання. Основною рисою, яка поєднує прогноз і план є ступінь невизначеності, але в прогнозі вона значно більша.

Підприємства недержавних форм власності розробляють і затверджують фінансові плани у порядку і строки, які визначені їхнім власником. Єдиної системи прогнозування і планування грошових потоків для підприємств різних за розміром, формою власності і організаційно-правовими формами не існує, що обумовлює необхідність використання різних методичних підходів при розробці планування грошових потоків. Фінансовим плануванням і побудовою прогнозних фінансових моделей повинна займатися планово-фінансова служба підприємства. Інформацію для фінансового планування повинна забезпечувати служба бухгалтерії на основі фінансового і управлінського обліку.

Прогнозування грошових потоків необхідне як попередній етап планування грошових потоків, який дозволяє скласти прогноз генерування

грошових потоків, виявити джерела їх надходження в часі та напрям використання.

До позитивних сторін прогнозування слід віднести:

- можливість виявлення майбутніх потреб у збільшенні грошових надходжень в бажаному періоді і в потрібному розмірі;
- можливість виявлення періодів накопичення грошей, які слід спрямовувати для отримання прибутку.

До недоліків прогнозування слід віднести:

- помилки при прогнозуванні грошових потоків можуть бути значні та полягати в неточностях, пов'язаних з періодом надходження грошей, в неточностях спрогнозованого обсягу грошей, в зменшенні або збільшенні обсягу продажу готової продукції.

Прогнозування є трудомістким процесом, тому що деякі показники не піддаються прогнозуванню. Вибір відрізка часу, на який буде розроблятися прогноз грошових потоків для підприємств України ускладнюється нестабільністю і постійними змінами в економічній, законодавчій, соціальній і політичній сферах, тому оптимальним періодом буде вважатись період до трьох років. На прогнозування грошових потоків впливають такі фактори, як конкуренція, коливання курсу валют та інші.

На багатьох швейних підприємствах прогнозування і планування грошових потоків, що диктується вимогами ринкової економіки, майже не застосовують на практиці. Ця ситуація пов'язана з відсутністю або невдалим вибором стратегічних цілей підприємства, відсутністю або неналагодженою системою управлінського обліку, постійними змінами в законодавстві в т. ч. податковому, брак знань і досвіду в фахівців з питань фінансового планування, низький рівень впровадження інформаційних технологій на підприємстві, а в результаті недостатнє інформаційне забезпечення для передбачення подій і вибору правильних управлінських рішень.

Важливого значення в управлінні грошовими потоками набуває рішення керівництва про рівень надходжень грошових потоків, якого воно прагне

досягнути. Для цього потрібно спрогнозувати, з яких джерел і в які періоди грошові кошти будуть надходити на підприємство, а також напрями і період їх вибуття. При прогнозуванні потрібно передбачити ситуацію, в якій підприємство може залишитися без грошей і призвести до збитків.

Мета фінансового прогнозування полягає у вивченні можливого фінансового стану підприємства на майбутнє. Прогнозування повинно здійснюватись після проведення аналізу грошових потоків і перед початком поточного, оперативного планування. Взаємозв'язок систем прогнозування і планування відображено на рис. 3.3.

Встановлення періодів на які буде здійснюватися оперативне, поточне планування і прогнозування грошових потоків обирається кожним підприємством самостійно. Оперативне планування охоплює період до кварталу, поточне планування – до одного року, а прогноз від 1 до 3 років.

Серед усіх систем планування система прогнозування є найбільш складною. Прогнозування цільових параметрів розвитку грошових потоків реалізується в процесі розробки загальної фінансової стратегії підприємства.

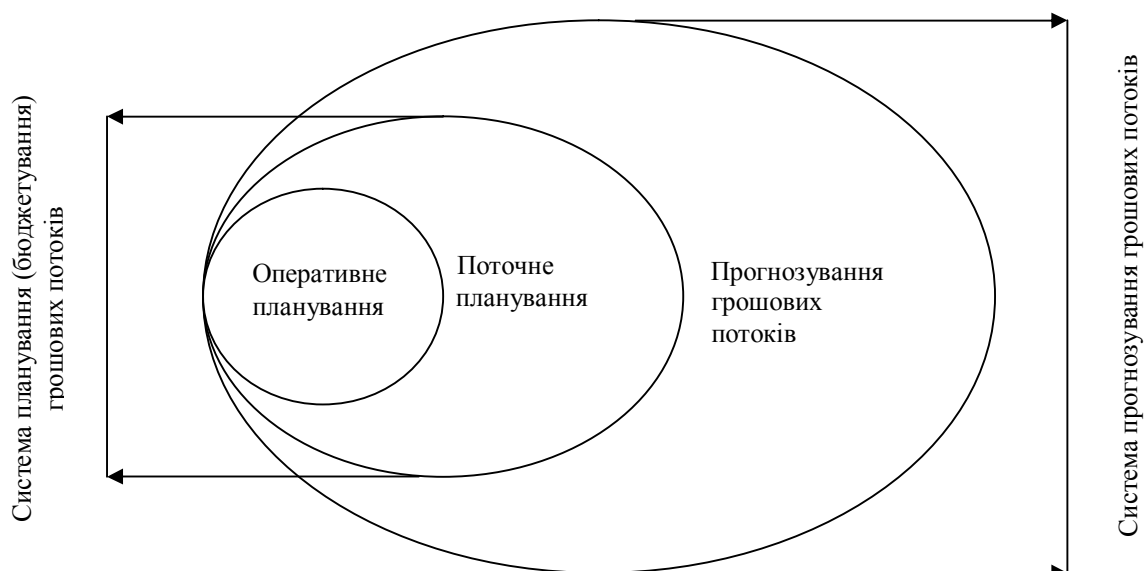

Рис. 3.3. Взаємозв'язок систем прогнозування і планування (бюджетування)

Джерело: складено автором

Важливим моментом у прогнозі є передбачення того, що буде у випадку, якщо відбудуться або не відбудуться якісь події. Одним з варіантів

прогнозування є підготовка декількох альтернативних прогнозів, які ґрунтуються на різних передбаченнях.

За допомогою прогнозування грошових потоків підприємство повинно розробити альтернативні фінансові показники, використання яких дасть змогу визначити варіант розвитку фінансового стану підприємства, якщо відбудуться зміни в зовнішньому або внутрішньому середовищі.

Прогнозування грошових потоків ґрунтується на узагальненні інформації та її аналізі з наступним моделюванням і врахуванням всіх зовнішніх і внутрішніх факторів, фінансових показників та передбачення можливих варіантів розвитку підприємства.

І. А. Бланком відмічено два підходи щодо прогнозу грошових потоків, виходячи з запланованого обсягу реалізації продукції та виходячи з запланованої суми прибутку [17, с. 614, с. 621].

Частіше в прогнозуванні використовують метод «від» досягнутого, коли прогнозне значення визначається множенням досягнутого рівня на запланований (очікуваний) темп росту. Чітко встановлених процедур прогнозування не існує – це творчий і трудомісткий процес. Прогнозування грошових потоків доцільно здійснювати в порядку, що наведений на рис. 3.4.

На початковому етапі прогнозу грошових потоків потрібно визначитись з обсягами виробництва продукції, які підприємство спроможне забезпечити, виходячи з виробничих потужностей і попиту на продукцію. Прогнозовані обсяги продажу за окремими видами продукції об'єднуються в загальний обсяг реалізації підприємства. ВАТ «Володарка» планує підтримувати обсяги виробництва на рівні попереднього року (табл. 3.21).

Основним джерелом надходження грошових коштів для промислового підприємства є виручка від реалізації готової продукції. Тому на другому етапі прогнозування здійснюється прогноз обсягу реалізації, який визначається в результаті вивчення обсягу продажу в минулому, укладених договорів, стану ринків збуту, цінової політики, загального економічного становища.

Рис. 3.4. Основні етапи прогнозування грошових потоків підприємства
Джерело: складено автором

Вартість реалізованої готової продукції за певний період не завжди збігається з отриманими сумами коштів. При прогнозуванні суми виручки від реалізації потрібно враховувати коливання обсягу продажу, коливання ціни одиниці продукції, рівень дебіторської заборгованості.

Таблиця 3.21

Очікуваний обсяг виробництва ВАТ «Володарка» на 2010 р.

Вид продукції	Кількість	Відпускна ціна, грн. за одиницю	Очікуваний обсяг виробництва в діючих цінах, тис. грн.
1. Костюм чоловічий, тис. шт. +	95	200	19000
2. Піджак чоловічий, тис. шт. +	53	90	4770
3. Жилет чоловічий, тис. шт.*	12	25	300
4. Брюки чоловічі, тис. пар +	140	65	9100
5. Куртки чоловічі, тис. шт.*	45	100	4500
6. Брюки жіночі, тис. пар*	12	30	360
7. Пальто чоловіче, тис. шт.*	59	110	6490
Усього	524		44520

Ціни визначені, як середня величина між цінами внутрішнього ринку і цінами продукції з давальницької сировини;

* готова продукція, яка випускається на давальницькій сировині на експорт;

+ готова продукція, яка випускається на внутрішній ринок із давальницької сировини на експорт.

Джерело: складено автором

Наступним етапом буде визначення чистого прибутку, який розраховується як різниця між виручкою від реалізації та операційними витратами, ПДВ, податком на прибуток підприємств (табл. 3.22). Сума податків обчислюється виходячи з обсягів діяльності та податкової політики підприємства. Собівартість виготовленої продукції на підприємстві складає близько 78 % від ціни реалізації.

Підприємство може розрахувати очікуваний прибуток, але воно повинно бути впевнене, що цей прибуток перетвориться на реальні грошові потоки. Якщо підприємство працює ефективно, то позитивний грошовий потік від продажу готової продукції повинен перевищувати відтік грошових коштів, які використали на погашення зобов'язань.

Кожне підприємство прагне генерувати вхідний грошовий потік, а відтік коштів зменшити, але на притік коштів впливати набагато складніше. Відтік грошових коштів, наприклад, погашення кредиторської заборгованості контролюється менеджерами, тому в більшій мірі залежить від рішення

підприємства. Притік грошових коштів, наприклад, погашення дебіторської заборгованості, в більшій мірі залежить від рішення контрагента, який може оплатити або не оплатити рахунок, тому є менш керованим. У результаті цього особливої уваги потребує контроль за ритмічністю погашення дебіторської заборгованості.

Тому наступним етапом прогнозу є передбачення надходжень грошових коштів від дебіторів у результаті реалізації готової продукції. У результаті аналізу строків погашення дебіторської заборгованості на підприємстві 30 % заборгованості погашається протягом 1 місяця, 50 % протягом 2 місяців, 20 % протягом 3 місяців, а середній період погашення дебіторської заборгованості складає 3 місяці (табл. 3.23).

Наступним етапом прогнозу є визначення розміру і періодів погашення кредиторської заборгованості за отримані матеріали, заробітної плати, відрахувань на соціальні заходи та відсотків за кредит (табл. 3.24).

Величина витрат на матеріали і заробітну плату, розрахована за допомогою процентного співвідношення, яке склалося в структурі витрат.

Амортизація розраховується відповідними методами, за об'єктами, що амортизуються. Амортизаційні відрахування збільшують вхідний грошовий потік і додаються до надходжень грошових коштів від операційної діяльності.

Прогнозування грошових потоків від інвестиційної і фінансової діяльності здійснюється прямим методом на основі статей П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів». Підприємство в залежності від намічених стратегій передбачає рух грошових коштів від інвестиційної і фінансової діяльності.

На основі проведеного прогнозу грошових потоків підприємства визначено рух грошових коштів від операційної, інвестиційної і фінансової діяльності, валові додатний і від'ємний грошові потоки по підприємству, чистий грошовий потік, залишок коштів на початок періоду, надлишок (дефіцит) коштів на кінець періоду. Після проведених розрахунків одержані дані зведено в прогноз грошового потоку ВАТ «Володарка» (табл. 3.25).

Таблиця 3.22

Очікуваний прогноз показників ВАТ «Володарка» на 2010 р. (тис. грн.)

№ рядка	Показники	Прогнозовані дані за місяці												Усього	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
1	Виручка від реалізації готової продукції, товарів, робіт, послуг	3710	3710	3710	3710	3710	3710	3710	3710	3710	3710	3710	3710	3710	44520
2	Собівартість реалізованої продукції	2893,8	2893,8	2893,8	2893,8	2893,8	2893,8	2893,8	2893,8	2893,8	2893,8	2893,8	2893,8	2893,8	34725,6
3	Адміністративні витрати	387	387	387	387	387	387	387	387	387	387	387	387	387	4644
4	Витрати на збут продукції	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	1800
5	Інші операційні витрати	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	1212
6	Фінансові витрати	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	60
7	ПДВ	74	74	74	74	74	74	74	74	74	74	74	74	74	888
8	Податок на прибуток 25 %	24,8	24,8	24,8	24,8	24,8	24,8	24,8	24,8	24,8	24,8	24,8	24,8	24,8	297,6
9	Чистий прибуток	74,4	74,4	74,4	74,4	74,4	74,4	74,4	74,4	74,4	74,4	74,4	74,4	74,4	892,8

Таблиця 3.23

Розрахунок погашення дебіторської заборгованості в залежності від терміну погашення на 2010 р. (тис. грн.)

№ рядка	Найменування статті	Місяці												Усього	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
1	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	3710	3710	3710	3710	3710	3710	3710	3710	3710	3710	3710	3710	3710	44520
2	В т.ч. від 0 до 30 днів (30 %)	1113	1113	1113	1113	1113	1113	1113	1113	1113	1113	1113	1113	1113	13356
3	від 30 до 60 днів (50 %)	—	1855	1855	1855	1855	1855	1855	1855	1855	1855	1855	1855	1855	20405
4	від 60 до 90 днів (18 %)	—	—	667,8	667,8	667,8	667,8	667,8	667,8	667,8	667,8	667,8	667,8	667,8	6678
5	Сума заборгованості, яка погашається протягом періоду більше 90 днів (2 %)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	742
6	Сума заборгованості минулого року, яка погашається	2250	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2850
7	Усього надійшло грошових коштів (рядки 2+3+4+6)	3363	3568	3635,8	3635,8	3635,8	3635,8	3635,8	3635,8	3635,8	3635,8	3635,8	3635,8	3635,8	43289

Джерело: складено автором

Таблиця 3.24

Погашення заборгованості по закуплених матеріалах, заробітній платі, соціальних відрахуваннях та відсотках за кредит
(тис. грн.)

№ рядка	Найменування статті	Місяці												Усього
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Погашення кредиторської заборгованості														
1	Витрати на закупівлю матеріалів (23 %)	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	7987,2
2	В т.ч. від 0 до 30 днів (60 %)	399,4	399,4	399,4	399,4	399,4	399,4	399,4	399,4	399,4	399,4	399,4	399,4	4792,8
3	від 30 до 60 днів (40 %)	—	266,2	266,2	266,2	266,2	266,2	266,2	266,2	266,2	266,2	266,2	266,2	2928,2
4	Сума заборгованості минулого року, яка погашається	250	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	250
5	Усього виплатити за матеріали (рядки 2+3+4)	649,4	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	7971
Погашення заборгованості по заробітній платі, соціальних відрахуваннях та відсотках за кредит														
6	Витрати на заробітну плату біля (60 %)	—	1730	1730	1730	1730	1730	1730	1730	1730	1730	1730	1730	19030
7	Сума заборгованості минулого року, яка погашається	1600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1600
8	Усього виплати на заробітну плату (рядки 6+7)	1600	1730	1730	1730	1730	1730	1730	1730	1730	1730	1730	1730	20630
9	Виплати відрахувань на соціальні заходи (37 %)	—	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	7184,1
10	Сума заборгованості минулого року, яка погашається	604	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	604
11	Усього виплатити відрахувань на соціальні заходи (рядки 9+10)	604	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	7788,1
12	Погашення відсотків за кредит	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	60

Джерело: складено автором

Таблиця 3.25

Прогноз грошових потоків ВАТ «Володарка» на 2010 р. (тис. грн.)

№ рядка	Найменування статті	Місяці												Усього
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Операційна діяльність														
1	Надходження грошових коштів від реалізації товарів, робіт, послуг	3363	3568	3635,8	3635,8	3635,8	3635,8	3635,8	3635,8	3635,8	3635,8	3635,8	3635,8	43289
2	Інші надходження	240	235	235	235	235	235	235	235	235	235	235	235	2825
3	Усього надходжень від операційної діяльності (р. 1+2)	3603	3803	3870,8	3870,8	3870,8	3870,8	3870,8	3870,8	3870,8	3870,8	3870,8	3870,8	46114
4	Усього до сплати за матеріали	649,4	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	665,6	7971
5	Усього до виплати заробітної плати	1600	1730	1730	1730	1730	1730	1730	1730	1730	1730	1730	1730	20630
6	Усього до сплати відрахувань на соціальні заходи	604	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	653,1	7788,1
7	Погашення відсотків за кредит	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	60
8	Адміністративні витрати	387	387	387	387	387	387	387	387	387	387	387	387	4644
9	Витрати на збут продукції	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	1800
10	Інші операційні витрати	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	101	1212
11	ПДВ	74	74	74	74	74	74	74	74	74	74	74	74	888
12	Податок на прибуток 25 %	24,8	24,8	24,8	24,8	24,8	24,8	24,8	24,8	24,8	24,8	24,8	24,8	297,6
13	Усього витрат від операційної діяльності (р. 4+5+6+7+8+9+10+11+12)	3595,2	3790,5	3790,5	3790,5	3790,5	3790,5	3790,5	3790,5	3790,5	3790,5	3790,5	3790,5	45290,7
14	Рух грошових коштів від операційної діяльності (р. 3-13)	7,8	12,5	80,3	80,3	80,3	80,3	80,3	80,3	80,3	80,3	80,3	80,3	823,3
Інвестиційна діяльність														
15	Реалізація фінансових інвестицій	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
16	Реалізація необоротних активів	88	50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	138
17	Отримані відсотки, дивіденди	8	8	9	12	15	18	21	21	21	21	21	21	196

Продовж. табл. 3.25

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
18	Повернені позики підприємству	–	–	–	–	–	–	–	–	–	50	50	–	100
19	Усього надходжень від інвестиційної діяльності (р. 15+16+17+18)	96	58	9	12	15	18	21	21	21	71	71	21	434
20	Придбання фінансових інвестицій	–	–	–	100	–	100	–	–	–	–	–	–	200
21	Надання позик	–	50	100	–	100	–	–	–	–	–	–	–	250
22	Придбання необоротних активів	–	–	15	20	–	–	–	–	–	100	100	–	235
23	Усього витрат від інвестиційної діяльності (р. 20+21+22)	–	50	115	120	100	100	–	–	–	100	100	–	685
24	Рух грошових коштів від інвестиційної діяльності (р. 19-23)	96	8	-106	-108	-85	-82	21	21	21	-29	-29	21	-251
Фінансова діяльність														
25	Надходження власного капіталу	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
26	Отримані позики	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
27	Усього надходжень від фінансової діяльності (р. 25+26)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
28	Погашення позик	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	240
29	Прогнозовані виплати дивідендів	–	–	–	–	–	–	60	60	60	–	–	–	180
30	Усього витрат від фінансової діяльності (р. 28+29)	20	20	20	20	20	20	80	80	80	20	20	20	420
31	Рух грошових коштів від фінансової діяльності (р. 27-30)	-20	-20	-20	-20	-20	-20	-80	-80	-80	-20	-20	-20	-420
32	Залишок коштів на початок періоду	257	340,8	341,3	295,6	247,9	223,2	201,5	222,8	244,1	265,4	296,7	328	×
33	Усього грошових надходжень за період (р. 3+19+27)	3699	3861	3879,8	3882,8	3885,8	3888,8	3891,8	3891,8	3891,8	3941,8	3941,8	3891,8	46548
34	Усього грошових витрат за період (р. 13+23+30)	3615,2	3860,5	3925,5	3930,5	3910,5	3910,5	3870,5	3870,5	3870,5	3910,5	3910,5	3810,5	46395,7
35	Чистий грошовий потік за період (р. 33–34)	83,8	0,5	-45,7	-47,7	-24,7	-21,7	21,3	21,3	21,3	31,3	31,3	81,3	152,3
36	Надлишок (дефіцит) коштів на кінець періоду (р. 32+33–34)	340,8	341,3	295,6	247,9	223,2	201,5	222,8	244,1	265,4	296,7	328	409,3	×

Джерело: складено автором

Після проведення прогнозу грошових потоків встановлено, що:

- в 2010 р. підприємство буде генерувати додатний грошовий потік від операційної діяльності, а від'ємний від інвестиційної та фінансової, в результаті чого, в цілому підприємство отримає додатний чистий грошовий потік;
- протягом року прогнозується поступове збільшення залишків грошових коштів, що вказує на можливість вигідного розміщення вільних грошових коштів на депозитних рахунках, шляхом придбання ліквідних цінних паперів, надання позик або здійснення валютних операцій з метою одержання додаткового прибутку;
- для підвищення рівня діяльності підприємства протягом прогнозованого періоду додатний грошовий потік спрямований на надання позик, придбання фінансових інвестицій, що у результаті забезпечить ефективніше використання коштів і додатковий прибуток;
- у результаті одержання позитивного грошового потоку очікується одержання стабільного прибутку на достатньому рівні;
- відзначається підвищення рівня прибутку порівняно з попереднім роком, а також генерування додатного чистого грошового потоку порівняно з від'ємним значенням минулого року.

Ця методика прогнозу грошових потоків може бути доповнена іншими розрахунками і показниками, а також удосконалена за допомогою комп'ютерних програм.

До основних принципів фінансового планування, які виділені Г. Г. Кірейцевим [195, с. 215], а саме: повноти, обґрунтованості, реальності, інтегрованості, гнучкості та економічності слід додати принцип безперервності. Принцип безперервності полягає в тому, що діяльність підприємства повинна чітко плануватись на будь-якому проміжку часу, не припиняючись, з припущенням, що діяльність підприємства буде тривати далі.

Безперервне планування, яке пов'язує всі підрозділи, після закінчення строку повинно коригуватись на наступні 1–3 роки з урахуванням фактичних

результатів роботи останнього року, що тісно пов'язує стратегічні плани з поточним плануванням. Загальна схема планування наведена на рис. 3.5.

При фінансовому плануванні використовують загальновідомі методи такі, як нормативний, розрахунково-аналітичний, балансовий, оптимізації планових рішень, економіко-математичного моделювання [14, с. 81; 51, с. 184; 195, с. 220; 196, с. 413;].

Процес планування грошових потоків слід об'єднати в три етапи, які можна виконувати в такій послідовності:

1. Складання бюджету грошових коштів;
2. Складання платіжних календарів;
3. Складання балансу грошових потоків.

Перший етап планування грошових потоків на підприємстві слід здійснювати шляхом впровадження системи бюджетування. Розробка бюджетів забезпечує періодичне планування операцій підприємства, дає змогу передбачити і визначити найкращий шлях удосконалення стратегічної мети.

Рис. 3. 5. Загальна схема планування на підприємстві
Джерело: складено автором

Бюджетування — це процес планування діяльності підприємства, його структурних підрозділів методом розробки системи взаємопов'язаних бюджетів та встановлення всіх видів фінансових витрат, джерел їх покриття і очікуваних результатів. Бюджетування належить до поточного планування, хоча бюджети можна складати і на більш тривалі проміжки часу, ніж один рік [94, с. 435]. Взаємозв'язок основних бюджетів швейного підприємства наведено на рис. 3.6.

За допомогою фінансового планування забезпечується зіставлення всіх доходів і витрат у результаті чого підприємство може з'ясувати, чи може воно покрити витрати власними силами, чи потрібно залучати зовнішні джерела фінансування. Рух грошових коштів пов'язаний з великим ступенем невизначеності, тому в кошторисах розробляють допуски, які дозволяють збільшити кількість грошей шляхом отримання кредиту або зменшити «зайві» кошти інвестуючи їх в поточні фінансові інвестиції та еквіваленти грошових коштів.

Важливим моментом у плануванні (бюджетуванні) грошових потоків є порівняння планових і фактичних результатів, що має на меті розкрити ефективність діяльності підприємства, величину відхилення показників, а також рядки по яких в майбутньому потрібно буде здійснювати коригування.

При складанні бюджету грошових коштів слід виключити амортизаційні відрахування тому, що вони не приводять до руху грошових коштів.

Другим етапом планування є складання оперативних планів грошових потоків, як правило, на один місяць із зазначеними строками надходження або вибуття грошей. Документи оперативного панування мають різні назви, наприклад «платіжний календар», «касовий бюджет», «оперативний бюджет надходжень і витрачань грошових коштів» та інші, а також відмінності за формою та змістом. Важливим моментом є те, що чим точніше буде складений оперативний план тим більша ймовірність того, що будуть меншими відхилення від планових показників в довгострокових періодах.

Платіжний календар складається з двох основних розділів – надходження і витрачання грошових коштів. На практиці його складають також в розрізі

окремих видів діяльності, по підприємству в цілому, за сферами відповідальності та структурними підрозділами.

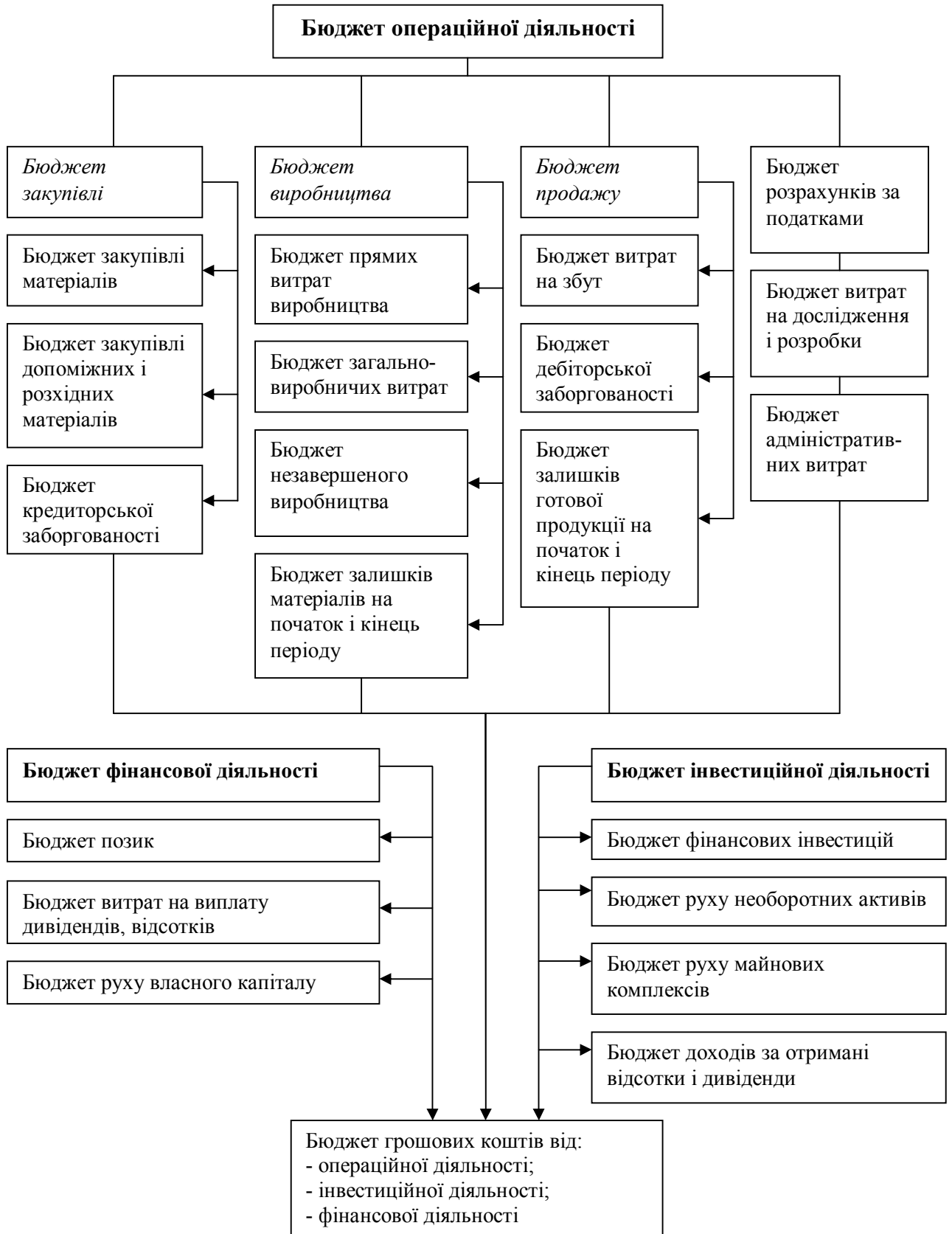

Рис. 3.6. Взаємозв'язок основних бюджетів швейного підприємства
Джерело: складено автором

Платіжний календар дає можливість передбачити заздалегідь на місяць очікуване надходження і витрачання грошових коштів та забезпечити безперервне фінансування. Форма платіжного календаря наведена в додатку Ф.

Третім етапом планування є складання балансу грошових потоків. Баланс грошових потоків – це документ, який повинен складатися в позитивній динаміці на (місяць, квартал, рік). Баланс грошових потоків забезпечить підприємству контроль за грошовими потоками, допоможе встановити сезонні коливання грошових потоків, а також спланувати грошовий потік таким чином, щоб постійно підтримувати ліквідність підприємства. Форма балансу грошових потоків складена на 2010 р. наведена в додатку Х.

У процесі прогнозування і планування грошових потоків повинні брати участь усі підрозділи підприємства, для узгодження дій, планів, витрат, представляючи свою інформацію. Структурні підрозділи швейного підприємства виділені за ЦФВ наведені на рис. 2.4. Планово-економічний відділ здійснює глибокий аналіз економічних показників, факторів, які характеризують і здійснюють вплив на грошові потоки підприємства, як по підприємству так і по галузі в цілому. Фінансовий відділ оцінює майбутні витрати, здійснює аналіз джерел надходження грошових коштів і напрями їх використання, розробляє фінансові плани різних рівнів. Планово-економічний відділ зводить всі дані і розрахунки в єдиний 1–3-річний план та доопрацьовує його остаточний варіант. Чіткість, достовірність, точність у розрахунках кожного ЦФВ сприяє підвищенню якості прогнозування і планування.

Наведена поетапна методика прогнозування і планування грошових потоків забезпечить дотримання оптимального рівня грошового потоку, а також дозволить уникнути надмірного його коливання (в сторону різкого зменшення або збільшення). Також дозволить порівнювати фактичні показники з плановими протягом необхідних періодів часу та виявляти тенденції збільшення або зменшення грошових потоків під впливом різних чинників.

3.3. Організаційна, технологічна та результативна стадії аудиту грошових потоків

Під впливом глобалізації економіки йде процес розвитку аудиту в усьому світі, що потребує постійного уточнення і удосконалення методики аудиту грошових потоків, а відповідно їх складових грошових коштів та їх еквівалентів, для підтвердження достовірності Звіту про рух грошових коштів, який відображає рух грошових потоків підприємства.

Питанням методики аудиту надали увагу в своїх працях вітчизняні і зарубіжні вчені, а саме: Н. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, Б. І. Валуєв, Г. М. Давидов, Н. І. Дорош, Л. П. Кулаковська, М. О. Никонович, К. О. Редько, О. А. Петрик, Г. М. Пупко, В. С. Рудницький, В. В. Сопко, С. І. Фленов, Е. А. Арнс, Дж. К. Лоббек, Дж. К. Робертсон та інші.

Враховуючи значний внесок учених-економістів з теорії і практики аудиту деякі питання залишаються невирішеними. По-перше, ототожнення термінів «метод», «спосіб», «прийом», «процедура» ускладнює методику аудиту не тільки грошових потоків і їх складових, а й інших об'єктів обліку; по-друге, постановка різних завдань і неоднакових підходів приводить до порушення системності та виникнення прогалин при проведенні аудиту і може привести до не виявлення значних помилок в системі обліку. Це в сукупності ускладнює проведення аудиту і може привести до підтвердження звітності з недостовірними даними.

Отже, потрібно визначитись з використанням термінології, яка застосовується в аудиті Звіту про рух грошових коштів та виділити основні стадії та етапи його проведення. Удосконалення методики аудиту Звіту про рух грошових коштів допоможе підвищити якість аудиту, в результаті якої будуть встановлені відхилення у показниках і виявлені помилки.

Для кращого розуміння терміну «метод» розглянемо його етимологічне і лексичне значення (табл. 3.26).

Визначення терміну «метод»

Визначення терміну	Джерело
Метод – (грец. <i>methodos</i> – шлях дослідження, вчення) спосіб пізнання явищ природи та суспільного життя; підхід до вивчення життя і його відображення. Прийом або система прийомів, що застосовується в певній галузі діяльності (науки, виробництва тощо)	[190]
Метод – спосіб теоретичного дослідження або практичного здійснення чого-небудь	[137]
Метод – спосіб, порядок, підстави; прийнятий шлях для дій, досягнення будь-чого, у вигляді загальних правил	[59]
Метод – спосіб досягнення будь-якої цілі, вирішення конкретної задачі, сукупність прийомів або операцій практичного або теоретичного пізнання дійсності. В філософії метод – спосіб побудови і обґрунтування системи філософського знання	http://slovari.299.ru/word.php?id=15764&sl=oj

Джерело: складено автором

З таблиці 3.26 видно, що поняття методу, способу та прийому у спеціальній довідковій літературі відображають тотожність цих понять, що поглиблює термінологічну проблему. В аудиті не можна ототожнювати ці поняття, бо вони мають різне значення і трактування, така ситуація вимагає упорядкування термінології, оскільки в літературі наводять суперечливі тлумачення таких понять, як «метод», «прийом», «спосіб», «процедура» аудиту. Існують різні точки зору щодо розуміння і тлумачення цих понять, які знайшли своє відображення в працях вітчизняних вчених (додаток Ц).

Отже, під методом переважно розуміють сукупність прийомів, підходів, способів, за допомогою яких оцінюється стан об'єктів, які досліджуються.

Деякі автори розглядають саме поняття «аудит» не як форму або вид господарського контролю, а як метод, що не зовсім коректно [140, с. 27–28].

Окреме визначення терміну «спосіб аудиту» не знайшло свого відображення у вищезгаданих працях, окрім праці Ф. Ф. Бутинця, який спосіб розкриває як сукупність прийомів. Згідно з тлумаченням С. І. Ожегова, Н. Ю. Шведової «спосіб – це дія або система дій, що застосовується при виконанні будь-якої роботи, при здійсненні чого-небудь».

Поняття «прийом аудиту» висвітлено в деяких працях і під ним переважно розуміють окрему дію аудитора, а деякі автори ототожнюють поняття

«процедура» та «прийом», що не є правильним. Згідно з тлумаченням С. І. Ожегова, Н. Ю. Шведової «прийом – окрема дія, рух. Спосіб в здійсненні чого-небудь».

Під «процедурами аудиту» переважно розуміють порядок дій аудитора, які забезпечують збір аудиторських доказів.

Вищенаведене дозволяє зазначити, що в наукових працях немає єдиного, однозначного, чіткого підходу до визначення, розмежування досліджуваних термінів. Автори наукових праць з аудиту по-різному групують, характеризують і тлумачать методи, способи, прийоми та процедури, тим самим ускладнюючи сприйняття інформації користувачами навчальних посібників і наукових праць. Кожен автор виокремлює свій набір методів, прийомів, способів та процедур, які в більшій частині поглиблюють проблему теорії аудиту.

Виокремлення і розмежування тих чи інших методів, способів, прийомів у різних наукових джерелах наведено в таблиці 3.27. Ці дані свідчать, що кількість методів, прийомів, способів, які розглядаються у роботах учених [5; 15; 24; 61; 106; 140; 146; 165; 173; 213], коливається від шести до двадцяти чотирьох. Окрім того, наочно проявляється розбіжність у переліку назв та змісті. Найчастіше виділяють такі інструменти аудиту як: документальна перевірка, аналітична перевірка, фактична перевірка, інвентаризація, опитування, групування, економічний аналіз, контрольні обміри, статистичні розрахунки, тестування, підтвердження. Окремі назви мають поодинокий характер і не повторюються в інших економістів.

Міжнародним стандартом аудиту (МСА) 500 «Аудиторські докази» регламентовано перелік процедур аудиту, які наведені в параграфах стандарту 26–38, а саме: перевірка записів або документів, перевірка матеріальних активів, спостереження, запити, підтвердження, перерахування, повторне виконання, аналітичні процедури. Ці процедури або їх поєднання можна використовувати як процедури оцінки ризику, тести контролю або процедури по суті залежно від ситуації, в якій аудитор застосовує їх. В МСА окремо не розкриваються такі поняття, як метод або прийом аудиту, але вважаємо необхідним їх використання в практиці, бо це значно розширить інструментарій аудиту.

Продовження табл. 3.27

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Систематизоване викладення недоліків у акті (висновку) аудиторського контролю	п									
Прийняття рішень за результатами аудиту	п/с									
Контроль за використанням прийнятих рішень	п									
Групування	п		п		п	п		п	п	
Перевірка механічної точності					п					
Спеціальна перевірка					п					
Зустрічна перевірка		п			п		п			
Взаємний контроль		п								
Інспекція						м				
Оцінювання ризику			п			п				
Метод експертних оцінок			п			п/м				
Системний аналіз			п			п/м				
Фізична перевірка						м				
Економічна перевірка		п					п			
Контрольне звірювання							п			
Структуро-функціональний метод		м								
Оцінка документів по даним кореспондуючих рахунків							п			
Зважування			п							
Обернена калькуляція							п			
Порівняння		м	п/м			м	п			
Обстеження							п			
Контрольний запуск сировини і матеріалів на виробництво		п	п				п			
Лабораторні аналізи		п	п				п			
Контрольні перевірки							п			
Контрольне придбання		п								
Контрольне приймання продукції за якістю та кількістю		п								
Дослідження операцій на місці		п								
Отримання письмових пояснень		п								
Узагальнення		м				м		п	п	

Умовні позначення: м - метод, п – прийом, с – спосіб, * - вид контролю.

Джерело: складено автором на підставі узагальнення наукових підходів вчених-економістів

Узагальнюючи думки вчених, слід зауважити, що такі терміни, як «метод», «прийом», «спосіб» і «процедура» аудиту потребують уточнення та вдосконалення, а також вони не повинні суперечити сучасним МСА. Потрібно розмежувати та уточнити ці поняття. Отже, на основні проведеного

дослідження, наведемо власне визначення таких категорій, як «метод», «прийом» і «процедура».

Метод аудиту – це сукупність спеціальних прийомів, за допомогою яких оцінюють, досліджують стан об'єктів аудиту.

Прийоми аудиту – це елементи методу аудиту із спорідненими діями за допомогою яких здійснюють дослідження.

Процедури аудиту – це порядок виконання аудитором конкретних, методичних дій, що забезпечують проведення всіх етапів аудиту для одержання достатніх доказів та формування обґрунтованих висновків, на яких ґрунтується думка аудитора.

Поняття «спосіб аудиту» не виділено нами в окрему категорію.

Виходячи з наведених визначень метод аудиту – це загальне поняття до складу, якого входять прийоми. Зокрема, аудиторська процедура формується з одного або декількох прийомів аудиту та конкретизується досліджуванним об'єктом.

Уточнення досліджуваних термінів дасть можливість уточнити методіку проведення аудиту Звіту про рух грошових коштів, та інших об'єктів аудиту.

Аудит здійснюють за допомогою загальнонаукових методів. Під час перевірки застосовують такі загальнонаукові методи як: аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, конкретизація, аналогія, моделювання, класифікація тощо.

До прийомів аудиту належать: фактичний контроль, документальний контроль, розрахунково-аналітичні прийоми, тестування, експертна оцінка, інвентаризація, документальна перевірка за формою, суттю та змістом, арифметична, зустрічна перевірка, оцінка документів за даними кореспондуючих рахунків, сканування, статистичне дослідження, анкетування, опитування, оцінка, підрахунок, перерахунок, спостереження, запит, порівняння, вибіркова документальна перевірка, узагальнення та інші.

П. 35 МСА 200 «Мета та загальні принципи аудиту фінансових звітів» визначає склад повного пакету фінансових звітів, який складається з Балансу,

Звіту про прибутки і збитки, Звіту про зміни у власному капіталі, Звіту про рух грошових коштів, Приміток, що не суперечить МСФЗ. Тому аудит Звіту про рух грошових коштів входить до складу повного пакету фінансової звітності і буде розглядатися далі, як його невід'ємна складова.

З результатів дослідження спеціальної літератури можна зробити висновок, що не вироблено систематизованого підходу до методики аудиту Звіту про рух грошових коштів. В наукових працях переважно акцентують увагу на процесі аудиту Балансу і Звіту про фінансові результати, які є основними формами звітності. Але висвітлення методики аудиту Звіту про рух грошових коштів є не менш важливим завданням, тому що цей звіт не тільки детально розкриває зміст основних статей Балансу і Звіту про фінансові результати, а також містить дані Головної книги та окремих аналітичних рахунків бухгалтерського обліку, які потребують особливої уваги, тому що мають бути правильно рознесені до операційної, інвестиційної та фінансової діяльностей, тому виникає ризик їх недостовірного відображення, невідповідності дійсному стану справ на підприємстві. Звіт про рух грошових коштів виступає і як інструмент, і як об'єкт контролю, який розкриває правильність і достовірність формування інформації про грошові потоки для користувачів, тому методика його аудиту набуває важливого значення. На практиці кожен аудитор самостійно обирає обсяг і послідовність процедур аудиту.

Аудиторську перевірку в цілому можна поділити на стадії, які, в свою чергу, включають етапи аудиту. Процес аудиторської перевірки складається з таких основних стадій: початкової (планування), дослідження та завершення.

За допомогою методу моделювання розроблено алгоритмічну модель проведення аудиторської перевірки Звіту про рух грошових коштів за основними стадіями та етапами, залежно від виявлених помилок і відхилень (рис. 3.7).

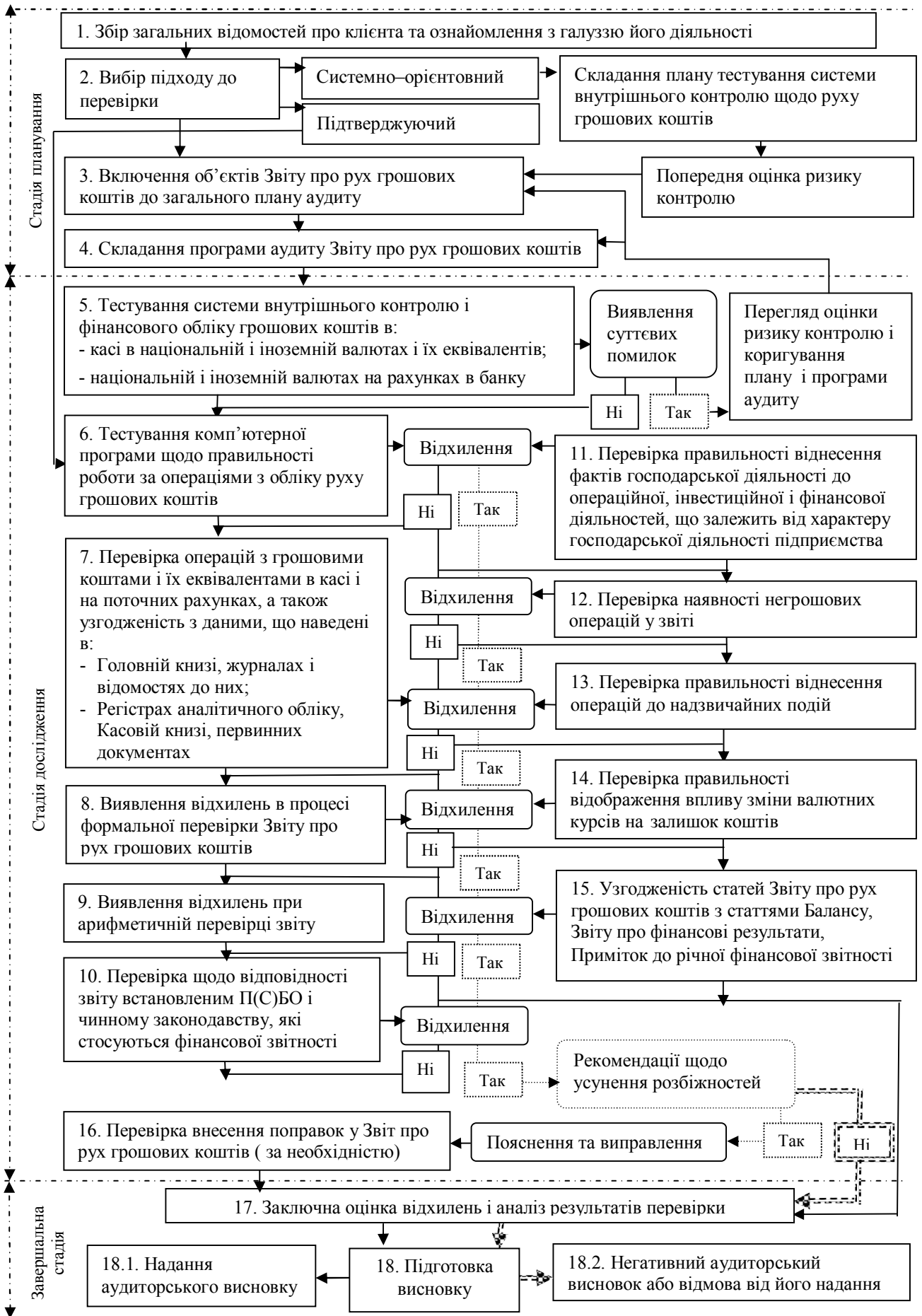

Рис. 3.7. Алгоритм проведення аудиту Звіту про рух грошових коштів
Джерело: складено автором

На першій стадії аудиту грошових потоків проводиться планування, яке дозволяє сконцентрувати увагу на найважливіших ділянках аудиту Звіту про рух грошових коштів у т. ч. грошових коштів в касі та на рахунках у банку.

План аудиту потрібен для визначення робіт на всіх етапах перевірки, зменшення аудиторського ризику до прийнятно низького рівня, раціонального розподілу роботи між членами групи, визначення необхідного часу для проведення аудиту.

Ця стадія аудиту включає збір загальних відомостей про клієнта та ознайомлення з галуззю дослідження. Вона також визначає вибір підходу до перевірки (системно-орієнтовний або підтверджуючий). Вибір аудитором системно-орієнтовного підходу потребує складання плану тестування системи внутрішнього контролю. У випадку вибору підтверджуючого підходу до перевірки, тестування системи внутрішнього контролю не проводиться. Наступним етапом планування є включення об'єктів Звіту про рух грошових коштів до загального плану аудиту (табл. 3.28).

Таблиця 3.28

Загальний план аудиту (в частині перевірки Звіту про рух грошових коштів)

№ п/п	Планові види робіт	Термін проведення*	Відповідальний виконавець	Примітки
1	2	3	4	5
1	Збір загальних відомостей про клієнта та ознайомлення з галуззю його діяльності		аудитор	
2	Вибір підходу до перевірки: системно-орієнтовний або підтверджуючий. Попередня оцінка ризику контролю		аудитор	
3	Включення об'єктів Звіту про рух грошових коштів до загального плану аудиту		аудитор	
4	Складання програми аудиту Звіту про рух грошових коштів		аудитор	
5	Оцінка системи внутрішнього контролю і фінансового обліку руху грошових коштів		аудитор	
6	Перевірка правильності роботи комп'ютерної програми щодо обліку руху грошових коштів		аудитор	
7	Перевірка операцій з грошовими коштами та їх еквівалентами в касі і на поточних рахунках, а також узгодженість на відповідність з даними, які наведені в Головній книзі, журналах-ордерах і відомостях до них, регістрах аналітичного обліку, Касовій книзі, первинних документах		аудитор	

Продовження табл. 3.28

1	2	3	4	5
8	Виявлення відхилень в процесі формальної перевірки звіту		аудитор	
9	Виявлення відхилень в процесі арифметичної перевірки звіту		аудитор	
10	Перевірка щодо відповідності звіту встановленим П(С)БО і чинному законодавству		аудитор	
11	Оцінка правильності віднесення операцій до операційної, інвестиційної і фінансової діяльностей		аудитор	
12	Перевірка наявності негрошових операцій у звіті		аудитор	
13	Перевірка правильності віднесення операцій до надзвичайних подій.		аудитор	
14	Відображення впливу зміни валютних курсів на залишок коштів		аудитор	
15	Узгодженість статей Звіту про рух грошових коштів з статтями Балансу, Звіту про фінансові результати, Приміток до річної фінансової звітності		аудитор	
16	Перевірка виконання рекомендацій щодо внесення поправок у Звіт про рух грошових коштів (за необхідністю)		аудитор	
17	Оцінка відхилень і аналіз результатів перевірки		аудитор	
18	Підготовка аудиторського висновку		аудитор	

* термін проведення перевірки конкретизується за кожним об'єктом перевірки, в залежності від зовнішніх і внутрішніх чинників впливу

Джерело: складено автором

Черговим етапом аудиту грошових потоків буде складання програми аудиту Звіту про рух грошових коштів. Для достовірного і якісного проведення аудиторської перевірки в програмі аудиту визначені: завдання перевірки; конкретизовані процедури аудиту; джерела, які містять інформацію для перевірки; загальні аудиторські процедури (прийоми); виконавці. Програму аудиту грошових потоків, для зручності, поділено на два розділи. В перший розділ включено процедури, які здійснюються на стадії планування та частина процедур, що відносяться до дослідної стадії: оцінка системи внутрішнього контролю і фінансового обліку, перевірка правильності роботи комп'ютерної програми щодо обліку руху грошових коштів та перевірка операцій з грошовими коштами та їх еквівалентами в касі і на поточних рахунках в банку (табл. 3.29).

Розділ 1. Програми аудиторської перевірки Звіту про рух грошових коштів

№ п/п	Завдання перевірки. Конкретизовані аудиторські процедури за об'єктами перевірки	Джерела, які містять інформацію для перевірки	Загальні аудиторські процедури (прийоми)	Виконавець
1	2	3	4	5
1.	Збір загальних відомостей про клієнта та ознайомлення з галуззю його діяльності			
1.1.	Вивчення установчих документів	Статут, протоколи засідань засновників чи акціонерів	Вивчення документів по суті	аудитор
1.2.	Проведення бесід з керівництвом підприємства для встановлення його компетентності, визначення масштабів і результатів діяльності підприємства	Фінансова звітність, господарські договори	Опитування, аналітичні процедури***	аудитор
2.	Вибір підходу до перевірки: системно-орієнтовний або підтверджуючий. Попередня оцінка ризику контролю	Системи внутрішнього контролю і фінансового обліку	Аналітичні процедури ***	аудитор
3.	Включення об'єктів Звіту про рух грошових коштів до загального плану аудиту			
4.	Складання програми аудиту Звіту про рух грошових коштів			
5.	Оцінка системи внутрішнього контролю і фінансового обліку руху грошових коштів			
5.1.	Тестування системи внутрішнього контролю і фінансового обліку грошових коштів та їх еквівалентів у касі в національній і іноземній валютах	Договір на матеріальну відповідальність, акти зовнішніх і внутрішніх перевірок, Касова книга, чекові книжки, облікові регістри, фінансова звітність	Вибіркова перевірка, огляд, тести господарських операцій	аудитор
5.2.	Тестування системи внутрішнього контролю і фінансового обліку грошових коштів на рахунках в банку у національній і іноземній валютах	Договір на банківське обслуговування, акти зовнішніх і внутрішніх перевірок, виписки банку, облікові регістри, фінансова звітність	Вибіркова перевірка, огляд, тести господарських операцій	аудитор
6.	Перевірка правильності роботи комп'ютерної програми щодо обліку руху грошових коштів			
6.1.	Тестування комп'ютерної програми щодо правильності роботи за операціями з обліку руху грошових коштів в касі	Комп'ютерна програма, яка використовується на підприємстві	Вибіркова перевірка, тестування	аудитор

1	2	3	4	5
6.2.	Тестування комп'ютерної програми щодо правильності роботи за операціями з обліку руху грошових коштів на рахунках в банку	Комп'ютерна програма, яка використовується на підприємстві	Вибіркова перевірка, тестування	аудитор
7.	Перевірка операцій з грошовими коштами та їх еквівалентами в касі і на поточних рахунках, а також узгодженість на відповідність з даними, які наведені в Головній книзі, журналах–ордерах і відомостях до них; регістрах аналітичного обліку, Касовій книзі, первинних документах			
7.1.	Перевірка грошових коштів та їх еквівалентів в касі			
7.1.1.	Ознайомлення з порушеннями щодо ведення касових операцій встановлених внутрішніми, зовнішніми органами контролю	Акти перевірок каси контролюючими органами	Аналітичні процедури***	аудитор
7.1.2.	Перевірка грошових коштів та їх еквівалентів в касі, умов їх збереження	Готівка, грошові документи, бланки суворого обліку, цінні папери	Огляд, інвентаризація	асистент аудитора
7.1.3.	Перевірка касових ордерів, їх наявності, правильності заповнення реквізитів та відображення в касових звітах: - в національній валюті; - в іноземній валюті	Прибуткові касові ордери, видаткові касові ордери, звіти касира	Формальна перевірка, зустрічна звірка документів, сканування	асистент аудитора
7.1.4.	Перевірка відповідності номерів, дат касових ордерів, номерам і датам у касових звітах	Прибуткові касові ордери, видаткові касові ордери, звіти касира	Зустрічна звірка документів	асистент аудитора
7.1.5.	Перевірка повноти оприбуткування грошових коштів в національній і іноземній валютах: - з поточного рахунку; - від підзвітних осіб; - від покупців тощо	Виписки банку, корінці чеків, анульовані чеки, прибуткові касові ордери, Касова книга, авансові звіти, розрахунково-платіжні відомості на виплату заробітної плати, накладні, рахунки-фактури, відомості реалізації продукції, Журнал № 1, Головна книга	Документальна перевірка **	аудитор

1	2	3	4	5
7.1.6.	Перевірка правильності видачі грошових коштів з каси в національній та іноземній валютах: - на виплату заробітної плати; - здачі депонованої заробітної плати в банк; - видача готівки підзвітним особам; - здача в банк; - розрахунки з постачальниками; - позика, допомога тощо	Видаткові касові ордери, розрахунково-платіжні відомості на виплату заробітної плати, авансові звіти, Виписки банку, договори позики, прибуткові накладні, акти виконаних робіт, заяви працівників, накази керівника, Журнал № 1, Головна книга	Аналітична перевірка, документальна перевірка **	аудитор
7.1.7.	Перевірка правильності ведення Касових книг в національній і іноземній валютах	Касова книга в національній валюті, Касова книга в іноземній валюті	Формальна перевірка, огляд, арифметичний підрахунок	асистент аудитора
7.1.8.	Перевірка оборотів і залишків касової книги з Журналом 1	Касова книга в національній валюті, Касова книга в іноземній валюті, Журнал № 1	Документальна перевірка **	асистент аудитора
7.1.9.	Перевірка дотримання встановленого ліміту каси підприємством	Документ про розрахований підприємством ліміт залишків каси, Касова книга, Журнал №1	Документальна перевірка **	асистент аудитора
7.1.10.	Перевірка правильності застосування курсу валюти при відображенні операцій в іноземній валюті	Виписки банку, Прибуткові касові ордери, видаткові касові ордери, Касова книга в іноземній валюті, Журнал № 1, Головна книга	Документальна перевірка **	аудитор
7.1.11.	Перевірка правильності визначення курсових різниць на дату операції і на кінець звітного періоду	Журнали 1, 5, 6, аналітичні відомості з обліку курсових різниць	Аналітична перевірка, арифметичний підрахунок	аудитор
7.1.12.	Перевірка правильності і достовірності відображення в обліку операцій з грошовими коштами в касі	Журнал 1 (відомість за рахунками 30, 33)	Документальна перевірка **	аудитор
7.1.13.	Перевірка правильності і достовірності відображення в обліку операцій з еквівалентами грошових коштів	Журнали 4 (відомість за рахунком 35)	Документальна перевірка **	аудитор

Продовження табл. 3.29

1	2	3	4	5
7.1.14.	Зіставлення відповідності сум грошових коштів відображених в Балансі, Звіті про рух грошових коштів, Примітках до річної фінансової звітності із залишками відображеними в регістрах фінансового обліку і Касовій книзі	Форма № 1, Форма № 3, Форма № 5, Журнал 1, Касова книга	Документальна перевірка **	аудитор
7.1.15.	Зіставлення відповідності еквівалентів грошових коштів відображених в Балансі, Звіті про рух грошових коштів, Примітках до річної фінансової звітності із залишками відображеними в регістрах фінансового обліку	Форма № 1, Форма № 3, Форма № 5, Журнал 4 (відомість за рахунком 35)	Документальна перевірка **	аудитор
7.2.	Перевірка грошових коштів на рахунках в банку			
7.2.1.	Ознайомлення з порушеннями щодо ведення операцій на розрахункових рахунках, встановлених внутрішніми, зовнішніми органами контролю	Акти перевірок контролюючими органами	Аналітичні процедури***	аудитор
7.2.2.	Ознайомлення з договором на банківське обслуговування та з'ясування того, скільки рахунків і в яких банках має підприємство	Договори на банківське обслуговування	Огляд, оцінка	асистент аудитора
7.2.3.	Перевірка наявності банківських виписок і встановлення їх хронологічного порядку	Виписки банку	Огляд, сканування	асистент аудитора
7.2.4.	Перевірка наявності всіх прибуткових і видаткових документів відображених у банківських виписках по рахунках: - в національній валюті; - в іноземній валюті	Виписки банку, прибуткові і видаткові документи	Вибіркова перевірка, огляд, зустрічна звірка документів	асистент аудитора
7.2.5.	Перевірка відповідності номерів, дат платіжних документів, номерам і датам у виписках банку	Платіжні документи, виписки банку	Огляд, зустрічна звірка документів	асистент аудитора
7.2.6.	Перевірка правильності заповнення реквізитів в платіжних документах	Платіжні документи	Формальна перевірка	асистент аудитора

Продовження табл. 3.29

7.2.7.	Перевірка оборотів і залишків у виписках банку і звірка їх з Головною книгою	Виписки банку, Головна книга	Документальна перевірка **	асистент аудитора
7.2.8.	Перевірка повноти оприбуткування грошових коштів в національній і іноземній валютах з каси	Виписки банку, видаткові касові ордери, Касова книга, авансові звіти, об'ява на внесок готівки на поточний рахунок, Журнал № 1, Головна книга	Документальна перевірка **	аудитор
7.2.9.	Перевірка правильності застосування курсу валюти при відображенні операцій в іноземній валюті на поточному рахунку	Виписки банку, Журнал № 1 (відомість за рахунком 31), Головна книга	Огляд, оцінка, арифметичний підрахунок,	аудитор
7.2.10.	Перевірка правильності відображення в обліку доходів і витрат від реалізації іноземної валюти	Журнали 1, 5, 6, Головна книга	Аналітична перевірка, огляд, арифметичний підрахунок	аудитор
7.2.11.	Перевірка правильності визначення курсових різниць на дату операції і на кінець звітного періоду	Журнали 1, 5, 6, аналітичні відомості з обліку курсових різниць	Аналітична перевірка, огляд, арифметичний підрахунок	аудитор
7.2.12.	Перевірка правильності кореспонденцій рахунків, достовірності відображення в обліку операцій з грошовими коштами на поточних рахунках в національній і іноземній валютах	Журнал 1 (відомості за рахунками 30, 31, 33)	Оцінка документів по даним кореспондуючих рахунків, огляд, арифметичний підрахунок	аудитор
7.2.13.	Зіставлення відповідності сум грошових коштів відображених в Балансі, Звіті про рух грошових коштів, Примітках до річної фінансової звітності із залишками відображеними в регістрах фінансового обліку і Касовій книзі	Форма № 1, Форма № 3, Форма № 5, Журнал № 1 (відомість за рахунком 31)	Вибіркова перевірка, огляд, зустрічна звірка документів, арифметичний підрахунок	аудитор

* Термін проведення перевірки конкретизується за кожним об'єктом перевірки, в залежності від зовнішніх і внутрішніх чинників впливу

** Документальна перевірка включає (огляд, зустрічну звірку документів, арифметичний підрахунок)

*** Аналітичні процедури включають (оцінку, аналіз порушень і результатів перевірки)

Джерело: складено автором

В другий розділ програми аудиторської перевірки, включено ту частину процедур, що відносяться до дослідної стадії, тобто безпосередньо розкрито процедури перевірки Звіту про рух грошових коштів, перевірки виконання рекомендацій щодо внесення поправок у звіт (за необхідністю), а також процедури заключної стадії аудиту. Програма аудиту Звіту про рух грошових коштів складена з урахуванням останніх змін, що внесені в П(С)БО 4 (№ 382, від 10.06.2010 р.) щодо застосування прямого методу при визначенні руху грошових коштів від операційної діяльності (табл. 3.30).

Таблиця 3.30

Розділ 2. Програми аудиторської перевірки Звіту про рух грошових коштів

№ п/п	Завдання перевірки. Конкретизовані аудиторські процедури за об'єктами перевірки	Джерела, які містять інформацію для перевірки	Загальні аудиторські процедури (прийоми)	Виконавець
1	2	3	4	5
8	Виявлення відхилень в процесі формальної перевірки звіту	Форма № 3	Огляд	асистент аудитора
9	Виявлення відхилень в процесі арифметичної перевірки звіту	Форма №3	Арифметичний підрахунок	аудитор
10	Перевірка щодо відповідності звіту встановленим П(С)БО і чинному законодавству	Форма № 3, П(С)БО 1, П(С)БО 2, П(С)БО 3, П(С)БО 4, П(С)БО 6	Документальна перевірка за суттю та змістом	аудитор
11	Оцінка правильності віднесення операцій до операційної, інвестиційної і фінансової діяльності	Засновницькі документи, Наказ про облікову політику	Документальна перевірка за суттю та змістом	аудитор
12	Перевірка наявності негрошових операцій у звіті	Договори бартерних угод, Договори фінансового лізингу	Документальна перевірка за суттю та змістом	аудитор
13	Перевірка правильності віднесення операцій до надзвичайних подій	Документи, що фіксують обставини, які вважаються надзвичайними подіями. Документи по надходженню або видатку коштів від надзвичайних подій	Документальна перевірка за суттю та змістом	аудитор

1	2	3	4	5
14	Відображення впливу зміни валютних курсів на залишок коштів	Банківські документи, в яких фіксуються валютні курси на певну дату	Документальна перевірка за суттю та змістом	аудитор
15	Узгодженість статей Звіту про рух грошових коштів з статтями Балансу, Звіту про фінансові результати, Приміток до річної фінансової звітності	Форма № 1, Форма № 2, Форма № 3, Форма № 5	Документальна перевірка**	аудитор
Код статті	I. Рух коштів у результаті операційної діяльності			
010	Перевірка правильності відображення надходжень від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Дт рах. 30, 31–Кт рах. 36, субрах. 377 (з урахуванням ПДВ)	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
015	Перевірка правильності відображення надходжень від погашення векселів одержаних	Дт рах. 30, 31–Кт рах. 34, субрах. 182	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
020	Перевірка правильності відображення надходжень авансів від покупців і замовників	Дт рах. 30, 31–Кт субрах. 681	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
030	Перевірка правильності відображення надходжень від повернення авансів	Дт рах. 30, 31–Кт субрах. 371	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
035	Перевірка правильності відображення надходжень відсотків за поточними рахунками від установ банків	Дт рах. 31– Кт субрах. 373 (отримані відсотків від установ банків за залишки коштів), Субрах. 719	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
040	Перевірка правильності відображення надходжень з бюджету податку на додану вартість	Дт субрах. 311–Кт субрах. 641 (у частині податку на додану вартість)	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
045	Перевірка правильності відображення надходжень від повернення інших податків і зборів (обов'язкових платежів)	Дт субрах. 311–Кт субрах. 641, 642 у частині інших податків і зборів (обов'язкових платежів)	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
050	Перевірка правильності відображення надходжень від отримання субсидій, дотацій	Дт рах. 31–Кт рах. 48, 64 (отримання з бюджетів і позабюджетних фондів субсидій і дотацій)	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
060	Перевірка правильності відображення надходжень від цільового фінансування	Дт рах. 31–Кт рах. 48, 64 (отримання з бюджетів і інших осіб коштів для цільового фінансування)	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор

Продовження табл. 3.30

1	2	3	4	5
070	Перевірка правильності відображення надходжень від боржників неустойки (штрафів, пені)	Дт рах. 30, 31 – Кт субрах. 374	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
080	Перевірка правильності відображення інших надходжень	Дт рах. 30, 31 – Кт рахунків (у частині надходжень, які не ввійшли до попередніх статей)	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
090	Перевірка правильності відображення витрачань на оплату товарів (робіт, послуг)	Дт рах. 63, субрах. 685 – Кт рах. 30, 31	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
095	Перевірка правильності відображення витрачань на оплату авансів	Дт субрах. 371 – Кт рах. 30, 31	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
100	Перевірка правильності відображення повернутих авансів	Дт субрах. 681 – Кт рах. 30, 31	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
105	Перевірка правильності відображення витрачань на оплату працівникам	Дт рах. 66 – Кт рах. 30, 31	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
110	Перевірка правильності відображення витрачань на оплату відряджень	Дт субрах. 372 – Кт рах. 30, 31	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
115	Перевірка правильності відображення витрачань на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	Дт субрах. 641 – Кт субрах. 311 (у частині податку на додану вартість)	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
120	Перевірка правильності відображення витрачань на оплату зобов'язань з податку на прибуток	Дт субрах. 641 – Кт субрах. 311 (у частині податку на прибуток)	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
125	Перевірка правильності оплати відрахувань на соціальні заходи	Дт субрах. 651 (у частині внесків до Пенсійного фонду), 652, 653, 656 – Кт рах. 311	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
130	Перевірка правильності відображення витрачань на оплату зобов'язань з інших податків і зборів (обов'язкових платежів)	Дт субрах. 641, 642, 651 – Кт субрах. 311, 333 (у частині інших податків і зборів, обов'язкових платежів, а також зборів до Пенсійного фонду)	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
140	Перевірка правильності відображення витрачань на цільові внески	Дт рахунків за напрями витрачань цільових коштів – Кт рах. 30, 31	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор

1	2	3	4	5
145	Перевірка правильності відображення інших витрачань	Дт рахунків, у частині витрачань, які не ввійшли до попередніх статей – Кт рах. 30, 31, 33	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
150	Перевірка правильності відображення чистого руху коштів до надзвичайних подій	Форма № 3, показується різниця між статтями (010+015+020+030+035+040+045+050+060+070+080) – (090+095+100+105+110+115+120+125+130+140+145)	Арифметична перевірка	асистент аудитора
160	Перевірка правильності відображення руху коштів від надзвичайних подій	Форма № 2, статті 200–205, Дт рах. 30, 31 – Кт рах. 75 Дт рах. 99 – Кт рах. 30, 31 (надходження або видаток коштів від надзвичайних подій у частині операційної діяльності)	Зустрічна звірка документів, перевірка оборотів по рахунках	асистент аудитора
170	Перевірка правильності відображення чистого руху коштів від операційної діяльності	Форма № 3, сума статей 150 та 160	Арифметична перевірка	асистент аудитора
Код статті	II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
180	Перевірка правильності відображення надходжень від реалізації фінансових інвестицій	Форма № 1 зміни у статтях 040, 045, 220, 210 – у частині фінансових інвестицій (рах. 741 без ПДВ)	Зустрічна звірка документів, перевірка оборотів по рахунку	аудитор
190	Перевірка правильності відображення надходжень від реалізації необоротних активів	Форма № 1 зміни у статтях 010–012, 020, 030–032, 050, 070, 210 за операціями, що пов'язані з рухом грошових коштів (рах. 746 без ПДВ – у частині необоротних активів)	Зустрічна звірка документів, перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
200	Перевірка правильності відображення надходжень від реалізації майнових комплексів	(рах. 746 без ПДВ – у частині майнових комплексів)	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
210	Перевірка правильності відображення отриманих відсотків	Рах. 732 або (Дт субрах. 311–Кт субрах. 373 у частині відсотків)	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор

Продовження табл. 3.30

1	2	3	4	5
220	Перевірка правильності відображення отриманих дивідендів	Рах. 731 або (Дт субрах. 311–Кт субрах. 373 у частині дивідендів)	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
230	Перевірка правильності відображення інших надходжень	Дт субрах. 301, 311–Кт субрах. 681, 377 у частині неопераційних надходжень	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
240	Перевірка правильності відображення витрат від придбання фінансових інвестицій	Форма № 1 зміни у статтях 040, 045, 220 (Дт субрах. 141, 142, 143, 352 – Кт рах. 30, 31)	Зустрічна звірка документів, перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
250	Перевірка правильності відображення придбання необоротних активів	Форма № 1 зміни у статтях 030, 032, 020, 010–012 (обороти за Дт рах. 15, 18 Кт рах. 30, 31 та рах. 63, 685)	Зустрічна звірка документів, перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
260	Перевірка правильності відображення придбання майнових комплексів	Форма № 1 зміни у статтях 031(обороти за Дт рах. 15 – Кт 30, 31 та рах. 63, 685 у частині майнових комплексів)	Зустрічна звірка документів	аудитор
270	Перевірка правильності відображення інших платежів	Дт субрах. 371, 377 – Кт рах. 30, 31 у частині неопераційних витрат	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
280	Перевірка правильності відображення чистого руху коштів до надзвичайних подій	Форма № 3, показується різниця між статтями (180+190+200+210+220+210+220+230)–(240+250+260+270)	Арифметична перевірка	асистент аудитора
290	Перевірка правильності відображення руху коштів від надзвичайних подій	Форма № 2, статті 200–205, Дт рах. 30, 31 – Кт рах.75 Дт рах. 99 – Кт рах. 30, 31 (надходження або видаток коштів від надзвичайних подій у частині інвестиційної діяльності)	Зустрічна звірка документів, перевірка оборотів по рахунках	асистент аудитора
300	Перевірка правильності відображення чистого руху коштів від інвестиційної діяльності	Форма № 3, сума статей 280 та 290	Арифметична перевірка	асистент аудитора

1	2	3	4	5
Код статті	III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
310	Перевірка правильності відображення надходжень власного капіталу	Форма № 1, зміни за статтями 300, 310, 320, 330, 340, 360, 370, 590 (обороты за Дт рах. 30, 31 – Кт рах. 40, 41, 42, 45, 46, 67)	Зустрічна звірка документів, перевірка оборотів по рахунках	аудитор
320	Перевірка правильності відображення отриманих позик	Форма № 1, зміни за статтями 440, 450, 470, 500 (Дт рах. 31 – Кт рах. 50, 51, 52, 55, 60)	Зустрічна звірка документів	аудитор
330	Перевірка правильності відображення інших надходжень	Форма № 2 стаття 120 (інші надходження від фінансової діяльності, що не відображалися в статтях 310, 320 Ф. № 3) Оборот по Кт рах. 73, що пов'язаний з надходженнями від фінансової діяльності, які не ввійшли до попередніх статей	Зустрічна звірка документів, перевірка оборотів по рахунках	аудитор
340	Перевірка правильності відображення погашення позик	Форма № 1, зміни за статтями 440, 500, 510 (Дт рах. 50, 60, 61 – Кт рах. 31)	Зустрічна звірка документів	аудитор
350	Перевірка правильності відображення сплачених дивідендів	Форма № 4 стаття 140. Форма № 1 стаття 590 (сплачені дивіденди = нараховані – (+) збільшення (зменшення) заборгованості за дивідендами, пов'язаними з рухом грошових коштів)	Зустрічна звірка документів, арифметична перевірка	аудитор
360	Перевірка правильності відображення інших платежів	Дт 45, 53, 55 – Кт 30, 31	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	аудитор
370	Перевірка правильності відображення чистого руху коштів до надзвичайних подій	Форма № 3, показується різниця між статтями (310+320+330)–(340+350+360)	Арифметична перевірка	аудитор
380	Перевірка правильності відображення руху коштів від надзвичайних подій	Форма № 2, статті 200–205, Дт рах. 30, 31 – Кт рах. 75 Дт рах. 99 – Кт рах. 30, 31 (надходження або видаток коштів від надзвичайних подій у частині фінансової діяльності)	Зустрічна звірка документів, перевірка оборотів по рахунках	аудитор

Продовження табл. 3.30

1	2	3	4	5				
390	Перевірка правильності відображення чистого руху коштів від фінансової діяльності	Форма № 3, сума статей 370 та 380	Арифметична перевірка	асистент аудитора				
400	Перевірка правильності відображення чистого руху коштів за звітний період	Форма № 3, сума статей 170, 300, 390	Арифметична перевірка	асистент аудитора				
410	Перевірка правильності відображення залишку коштів на початок року	Форма № 1, сума статей 230, 231, 240 (графа 3)	Зустрічна звірка документів	асистент аудитора				
420	Перевірка правильності відображення впливу зміни валютних курсів на залишок коштів	Дт субрах. 302, 312, 314 – Кт субрах. 714, 744 або Дт субрах. 945, 974 – Кт субрах. 302, 312, 314	Перевірка оборотів і залишків на рахунках	асистент аудитора				
430	Перевірка правильності відображення залишку коштів на кінець року	Форма № 1, сума статей 230, 231, 240 (графа 4) або Форма № 3, сума статей 400, 410, 420	Зустрічна звірка документів, арифметична перевірка	асистент аудитора				
№ п/п	Перевірка виконання рекомендацій щодо внесення поправок у Звіт про рух грошових коштів (за необхідністю)	Форма № 3, Форма № 5 інші документи	Вивчення документів по суті, аналітичні процедури ***	аудитор				
16.								
17.					Оцінка відхилень і аналіз результатів перевірки	Робочі документи аудитора	аналітичні процедури ***	аудитор
18.					Підготовка аудиторського висновку	Робочі документи аудитора	Процедури складання аудиторського висновку	аудитор

* Термін проведення перевірки конкретизується за кожним об'єктом перевірки, в залежності від зовнішніх і внутрішніх чинників впливу

** Документальна перевірка включає (огляд, зустрічну звірку документів, арифметичний підрахунок)

*** Аналітичні процедури включають (оцінку, аналіз порушень і результатів перевірки)

Джерело: складено автором

На формування плану і програми проведення перевірки впливають такі чинники як: галузь діяльності підприємства, його розмір (велике, середнє, мале), складність аудиту, чисельність і досвід персоналу, що має проводити аудит, вибір підходу до перевірки (системно–орієнтовний або підтверджуючий) тощо.

Дослідна стадія аудиту Звіту про рух грошових коштів, на початковому етапі, включає оцінку системи внутрішнього контролю, якщо це зазначено в

загальному плані аудиту. Цей етап аудиту передбачає проведення тестування на відповідність системи внутрішнього контролю клієнта, за результатами якого дають оцінку ризику контролю. Тести аудиту системи внутрішнього контролю і фінансового обліку грошових коштів та їх еквівалентів в касі та на поточних рахунках в банку наведені в додатках Ш, Щ.

Процедури оцінки ризику дозволяють встановити схильність Звіту про рух грошових коштів до суттєвого викривлення. Згідно з п. 7 МСА 315 та МСА 500 до процедур оцінки ризиків відносять такі:

а) запити до найвищого управлінського персоналу та інших представників управлінського персоналу суб'єкта господарювання;

б) аналітичні процедури;

в) спостереження та перевірки.

Згідно з МСА 500, під час оцінювання ризиків, розглядаючи різні типи потенційно можливих викривлень, аудитор використовує твердження, які поділяються на такі категорії:

а) твердження щодо класів операцій та подій за період, що перевіряється;

б) твердження про залишки на рахунках на кінець періоду;

в) твердження про подання і розкриття інформації.

Процедури оцінки ризиків не забезпечують достатні та відповідні аудиторські докази, на яких базується аудиторська думка, їх необхідно доповнювати подальшими аудиторськими процедурами у формі тестів контролю, за необхідності, та процедурами по суті.

Після процедур оцінки ризиків в план і програму аудиту можуть вноситися коригування щодо терміну проведення та обсягу конкретних аудиторських процедур для тестів операцій і залишків рахунків.

У процесі перевірки аудитор проводить тестування бухгалтерської комп'ютерної програми, шляхом введення даних, які відображають господарські операції щодо руху грошових коштів. Це дозволяє прослідкувати за правильністю відображення операцій на рахунках обліку, в журналах, Головній книзі, фінансовій звітності.

Наступний етап аудиторської перевірки передбачає безпосереднє вивчення операцій з грошовими коштами та їх еквівалентами в касі та на поточних рахунках банку. Це один з найвідповідальніших і значних за обсягом етапів перевірки, що дозволяє визначити узгодженість і взаємозв'язок статей Звіту про рух грошових коштів з інформацією, що відображена в первинних документах, Касовій книзі, регістрах аналітичного обліку, журналах і відомостях до них, Головній книзі. Розкриття зазначеного етапу перевірки відображено в програмі аудиту (табл. 3.29).

Згідно з МСА 530 «Аудиторська вибірка та інші процедури тестування» процедури по суті стосуються сум і поділяються на два види: детальні тести класів операцій, залишків на рахунках та розкриттів; аналітичні процедури по суті. Мета процедур по суті полягає в одержанні аудиторських доказів для виявлення суттєвих викривлень на рівні тверджень.

Етап формальної перевірки Звіту про рух грошових коштів полягає в перевірці заповнення реквізитів звітності, відповідності підписів посадових осіб, наявності усіх передбачених показників, наявності необумовлених виправлень, своєчасності подання фінансової звітності відповідним державним органам, виконанні зауважень (якщо мали місце) фінансових органів, щодо складання звітності.

Наступний етап полягає в проведенні арифметичної перевірки показників Звіту про рух грошових коштів, який визначає правильність їх розрахунку від різних видів діяльності, а також при визначенні чистого руху грошових коштів по підприємству в цілому, тобто у результаті цієї перевірки можна встановити правильність застосування методики складання звіту.

Під час наступного етапу перевірки звіту встановлюється його відповідність П(С)БО і чинному законодавству. В першу чергу, перевіряється відповідність звіту діючим П(С)БО, які регулюють складання фінансової звітності, а саме: П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», П(С)БО 2 «Баланс», П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати», П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів», П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових

звітах» та іншим П(С)БО. Особлива увага приділяється тому, що «Звіт про рух грошових коштів», як і інші форми фінансової звітності, повинен бути складений з дотриманням таких основних принципів: автономності підприємства, безперервності діяльності, періодичності, історичної (фактичної) собівартості, нарахування та відповідності доходів і витрат, превалювання сутності над формою, єдиного грошового вимірника, послідовності, обачності і повного висвітлення. А також виконання вимог, що висуваються до фінансової звітності та розкриті в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV, із змінами та доповненнями та Порядку подання фінансової звітності, від 28.02.2000 р. № 419.

На етапі перевірки правильності віднесення операцій, які відображають рух грошових коштів, до відповідного виду діяльності (операційної, інвестиційної або фінансової), аудитор вивчає засновницькі документи, де відображено напрям діяльності, який обрало підприємство при створенні, від цього буде залежати віднесення грошових потоків до відповідного виду діяльності. На деяких підприємствах інформація щодо віднесення операцій до операційної, інвестиційної або фінансової діяльності, зазначена в Наказі про облікову політику підприємства. Також перевіряється правильність віднесення та розподілення грошових коштів між відповідними видами діяльності тих операцій, що включають суми коштів від декількох видів діяльності підприємства.

Наступний етап перевірки передбачає виявлення негрошових операцій, які не повинні включатись у Звіт про рух грошових коштів, а саме: бартерних операцій, фінансового лізингу, придбання активів шляхом емісії акцій, а також тих, що не відображають внутрішні зміни у складі грошових коштів та їх еквівалентів.

На етапі перевірки надходжень і витрачань коштів внаслідок надзвичайних подій таких, як стихійне лихо (землетрус, зсув, смерч, повінь тощо), пожежа, техногенні аварії тощо, аудитор встановлює правильність віднесення операцій до операційної, інвестиційної або фінансової діяльності.

Він перевіряє суми відшкодування втрат, від надзвичайних подій, тобто грошових надходжень, що отримало підприємство. Витрачання коштів здійснюється на заходи, які пов'язані із запобіганням та ліквідацією наслідків надзвичайних подій (відшкодування, сплата за послуги іншим організаціям, заробітна плата працівникам, які займались відновлювальними роботам, вартість використаних сировини і матеріалів тощо), в результаті перевірки мають бути враховані всі надходження і витрачання коштів, які виникли від надзвичайних подій і правильно віднесені до відповідних видів діяльності.

При перевірці правильності відображення впливу зміни валютних курсів на залишок коштів, аудитор перевіряє обороти за дебетом субрахунків 302, 312, 314 у кореспонденції з кредитом субрахунків 714, 744 та фіксує збільшення залишку грошових коштів. Також, перевіряючи обороти за дебетом субрахунків 945, 974 у кореспонденції з кредитом субрахунків 302, 312, 314, аудитор фіксує зменшення залишку грошових коштів. Залежно від того, які операції переважають (дохід або витрати від зміни валютного курсу) відбувається збільшення або зменшення грошових коштів протягом звітного періоду.

Наступний етап аудиторської перевірки передбачає перевірку узгодженості статей Звіту про рух грошових коштів з статтями Балансу, Звіту про фінансові результати, а також перевірку розкриття необхідної інформації про рух грошових коштів у Примітках до фінансової звітності. Зіставлення показників полягає у виявленні проблемних місць і суттєвих відхилень у звітності, що дозволяє встановити факти помилок і порушень.

Протягом усієї аудиторської перевірки можуть бути виявлені відхилення, помилки, які в значній або незначній мірі можуть впливати на загальну оцінку результатів перевірки. Аудитор може висловити думку щодо рекомендацій (пропозицій) для усунення розбіжностей. Управлінський персонал приймає рішення щодо внесення змін до фінансової звітності або відмовляється від їх внесення.

Поетапна перевірка правильності заповнення статей Звіту про рух грошових коштів в розрізі операційної, інвестиційної і фінансової діяльності

повинна бути забезпечена достовірними аудиторськими доказами. Після отримання достатньої кількості доказів, аудитор вже має попередню думку про достовірність Звіту про рух грошових коштів.

На завершальній стадії аудиторської перевірки оцінюється, узагальнюється і аналізується вся інформація отримана в результаті перевірки для формування загального результату. Залежно від отриманого результату аудитор складає свою думку про фінансову звітність у формі аудиторського висновку, може сформулювати негативний аудиторський висновок або утриматися від його надання.

У результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що уточнення досліджуваних термінів таких, як метод, прийом, процедура аудиту глибше розкривають теоретичну сутність цих категорій. Наведена методика аудиту Звіту про рух грошових коштів, за стадіями (етапами) перевірки, розробленими планом і програмою аудиту грошових потоків, надасть можливість скоротити час на виявлення відхилень, помилок у фінансово-господарській діяльності підприємства та скласти достовірну думку про фінансову звітність.

Висновки до розділу 3

На підставі проведених досліджень можна зробити такі висновки:

1. Цілісність у вдосконалення теоретико-методичної бази грошових потоків внесе систематизація запропонованих концептуальних основ аналізу грошових потоків, які поєднують мету, завдання, об'єкти, принципи, способи та інші важливі елементи аналізу грошових потоків.

2. Запропоновано методику системного аналізу грошових потоків, яка базується на послідовному та поетапному дослідженні, що передбачає проведення аналізу: ліквідності балансу; показників оцінки ліквідності і ділової активності підприємства; Звіту про рух грошових коштів; широкого спектру аналітичних фінансових показників, які характеризують грошові потоки. Ця

методика в сукупності забезпечить широке, комплексне дослідження грошових потоків підприємства і дозволить визначити тенденції і закономірності їх формування.

3. Слід розрізняти поняття прогнозування і планування грошових потоків, тому що прогнозування – це передбачення, а планування – це чіткий, вже визначений порядок дій. Прогнозування виступає попереднім етапом планування грошових потоків на підприємстві. Єдиної загальновизнаної системи прогнозування і планування не існує, що підкреслює актуальність запропонованої методики.

4. Визначення порядку прогнозування грошових потоків дозволить передбачити майбутні джерела надходження і витрачання грошових коштів та спрогнозувати дефіцит або надлишки коштів за окремими часовими інтервалами. Вона полягає в поетапному визначенні: обсягу виробництва; прогнозованого обсягу реалізованої продукції; чистого прибутку; грошового потоку від погашення дебіторської, кредиторської заборгованостей та інших зобов'язань; суми амортизації; грошових потоків від операційної інвестиційної і фінансової діяльності; валового додатного і від'ємного грошових потоків по підприємству; чистого грошового потоку; залишок (надлишок, дефіцит) грошових коштів на початок і кінець прогнозованого періоду.

До основних етапів планування грошових потоків віднесено: складання бюджету грошових коштів на основі узагальнення інформації всіх бюджетів підприємства, складання доцільних для окремого підприємства платіжних календарів, складання балансу грошових потоків.

5. На основні проведеного дослідження встановлено доцільність розглядати метод аудиту як сукупність спеціальних прийомів, за допомогою яких оцінюють, досліджують стан об'єктів аудиту. Прийоми аудиту як елементи методу аудиту із спорідненими діями за допомогою яких здійснюють дослідження. Процедури аудиту як порядок виконання аудитором конкретних, методичних дій, що забезпечують проведення всіх етапів аудиту для одержання

достатніх доказів та формування обґрунтованих висновків, на яких ґрунтується думка аудитора.

6. Дослідженням встановлено відсутність систематизованого підходу до проведення аудиту руху грошових коштів, недостатність і недосконалість методичного забезпечення процесу аудиту. Це викликало необхідність розробки алгоритму проведення аудиту Звіту про рух грошових коштів з виділенням стадій, етапів перевірки, які тісно пов'язані з планом і програмою аудиту, з зазначенням процедур, прийомів, тестів, що сприятиме систематизації аудиторських процедур на всіх етапах аудиту, скоротить час проведення перевірки, допоможе об'єктивно і достовірно зібрати докази для підтвердження звіту.

Основні положення розділу 3 опубліковані в наукових працях автора [45], [46], [47], [221], [222], [223], [226], [228], [229], [235], [238], [239].

ВИСНОВКИ

У проведеному дисертаційному дослідженні зроблено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення наукової проблеми, яка полягає у вдосконаленні методики, організації обліку, аналізу й аудиту грошових потоків швейних підприємств, сформовано практичні рекомендації, які спрямовані на розширення інформаційних ресурсів щодо ефективного використання грошових потоків. Результати дослідження дали підстави зробити такі висновки:

1. На основі узагальнення та вивчення теоретичних підходів провідних науковців визначено грошовий потік підприємства як процес надходження і вибуття грошових коштів та їхніх еквівалентів за визначеними часовими інтервалами, що генерується його звичайною й надзвичайною діяльністю і який пов'язаний із зовнішніми та внутрішніми факторами простору, структури, ризику й ліквідності. Така дефініція повніше характеризує економічну сутність грошового потоку і вказує на його важливу роль у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства.

2. В економічній науці класифікація грошових потоків базується на різних методичних підходах та наукових розробках щодо виокремлення їхніх класифікаційних ознак і видів, залишаючи поза увагою важливі характеристики грошових потоків, які не враховуються у процесі проведення аналізу, прогнозування, планування грошових потоків та формування інформації про них для системи управління цими потоками. До відомих класифікаційних ознак грошових потоків запропоновано додати такі, як участь грошового потоку в формуванні прибутку; рівень синхронності грошового потоку; умови розрахунків; види готової продукції, товарів, послуг; рівень впливу на прийняття рішень; рівень планування грошових потоків, з метою формування додаткової інформації для системи управління ними.

3. На швейних підприємствах не створено налагодженої інформаційної системи, яка би забезпечувала фінансових менеджерів регулярною і

достовірною інформацією про грошові потоки. З метою забезпечення необхідної інформації про грошові потоки на вимогу апарату управління вдосконалено організаційні засади та структуру інформаційної бази для системи управління грошовими потоками, в якій виділено й об'єднано підсистеми обліку, аналізу, прогнозування, планування та аудиту і виокремлено набір основних показників кожної з підсистем, які повною мірою забезпечать керівництво вичерпною інформацією про грошові потоки.

4. При формуванні облікової політики швейних підприємств елементи об'єктів обліку, що відображають рух грошових коштів та їх еквівалентів і курсові різниці, які виникають у результаті розрахунків іноземною валютою, майже не враховують, що перешкоджає їхньому достовірному обліку. З огляду на це в обліковій політиці визначено за доцільне розкрити: критерії зарахування фінансових інвестицій до еквівалентів грошових коштів; порядок перерахунку грошових коштів в іноземній валюті (відображення курсових різниць на кожну дату зміни курсу або середньозваженого валютного курсу); введення до робочого плану рахунків додаткових аналітичних рахунків та відомостей до них з обліку і розрахунку курсових різниць; порядок складання Звіту про рух грошових коштів у підсистемі управлінського обліку. Це дасть змогу конкретизувати зарахування фінансових інвестицій до еквівалентів грошових коштів, усуне проблеми недостатньої аналітичності рахунків та облікових реєстрів з обліку курсових різниць і забезпечить отримання більш детальної інформації, що міститься у внутрішній формі Звіту про рух грошових коштів.

5. Внесено зміни у План рахунків бухгалтерського обліку за окремими рахунками обліку грошових коштів, їх еквівалентами та поточними фінансовими інвестиціями, а саме: рахунок 30 «Грошові кошти в касі» й субрахунки 301 «Грошові кошти в касі в національній валюті» та 302 «Грошові кошти в касі в іноземній валюті»; рахунок 31 «Грошові кошти на рахунках в банках» і субрахунки 311 «Грошові кошти на поточних рахунках в національній валюті», 312 «Грошові кошти на поточних рахунках в іноземній

валюти», 313 «Грошові кошти на інших рахунках в національній валюті» та 314 «Грошові кошти на інших рахунках в іноземній валюті»; рахунок 32 «Еквіваленти грошових коштів» і субрахунки 321 «Еквіваленти грошових коштів в національній валюті» та 322 «Еквіваленти грошових коштів в іноземній валюті»; рахунок 35 «Поточні фінансові інвестиції» за видами фінансових інвестицій. Це сприятиме достовірному відображенню об'єктів обліку в Плані рахунків і у фінансовій звітності.

6. Для вдосконалення процесу обліку курсових різниць відкрито аналітичні рахунки залежно від потреб підприємства й кількості видів валют, з якими воно працює. До перерахованих рахунків розроблено спеціальні відомості, які допомагають знизити рівень помилок, що можуть виникати при розрахунку курсових різниць, а також дають змогу звіряти взаєморозрахунки з партнерами, які здійснюються в іноземній валюті.

7. З метою підвищення якості використання грошових ресурсів, їхнього контролю і управління ними запропоновано впровадження на підприємстві управлінського обліку грошових потоків, який базується на виділенні центрів фінансової відповідальності (ЦФВ) та єдиній системі кодування грошових потоків. Ідентифікація грошових потоків дає змогу визначити і контролювати їхній напрям руху (вхідні, вихідні), обсяг, зараховувати грошові потоки до відповідного виду діяльності за окремими ЦФВ й їхніми підрозділами та по підприємству загалом і створити єдину систему документообороту. Для забезпечення інтеграції облікової інформації про грошові потоки побудовано модель їхнього руху та зв'язку між ЦФВ. З урахуванням кодифікації грошових потоків розроблено форми внутрішніх управлінських реєстрів про рух грошових коштів по ЦФВ й їхніх підрозділах, а також форму зведеного реєстру за всіма ЦФВ підприємства.

8. Обґрунтовано необхідність складання внутрішньої форми Звіту про рух грошових коштів з використанням непрямого методу, що дасть додаткову інформацію для визначення взаємозв'язку між прибутком та чистим грошовим потоком. Для малих підприємств складання скороченої форми Звіту про рух

грошових коштів (форма № 3-м) з допомогою прямого методу дасть змогу розширити аналітичну інформацію для управління грошовими потоками.

9. Системний аналіз грошових потоків рекомендовано базувати на послідовному дослідженні грошових потоків, яке передбачає проведення аналізу: ліквідності балансу; показників оцінки ліквідності підприємства; Звіту про рух грошових коштів; показників ділової активності; групи аналітичних фінансових коефіцієнтів, які характеризують грошові потоки. Він може бути використаний у практичній діяльності, що у сукупності забезпечить деталізоване дослідження грошових потоків підприємства, допоможе визначити тенденції й закономірності їхнього формування.

10. Встановлено відсутність системного підходу до проведення аудиту руху грошових потоків та обґрунтовано недостатність і недосконалість методичного забезпечення процесу аудиту. Це зумовило необхідність розробки алгоритму проведення аудиту Звіту про рух грошових коштів з виділенням стадій, етапів перевірки, тісно пов'язаних з планом та програмою аудиту, із зазначенням процедур, прийомів і тестів. Це сприятиме систематизації аудиторських процедур на всіх етапах аудиту, скоротить час проведення перевірки, дасть змогу достовірно зібрати докази для підтвердження звіту.

ДОДАТКИ

Додаток А

Поняття сутності грошового потоку

№ п/п	Джерело	Визначення
1	2	3
1	І. О. Бланк [17, с. 29]	Грошовий потік підприємства трактує як «сукупність розподілених надходжень і виплат грошових коштів за окремими інтервалами періоду часу, генерованих його господарською діяльністю, рух яких пов'язаний з факторами часу, ризику і ліквідності»
2	В. В. Бочаров [21, с. 96—99]	Зазначає, що поняття «грошовий потік» є інтегральним, тобто включає різні види потоків, які обслуговують господарську діяльність підприємства. Грошовий потік акумулює рух усіх грошових коштів, які не враховуються при розрахунку прибутку: капітальні вкладення, податки на прибуток, штрафи, боргові виплати кредиторам, позичкові та авансові кошти
3	Є. Брігхем [22, с. 424]	Під грошовим потоком розуміє фактичні чисті готівкові кошти, які надходять у фірму (чи витрачаються нею) протягом деякого визначеного періоду
4	Дж. К. Ван Хорн [33, с. 181—182]	Розглядає грошовий потік як рух грошових коштів, що має безперервний характер. Він вважає, що поняття грошових потоків можна трактувати по-різному залежно від завдань аналізу. Грошові кошти і грошові потоки він розглядає як готівку або робочий оборотний капітал
5	А. М. Кінг [85, с. 24]	Акцентує увагу на тому, що система тотального управління грошовими потоками є основою менеджменту підприємства
6	Л. О. Коваленко та Л. М. Ремньова [94, с. 77]	Під грошовими потоками підприємства розуміють надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів у результаті виробничо-господарської діяльності підприємств
7	Л. О. Лігоненко, Г. В. Ситник [113, с. 6]	Грошові потоки підприємства — це система розподілених у часі надходжень та видатків грошових коштів, що генеруються його господарською діяльністю і супроводжують рух вартості, володіючи зовнішньою ознакою функціонування підприємства
8	Л. Н. Павлова [142, с. 217]	Акцентує увагу на потоки капіталу, від яких залежить рівень потоків грошових засобів, а не весь грошовий потік на підприємстві
9	А. М. Поддєрьогін [199, с. 57]	Вважає, що грошовий потік можна визначити як сукупність послідовно розподілених у часі подій, які пов'язані із відособленим та логічно завершеним фактом зміни власника грошових коштів у зв'язку з виконанням договірних зобов'язань між економічними агентами (суб'єктами господарювання, державою, домогосподарствами, міжнародними організаціями). Грошові потоки безпосередньо пов'язані з рухом коштів на підприємстві, який відображає надходження в розпорядження суб'єкта господарювання коштів та їх еквівалентів і їх використання

Продовження додатку А

1	2	3
10	Т. Райс [86, с. 75]	Поділяє потоки на чисті, традиційні та операційні. Чистий грошовий потік представляє собою зміну грошових коштів, що знаходяться у розпорядженні підприємства, за період, що аналізується. Традиційний потік — це приблизна оцінка надходжень грошових коштів від виробничої діяльності. Він визначається з використанням припущення, що надходження коштів можна оцінити, додавши компенсаційні статті витрат до чистого прибутку (наприклад, амортизацію). Під операційним потоком розуміється сума фактичних надходжень грошових коштів від операцій за визначений період. Як правило, при цьому не враховуються фінансові виплати (якщо це не є основна діяльність підприємства). Таким чином, Т. Райс визначає загальний грошовий потік як всі грошові надходження і виплати, пов'язані не тільки з веденням операцій по основній діяльності
11	О. О. Терещенко [189, с. 181—186]	Зазначає, що термін «Cash-flow» перекладається як рух коштів і зосереджує увагу на операційному «Cash-flow», як критерію оцінки внутрішнього потенціалу фінансування підприємства. Достатній розмір операційного «Cash-flow» створює сприятливі передумови для залучення фінансових ресурсів із зовнішніх джерел. Операційний «Cash-flow» використовується при оцінці фінансового стану підприємства і визначенні його кредитоспроможності
12	Р. Б. Тянь [191, с. 25]	Розглядає вхідний і вихідний грошові потоки та різницю між ними, яка утворює прибуток. Вхідний грошовий потік — це надходження від реалізації продукції та інші надходження. Вихідний грошовий потік — це виплата заробітної плати, платежі субпідрядникам і постачальникам та інші

Джерело: складено автором на підставі узагальнення думок провідних вчених-економістів

Додаток Б
Класифікація грошових потоків підприємства

Класифікаційна ознака за критеріями	Види грошових потоків і їх характеристика
1	2
1. Масштаби обслуговування господарського процесу	<i>Грошовий потік по підприємству в цілому</i> характеризує загальний обсяг грошових операцій даного підприємства і акумулює в собі основні види грошових потоків, що обслуговують господарський процес в цілому
	<i>Грошовий потік по окремих структурних підрозділах підприємства (центрами відповідальності та сферами відповідальності)</i> характеризує обсяги грошових операцій кожного з них і дозволяє оцінювати ефективність їх діяльності, участь кожного з них у господарському процесі підприємства
	<i>Грошовий потік по окремих господарських операціях</i> характеризує рух грошових коштів за конкретною угодою, що дає змогу оцінити її ефективність та вплив на сукупний грошовий потік підприємства
2. Напрями руху грошових коштів	<i>Вхідний (позитивний) грошовий потік</i> характеризує обсяг надходження грошових коштів від усіх видів господарської діяльності підприємства
	<i>Вихідний (від'ємний) грошовий потік</i> характеризує обсяг вибуття грошових коштів від усіх видів господарської діяльності підприємства
3. Види господарської діяльності	<i>Грошовий потік від операційної діяльності</i> характеризується грошовими виплатами постачальникам сировини і матеріалів; поточними витратами, пов'язаними з виробництвом та реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг; сплатою податків та інших обов'язкових платежів; виплати заробітної плати, погашення короткострокової кредиторської заборгованості; іншими виплатами пов'язаними з господарською діяльністю; надходженням грошових коштів від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг; надходженням від податкових органів надмірно сплачених коштів; погашенням дебіторської заборгованості
	<i>Грошовий потік від інвестиційної діяльності</i> характеризує вибуття грошових коштів пов'язаних з придбанням основних засобів і нематеріальних активів; надання позик; довгострокові фінансові вкладення; надходження грошових коштів від реалізації основних засобів, нематеріальних активів, довгострокових фінансових вкладень; повернення наданих позик; отримані відсотки, дивіденди
	<i>Грошовий потік від фінансової діяльності</i> характеризується витрачанням коштів на виплату дивідендів, відсотків за вкладений в підприємство капітал; витрачання коштів на викуп власних цінних паперів; погашення кредитів та позик; надходження коштів від емісії власних цінних паперів; отримання кредитів, позик
4. Метод розрахунку обсягу грошового потоку	<i>Валовий грошовий потік</i> характеризує сукупність всіх надходжень або видатків грошових коштів протягом певного періоду часу
	<i>Чистий грошовий потік</i> характеризує різницю між надходженням та витрачанням грошових коштів за період, що аналізується. Таким чином, він характеризує сальдовий (результативний) потік без відображення обсягу грошових операцій

1	2
5. Варіативність спрямування руху грошових коштів	<i>Стандартний грошовий потік</i> характеризує такий вид грошового потоку, в якому спрямованість змінюється не більше одного разу (починаючи чи завершуючи його)
	<i>Нестандартний грошовий потік</i> характеризує такий вид грошового потоку, в якому спрямованість змінюється більше одного разу
6. Характер грошового потоку по відношенню до підприємства	<i>Внутрішній грошовий потік</i> характеризує сукупність надходжень та видатків грошових коштів у межах підприємства (грошові розрахунки з персоналом, засновниками, структурними підрозділами і т.п.)
	<i>Зовнішній грошовий потік</i> характеризує сукупність надходження та видатків грошових коштів, що обслуговують грошові стосунки підприємства з іншими контрагентами (постачальниками, покупцями, комерційними банками, страховими компаніями, державними органами і т.п.)
7. Рівень достатності обсягу грошового потоку	<i>Надлишковий грошовий потік</i> характеризує значне перевищення позитивного грошового потоку над реальною потребою підприємства у цілеспрямованому витрачанні грошових коштів
	<i>Оптимальний грошовий потік</i> характеризує грошовий потік підприємства, при якому надходження грошових коштів достатні для здійснення усіх запланованих грошових видатків
	<i>Дефіцитний грошовий потік</i> характеризує грошовий потік підприємства, при якому надходження грошових коштів недостатні для здійснення усіх запланованих грошових видатків. При позитивному значенні суми чистого грошового потоку він може характеризуватися як дефіцитний, якщо недостатньо коштів для запланованого використання їх для господарської діяльності підприємства. При від'ємному результаті чистого грошового потоку він теж буде відноситись до дефіцитного
8. Рівень збалансованості обсягу грошового потоку	<i>Збалансований грошовий потік</i> характеризує сукупний грошовий потік по окремій господарській операції, структурному підрозділу («центру відповідальності») або по підприємству в цілому, по якому забезпечується збалансованість позитивного та від'ємного грошових потоків (з врахуванням передбаченого приросту запасу грошових коштів)
	<i>Незбалансований грошовий потік</i> характеризує такий вид сукупного грошового потоку по окремій господарській операції, структурному підрозділу («центру відповідальності») або по підприємству в цілому, по якому не забезпечується збалансованість позитивного і від'ємного грошових потоків. На підприємстві в цілому незбалансованим являється як дефіцитний, так і надлишковий сукупний грошовий потік
9. Участь грошового потоку в формуванні прибутку	<i>Якісний грошовий потік</i> характеризує високий рівень участі чистого грошового потоку в зростанні прибутку підприємства;
	<i>Неякісний грошовий потік</i> характеризує низький рівень участі чистого грошового потоку в зростанні прибутку підприємства
10. Рівень синхронності грошового потоку за часовим інтервалом	<i>Синхронний грошовий потік</i> характеризує високий рівень синхронності між позитивним і від'ємним грошовими потоками у відповідних часових інтервалах
	<i>Несинхронний грошовий потік</i> характеризує низький рівень синхронності між позитивним і від'ємним грошовими потоками у відповідних часових інтервалах

1	2
11. Період часу	<i>Короткостроковий грошовий потік</i> характеризує такий його вид, по якому період від моменту надходження чи витрачання грошових коштів до повного їх завершення не перевищує одного року
	<i>Довгостроковий грошовий потік</i> характеризує такий його вид, по якому період від моменту надходження чи витрачання грошових коштів до повного їх завершення перевищує один рік
12. Вартісна оцінка в часі	<i>Теперішній грошовий потік</i> характеризує грошовий потік підприємства як єдину зіставлену його величину, приведену по вартості до поточного моменту часу
	<i>Майбутній грошовий потік</i> представляє грошові потоки підприємства, оцінений за майбутньою вартістю, тобто на певний момент часу. Дана категорія застосовується також для ідентифікації номінальної вартості грошового потоку, що очікується в майбутньому періоді
13. Регулярність здійснення	<i>Регулярний грошовий потік</i> характеризується надходженням або видатком грошових коштів по окремих господарських операціях (грошові потоки одного виду), який в досліджуваному періоді часу здійснюється постійно по окремих інтервалах цього періоду. У підприємстві такі потоки є, як правило, результатом господарсько-фінансової діяльності підприємства, їх обсяг сталий в часі або має певну тенденцію до зміни. Надходження та витрачання грошей здійснюється систематично, з певною періодичністю. Це обумовлює можливість їх регулювання та планування
	<i>Нерегулярний грошовий потік</i> характеризуються різними за обсягами та проміжками часу між їх здійсненням платежами, пов'язаними, як правило, з проведенням окремих господарських операцій. Вони виникають спонтанно, не мають сталого обсягу та періодичності
14. Стабільність часових інтервалів формування	<i>Регулярний грошовий потік з рівномірними часовими інтервалами</i> - це грошовий потік надходження або вибуття грошових коштів носить характер аннуїтета
	<i>Регулярний грошовий потік з нерівномірними часовими інтервалами</i> – це може бути графік лізингових платежів за орендоване майно за домовленістю сторін нерівномірними інтервалами часу їх здійснення
15. Форми використання грошових коштів	<i>Готівковий грошовий потік</i> характеризує частину сукупного грошового потоку підприємства, яка обслуговується готівкою (банкнотами, казначейськими білетами, розмінною монетою). Готівкові грошові потоки підприємств є складовою частиною готівково-грошового обороту країни, тому знаходяться під щільнішим регулюванням з боку державних органів влади та Національного банку України
	<i>Безготівковий грошовий потік</i> характеризує частину сукупного грошового потоку підприємства, яка обслуговується різноманітними кредитними та депозитними інструментами фінансового ринку (чеками, кредитними картками, акредитивами, векселями, банківськими депозитами і т.п.)

1	2
16. Умови розрахунків	<i>Грошовий потік у результаті попередньої оплати</i> характеризує таку частину отриманих (виплачених) грошових коштів, яка за умовою договору має в повній сумі бути перерахована до отримання платником товару, робіт (послуг)
	<i>Грошовий потік у результаті післяоплати</i> характеризує таку частину отриманих (виплачених) грошових коштів, яка за умовою договору має в повній сумі бути перерахована після отримання платником товару, робіт (послуг)
	<i>Грошовий потік у результаті часткової оплати</i> характеризує таку частину отриманих (виплачених) грошових коштів, яка за умовою договору має бути перерахована частинами протягом визначеного періоду за отриманий платником товар, роботи (послуги)
	<i>Грошовий потік у результаті порушення умов розрахунків</i> характеризує таку частину отриманих (виплачених) грошових коштів, яка має бути перерахована за обставин невиконання розрахункових умов договору (неустойки, штрафи, пені)
17. Види готової продукції, товарів, послуг	<i>Грошовий потік по видах готової продукції</i> характеризує ту частину грошового потоку підприємства, який надійшов від реалізації пошитої готової продукції в розрізі її видів (пальта, костюми, жакети, блейзери, піджаки, куртки, джемperi, брюки, бриджі тощо)
	<i>Грошовий потік по видах товарів</i> характеризує ту частину грошового потоку підприємства, який надійшов від реалізації товарів у розрізі їх видів (тканини, фурнітура, готовий одяг)
	<i>Грошовий потік по виконанню послуг з пошиття одягу</i> характеризує ту частину грошового потоку підприємства, який надійшов у результаті здійснення послуг з пошиття одягу за видами продукції
18. Вид використання валюти	<i>Грошовий потік у національній валюті</i> характеризує таку частину сукупного грошового потоку, яка обслуговується національною валютою
	<i>Грошовий потік в іноземній валюті (за видами валют)</i> характеризує таку частину сукупного грошового потоку, яка обслуговується іноземною валютою. Використання валюти як засобу платежу на території України має суттєві законодавчі обмеження, що повинні враховуватися при здійсненні відповідних грошових операцій
19. Рівень передбачення	<i>Повністю передбачуваний грошовий потік</i> характеризує такий вид грошового потоку при якому обсяги і термін надходжень та видатків грошових коштів можуть бути повністю передбачені (амортизаційні відрахування, грошовий потік по обслуговуванню і поверненню отриманих кредитних коштів)
	<i>Недостатньо передбачуваний грошовий потік</i> характеризує такий вид грошового потоку при якому обсяги і термін надходжень та видатків грошових коштів не можуть бути повністю передбачені заздалегідь в зв'язку з можливими змінами факторів зовнішнього середовища. Прикладом можуть бути надходження грошових коштів від реалізації продукції (в зв'язку з коливаннями кон'юнктури ринку), отримання дивідендів по акціях (в зв'язку з коливанням результатів господарської діяльності їх емітентів) і т. п.
	<i>Непередбачуваний грошовий потік</i> характеризує такий вид грошового потоку, який пов'язаний з непередбачуваними подіями в процесі здійснення підприємством господарської діяльності, а також окремими незапланованими операціями (оплата або надходження штрафних санкцій) і т. п.

1	2
20. Можливість регулювання в процесі управління	<p><i>Грошовий потік, що регулюється</i> представляє собою такі види витрачання грошових коштів у часі або за обсягом, які можна змінювати за домовленістю сторін (наприклад, лізингові платежі, розрахунки з постачальниками)</p> <p><i>Грошові потоки, що не піддаються регулюванню</i> представляють собою такі види витрачання грошових коштів, які не можна змінювати у часі або за обсягом без негативних наслідків для господарської діяльності підприємства (наприклад, податкові платежі)</p>
21. Рівень впливу на прийняття рішення	<p><i>Релевантний грошовий потік</i> – це грошовий потік, інформація про який може вплинути на рішення менеджера і буде корисною для прийняття рішення по конкретному питанню</p> <p><i>Нерелевантний грошовий потік</i> – це грошовий потік, інформація про який не буде корисною при прийнятті рішення і немає впливу на його прийняття</p>
22. Можливість забезпечення платоспроможності	<p><i>Ліквідний грошовий потік</i> характеризує такий вид грошових потоків, по яких надходження грошових коштів перевищує або дорівнює витрачання грошових коштів, тобто чистий грошовий потік є позитивною величиною</p> <p><i>Неліквідний грошовий потік</i> характеризує такий вид грошових потоків, по яких надходження грошових коштів менше обсягу витрачання грошових коштів</p>
23. Законність здійснення	<p><i>Легальний грошовий потік</i> характеризується надходженням і виплатами грошових коштів, які повністю відповідають діючим в країні законодавчим нормам</p> <p><i>Тіньовий грошовий потік</i> характеризується надходженням і виплатами грошових коштів, які здійснюються з порушеннями діючих в країні законодавчих норм</p>
24. Черговість виплат	<p><i>Грошовий потік першого порядку</i> - це обов'язкові грошові виплати, які підприємство повинне здійснити в першочерговому порядку для запобігання фінансових ускладнень та продовження нормального функціонування. До нього належать процентні, податкові виплати, погашення сум боргів, строк сплати яких настав, інші виплати, що є обов'язковими. Склад останніх визначається самим підприємством залежно від умов господарювання (наприклад, орендна плата, заробітна плата, ремонт, реклама тощо)</p> <p><i>Грошовий потік другого порядку</i> представляє видатки грошових коштів, які можуть бути відкладені з точки зору стратегічних потреб або у разі неспроможності здійснення без прямих втрат для підприємства у вигляді штрафів, неустойки, пені та ін.</p>
25. Рівень планування	<p><i>Планований грошовий потік</i> характеризує заздалегідь встановлений на підприємстві рівень позитивного і від'ємного грошового потоку, що відображений в оперативній і поточній плановій документації підприємства</p> <p><i>Фактичний грошовий потік</i> характеризує отриманий по факту рівень позитивного і від'ємного грошового потоку, який може мати відхилення в сторону збільшення або зменшення</p> <p><i>Грошовий потік, що відображає відхилення між плановими і фактичними показниками від'ємного і позитивного грошових потоків</i></p>
26. Значущість в формуванні кінцевих результатів господарської діяльності	<p><i>Пріоритетний грошовий потік</i> характеризує такий вид грошового потоку з окремих господарських операцій або видів діяльності, який генерує високий рівень формування чистого грошового потоку (або чистого прибутку), (наприклад, грошовий потік від реалізації продукції, здійснення високоприбуткових інвестиційних операцій)</p> <p><i>Другорядний грошовий потік</i> характеризує такий вид грошового потоку, який в силу своєї функціональної направленості або незначного об'єму не має суттєвого впливу на формування кінцевих результатів господарської діяльності підприємства (наприклад, видача під звіт або повернення грошей підзвітними особами) і т. п.</p>

* жирним виділено запропоновані автором ознаки і види класифікації грошових потоків.

Джерело: складено автором на основі узагальнення поглядів учених-економістів

Додаток В
Експорт-імпорт швейних виробів по Україні за 2005—2009 рр. (тис.дол.США)

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	Експорт			Імпорт		
	вартість, тис. дол. США	у % до попереднього року	питома вага, у % до загального обсягу	вартість, тис. дол. США	у % до попереднього року	питома вага, у % до загального обсягу
2005						
61 одяг трикотажний	99077,87	98,16	0,29	155922,02	у 3,6 р.б.	0,43
62 одяг текстильний	570927,30	103,08	1,67	209610,74	у 3,1 р.б.	0,58
63 інші готові текстильні вироби	64362,48	85,35	0,19	94428,05	123,15	0,26
Разом	734367,7	–	2,15	459960,8	–	1,27
2006						
61 одяг трикотажний	109040,0	110,1	0,3	154834,4	99,3	0,3
62 одяг текстильний	553595,1	97,0	1,4	159516,8	76,1	0,4
63 інші готові текстильні вироби	73537,9	114,3	0,2	103911,5	110,1	0,2
Разом	736173	–	1,9	418262,7	–	0,9
2007						
61 одяг трикотажний	133246,3	122,2	0,3	166867,6	107,8	0,3
62 одяг текстильний	561781,0	101,5	1,1	171386,8	107,4	0,3
63 інші готові текстильні вироби	90823,0	123,5	0,2	102877,9	99,0	0,2
Разом	785850,3	–	1,6	441132,3	–	0,8
2008						
61 одяг трикотажний	128479,2	96,2	0,2	343789,2	206,0	0,4
62 одяг текстильний	565976,9	100,7	0,8	451869,5	263,7	0,5
63 інші готові текстильні вироби	87281,9	96,1	0,1	163889,8	159,3	0,2
Разом	781738	–	1,1	959548,5	–	1,1
2009						
61 одяг трикотажний	104200	81,1	0,3	214800	62,5	0,5
62 одяг текстильний	426800	75,4	1,1	223700	49,5	0,5
63 інші готові текстильні вироби	78300	89,7	0,2	119600	73,0	0,3
Разом	609300	–	1,6	558100	–	1,3

Джерело: Узагальнено автором на основі даних уточнених Держмитслужбою України [141]

Додаток Д

Класифікація продукції швейної промисловості за КВЕД

Код КВЕД		Назва	Код ISIC
Розділ Група Клас	Під- клас		
18.2		Виробництво одягу з текстилю	181x
18.21	18.21.0	Виробництво робочого одягу <i>Цей підклас не включає:</i> - виробництво взуття; - виробництво одягу з гуми та пластмас, не шитого, а клеєного; - виробництво захисних головних уборів; - виробництво одягу з азбесту; - ремонт одягу.	1810x
18.22	18.22.0	Виробництво верхнього одягу <i>Цей підклас включає:</i> - виробництво верхнього одягу з тканин, трикотажного полотна, нетканих матеріалів тощо: пальт, плащів, костюмів, комплектів, піджаків, жакетів, суконь, брюк, спідниць тощо. <i>Цей підклас включає також:</i> - пошиття одягу на замовлення. <i>Цей підклас не включає:</i> - виробництво робочого одягу; - виробництво одягу та доповнень до нього для маленьких дітей зростом не більше 86 см; - виробництво спортивних костюмів та інших видів одягу; - виробництво одягу з хутра; - виробництво одягу з гуми та пластмас, не шитого, а клеєного; - ремонт одягу.	1810x
18.23	18.23.0	Виробництво спіднього одягу <i>Цей підклас включає:</i> - виробництво спіднього одягу з текстильних тканин, трикотажу, мережива тощо: сорочок, плавок, кальсонів, майок, трусів, фуфайок, тенісок, піжам, нічних сорочок, халатів, блузок, бюстгальтерів, корсетів (поясів) тощо. <i>Цей підклас не включає:</i> - ремонт одягу.	1810x

18.24	18.24.0	<p>Виробництво іншого одягу та аксесуарів</p> <p><i>Цей підклас включає:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - виробництво одягу для немовлят та спортивного одягу; - виробництво капелюхів та інших головних уборів з фетру, трикотажу, тканин, штучних квітів тощо; - виробництво інших аксесуарів одягу: рукавичок, ременів (поясів), шалей, шийних хусток, краваток, сіток для волосся тощо; - виробництво одягу для церковнослужителів, відомчого обмундирування, спеціальної форми для занять деякими видами спорту тощо; - виробництво спеціального одягу з різних матеріалів, просочених чи покритих гумою, пластмасами та іншими речовинами; - виробництво виробів з мережива. <p><i>Цей підклас включає також:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - виробництво хутряних та шкіряних головних уборів; - виробництво верху взуття з текстильних матеріалів. <p><i>Цей підклас не включає:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - виробництво робочого одягу; - виробництво захисних головних уборів; - виробництво спортивних шкіряних рукавичок та спортивних головних уборів; - ремонт одягу. 	1810x
-------	---------	---	-------

Джерело: [141]

Додаток Е

Кількість швейних підприємств, які займаються пошиттям виробів із текстилю в Україні за 2007—2009 рр.

Регіони	Підприємства											
	Малі			Середні			Великі			Разом за		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
АР Крим	33	35	33	1	1	1	—	—	—	34	36	34
ВІННИЦЬКА	48	41	40	14	15	15	1	—	—	63	56	55
ВОЛИНСЬКА	39	37	42	7	6	6	—	—	—	46	43	48
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА	72	64	65	12	10	9	—	—	—	84	74	74
ДОНЕЦЬКА	113	117	109	12	8	6	—	—	—	125	125	115
ЖИТОМИРСЬКА	53	42	49	10	9	8	—	—	—	63	51	57
ЗАКАРПАТСЬКА	97	70	85	36	35	26	—	—	—	133	105	111
ЗАПОРІЗЬКА	35	41	41	6	4	3	—	—	—	41	45	44
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА	70	52	55	8	7	8	—	—	—	78	59	63
КІЇВСЬКА	86	62	57	16	10	7	—	—	—	102	72	64
КІРОВОГРАДСЬКА	38	33	35	2	1	1	—	—	—	40	34	36
ЛУГАНСЬКА	77	71	65	13	12	13	1	—	—	91	83	78
ЛЬВІВСЬКА	241	195	224	41	41	33	—	—	—	282	236	257
МИКОЛАЇВСЬКА	74	42	49	8	6	7	—	—	—	82	48	56
ОДЕСЬКА	118	126	122	11	7	7	—	—	—	129	133	129
ПОЛТАВСЬКА	80	79	77	9	8	7	—	—	—	89	87	84
РІВНЕНСЬКА	55	47	48	4	4	3	—	—	—	59	51	51
СУМСЬКА	47	40	36	7	9	9	—	—	—	54	49	45
ТЕРНОПІЛЬСЬКА	43	36	39	7	7	3	—	—	—	50	43	42
ХАРКІВСЬКА	307	294	293	15	12	7	—	—	—	322	306	300
ХЕРСОНСЬКА	28	21	23	2	1	2	—	—	—	30	22	25
ХМЕЛЬНИЦЬКА	168	155	149	5	6	6	—	—	—	173	161	155
ЧЕРКАСЬКА	71	61	64	12	12	12	—	—	—	83	73	76
ЧЕРНІВЕЦЬКА	50	42	54	5	4	5	—	—	—	55	46	59
ЧЕРНІГІВСЬКА	29	27	30	10	10	8	—	—	—	39	37	38
місто Київ	216	197	225	28	19	13	—	—	—	244	216	238
м. Севастополь	14	13	14	1	1	2	—	—	—	15	14	16
РАЗОМ	2302	2040	2123	302	265	227	2	0	0	2606	2305	2350

Джерело: Узагальнено автором на основі даних [141]

Додаток Ж

Результати господарської діяльності підприємств швейної промисловості України за 2005—2009 рр.

Таблиця Ж. 1

Результати господарської діяльності середніх і великих швейних підприємств України

Рік	КВЕД	Найменування	Доход(виручка) від реалізації продукції (тис. грн.)	Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	Збиток від звичайної діяльності до оподаткування	Прибуток від звичайної діяльності	Збиток від звичайної діяльності	Чистий прибуток (тис. грн.)	Збиток (тис. грн.)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2005	18.21.0	Виробництво робочого одягу	646.295,00	7.829,30	4.979,00	6.507,90	5.024,80	6.507,90	5.024,80
2005	18.22.1	Виробництво верхнього одягу	948.685,60	24.899,80	41.697,50	17.934,20	43.055,20	17.928,80	43.209,90
2005	18.22.2	Виробництво верхнього одягу спеціалізованими підприємствами за індивідуальними замовленнями населення	31.180,90	2.431,70	1.692,40	1.689,00	1.744,10	1.689,00	1.744,10
2005	18.23.1	Виробництво спіднього одягу	149.839,20	8.282,80	6.201,50	6.458,90	6.268,50	6.458,90	6.268,50
2005	18.24.0	Виробництво інших видів одягу та аксесуарів	71.090,20	829,10	12.827,70	528,30	13.229,70	528,30	13.229,70
		За 2005 р.	1.847.090,90	44.272,70	67.398,10	33.118,30	69.322,30	33.112,90	69.477,00
2006	18.21.0	Виробництво робочого одягу	344.284,60	7.839,50	4.144,50	6.545,90	4.248,70	6.546,30	4.248,70
2006	18.22.0	Виробництво верхнього одягу	1.015.449,60	35.161,40	45.308,20	28.995,90	46.903,70	28.995,90	46.868,70
2006	18.23.0	Виробництво спіднього одягу	176.421,60	9.296,10	18.677,80	7.438,50	18.838,10	7.438,50	18.838,10
2006	18.24.0	Виробництво іншого одягу та аксесуарів	132.398,50	3.099,70	1.254,30	2.564,40	1.405,90	2.564,40	1.405,90
		За 2006 р.	308.820,10	12.395,80	19.932,10	10.002,90	20.244,00	10.002,90	20.244,00
2007	18.21.0	Виробництво робочого одягу	389.512,00	9.958,20	3.830,20	7.872,50	4.241,10	7.872,50	4.241,10
2007	18.22.0	Виробництво верхнього одягу	1.145.339,60	40.316,90	46.636,30	30.141,00	48.105,70	30.141,00	48.105,70
2007	18.23.0	Виробництво спіднього одягу	236.373,10	11.016,00	15.795,20	8.092,70	16.483,80	8.096,40	16.483,80
2007	18.24.0	Виробництво іншого одягу та аксесуарів	97.582,60	3.721,50	529,90	3.100,60	583,90	3.100,60	581,60
		За 2007 р.	333.955,70	14.737,50	16.325,10	11.193,30	17.067,70	11.197,00	17.065,40

Продовження додатку Ж (табл. Ж.1)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2008	18.21.0	Виробництво робочого одягу	443.745,00	10.523,00	6.428,00	9.184,00	7.075,00	9.184,00	7.075,00
2008	18.22.0	Виробництво верхнього одягу	1.261.414,00	50.361,00	105.868,00	41.178,00	108.093,00	41.190,00	108.732,00
2008	18.23.0	Виробництво спіднього одягу	206.988,00	9.508,00	30.388,00	7.712,00	30.594,00	7.712,00	30.594,00
2008	18.24.0	Виробництво іншого одягу та аксесуарів	108.228,00	2.233,00	3.373,00	1.580,00	3.668,00	1.580,00	3.668,00
		За 2008 р.	315.216,00	11.741,00	33.761,00	9.292,00	34.262,00	9.292,00	34.262,00
2009	18.21.0	Виробництво робочого одягу	338.849	9.519	23.020	6.308	23.273	6.308	23.273
2009	18.22.0	Виробництво верхнього одягу	1.037.145	59.966	35.330	45.806	37.435	45.807	37.435
2009	18.23.0	Виробництво спіднього одягу	273.779	12.375	19.624	9.902	20.085	9.902	20.085
2009	18.24.0	Виробництво іншого одягу та аксесуарів	124.808	2.367	4.002	1.810	4.130	1.810	4.130
		За 2009 р.	1.774.581	84.227	81.976	63.826	84.923	63.827	84.923

Джерело: Узагальнено автором на основі даних [141]

Таблиця Ж.2

Результати господарської діяльності малих швейних підприємств України

Рік	КВЕД	Найменування	Доход(виручка) від реалізації продукції (тис. грн.)	Чистий прибуток (тис. грн.)	Збиток (тис. грн.)
1	2	3	4	5	6
2005	18.21.0	Виробництво робочого одягу	214.746,90	9.003,60	3.800,10
2005	18.22.1	Виробництво верхнього одягу	218.716,40	18.938,00	11.044,50
2005	18.22.2	Виробництво верхнього одягу спеціалізованими підприємствами за індивідуальними замовленнями населення	49.384,50	1.845,40	2.370,80
2005	18.23.1	Виробництво спіднього одягу	43.385,20	1.617,60	1.689,60
2005	18.23.2	Виробництво спіднього одягу спеціалізованими підприємствами за індивідуальними замовленнями населення	1.827,00	8,20	186,70
2005	18.24.0	Виробництво інших видів одягу та аксесуарів	31.536,00	2.624,60	1.453,20
		За 2005 р.	559.596,00	34.037,40	20.544,90
2006	18.21.0	Виробництво робочого одягу	206.706,70	5.223,20	3.330,90

Продовження додатку Ж (табл. Ж.2)

1	2	3	4	5	6
2006	18.22.0	Виробництво верхнього одягу	341.002,40	32.918,30	15.539,60
2006	18.23.0	Виробництво спіднього одягу	47.605,90	904,50	4.580,60
2006	18.24.0	Виробництво іншого одягу та аксесуарів	49.728,10	2.157,70	1.767,00
		За 2006 р.	97.334,00	3.062,20	6.347,60
2007	18.21.0	Виробництво робочого одягу	235.042,30	6.578,70	6.213,30
2007	18.22.0	Виробництво верхнього одягу	395.928,80	32.446,50	17.291,50
2007	18.23.0	Виробництво спіднього одягу	51.630,50	1.351,30	1.877,70
2007	18.24.0	Виробництво іншого одягу та аксесуарів	44.793,80	2.522,60	1.548,50
		За 2007 р.	96.424,30	3.873,90	3.426,20
2008	18.21.0	Виробництво робочого одягу	302.643,50	7.656,50	14.257,20
2008	18.22.0	Виробництво верхнього одягу	500.755,00	34.749,10	41.072,90
2008	18.23.0	Виробництво спіднього одягу	59.657,90	2.339,70	3.132,60
2008	18.24.0	Виробництво іншого одягу та аксесуарів	54.158,10	2.847,40	2.145,30
		За 2008 р.	113.816,00	5.187,10	5.277,90
2009	18.21.0	Виробництво робочого одягу	289.822,3	8.241,4	14.688,1
2009	18.22.0	Виробництво верхнього одягу	407.544,8	33.646,8	62.259,6
2009	18.23.0	Виробництво спіднього одягу	46.219,7	1.363,4	3.162,5
2009	18.24.0	Виробництво іншого одягу та аксесуарів	57.983,3	1.535,1	5.867,4
		За 2009 р.	801.570,1	44.786,70	85.977,60

Джерело: Узагальнено автором на основі даних [141]

Додаток 3
Обсяги реалізованої продукції легкої промисловості за 2001—2009 рр.
 (у діючих цінах відповідного року)

	2001		2002		2003	
	млн.грн.	у % до підсумку	млн.грн.	у % до підсумку	млн.грн.	у % до підсумку
Промисловість	210842,7	100	229634,4	100	289117,3	100
Легка промисловість	3049,1	1,4	3208,2	1,4	3803,2	1,3
У т. ч. текстильне виробництво; виробництво одягу, хутра та виробів з хутра	2076,2	1,0	2213,6	1,0	2685,1	0,9

Продовження додатку 3

	2004		2005		2006	
	млн.грн.	у % до підсумку	млн.грн.	у % до підсумку	млн.грн.	у % до підсумку
Промисловість	400757,1	100	468562,6	100	551729,0	100
Легка промисловість	4668,4	1,2	5014,2	1,1	6127,7	1,1
У т. ч. текстильне виробництво; виробництво одягу, хутра та виробів з хутра	3305,7	0,8	3633,9	0,8	4190,4	0,8

Продовження додатку 3

	2007		2008		2009	
	млн.грн.	у % до підсумку	млн.грн.	у % до підсумку	млн.грн.	у % до підсумку
Промисловість	717076,7	100	917035,5	100	806345,8	100
Легка промисловість	7034,1	1,0	8201,5	0,9	7320,7	0,9
У т. ч. текстильне виробництво; виробництво одягу, хутра та виробів з хутра	4940,5	0,7	5655,7	0,6	5149,6	0,6

Джерело: [141]

Додаток И

Генерування грошових потоків підприємств швейної промисловості України за 2004—2009 рр.

Підприємство	Чистий рух коштів від операційної діяльності (Ф.№3, рядок 170)						Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності (Ф.№3, рядок 300)						Чистий рух коштів від фінансової діяльності (Ф.№3, рядок 390)						Чистий рух коштів (Ф.№3, рядок 400)					
	3						4						5						6					
1	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2004	2005	2006	2007	2008	2009
1. ВАТ «Володарка»	4 624,9	1 752,2	605,6	1 751,5	1 982	517,3	-3 376,6	-2 396,5	-541,8	-1 048,1	-203	-587	569,8	-1 492,5	175,6	-475,8	-942	-5545	1 818,1	-2 136,8	239,4	227,6	837	-959
2. ВАТ «Маяк»	3 486,7	1 879,4	1 597,2	1 096,2	-412	-369	-2 991,7	-2 138,3	-417,6	-2 190,9	-174	79	-523,3	462,8	-1 108,3	1 476,9	1 588	-513	-28,3	203,9	71,3	382,2	1 002	-803
3. ВАТ «Добрянська швейна фабрика «Полісся»	-94,3	168,4	-112	-23,4	1	-2	0	-18,1	-5,8	4,7	-2	0	37,3	-38	50	-50,2	0	0	-57	112,3	-67,8	-68,9	-1	-2
4. ВАТ «Трембіта»	1 534	2 472,7	1 857,5	-1 687,3	3 254	—	-641,4	-2 198,7	-6 432,5	-610,5	-8 650	—	-880	-14,2	4 396,6	2 920,6	4 617	—	12,6	2 59,8	178,4	622,8	-779	—
5. ВАТ «Троттола»	-353,3	1 071,2	-69,7	-351,4	106	-401	-31,5	88,4	105,4	-16,4	466	90	354,2	-1 181,6	-34,9	371	159	-424	-30,6	-22	0,8	3,2	731	-735
6. ВАТ «Тульчинська швейна фабрика»	-27,8	-104	40	397,9	96	-89	-163,5	-244,9	31,1	-435	-3	-6	94,8	334,8	-76,8	40	0	0	-96,5	-14,1	-5,7	2,9	93	-95
7. ВАТ «Козятинська швейна фабрика»	76,3	95,2	112,7	365,3	151	1 240	-76	-133,3	-243,3	-554,6	-28	-23	-15,2	44,6	154,2	158,8	133	-178	-14,9	6,5	23,6	-30,5	256	1 039

* Дані ВАТ «Трембіта» за 2009 р. відсутні у зв'язку із припиненням і перетворенням акціонерного товариства.

Джерело: складено автором на підставі фінансової звітності швейних підприємств України [www.smida.gov.ua]

Додаток К

Методика оцінки якості управління підприємством залежно від структури грошових потоків

Таблиця К.1

Варіанти структури грошових потоків

Вид діяльності	Варіанти					
	Операційна	+	+	+	+	+
Інвестиційна	-	+	+	-	-	-
Фінансова	-	+	-	+	+	-
Чистий рух коштів за звітний період	+	+	+	+	-	-
Загальна оцінка якості управління	хороше	нормальне	нормальне	нормальне	нестабільне	нестабільне
Бал оцінки якості управління	4	3	3	3	2	2

(+) – чистий грошовий потік має позитивне значення

(-) – чистий грошовий потік має негативне значення

Таблиця К.2

Варіанти структури грошових потоків

Вид діяльності	Варіанти				
	Операційна	+	-	-	-
Інвестиційна	+	-	-	+	+
Фінансова	-	-	+	+	-
Чистий рух коштів за звітний період	-	-	+(-)	+(-)	+(-)
Загальна оцінка якості управління	нестабільне	кризове	кризове	кризове	кризове
Бал оцінки якості управління	2	1	1	1	1

(+) – чистий грошовий потік має позитивне значення

(-) – чистий грошовий потік має негативне значення

Додаток Л

Результати оцінки якості управління підприємствами залежно від структури грошових потоків

Таблиця Л.1

ВАТ «Володарка»

Вид діяльності	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Операційна	4 624,9	1 752,2	605,6	1751,5	1982	5173
Інвестиційна	-3 376,6	-2 396,5	-541,8	-1048,1	-203	-587
Фінансова	569,8	-1 492,5	175,6	-475,8	-942	-5545
Чистий рух коштів за звітний період	1 818,1	-2 136,8	239,4	227,6	837	-959
Загальна оцінка якості управління	нормальне	нестабільне	нормальне	хороше	хороше	нестабільне
Бал оцінки якості управління (18)	3	2	3	4	4	2

Таблиця Л.2

ВАТ «Маяк»

Вид діяльності	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Операційна	3 486,7	1 879,4	1 597,2	1096,2	-412	-369
Інвестиційна	-2 991,7	-2 138,3	-417,6	-2190,9	-174	79
Фінансова	-523,3	462,8	-1 108,3	1476,9	1588	-513
Чистий рух коштів за звітний період	-28,3	203,9	71,3	382,2	1002	-803
Загальна оцінка якості управління	нестабільне	нормальне	хороше	нормальне	кризове	кризове
Бал оцінки якості управління (14)	2	3	4	3	1	1

Таблиця Л.3

ВАТ «Добрянська швейна фабрика «Полісся»

Вид діяльності	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Операційна	-94,3	168,4	-112	-23,4	1	-2
Інвестиційна	0	-18,1	-5,8	4,7	-2	0
Фінансова	37,3	-38	50	-50,2	0	0
Чистий рух коштів за звітний період	-57	112,3	-67,8	-68,9	-1	-2
Загальна оцінка якості управління	кризове	хороше	кризове	кризове	нестабільне	кризове
Бал оцінки якості управління (10)	1	4	1	1	2	1

Продовження додатку Л
Таблиця Л.4

ВАТ «Трембіта»

Вид діяльності	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Операційна	1 534	2 472,7	1 857,5	-1687,3	3254	—
Інвестиційна	-641,4	-2 198,7	-6 432,5	-610,5	-8650	—
Фінансова	-880	-14,2	4 396,6	2920,6	4617	—
Чистий рух коштів за звітний період	12,6	259,8	178,4	622,8	-779	—
Загальна оцінка якості управління	хороше	хороше	нормальне	кризове	нестабільне	—
Бал оцінки якості управління (14)	4	4	3	1	2	0

* Дані ВАТ «Трембіта» за 2009 р. відсутні у зв'язку із припиненням і перетворенням акціонерного товариства

Таблиця Л.5

ВАТ «Троттола»

Вид діяльності	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Операційна	-353,3	1 071,2	-69,7	-351,4	106	-401
Інвестиційна	-31,5	88,4	105,4	-16,4	466	90
Фінансова	354,2	-1 181,6	-34,9	371	159	-424
Чистий рух коштів за звітний період	-30,6	-22	0,8	3,2	731	-735
Загальна оцінка якості управління	кризове	нестабільне	кризове	кризове	нормальне	кризове
Бал оцінки якості управління (9)	1	2	1	1	3	1

Таблиця Л.6

ВАТ «Тульчинська швейна фабрика»

Вид діяльності	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Операційна	-27,8	-104	40	397,9	96	-89
Інвестиційна	-163,5	-244,9	31,1	-435	-3	-6
Фінансова	94,8	334,8	-76,8	40	0	0
Чистий рух коштів за звітний період	-96,5	-14,1	-5,7	2,9	93	-95
Загальна оцінка якості управління	кризове	кризове	нестабільне	нормальне	нормальне	кризове
Бал оцінки якості управління (11)	1	1	2	3	3	1

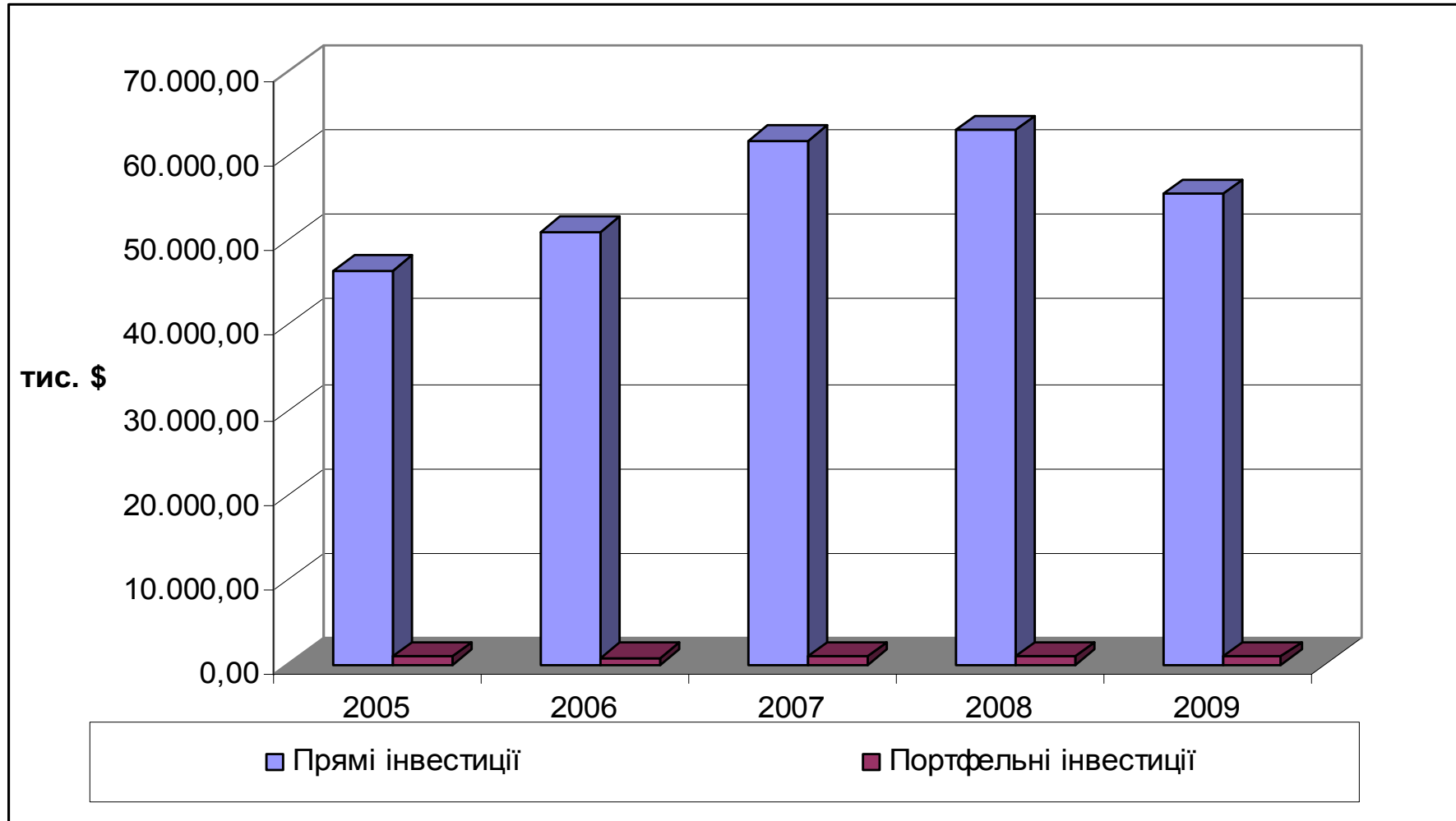
Таблиця Л.7

ВАТ «Козятинська швейна фабрика»

Вид діяльності	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Операційна	76,3	95,2	112,7	365,3	151	1240
Інвестиційна	-76	-133,3	-243,3	-554,6	-28	-23
Фінансова	-15,2	44,6	154,2	158,8	133	-178
Чистий рух коштів за звітний період	-14,9	6,5	23,6	-30,5	256	1039
Загальна оцінка якості управління	нестабільне	нормальне	нормальне	нестабільне	нормальне	хороше
Бал оцінки якості управління (17)	2	3	3	2	3	4

Додаток М

Іноземні інвестиції спрямовані на підприємства швейної промисловості за 2005—2009 рр.

Джерело: складено автором на підставі [141]

Додаток Н

Концепція Програми розвитку легкої промисловості

Джерело: складено автором на підставі [162].

Додаток П

Характеристика діючої нормативно-правової бази з обліку грошових коштів

№ п/п	Нормативний документ	Короткий зміст документу
1	2	3
1.	Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV, із змінами та доповненнями	Глава 72 містить принципи укладання договору банківського рахунку, операції за рахунком, кредитування рахунку, проценти за користування коштами, що знаходяться на рахунку, підстави і черговість списання грошових коштів, правові наслідки неналежного виконання банком операцій за рахунком клієнта, обмеження прав розпорядження рахунком, розірвання договору на обслуговування банківського рахунку, збереження банківської таємниці перед власником рахунку. Глава 74 встановлює загальні положення про розрахунки, розрахунки із застосуванням платіжних доручень, розрахунки за акредитивом, розрахунки за інкасовими дорученнями, розрахунки із застосуванням розрахункових чеків
2.	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99р. № 996-XIV, із змінами та доповненнями	Він визначає правові принципи регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності в Україні та поширюється на всіх юридичних осіб, незалежно від організаційно-правових форм і форм власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність згідно з чинним законодавством
3.	Закон України «Про платіжні системи та перекази грошей в Україні» від 5.04.2001р. № 2346-III	Цей закон визначає загальні засади функціонування платіжних систем в Україні, поняття та загальний порядок проведення переказу грошей в межах України, виконання міжбанківського переказу та завершення переказу, а також встановлює відповідальність суб'єктів переказу
4.	Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» від 28.11.2002 р. № 249-IV, із змінами та доповненнями	Цим законом визначається система фінансового моніторингу, яка складається з первинного або державного рівнів, а також встановлюються ознаки дій, які відносяться до легалізації (відмивання) доходів. Визначаються фінансові операції, що підлягають обов'язковому та внутрішньому фінансовому моніторингу. Завдання, функції, права та політична незалежність уповноваженого органу. Засади міжнародного співробітництва у запобіганні та протидії легалізації (відмивання) доходів і фінансуванню тероризму. Встановлюється відповідальність за порушення вимог закону та відновлення прав і законних інтересів
6.	Закон України «Про обіг векселів в Україні» від 5 квітня 2001 р. № 2374-III	Цей Закон визначає особливості обігу векселів в Україні, який полягає у видачі переказних та простих векселів, здійсненні операцій з вексями та виконанні вексельних зобов'язань у господарській діяльності, відповідно до Женевської конвенції 1930 року, якою запроваджено Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі

Продовження додатку П

7.	Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. № 1560-ХІІ, зі змінами та доповненнями	Цей Закон визначає загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України. Він спрямований на забезпечення рівного захисту прав, інтересів і майна суб'єктів інвестиційної діяльності незалежно від форм власності, а також на ефективне інвестування народного господарства України, розвитку міжнародного економічного співробітництва та інтеграції
8.	Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 № 3480-ІV	Цей Закон регулює відносини, що виникають під час розміщення, обігу цінних паперів і провадження професійної діяльності на фондовому ринку, з метою забезпечення відкритості та ефективності функціонування фондового ринку
9.	Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30 жовтня 1996 р. № 448/96-ВР	Цей Закон визначає правові засади здійснення державного регулювання ринку цінних паперів та державного контролю за випуском і обігом цінних паперів та їх похідних в Україні
10.	Положення про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням, затверджене постановою Правління НБУ від 27.08.2001 р. № 367, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 13.01.2005 р. за № 40/10320	Положення встановлює загальні вимоги Національного банку України до порядку здійснення банками емісії платіжних карток, визначає операції, що здійснюються з їх застосуванням, та порядок розрахунків за цими операціями, а також встановлює загальні вимоги до внутрішньодержавних платіжних систем, що створюються в Україні
11.	Положення про ведення касових операцій в Національному банку України від 15.12.2004 р. № 637, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13.01.2005 р. за № 40/10320 із змінами і доповненнями	Це положення встановлює вимоги до організації готівкових розрахунків, порядок оформлення касових операцій, порядок ведення касової книги та обов'язки касира, порядок визначення строків здавання готівкової виручки та розрахунку ліміту каси. А також визначає особливості організації банками роботи з готівкою, контроль за дотриманням порядку ведення операцій з готівкою
12.	Положення про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України, затверджено постановою Правління НБУ від 16 грудня 2002 р. № 508	Це положення встановлює правила складання векселів і заповнення їх реквізитів, а також загальний порядок проведення і здійснення банками операцій з векселями, що видані та підлягають оплаті на території України в національній валюті

1	2	3
13.	Постанова КМУ і НБУ «Про типові платіжні умови зовнішньоекономічних договорів (контрактів) і типові форми захисних застережень до зовнішньоекономічних договорів (контрактів), які передбачають розрахунки в іноземній валюті» від 21 червня 1995 р. № 444	Постанова містить рекомендації суб'єктам підприємницької діяльності України, щодо застосування під час укладання зовнішньоекономічних договорів (контрактів) типових платіжних умов зовнішньоекономічних договорів (контрактів) і типові форми захисних застережень до зовнішньоекономічних договорів (контрактів), які передбачають розрахунки в іноземній валюті, згідно з додатками № 1 – 2 цієї постанови
14.	Постанова Правління НБУ «Про встановлення граничної суми готівкового розрахунку» від 09.02.2005р. № 32, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18.04.2005 р. за № 410/10690	Постанова встановлює граничну суму готівкового розрахунку одного підприємства (підприємця) з іншим підприємством (підприємцем) протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами відповідно Положення № 637 від 15.12.2004р., у розмірі 10000 (десять тисяч) гривень
15.	Указ Президента України «Про застосування штрафних санкцій за порушення норм регулювання обігу готівки» від 12 червня 1995 року № 436/95 із змінами і доповненнями	Встановлює розміри штрафних санкцій за порушення норм обігу готівки юридичними особами всіх форм власності, фізичними особами – громадянами України, іноземними громадянами та особами без громадянства, які є суб'єктами підприємницької діяльності, а також постійними представництвами нерезидентів, через які повністю або частково здійснюється підприємницька діяльність. А також визначає контролюючі органи, які мають право застосовувати штрафні санкції в установленому законодавством порядку
16.	Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку» від 24.05.1995р. № 88	Положення встановлює порядок створення, прийняття і відображення у бухгалтерському обліку, а також зберігання первинних документів, облікових регістрів, бухгалтерської звітності підприємствами, їх об'єднаннями та госпрозрахунковими організаціями (крім банків) незалежно від форм власності, установ та організацій, основна діяльність яких фінансується за рахунок коштів бюджету. А також встановлює виправлення помилок у первинних документах та облікових регістрах і організацію документообороту
17.	Наказ Міністерства статистики України «Про затвердження типових форм первинного обліку касових операцій» від 15.02.96 р. № 51, зі змінами і доповненнями	Цим наказом затверджені типові форми документів з обліку касових операцій та введення їх в дію, а саме: КО-1 «Прибутковий касовий ордер»; КО-2 «Видатковий касовий ордер»; КО-3 «Журнал реєстрації прибуткових та видаткових касових документів»; КО-3а «Журнал реєстрації прибуткових та видаткових касових документів»; КО-4 «Касова книга»; КО-5 «Книга обліку прийнятих та виданих касиром грошей»

Продовження додатку П

1	2	3
18.	Правила визначення платіжності та обміну банкнот і монет Національного банку України, затверджені постановою Правління НБУ від 17 листопада 2004 року № 547, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 6.12.2004 р. за № 1549/10148	Ці правила визначають ознаки платіжності банкнот (монет) НБУ та умови їх обміну, а також регулювання взаємовідносин між фізичними, юридичними особами та банками під час приймання та видачі банкнот (монет). Встановлюють зобов'язання касових працівників банку та відповідальність за порушення вимог цих правил
19.	Лист Національного банку України про окремі норми положення «Про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» від 01.03.2005 № 11-111/680-1907	Лист містить пояснення з приводу набуття чинності Положення № 637 від 15.12.2004р., а також поширення його дій на підприємства, що здійснюють готівкові операції у національній валюті. Роз'яснює зміни норм щодо цільового використання готівки та встановлення банками лімітів каси підприємствам, які відображені в Указі Президента 12 червня 1995 року № 436/95. Уточнює встановлення ліміту каси підприємствам оптової торгівлі, які здійснюють операції виключно шляхом безготівкових розрахунків
20.	Лист Міністерства фінансів України «Про облікову політику» № 31-34000-10-5/27793 від 21.12.2005р.	Лист містить пояснення, щодо визначення облікової політики, питань її встановлення, які визначаються згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Роз'яснює, що облікова політика реалізується через розпорядчий документ, який має містити перелік методів оцінки, обліку і процедур, щодо яких нормативно-методична база передбачає більш ніж один їх варіант. Складання розпорядчого документу має здійснюватись виконавчим органом управління підприємством і подаватися на затвердження (погодження) власнику (власникам), органу, уповноваженому управляти державним майном, органу, уповноваженому управляти корпоративними правами держави. Інформація про облікову політику повинна розкриватися в примітках до річної фінансової звітності
21.	Пам'ятка про порядок заповнення розрахункових документів у разі сплати (стягнення) платежів до бюджету або повернення платежів з бюджету, затверджена наказом ДПАУ від 13.03.2003р. № 114, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 03.04.2003 р. № 255/7576	Встановлює правила заповнення розрахункових документів платниками податків, штрафних санкцій або податкового боргу

Продовження додатку П

1	2	3
22.	Інструкція № 22 «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті», затверджена постановою Правління НБУ від 21 січня 2004 р. № 22, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 29.03.2004 р. № 377/8976	Ця інструкція встановлює загальні правила, форми і стандарти розрахунків юридичних і фізичних осіб та банків у гривнях на території України, що здійснюються за участю банків. Вона визначає загальні правила документообігу; розрахунки із застосуванням платіжних доручень; розрахунки із застосуванням платіжних вимог-доручень; умови примусового списання коштів на підставі виконавчих документів, що видані судами; умови договірної списання коштів; розрахунки із застосуванням розрахункових чеків; розрахунки за акредитивами; розрахунки під час здійснення заліку взаємної заборгованості; розрахунки за допомогою систем дистанційного обслуговування. А також зразки типових форм розрахункових документів
23.	Інструкція № 492 «Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах», затверджена постановою Правління Національного банку України від 12.11.2003 р. № 492, зареєстрованою в Міністерстві юстиції України 17.12.2003р. №1172/8493	Інструкція регулює правовідносини, що виникають під час відкриття банками, їх відокремленими структурними підрозділами, поточних і вкладних (депозитних) рахунків у національній та іноземних валютах суб'єктам господарювання. Вона містить особливості відкриття карткових рахунків, вкладних (депозитних) рахунків, поточних рахунків типу «Н», «П» у національній валюті, поточних рахунків в іноземній валюті іноземним представництвам, поточних рахунків у національній і іноземних валютах установам міжнародних організацій, вкладних (депозитних) рахунків іноземним представництвам. Порядок відкриття, використання та закриття поточних рахунків виборчих фондів. Зміну і закриття рахунків клієнтів
24.	Інструкція по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 11.08.94 р. № 69	Інструкція розкриває порядок проведення підприємствами, їх об'єднаннями та госпрозрахунковими організаціями незалежно від форм власності інвентаризації майна, коштів і фінансових зобов'язань. Встановлює порядок визначення відповідальних осіб за проведення інвентаризації та склад комісії. Визначає основні завдання інвентаризації та вимоги до її проведення. В додатках до інструкції розкривається склад і порядок заповнення документів інвентаризації
25.	Інструкція про касові операції в банках України, затверджена постановою Правління Національного банку України від 14 серпня 2003 р. № 337, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 5.09.2003р. за № 768/8089	Ця інструкція встановлює загальні вимоги до оформлення касових документів банків та їх зразки, на підставі яких здійснюється приймання і видача готівки з каси банків, а також здійснення касових операцій з застосуванням платіжних карток

Продовження додатку П

1	2	3
26.	Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджений Міністерством фінансів України від 30.11.99р. № 291	Ця Інструкція встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти господарської діяльності підприємств
27.	П(С)БО 2 "Баланс", затверджено наказом Міністерства Фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87	Цим П(С)БО дається визначення, що оборотні активи – це грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу
28.	П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів», затверджено наказом Міністерства Фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87	Цим П(С)БО визначається зміст і форма Звіту про рух грошових коштів підприємств, організацій та інших юридичних осіб всіх форм власності (крім банків і бюджетних установ) та загальні вимоги до розкриття його статей. Метою складання звіту про рух грошових коштів є «надання повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період»
29.	П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», затверджено наказом Міністерства Фінансів України від 8 жовтня 1999 р. № 237	Цим П(С)БО визначаються методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності
30.	П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції», затверджено наказом Міністерства Фінансів України від 26 квітня 2000 р. № 91	Цим П(С)БО визначаються методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові інвестиції, операції із спільної діяльності та її розкриття у фінансовій звітності
31.	П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів», затверджено наказом Міністерства Фінансів України від 10 серпня 2000 р. № 193	Цим П(С)БО визначаються методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про операції в іноземних валютах та відображення показників статей фінансової звітності господарських одиниць за межами України в грошовій одиниці України

Джерело: узагальнено автором на підставі нормативних актів України

Додаток Р

Відомості для обліку і розрахунку курсових різниць за аналітичними рахунками

Додаток Р.1

Відомість для обліку і розрахунку курсових різниць
за аналітичним рахунком 3121 «Грошові кошти на поточних рахунках в іноземній валюті (долар США)»

№ з/п	Дата	Назва господарської операції	Сума (долар США)		Курс НБУ за 1 долар США					Сума (грн.)						Курсові різниці, грн.				
			Дт	Кт	надходження коштів	вибуття коштів	Переоцінка валютних коштів			надходження коштів		вибуття коштів		Переоцінка валютних коштів			714	744	945	974
							на попередню дату	на дату здійснення операції	на дату балансу	Дт	Кт	Дт	Кт	на попередню дату	на дату здійснення операції	на дату балансу				
																	Кт	Кт	Дт	Дт
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1.	31.08.09	Залишок на рахунку	1000						7,7							7700				
2.	03.09.09	Надійшла валюта від нерезидента фірми «BST»	500		7,8					3900										
3.	03.09.09	Проведена переоцінка валютних коштів на рахунку під час їх надходження	1000*				7,7	7,8						7700	7800		100			
4.	05.09.09	Перераховано валюту для продажу		400		7,85							3140							
5.	05.09.09	Проведена переоцінка валютних коштів на рахунку під час здійснення господарської операції	1500*				7,8	7,85						11700	11775		75			

Продовження додатку Р.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
6.	12.09.09	Надійшла придбана іноземна валюта	700		7,7					5390										
7.	12.09.09	Проведена переоцінка валютних коштів на рахунку під час придбання іноземної валюти	1100*				7,85	7,75						8635	8525				110	
8.	24.09.09	Перераховано валюту для продажу		500		7,85							3925							
9.	24.09.09	Проведена переоцінка валютних коштів на рахунку під час здійснення господарської операції	1000*				7,9	7,85						7900	7850				50	
10.	25.09.09	Перераховано валюту нерезиденту за товари		800		7,95							6360							
11.	25.09.09	Проведена переоцінка валютних коштів на рахунку під час перерахування валютних коштів	1800*				7,85	7,95						14130	14310		180			
12.	30.09.09	Залишок на кінець міс.	500					7,85	7,9					3925	3950		25			
Курсові різниці разом:																	380		160	

* Проведення переоцінки валютних коштів

Джерело: складено автором

Відомість для обліку і розрахунку курсових різниць
за аналітичним рахунком 3331 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті»

№ з/п	Дата	Назва господарської операції	Сума (долар США)		Курс НБУ за 1 долар США на дату			Сума (грн.) на дату						Курсові різниці, грн.			
			Дт	Кт	списання коштів	зарахування коштів	балансу	списання коштів		зарахування коштів		балансу		714	744	945	976
								Дт	Кт	Дт	Кт	Дт	Кт	Кт	Кт	Дт	Дт
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1.	31.08.09	Залишок на рахунку	-	-													
2.	11.09.09	Перераховано гривні для купівлі валюти	700		7,7			5390									
3.	12.09.09	Зараховано на валютний рахунок придбану іноземну валюту		700		7,75					5425						
4.	12.09.09	Відображено курсові різниці		700*	7,7	7,75		5390			5425					35	
5.	30.09.09	Залишок на кінець міс.															
Курсові різниці разом:																35	

* Відображення курсової різниці

Джерело: складено автором

Відомість для обліку і розрахунку курсових різниць
за аналітичним рахунком 3341 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті (долар США)»

№ з/п	Дата	Назва господарської операції	Сума (долар США)		Курс НБУ за 1 долар США на дату			Сума (грн.) на дату						Курсові різниці, грн..			
			Дт	Кт	списання коштів	зарахування коштів	балансу	списання коштів		зарахування коштів		балансу		714	744	945	974
								Дт	Кт	Дт	Кт	Дт	Кт				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1.	31.08.09	Залишок на рахунку	-	-													
2.	05.09.09	Перераховано іноземну валюту для продажу	400		7,85	7,9		3140		3160				20			
3.	24.09.09	Перераховано іноземну валюту для продажу	500		7,85	7,87		3925		3935				10			
4.	30.09.09	Залишок на кінець міс.	-	-													
Курсові різниці разом:														30			

Джерело: складено автором

Відомість для обліку і розрахунку курсових різниць
за аналітичним рахунком 3621 «Розрахунки з іноземними покупцями (долар США)»

№ з/п	Дата	Назва господарської операції	Сума (долар США)		Курс НБУ за 1 долар США на дату			Сума (грн.) на дату						Курсові різниці, грн..			
			Дт	Кт	відвантаження активів	одержання коштів	балансу	відвантаження активів		одержання коштів		балансу		714	744	945	974
								Дт	Кт	Дт	Кт	Дт	Кт	Кт	Кт	Дт	Дт
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1.	31.08.09	Залишок на рахунку	-	-													
2.	02.09.09	Відвантажено товар нерезиденту фірмі «BST»	500		7,75			3875									
3.	03.09.09	Надійшла іноземна валюта від нерезидента фірми «BST»		500		7,8					3900						
4.	03.09.09	Відображено курсову різницю, що виникла при погашенні дебіторської заборгованості		500 *	7,75	7,8		3875			3900			25			
5.	28.09.09	Відвантажено товар нерезиденту фірмі «GOLD»	900		7,83			7047									
6.	30.09.09	Відображено курсову різницю, що виникла в результаті перерахунку дебіторської заборгованості на кінець звітного періоду з фірмою «GOLD»	900 *		7,83		7,9	7047				7110		63			
Курсові різниці разом:														88			

* Відображення курсової різниці за дебіторською заборгованістю

Джерело: складено автором

Відомість для обліку і розрахунку курсових різниць
за аналітичним рахунком 6321 «Розрахунки з іноземними постачальниками (долар США)»

№ з/п	Дата	Назва господарської операції	Сума (долар США)		Курс НБУ за 1 долар США на дату			Сума (грн.) на дату						Курсові різниці, грн..			
			Дт	Кт	оприбуткування активів	перерахування коштів	балансу	оприбуткування активів		перерахування коштів		балансу		714	744	945	974
								Дт	Кт	Дт	Кт	Дт	Кт	Кт	Кт	Дт	Дт
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
1.	31.08.09	Залишок на рахунку		1000	7,7				7700								
2.	20.09.09	Надійшов товар від іноземного постачальника фірми «Best»		800	7,8				6240								
3.	25.09.09	Перераховано іноземну валюту за товар, що надійшов від фірми «Best»	800			7,95				6360							
4.	25.09.09	Відображено курсову різницю, що виникла при погашенні кредиторської заборгованості перед фірмою «Best»		800 *	7,8	7,95			6240	6360						120	
5.	30.09.09	Відображено курсову різницю, що виникла в результаті перерахунку кредиторської заборгованості на кінець звітного періоду з фірмою «Unior»		1000 *	7,7		7,9		7700				7900			200	
Курсові різниці разом:																320	

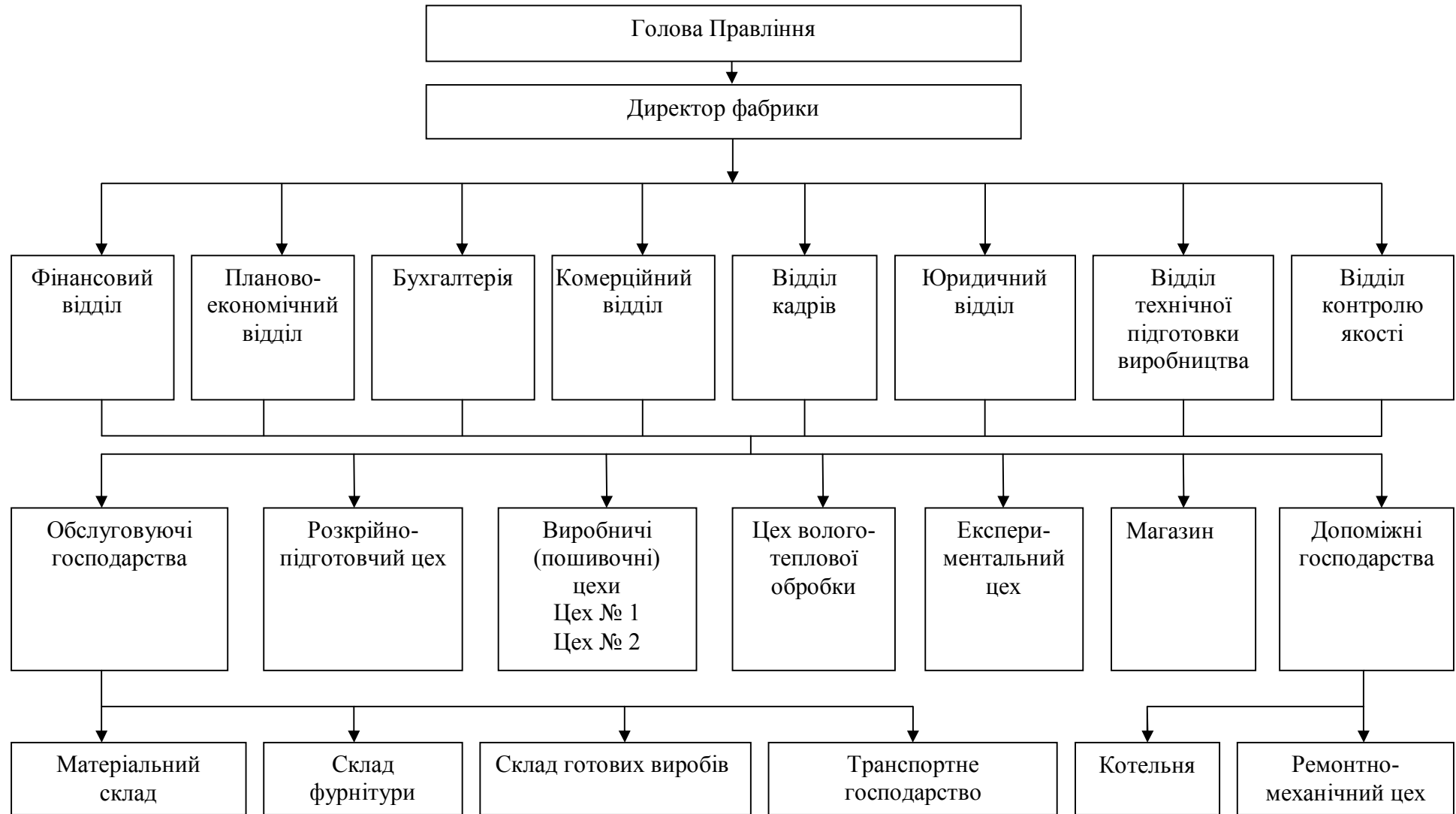
* Відображення курсові різниці за кредиторською заборгованістю

Джерело: складено автором

Додаток С

Загальна структура швейного підприємства

Джерело: складено автором

Додаток Т
Рух грошових коштів складений за допомогою прямого і непрямого методів
Додаток Т.1

Прямий метод				
Надходження грошових коштів		Вибуття грошових коштів		Чистий рух грошових коштів
Операційна діяльність				
<ul style="list-style-type: none"> - виручка від реалізації готової продукції (товарів), робіт (послуг); - аванси отримані від покупців та замовників; - інші надходження (повернуті кошти від постачальників, підзвітних осіб, цільове фінансування та інші платежі). 		<ul style="list-style-type: none"> - оплата придбаних товарів, робіт, послуг; - оплата праці; - відрахування на соціальні виплати; - видача підзвітних сум; - видача авансів; - відрахування в бюджет. 		Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності
Всього надходження грошових коштів	«-»	Всього видаток грошових коштів	«=»	
Інвестиційна діяльність				
<ul style="list-style-type: none"> - реалізація фінансових інвестицій; - реалізація необоротних активів; - реалізація майнових комплексів; - отримані відсотки; - отримані дивіденди; - інші надходження. 		<ul style="list-style-type: none"> - придбання фінансових інвестицій; - придбання необоротних активів; - придбання майнових комплексів; - інші платежі. 		Чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності
Всього надходження грошових коштів	«-»	Всього видаток грошових коштів	«=»	
Фінансова діяльність				
<ul style="list-style-type: none"> - надходження власного капіталу; - отримані позики; - інші надходження. 		<ul style="list-style-type: none"> - погашення позик; - сплачені дивіденди; - інші платежі. 		Чистий рух грошових коштів від фінансової діяльності
Всього надходження грошових коштів	«-»	Всього видаток грошових коштів	«=»	
Надходження	«-»	Видатки	«=»	Чистий рух грошових коштів по підприємству

Джерело: узагальнено автором

		Непрямий метод			
Прибуток (збиток)		Коригування		Чистий рух грошових коштів	
Операційна діяльність					
- прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування		<ul style="list-style-type: none"> - амортизація необоротних активів; - збільшення (зменшення) забезпечень; - збиток (прибуток) від нереалізованих курсових різниць; - збиток (прибуток) від не операційної діяльності; - витрати на сплату відсотків; - зменшення (збільшення) оборотних активів; - зменшення (збільшення) витрат майбутніх періодів; - збільшення (зменшення) поточних зобов'язань; - збільшення (зменшення) доходів майбутніх періодів; - сплачені відсотки; - сплачені податки на прибуток. 		Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності	
Всього надходження грошових коштів		«-»	Всього видаток грошових коштів		«=»
				Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності	

Джерело: узагальнено автором

Додаток У
Порядок складання Звіту про рух грошових коштів (форми 3–м) для малих підприємств

Код рядка	Назва рядка та інформація, яка в ньому відображається	Джерело інформації
1	2	3
	Рух грошових коштів у результаті операційної діяльності визначається за сумою надходження і вибуття грошових коштів за даними записів їх руху на рахунках бухгалтерського обліку	[152, п.12]
010	У рядку «Виручка від реалізації готової продукції, товарів, робіт, послуг» відображають грошові надходження від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) з урахуванням непрямих податків (податку на додану вартість, акцизного збору тощо)	[152, п.13]
080	У рядку «Інші надходження (повернуті кошти від постачальників, підзвітних осіб, цільове фінансування та інші платежі)» відображають грошові надходження у вигляді повернутих постачальниками і підрядниками сум попередньої оплати і авансів, а також невикористаних підзвітних сум. Надходження в результаті цільового фінансування з бюджету та інших осіб (благодійників), а також надходження коштів, які не ввійшли до попередніх статей	[152, п.14, 15, 16, 17, 18, 19]
090	У рядку «Оплата придбаних матеріалів, товарів, робіт, послуг» відображають сплачені грошові кошти постачальниками, підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, прийняті роботи і надані послуги	[152, п.20]
105	У рядку «Оплата праці» відображають виплачені грошові кошти працівникам у вигляді заробітної плати, допомоги, винагороди	[152, п.21]
110	У рядку «Видача підзвітних сум» відображають видані суми грошових коштів на службові відрядження	[152, п.21]
120	У рядку «Відрахування в бюджет» відображають суми сплаченого зобов'язання з податку на додану вартість та податку на прибуток, який сплачено від операційної діяльності	[152, п.22]
125	У рядку «Відрахування на соціальні виплати» відображають суми сплачених внесків із загальнообов'язкового державного пенсійного і соціального страхування	[152, п.23]
145	У рядку «Інші витрачання» вказують суми всіх інших видатків грошових коштів, які були здійснені в результаті операційної діяльності	[152, п.26]
170	У рядку «Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності» відображається результат руху коштів від операційної діяльності (їх надходження або вибуття)	[152, п.29]
	Рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності визначається на основі аналізу змін у статтях розділу балансу «Необоротні активи» та статі «Поточні фінансові інвестиції»	[152, п.30]
180	У рядку «Реалізація фінансових інвестицій» відображають суму грошових надходжень від продажу акцій або боргових зобов'язань інших підприємств, а також часток у капіталі інших підприємств (крім еквівалентів грошових коштів)	[152, п.31]
190	У рядку «Реалізація необоротних активів» відображають надходження грошей від продажу необоротних активів утримуваних для продажу та інших довгострокових необоротних активів (крім довгострокових фінансових інвестицій)	[152, п.32]
210	У рядку «Отримані відсотки та дивіденди» відображають надходження грошових коштів у вигляді відсотків за позики нараховані іншим сторонам, за фінансовими інвестиціями в боргові цінні папери, за використання переданих у фінансову оренду активів тощо. У рядку «Отримані дивіденди» відображають надходження грошових коштів у вигляді дивідендів як результат придбання акцій або часток у капіталі інших підприємств (крім виплат за такими інструментами, як еквіваленти грошових коштів)	[152, п.34,35]

Продовження додатку У

230	У рядку «Інші надходження» відображають надходження грошових коштів від повернення авансів, які не пов'язані з операційною діяльністю та позик, які надані іншим сторонам (крім авансів та позик фінансових установ)	[152, п.36]
240	У рядку «Придбання фінансових інвестицій» відображають виплачені грошові кошти для придбання акцій або боргових зобов'язань інших підприємств, а також часток участі у спільних підприємствах (крім еквівалентів грошових коштів)	[152, п.37]
250	У рядку «Придбання необоротних активів» відображають виплачені грошові кошти для придбання (створення) основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних активів. Суми сплачених відсотків, якщо вони включені до вартості будівництва (створення, вирощування тощо) необоротних активів	[152, п.38]
270	У рядку «Інші платежі» відображають виплачені аванси, які не пов'язані з операційною діяльністю і позики грошовими коштами, надані іншим сторонам (крім авансів і позик фінансових установ)	[152, п.40]
300	У рядку «Чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності» відображається результат руху коштів від інвестиційної діяльності (їх надходження або вибуття)	[152, п.43]
Рух грошових коштів у результаті фінансової діяльності визначається на основі аналізу змін у статтях розділів балансу «Власний капітал», «Забезпечення наступних витрат і цільове фінансування», «Довгострокові зобов'язання», «Поточні зобов'язання» («Короткострокові кредити банків», «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями», «Інші поточні зобов'язання») пов'язаних з фінансовою діяльністю		[152, п.44]
310	У рядку «Надходження власного капіталу» відображають надходження грошових коштів від операцій, що призводять до збільшення власного капіталу	[152, п.45]
320	У рядку «Отримані позики» відображають надходження грошових коштів від утворення боргових зобов'язань (позик, векселів, облігацій та інших видів короткострокових і довгострокових зобов'язань, не пов'язаних з операційною діяльністю)	[152, п.46]
330	У рядку «Інші надходження» показують інші надходження грошових коштів, пов'язаних з фінансовою діяльністю	[152, п.47]
340	У рядку «Погашення позик» відображають виплати грошових коштів на погашення отриманих позик	[152, п.48]
350	У рядку «Сплачені дивіденди» відображають виплати дивідендів, які оплачені грошовими коштами	[152, п.49]
360	У рядку «Інші платежі» відображають виплати грошових коштів для погашення заборгованості за фінансовою орендою та іншими платежами, пов'язаними з фінансовою діяльністю	[152, п.50]
390	У рядку «Чистий рух грошових коштів від фінансової діяльності» відображається результат руху коштів від фінансової діяльності (їх надходження або вибуття)	[152, п.51]
400	У рядку «Чистий рух коштів за звітний період» відображають різницю між сумою грошових надходжень та видатків, відображених у рядках: «Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності», «Чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності», «Чистий рух грошових коштів від фінансової діяльності»	[152, п.54]
410	У рядку «Залишок коштів на початок року» відображають суму залишку грошових коштів наведену у балансі	[152, п.55]
420	У рядку «Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів» відображають суму збільшення або зменшення залишку грошових коштів у результаті перерахунку іноземної валюти при зміні валютних курсів протягом звітного періоду	[152, п.56]
430	У рядку «Залишок коштів на кінець року» наведено різницю між сумою грошових надходжень та видатків відображених у рядках «Залишок коштів на початок року», «Чистий рух коштів за звітний період» та «Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів». Цей показник дорівнює наведеному в балансі залишку грошових коштів та грошових еквівалентів на кінець звітного періоду	[152, п.57]

Додаток Ф

Платіжний календар ВАТ «Володарка» на жовтень 2010 р.

№ п/п	Стаття	Декади			Усього		Відхилення (+,-)
		1	2	3	План	Фактично	
1	2	3	4	5	6	7	8
Надходження							
1	Виручка від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг	1485	980	500	2965	2968,8	+3,8
2	Виручка від реалізації активів (основних засобів, нематеріальних активів, сировини й матеріалів, МШП та інших)	15	20	–	35	35	–
3	Погашення дебіторської заборгованості	155	259	253,8	667,8	670	+2,2
4	Отримання авансів від покупців, замовників	100	100	–	200	190	–10
5	Отримання короткострокових позик	–	–	50	50	50	–
6	Отримання довгострокових позик	–	–	–	–	–	–
7	Отримання орендних платежів	–	–	3	3	3	–
8	Цільові надходження	–	–	–	–	–	–
9	Отримання безповоротної фінансової допомоги	–	–	–	–	–	–
10	Отримання штрафів, пені, неустойок та інших подібних платежів	–	–	–	–	–	–
11	Надходження від реалізації цінних паперів і валюти	–	–	–	–	–	–
12	Одержані дивіденди, відсотки, роялті	–	–	21	21	21	–
13	Надходження коштів у результаті формування, збільшення статутного капіталу	–	–	–	–	–	–
14	Інші надходження	–	–	–	–	–	–
15	Усього надходжень	1755	1359	827,8	3941,8	3937,8	–4
Видатки							
1	Невідкладні платежі	–	–	–	–	–	–
2	Заробітна плата та прирівняні до неї платежі	1000	730	–	1730	1743	–13
3	Внески в Пенсійний фонд	586	–	–	586	578,6	+7,4

Продовження додатку Ф

1	2	3	4	5	6	7	8
4	Внески за соціальним страхуванням	38,8	–	–	38,8	38,3	+0,5
5	Внески за соціальним страхуванням на випадок безробіття	28,3	–	–	28,3	27,8	+0,5
6	Інші відрахування в державні цільові фонди	–	–	–	–	–	–
7	Платежі в бюджет:	–	–	–	–	–	–
	ПДВ	–	74	–	74	70	+4
	акцизний збір	–	–	–	–	–	–
	податок на прибуток	–	24,8	–	24,8	21	+3,8
	плата за землю	–	–	–	–	–	–
	податок з власників транспортних засобів	–	–	–	–	–	–
	інші податки і збори	–	–	–	–	–	–
8	Оплата рахунків постачальників	–	300	164,2	464,2	467,1	–2,9
9	Оплата рахунків підрядчиків	–	–	–	–	–	–
10	Погашення кредиторської заборгованості	–	200	465,6	665,6	665	+0,6
11	Погашення короткострокових позик	–	20	–	20	20	–
12	Погашення довгострокових позик	–	–	–	–	–	–
13	Сплата відсотків по позиках	–	5	–	5	5	–
14	Орендна плата	–	–	–	–	–	–
15	Погашення векселів (довгострокових, короткострокових)	–	–	–	–	–	–
16	Аванси виплачені	100	–	173,8	273,8	270	+3,8
17	Виплати дивідендів	–	–	–	–	–	–
18	Інші платежі	–	–	–	–	–	–
19	Усього виплат	1753,1	1353,8	803,6	3910,5	3905,8	+4,7
	Перевищення надходжень над виплатами (15-19) > 0	1,9	5,2	24,2	31,3	32	+0,7
	Перевищення виплат над надходженнями (19-15) < 0	–	–	–	–	–	–
	Залишок коштів на початок періоду	265,4	267,3	272,5	×	267	×
	Залишок коштів на кінець періоду	267,3	272,5	296,7	×	299	×

Джерело: складено автором

Додаток Х

Баланс грошових потоків ВАТ «Володарка» на 2010 р.

Період	Залишок на початок місяця (кварталу, року)		Надходження коштів		Вибуття коштів		Чисті грошові надходження (гр.3–гр.4)		Залишок на кінець місяця (кварталу, року) (гр.2 + гр.5)		Відхилення чистих грошових надходжень (+, -)
	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	
1	2		3		4		5		6		7
Січень	257	257	3699	3693	3615,2	3617,5	83,8	75,5	340,8	332,5	-8,3
Лютий	340,8	332,5	3861	3812	3860,5	3810	0,5	2	341,3	337,5	+1,5
Березень	341,3	337,5	3879,8	3871,8	3925,5	3915,8	-45,7	-44	295,6	293,5	+1,7
Усього за I квартал	×	×	11439,8	11376,8	11401,2	11343,3	38,6	33,5	×	×	-5,1
Квітень	295,6	293,5	3882,8	3870,8	3930,5	3918,5	-47,7	-47,7	247,9	245,8	-
Травень	247,9	245,8	3885,8	3871,2	3910,5	3895,5	-24,7	-24,3	223,2	221,5	+0,4
Червень	223,2	221,5	3888,8	3870,8	3910,5	3892,2	-21,7	-21,4	201,5	200,1	+0,3
Усього за II квартал	×	×	11657,4	11612,8	11751,5	11706,2	-94,1	-93,4	×	×	+0,7
Липень	201,5	200,1	3891,8	3893,8	3870,5	3870,5	21,3	23,3	222,8	223,4	+2
Серпень	222,8	223,4	3891,8	3891,8	3870,5	3870,5	21,3	21,3	244,1	244,7	-
Вересень	244,1	244,7	3891,8	3892,8	3870,5	3870,5	21,3	22,3	265,4	267	+1
Усього за III квартал	×	×	11675,4	11678,4	11611,5	11611,5	63,9	66,9	×	×	+3
Жовтень	265,4	267	3941,8	3937,8	3910,5	3905,8	31,3	32	296,7	299	+0,7
Листопад	296,7	299	3941,8	3933,5	3910,5	3900,5	31,3	33	328	332	+1,7
Грудень	328	332	3891,8	-	3810,5	-	81,3	-	409,3	-	-
Усього за IV квартал	×	×	11775,4	-	11631,5	-	143,9	-	×	×	-
Усього за I рік	×	×	46302	-	46149,7	-	152,3	-	×	×	-
Усього за I квартал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього за II квартал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього за III квартал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього за IV квартал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього за II рік	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Усього за III рік	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Джерело: складено автором

Додаток Ц

Тлумачення методу, прийому, способу, процедур аудиту

№ п/п	Джерело	Визначення
1	2	3
1	М. Т. Білуха [15, с.110,126]	Метод аудиторського контролю – це сукупність методичних прийомів контролю процесів розширеного відтворення суспільно необхідного продукту і додержання його законодавчого та нормативно-правового регулювання в умовах ринкової економіки. Контрольно-аудиторські процедури – це дії, які конкретизують застосування методичних прийомів контролю процесу розширеного відтворення суспільно необхідного продукту, забезпечують виявлення конфліктних ситуацій з метою їх своєчасного усунення
2	Ф. Ф. Бугинець [24, с. 207–208]	Метод аудиту – це система основних підходів та способів дослідження фактів господарського життя, які відповідають предмету та завданням аудиту як галузі знань. Способи аудиту - це сукупність прийомів та засобів, спрямованих на отримання об'єктивних та обґрунтованих знань про об'єкт, що досліджується. Прийом - це якісно однорідну дію аудитора, спрямовану на виявлення ступеня дотримання суб'єктом господарювання певних нормативних актів та положень
3	Б. І. Валуєв [5, с. 27]	Метод аудиту - це сукупність прийомів, за допомогою яких оцінюється стан об'єктів, що вивчаються
4	Н. І. Дорош [61, с. 51]	Акцентує увагу на тому, що методи аудиту поєднують методи документальної ревізії і аналізу господарської діяльності
5	Л. П. Кулаковська, Ю. В. Піча [106, с. 113, с. 116]	На практиці метод аудиту визначається як сукупність прийомів, за допомогою яких оцінюється стан аудиторських об'єктів. А в загальному розумінні метод аудиту – це спосіб дослідження дій і подій у системі суб'єкта господарювання з метою підтвердження наданої ним фінансової інформації. Аудиторські процедури – це відповідний порядок і послідовність дій аудитора для одержання необхідних аудиторських доказів на конкретній ділянці аудиту
6	М. О. Никонович, К. О. Редько [134, с. 140]	Метод – це спосіб дії, або в перекладі на мову аудиту – це спосіб отримання аудиторських доказів. Аудиторські процедури – рекомендації або порядок проведення аудиторської перевірки того чи іншого об'єкта залежно від поставленої мети. Вони являють собою групи конкретних докладних інструкцій про особливості збору доказів того чи іншого виду на кожному етапі аудиту
7	О. А. Петрик, В. Я. Савченко, Д. Є. Свідерського [147, с. 22]	Метод аудиту – це сукупність прийомів і способів, за допомогою яких ведеться дослідження предмета та об'єктів аудиторської діяльності

Продовження додатку Ц

1	2	3
8	В. С. Рудницького [173, с. 42–43].	Метод аудиту – це сукупність спеціальних прийомів, за допомогою яких оцінюють стан об'єктів, що підлягають вивченню. Метод аудиту доцільно розглядати в цілісності, як економічної прикладної науки. Аудиторські процедури – це система методичних дій аудитора, спрямованих на отримання достатніх і надійних доказів щодо об'єктів аудиту
9	В. В. Сопко [140, с. 97]	Метод аудиту є системою методичних прийомів і конкретних методик
10	С. І. Фленова [200, с. 24]	Метод аудиту (спосіб) – це сукупність дій, направлених на вивчення та дослідження документів і господарських операцій. Прийом - це окрема контрольно-ревізійна дія
11	А. Д. Шеремет, В. П. Суйц [213, с. 160].	Метод аудиту – це сукупність прийомів, за допомогою яких оцінюється стан досліджуваних об'єктів. Прийом – це встановлення реального стану об'єктів, аналіз, оцінка

Джерело: складено автором на підставі узагальнення думок провідних вчених-економістів

Додаток Ш

Тести аудиту системи внутрішнього контролю і фінансового обліку грошових коштів в касі в національній і іноземній валютах і їх еквівалентів

№ п/п	Зміст питання або об'єкт дослідження	Зміст відповіді (результат перевірки)			Оцінка системи внутрішнього контролю і бухгалтерського обліку (висока, середня, низька)
		Так	Ні	При-мітки	
1	2	3	4	5	6
1. Внутрішній контроль					
1.	Наявність в бухгалтерії нормативних документів з регулювання операцій в касі підприємства: - в національній валюті; - в іноземній валюті				
	Наявність укладеного договору з касиром про повну матеріальну відповідальність				
2.	Посада касира відсутня, об'єднано функції касира і облікового працівника				
3.	Наявність умов, які забезпечують збереження грошових коштів і їх еквівалентів				
4.	Чеківі книжки на одержання готівки зберігаються в касі				
5.	Наявність випадків підписання незаповнених чеків та платіжних доручень				
6.	Касові книги пронумеровані, прошнуровані й опечатані згідно вимог чинного законодавства				
7.	Наявність реєстрації касових ордерів в журналах реєстрації				
8.	Наявність заповнення необхідних реквізитів в касових документах				
9.	Надання права підпису касових ордерів іншим особам, крім головного бухгалтера і керівника підприємства				
10.	Наявність пропусків у нумерації касових ордерів				
11.	Наявність наказу керівника про періодичність перевірки грошових коштів та їх еквівалентів				
12.	Періодичність проведення інвентаризацій грошових коштів і їх еквівалентів згідно наказу керівника				
13.	Регулярність проведення раптових перевірок каси з оформленням відповідного акту				

Продовження додатку Ш

1	2	3	4	5	6
14.	Наявність порушень ведення касових операцій встановлених органами: - внутрішнього контролю; - зовнішнього контролю				
15.	Наявність накладення на підприємство стягнень за порушення Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні				
16.	Дотримання встановленого ліміту каси				
17.	Дотримання касиром ліміту залишку каси контролюється головним бухгалтером (бухгалтером)				
18.	Цільове використання грошових коштів, отриманих у банку перевіряється головним бухгалтером (бухгалтером)				
19.	Повнота оприбуткування грошових коштів, що надійшли перевіряється головним бухгалтером (бухгалтером)				
20.	Перевірка повноти і своєчасності оприбуткування в обліку еквівалентів грошових коштів				
21.	Чи знімаються щодня залишки грошових коштів по касі?				
22.	Регулярність надання звіту касира до бухгалтерії для перевірки головним бухгалтером				
23.	Наявність випадків неповернення невикористаних підзвітних сум				
24.	Регулярність перевірки головним бухгалтером відповідності даних первинних касових документів і облікових регістрів				
25.	Повнота здачі депонованих сум у банк контролюється головним бухгалтером (бухгалтером)				
26.	Доступ до комп'ютерного обліку операцій щодо грошових коштів мають тільки особи, яким необхідний такий доступ в межах службових обов'язків				
27.	Наявність касових книг для обліку різних валют (за необхідності)				
28.	Чи ведеться облік касових операцій з іноземною валютою в двох валютах: іноземній і національній				
29.	Валюта, отримана в банку, видається повністю (тобто в касі не залишається готівка в іноземній валюті)				

Продовження додатку Ш

1	2	3	4	5	6
30.	Своєчасність і повнота повернення валюти в касу контролюється головним бухгалтером (бухгалтером)				
2. Система обліку					
1.	Наявність в робочому плані рахунків, що стосуються обліку грошових коштів і їх еквівалентів				
2.	Наявність розроблених типових схем обліку грошових коштів і їх еквівалентів				
3.	Періодичність звірки даних касової книги з обліковими регістрами і первинними документами				
4.	Відповідність даних облікових регістрів Балансу				
5.	Відповідність даних облікових регістрів Звіту про рух грошових коштів				
6.	Відповідність даних облікових регістрів Приміткам до річної фінансової звітності				
7.	Перерахунок готівки в іноземній валюті для відображення в національній валюті здійснюється за курсом НБУ на дату здійснення операції				
8.	Правильність відображення курсових різниць за операціями з готівкою в іноземній валюті				
9.	Чи існують критерії віднесення фінансових інвестицій до еквівалентів грошових коштів				
10.	Визначено склад та порядок формування первісної вартості еквівалентів грошових коштів				
11.	Ведеться аналітичний облік еквівалентів грошових коштів				
12.	Ведеться періодичність звірки даних аналітичного і синтетичного обліку еквівалентів грошових коштів				

Джерело: узагальнено автором

Додаток Щ

Тести аудиту системи внутрішнього контролю і фінансового обліку грошових коштів в національній і іноземній валютах на поточних рахунках

№ п/п	Зміст питання або об'єкт дослідження	Зміст відповіді (результат перевірки)			Оцінка системи внутрішнього контролю і бухгалтерського обліку (висока, середня, низька)
		Так	Ні	Примітки	
1	2	3	4	5	6
1. Внутрішній контроль					
1.	Наявність укладеного договору на банківське обслуговування				
2.	Наявність в бухгалтерії нормативних документів з регулювання операцій на рахунках в банках і безготівкових розрахунків: - в національній валюті; - в іноземній валюті				
3.	Платежі на перерахування грошей з рахунку в національній валюті здійснюються: - на паперових носіях; - за допомогою електронних платежів системи «Клієнт-банк»				
4.	На банківських документах право підпису (електронного підпису) має: - керівник; - керівник і головний бухгалтер; - інша посадова особа				
5.	Наявність реєстрації банківських платіжних документів в національній і іноземній валютах в журналах реєстрації				
6.	Наявність пропусків у нумерації платіжних доручень				
7.	Наявність підшитих виписок в хронологічному порядку по: - рахунках в національній валюті; - рахунках в іноземній валюті				
8.	Доступ до комп'ютерного обліку операцій щодо руху грошових коштів на поточних рахунках в банках мають тільки особи, яким необхідний такий доступ в межах службових обов'язків				
9.	Наявність документів, що є результатом перевірок операцій з грошовими коштами на поточних рахунках в банках: - в національній валюті; - в іноземній валюті				

Продовження додатку Щ

1	2	3	4	5	6
10.	Наявність порушень з обліку операцій на поточних рахунках в банках встановлено службою: - внутрішнього контролю; - зовнішнього контролю				
11.	Регулярність перевірки головним бухгалтером відповідності даних первинних бухгалтерських документів і облікових реєстрів				
12.	Облік операцій на валютних рахунках в банках ведеться в іноземній валюті і національній валюті				
13.	Перерахунок залишків коштів на валютних рахунках здійснюється за курсом НБУ на звітну дату				
2. Система обліку					
1.	Наявність в робочому плані рахунків, що стосуються обліку грошових коштів і їх еквівалентів				
2.	Наявність розроблених типових схем обліку грошових коштів і їх еквівалентів				
3.	Регулярність оброблення і відображення в обліку виписок банку по рахунках в національній і іноземній валютах				
4.	Відповідність співставлення даних в виписках банку з обліковими реєстрами				
5.	Відповідність даних облікових реєстрів Балансу				
6.	Відповідність даних облікових реєстрів Звіту про рух грошових коштів				
7.	Відповідність даних облікових реєстрів Приміткам до річної фінансової звітності				

Джерело: узагальнено автором

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев І. В. Гроші та кредит : навч. посібник / І. В. Алексеев, М. К. Колісник, О. Й. Вівчар, та ін. — Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2004. — 168 с.
2. Андієць В. С. Дослідження основних сутнісних характеристик грошових потоків підприємства / В. С. Андієць // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 8. — С. 167—171.
3. Андієць В. С. Структурно-логічна схема оптимізації грошових потоків торговельних підприємств / В. С. Андієць // Економіка. Фінанси. Право. — 2008. — № 7. — С. 3—6.
4. Апчерч А. Управленческий учет: принципы и практика : Пер. с. англ./ А. Апчерч ; Под. ред. Я. В. Соколова, И. А. Смирновой. — М. : Финансы и статистика, 2002. — 952 с.
5. Аудит : Практическое пособие / [А. Кузьминский, Н. Кужельный, Е. Петрик и др.] ; Под ред. Кузьминского А. — К. : «Учетинформ», 1996. — 283 с.
6. Бабіч В. В. Фінансовий облік (облік активів) : Навч. посіб. / В. В. Бабіч, С. В. Сагова. — К. : КНЕУ, 2006. — 282 с.
7. Баліцька В. В. Загальні параметри грошових потоків підприємств України / В. В. Баліцька // Формування ринкових відносин в Україні. — 2007. — № 7. — С. 121—126.
8. Баліцька В. В. Грошові потоки в контексті виробничої діяльності підприємств України / В. В. Баліцька // Формування ринкових відносин в Україні. — 2007. — № 8. — С. 81—86.
9. Барабась Д. О. Аналіз «п'яти сил» конкуренції в українській швейній галузі / Д. О. Барабась // Маркетинг в Україні. — 2002. — № 4. — С. 12—14.
10. Белз О. Управління грошовими потоками фірми як чинник оптимізації структури капіталу / О. Белз, В. Юринець // Вісник Тернопільської Академії народного господарства. — 2005. — № 2. — С. 252—262.

11. Береза С. Л. Облік і контроль грошових активів та дебіторської заборгованості : теорія і практика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. Наук : спец. 08.04.06 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / С. Л. Береза. — Житомир, 2003. — 20 с.
12. Береза С. Л. Побудова облікової політики грошових активів та дебіторської заборгованості / С. Л. Береза // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. — 2003. — № 1(23). — С. 35.
13. Білик М. Д. Грошові потоки підприємств у мікро- та макроекономічному аспекті / М. Д. Білик , С. І. Надточій // Фінанси України. — 2007. — № 6. — С. 133—147.
14. Білик М. Д. Методи фінансового планування і прогнозування в управлінні фінансами підприємства / М. Д. Білик // Формування ринкових відносин в Україні. — 2006. — № 9. — С. 79—84.
15. Білуха М. Т. Курс аудиту : Підручник / М. Т. Білуха. — К. : Вища шк., 1998. — 874 с.
16. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень : підруч. [для бакалаврів, магістрантів і аспірантів екон. спец. вищ. навч. закл. освіти] / М. Т. Білуха. — К. : АБУ, 2002. — 480 с.
17. Бланк И. А. Управление денежными потоками. — 2-е изд., перераб. и доп. / И. А. Бланк. — К. : Ника-Центр, 2007. — 752 с.
18. Бланк И. А. Управление финансовой стабилизацией предприятия / И. А. Бланк. — К. : Ника-Центр, Эльга, 2003. — 496 с.
19. Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия: Учеб. Курс. / И. А. Бланк. — К. : Ника-Центр, 2006. — 520 с.
20. Борисов А. Б. Большой экономический словарь. / А. Б. Борисов. — М. : Книжный мир, 2003. — 895 с.
21. Бочаров В. В. Коммерческое бюджетирование / В. В. Бочаров. — СПб. : Питер, 2003. — 368 с.: ил. — (Серия «Учебник для вузов»).
22. Брігхем Є. Основи фінансового менеджменту : Пер. з англ. / Є. Брігхем. — Київ : Молодь, 1997. — 1000 с.

23. Бутинець Ф. Ф. Аудит / Ф. Ф. Бутинець. — Житомир : ПП «Рута», 2002. — 687 с.
24. Бутинець Ф. Ф. Аудит: Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. — 3-тє вид., доп. і перероб. / Ф. Ф. Бутинець. — Житомир : ПП «Рута», 2005. — 512 с.
25. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» / Ф. Ф. Бутинець, Л. Л. Горецька. — Житомир : ПП «Рута», 2003. — 544 с.
26. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків, стандарти і кореспонденція рахунків, звітність. Навч. посібн. / Ф. Ф. Бутинець, Н. М. Малюга За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця; 3-є вид., перероб. і доп. — Житомир : ПП «Рута», 2001. — 512 с.
27. Бутинець Ф. Ф. Проблеми науки бухгалтерського обліку: реалії : монографія / Ф. Ф. Бутинець; Житомир. держ. технол. ун-т. — Житомир : Рута, 2005. — 324 с.
28. Бухгалтерський облік в Україні. Від теорії до практики: У 2 т./За ред. А.М. Коваленко. — Дніпропетровськ : ВКК «Баланс-Клуб», 2007. — Т. 2. — 440 с. — Рос. мовою.
29. Бухгалтерський управлінський облік : Підручник для студ. спец. 7.050106 «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / [Бутинець Ф. Ф., Давидюк Т. В., Малюга Н. М., Чижевська Л. В.]; За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця; 2-ге вид., перероб. і доп. — Житомир : ПП «Рута», 2002. — 480 с.
30. Бухгалтерський облік в Україні. Навч. посібник. За ред. Р. Л. Хом'яка, В. І. Лемішовського.— 5-те вид., доп. і перероб. — Львів : Національний університет «Львівська політехніка» (Інформаційно-видавничий центр «ІНТЕЛЕКТ+» Інститут післядипломної освіти), «Інтелект-Захід», 2006. — 1008 с.

31. Бухгалтерський облік : навч. посіб. для студ. спец. «Облік і аудит» вищ. навч. зал. / [В. Сопко, З. Гуцайлюк, М. Ширба, М. Бенько]. — Тернопіль : Астон, 2005. — 496 с.
32. Бухгалтерський облік : Навч. пос. / за заг. ред. Вериги Ю. А. — К. : Центр учбової літератури, 2008. — 396 с.
33. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами : Пер. с англ. / Ван Хорн Дж. К.; Гл. ред. серии Я. В. Соколов. — М. : Финансы и статистика, 1999. — 800 с.
34. Варавка В. В. Аналіз ділової активності як інструмент управління грошовими потоками підприємства / В. В. Варавка // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 2. — С. 184—191.
35. Верига Ю. А. Диагностика структуры управления денежными потоками на основе системы индикаторов в организациях потребительской кооперации / Ю. А. Верига // Потребительская кооперация: теория, методология, практика: Материалы международной научно-практической конференции. — Москва: Российский университет кооперации, 2010. — С. 97—102.
36. Верига Ю. А. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : Монографія. / Ю. А. Верига; За заг. ред. професора О.М. Губачової. — Полтава: РВВ ПУСКУ, 2009. — 337с.
37. Верига Ю. А. Бухгалтерський облік: нормативно-правові документи Коментар : Навч. посіб. / Ю. А. Верига, Г. І. Зима. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 656 с.
38. Войнаренко М. П. Інноваційний розвиток промислових підприємств: аналіз та оцінки : Монографія. / М. П. Войнаренко. — Хмельницький : ХНУ, 2010. — 444 с.
39. Волкова І. А. Фінансовий облік-1. Навчальний посібник / І. А. Волкова. — К. : Центр учбової літератури, 2008. — 228 с.
40. Гальчинський А. Теорія грошей: Навч. Посібник / А. Гальчинський. — К. : Основи, 1998. — 415 с.

41. Гайдай М. Методика операційної перевірки грошових активів торговельних підприємств / М. Гайдай, С. Чорна // Бухгалтерський облік і аудит. — 2002. — № 5. — С.43—47.
42. Гайдай М. Методика операційної перевірки грошових активів торговельних підприємств / М. Гайдай, С. Чорна // Бухгалтерський облік і аудит. — 2002. — № 6. — С. 38 —46.
43. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : Монографія. / С. Ф. Голов. — К. : Центр учбової літератури, 2007. — 522 с.
44. Голов С. Ф. Управлінський облік. Підручник.- 2-ге вид. / С. Ф. Голов. — К. : Лібра, 2004. — 704 с.
45. Гордополова Н. В. Аудит Звіту про рух грошових коштів / Н. В. Гордополова, В. В. Ясишена // Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції : Черкаси, 8— 10 квітня 2009 р. / М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т ; відповід. ред. В. М. Яценко. — Черкаси : ЧДТУ, 2009 — С. 126—129.
46. Гордополова Н. В. Методи, прийоми та процедури аудиту : дослідження питань уточнення / Н. В. Гордополова, В. В. Ясишена // Особливості реформування економіки України в умовах глобальної економічної кризи : Збірник матеріалів Всеукраїнського науково-практичного семінару 23 квітня 2009 р. — ВІЕ ТНЕУ, 2009 — С. 165—167.
47. Гордополова Н. В. Методика аудиту звіту про рух грошових коштів / Н. В. Гордополова, В. В. Ясишена // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки [Текст]: Випуск 23 : У трьох частинах / М-во освіти і науки України, Черк. держ. технол. ун-т. — Черкаси : ЧДТУ, 2009. — Ч. II. — С. 111—116.
48. Гречан А. П. Організація та фінансування інвестицій на підприємствах легкої промисловості України : Монографія. / А. П. Гречан. — К. : КНУТД, 2010. — 175 с.

49. Гриліцька А. В. Облік, аудит та аналіз грошових коштів: управлінський аспект (на прикладі підприємств споживчої кооперації) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. Наук : 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / А. В. Гриліцька. — К., 2006. — 20 с.
50. Гриліцька А. В. Шляхи підвищення ефективності внутрішнього аудиту грошових коштів на підприємствах споживчої кооперації / А. В. Гриліцька // Бухгалтерський облік і аудит. — 2005. — № 11. — С. 52—58.
51. Гриньова В. М. Фінанси підприємств : Навч. посіб. / В. М. Гриньова, В. О. Коюда — 3-тє вид., стер. — К. : Знання-Прес, 2006. — 423 с. — (Вища освіта ХХІ століття).
52. Гроші, банки та кредит: у схемах і коментаріях. Навч. посібник / За ред. Б.Л. Луціва. — 3-тє вид., стереотипне. — Тернопіль : Карт-бланш, 2004. — 219 с.
53. Гроші в Україні: факти і документи. / [Дмитрієнко М. Ф., Литвин В. М., Ющенко В. А., Яковлева Л. В.] / Фірма «ARC-UKRAINE», 1998 р. — 454 с.
54. Гроші та кредит: Підручник. — 3-тє вид., перероб. і доп. / [М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пудовкіна та ін.]; За заг. ред. М. І. Савлука. — К. : КНЕУ, 2002. — 598 с.
55. Гуцайлюк З. Деякі питання реформування системи бухгалтерського обліку : концепція та реалізація / З. Гуцайлюк // Бухгалтерський облік і аудит. — 2007. — № 10. — С. 11—17.
56. Давидов Г. М. Аудит: теорія і практика : Монографія. / Г.М. Давидов. — Кіровоград : ТОВ „Імекс - ЛТД”, 2006. — 324 с.
57. Давидов Г. М. Організація і методика проведення управлінського аудиту грошових коштів / Г. М. Давидов, Н. С. Шалімова // Вісник Тернопільської Академії народного господарства. — 2005. — № 2. — С. 213—222.
58. Давидов Г. М. Фінансова структура підприємства – основа організації системи бухгалтерського обліку / Г.М. Давидов, Ю.Г. Давидов, О.М. Черновол // Наук. праці Кіровоградського національного технічного ун-ту: Економ. науки. — Вип. 16. — Кіровоград : КНТУ, 2009. — С. 3—8.

59. Даль В. И. Толковый словарь живого русского языка. Том II, И-О. / В. И. Даль. — М. : Русский язык, 1981. — 779 с.
60. Денисенко М. П. Методика кількісної оцінки конкурентоспроможності підприємства швейної галузі / М. П. Денисенко, А. П. Гречан, К. О. Шилова // Економіка та держава. — 2005. — № 8. — С. 36—38.
61. Дорош Н. І. Аудит: методологія і організація / Н. І. Дорош. — К. : Т-во «Знання», КОО, 2001. — 402 с.
62. Друри К. Введение в управленческий учет и производственный учет: Учебн. пособие для вузов / Друри К.; Пер. с англ. Под ред. Н. Д. Эриашвили ; предисловие проф. П. С. Безруких. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : Аудит, ЮНИТИ, 1998. — 783 с.
63. Дубенко Н. В. Бухгалтерський облік і контроль грошових коштів та розрахунків на державних підприємствах Міністерства аграрної політики України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / Н. В. Дубенко. — К., 2006. — 20 с.
64. Економічний аналіз діяльності промислових підприємств : [навч. посіб. для студ. екон. спец.] / [С. І. Шкарабан, М. І. Сапачов, Р. В. Федорович та ін.] ; Терноп. акад. нар. госп-ва. — Тернопіль : СМП «Астон», 1999. — 407 с.
65. Євтух О. Т. Інформаційна сутність грошей через призму сучасних фінансів / О. Т. Євтух // Фінанси України. — 2003. — № 7. — С. 3—8.
66. Єрмошкіна О. В. Управління фінансовими потоками промислових підприємств: теорія, практика, перспективи: монографія / О. В. Єрмошкіна ; НАН України, Ін-т економіки пром-сті, Нац. гірн. ун-т. — Д. : Нац. гірн. ун-т, 2009. — 479 с.
67. Єрмошкіна О. В. Фінансові потоки в економіці : динаміка, тенденції, проблеми // Європейський вектор економічного розвитку : Збір. наук. праць — Вип. 2 (5). — Д. : Вид-во ДУЕП, 2008. — 216 с. — С. 85–93.
68. Ефимова О. В. Финансовый анализ. 2-е изд., перераб. и доп. / О. В. Ефимова. — М. : Изд-во «Бухгалтерский учет», 1998. — 320 с.

69. Єфремов О. С. Грошові потоки підприємства в ринкових умовах / О. С. Єфремов // Формування ринкових відносин в Україні. — 2004. — № 5. — С. 52—56.
70. Житна І. П. Економічний аналіз : навч. посіб. / І. П. Житна, І. В. Тацій, П. Є. Житний. — Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2006. — 296 с.
71. Житний П. Є. Визначення концептуальних засад формування облікової політики / П. Є. Житний // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. — 2006. — № 4 (98). — С. 88—94.
72. Житний П. Є. Шляхи удосконалення стандартів бухгалтерського обліку і звітності в Україні / П. Є. Житний // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. — Луганськ, 2004. — № 3 (73). — С. 30—35.
73. Журавель Г. П. Облікова політика підприємства в ринкових умовах: Навч. Посібник / Г. П. Журавель, В. Б. Клевець, П. Я. Хомин. — К. : «Видавничий дім «Професіонал», 2009. — 320 с.
74. Завгородний В. П. Бухгалтерський учет, контроль и аудит в системе управления предприятием / В. П. Завгородний. — К. : Ваклер, 1997. — 976 с.
75. Задорожний З. В. Внутрішньогосподарський облік у будівництві. / З. В. Задорожний. — Тернопіль : Економічна думка, 2006. — 336 с.
76. Задорожний З. В. Податковий облік. / З. В. Задорожний, Г. І. Гугул, Л. Г. Лещинин. — Тернопіль : Економічна думка, 2005. — 288 с.
77. Згурський О. Актуально про облікову політику / О. Згурський. — Київ : ПП «Грета», 2008.
78. Івасів Б. С. Гроші та кредит : Підручник. / Б. С. Івасів — Вид. 2-ге, змін. й доп. — Тернопіль : Карт-бланш, 2005. — 528 с.
79. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / С. В. Івахненко. — К. : Знання — Пресс, 2003. — 349 с.
80. Ігоніна К. А. Теоретичні аспекти планування грошових потоків підприємств / К. А. Ігоніна // Актуальні проблеми економіки. — 2004. — № 5. — С. 17—21.

81. Інформаційні системи і технології в економіці : Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. С. Пономаренка. — К. : Видавничий центр «Академія», 2002. — 544 с.
82. Історія грошей і банківництва: Підручник / [Скоромович І. Г., Реверчук С. К., Малик Я. Й. та ін.]; За заг. ред. д. е. н., проф. С. К. Реверчука. — К. : Атака, 2004. — 340 с.
83. Карпова Т. П. Основы управленческого учета : Учебное пособие / Т. П. Карпова. — М. : ИНФРА-М, 1997. — 392 с.
84. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Кейнс Дж. М. ; общ. ред. и предисловие А. Г. Милейковского, И. М. Осадчей ; пер. с англ. — М. : Прогресс, 1978. — 494 с.
85. Кинг А. М. Тотальное управление деньгами / А. М. Кинг; Пер. с англ. — СПб. : Полигон, 1999. — 448 с.
86. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент : Навч. посіб. Видання 3-є. / Г. Г. Кірейцев. — Київ : «Центр навчальної літератури», 2004. — 531 с.
87. Кобилянська О. І. Фінансовий облік: Навч. посіб. — 2-ге вид., випр. і доп. / О. І. Кобилянська. — К. : Знання, 2007. — 471 с. — (Вища освіта XXI століття).
88. Корягін М. Актуальні питання визнання та обліку еквівалентів грошових коштів в Україні / М. Корягін, О. Височан // Бухгалтерський облік і аудит. — 2006. — № 2. С. 27—34.
89. Косміна Р. М. Бухгалтерський (фінансовий) облік : Навч. посіб. / Р. М. Косміна ; За ред. Ю. Д. Чацькіса. — К. : Вища шк., 2008. — 255 с.: іл.
90. Клевець В. Б. Облікова політика : Монографія / В. Б. Клевець. — Тернопіль : Економічна думка, 2007. — 313 с.
91. Клименко В. І. Рух грошових потоків в інноваційному процесі діяльності підприємств у сучасних ринкових відносинах / В. І. Клименко // Економіка. Фінанси. Право. — 2007. — № 12. — С.12—14.

92. Климчик С. В. Напрями оцінки руху грошових потоків як визначальної компоненти фінансової стійкості / С. В. Климчик // Економіка АПК. — 2006. — № 9. — С. 52—58.
93. Клочан В. П. Аналіз грошових потоків сільськогосподарського підприємства / В. П. Клочан, Н. І. Костаневич // Економіка АПК. — 2007. — № 9. — С. 56—60.
94. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент : Навч. посіб. — 3-ге вид., перероб. і доп. / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. — К. : Знання, 2008. — 483 с. — (Вища освіта ХХІ століття).
95. Ковальчук С. О. Дослідження ефективності маркетингових товарних стратегій швейних підприємств / С. О. Ковальчук. // Актуальні проблеми економіки. — 2007. — № 1. — С. 34—40.
96. Козлюк А. Про розмежування понять «фінансовий» та «грошовий» потоки / А. Козлюк // Актуальні проблеми економіки. — 2003. — № 6. — С. 17—20.
97. Коласс Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы: Учеб. пособие для вузов / Коласс Б. ; Пер. с франц. Под ред. Я. В. Соколова. — М. : Финансы, ЮНИТИ, 1997. — 576 с.
98. Колузанов К. В. Аналіз структури руху грошових потоків для прийняття довгострокових управлінських рішень / К. В. Колузанов, Н. О. Колузанова // Економіка АПК. — 2006. — № 12. — С. 80—85.
99. Кононенко О. Анализ финансовой отчетности. — 3-е изд., перераб. и доп. — Х. : Фактор, 2005. — 156 с.
100. Костіна Н. І. Гроші та грошова політика : Навч. Посібник. / Н. І. Костіна. — К. : НІОС, 2001. — 224 с.
101. Крупка І. Я. Нова звітність про рух грошових коштів / І. Я. Крупка // Економічні проблеми розвитку будівництва в Україні (збірник наукових праць за матеріалами міжнародної наукової конференції). — Тернопіль : Економічна думка, 2001. — С. 146—148.

102. Крупка Я. Д. Облік інвестицій : монографія / Я. Д. Крупка ; Терноп. акад. нар. госп-ва. — Тернопіль : Екон. думка, 2001. — 302 с.
103. Крупка Я. Д. Розкриття інформації про грошові потоки підприємств / І. Я. Крупка // Удосконалення обліку та аналізу господарської діяльності на основі впровадження нових положень (стандартів) бухгалтерського обліку в Україні. Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції. — Київ, 2000. — С. 47.
104. Кужельний М. В. Бухгалтерський облік. Навчальний посібник. — К. : Кондор, 2005. — 217 с.
105. Кужельний М. В. Теорія бухгалтерського обліку : підруч. [для студ. екон. ф-тів вищ. навч. закл.] / М. В. Кужельний, В. Г. Лінник. — К. : КНЕУ, 2001. — 334 с.
106. Кулаковська Л. П. Організація і методика аудиту : Навч. Посіб. — 3-є вид. / Л. П. Кулаковська, Ю. В. Піча. — К. : Каравела, 2006. — 560 с.
107. Лагутін В. Д. Гроші та грошовий обіг : Навч. посіб. — 5- те вид., стер. / В. Д. Лагутін. — К. : Т-во «Знання», КОО, 2003. — 199 с.
108. Лала О. М. Значення експрес-діагностики рівня якості системи управління для підприємств швейної галузі / О. М. Лала // Легка промисловість. — 2006. — № 1. — С. 46—47.
109. Ларсон Керміт Д. Основні принципи бухгалтерського обліку / Ларсон Керміт Д., Уайльд Джон Дж., Чіаппетта Барбара; У 2 томах. Пер. з англ., За наук. ред. Л. В. Григораш, Т. В. Герасимової. — Дніпропетровськ : Баланс Бізнес Букс, 2007. — 1336 с.
110. Лень В. С. Управлінський облік: Навч. посіб. — 2-ге вид., випр. / В. С. Лень. — К. : Знання-Прес, 2006. — 317 с. — (Вища освіта ХХІ століття)
111. Литвин Н. Б. Облік у зарубіжних країнах: Навчальний посібник. / Н. Б. Литвин. — К. : Атака, 2007. — 208 с.
112. Лишиленко О. В. Бухгалтерський управлінський облік. Навч. посіб. / О. В. Лишиленко. — Київ : вид-во «Центр навчальної літератури», 2004. — 254 с.

113. Лігоненко Л. О. Управління грошовими потоками : Навч. посіб. / Л. О. Лігоненко, Г. В. Ситник. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. — 255 с.
114. Ловінська Л. Гроші в сучасній системі бухгалтерського обліку / Л. Ловінська // Економіка України. — 2004. — № 2. — С. 12—22.
115. Люткевич О. Вихідні положення щодо визначення принципів побудови раціональних фінансово-грошових потоків на підприємстві / О. Люткевич // Регіональна економіка. — 2003. — № 1. — С. 138—142.
116. Майборода О. О. Вітчизняна швейна промисловість: портрет споживача / О. О. Майборода // Маркетинг в Україні. — 2001. — № 1. — С. 26—28.
117. Маказан Є. В. Формування грошових потоків сучасних підприємств харчової промисловості / Є. В. Маказан // Формування ринкових відносин в Україні. — 2006. — № 10. — С. 83—86.
118. Макаренко И. О. Моделирование денежных потоков в условиях антикризисного управления предприятием / И. О. Макаренко // Актуальні проблеми економіки. — 2005. — № 8. — С. 40—45.
119. Макконнелл К. Л. Экономикс. Принципы, проблемы и политика / Макконнелл К. Л., Брю С. Л. ; В 2 т. : Пер. с англ. Т. 1. — М. : Изд-во АП «Ташполиграфкомбинат», 1997. — 399 с.
120. Малюга Н. М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку : монографія / Н. М. Малюга; Житомир. держ. технол. ун-т. — Житомир : ЖДТУ, 2005. — 548 с.
121. Маркс К. Капітал : критика політичної економії : Т.1., кн. 1: процесс виробництва капіталу / Маркс К. — К. : Політвидав України, 1952. — 790 с.
122. Мартякова О. В. Грошові потоки в системі управління фінансово-господарською діяльністю підприємства / О. В. Мартякова, В. А. Харченко // Наукові праці ДонНТУ. Серія : економічна. — 2007. — № 32. — С. 158—162.
123. Михайлівська І. М. Гроші та кредит : Навчальний посібник / І. М. Михайлівська, К. Л. Ларіонова. — Львів : Новий Світ — 2000, 2006. — 432 с.

124. Миддлтон Д. Бухгалтерский учет финансовых решений / Миддлтон Д.; Пер. с англ.; Под ред. И. И. Елисеевой. — М. : Аудит, ЮНИТИ, 1997. — 408 с.
125. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики : Видання 2007 року / Пер. з англ. мови О. В. Селезньов, О. Л. Ольховікова, О. В. Гик, Т. Ц. Шарашидзе, Л. Й. Юрківська, С. О. Куліков. — К. : ТОВ «ІАМЦ АУ» СТАТУС», 2007. — 1172 с.
126. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / Пер. з англ. за ред. С. Ф. Голова. — К. : ФПБАУ. — 1998. — 736 с.
127. Мних Є. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Є. В. Мних, Н. С. Барабаш. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. — 412 с.
128. Надточій С. І. Аналіз грошових потоків підприємства з використанням динамічної мультиплікативної оцінки їх ефективності та дослідження їх рядів динаміки як завершальної складові аналізу грошових потоків підприємства в системі управління ними / С. І. Надточій // Формування ринкових відносин в Україні. — 2006. — № 8. — С. 82—85.
129. Надточій С. І. Загальна оцінка грошових потоків підприємства як основа управління ними / С. І. Надточій // Формування ринкових відносин в Україні. — 2006. — № 5. — С. 41—49.
130. Надточій С. І. Практичні рекомендації щодо імплементації та контролінгу результатів прогнозування та бюджетування грошових потоків підприємства / С. І. Надточій // Формування ринкових відносин в Україні. — 2006. — № 12. — С. 90—94.
131. Надточій С. І. Прогнозування та планування (бюджетування) грошових потоків підприємства як складові елементи системи управління ними / С. І. Надточій // Формування ринкових відносин в Україні. — 2006. — № 11. — С. 60—65.
132. Надточій С. І. Теоретичні основи грошових потоків підприємства / С. І. Надточій // Формування ринкових відносин в Україні. — 2005. — № 12. — С. 83—87.

133. Нашкерська Г. В. Фінансовий облік : Навчальний посібник / Г. В. Нашкерська. — К. : Кондор, 2009 р. — 503 с.
134. Никонович М. О. Організація і методика аудиту : Навч. посіб. / М. О. Никонович, К.О. Редько, О.А. Юр'єва; За ред. Є.В. Мниха. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. — 472 с.
135. Нікхбахт Е. Фінанси / Нікхбахт Е., Гроппеллі А.; Пер. з англ. В. Ф. Овсієнка та В. Я. Мусієнка. — К. : Основи, 1993. — 383 с.
136. Нидлз Б. Принципы бухгалтерского учета / Нидлз Б., Андерсон Х., Колдуэлл Д. — М., Аудит, 1994. — 342 с.
137. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / Ожегов С. И., Шведова Н. Ю.; Российская АН.; Российский фонд культуры. — 3-е изд., стереотип. — М. : АЗЪ, 1996. — 928 с.
138. Організація бухгалтерського обліку. Навчальний посібник / За редакцією В.С. Леня. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 696 с.
139. Організація бухгалтерського обліку. Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищ. навч. закл. / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. — 3-є вид., доп. і перероб. — Житомир : ПП «Рута», 2002. — 592 с.
140. Організація і методика проведення аудиту : Навчально-практичний посібник / [Сопко В. В., Шило В. П., Верхоглядова Н. І. і ін.]. — 2-е вид., перероб. та доповн. — К. : ВД «Професіонал», 2006. — 576 с.
141. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
142. Павлова Л. Н. Финансовый менеджмент : Учебник для вузов. – 2-е изд., перераб. и доп. / Л. Н. Павлова. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. — 269 с.
143. Палий В. Ф. Финансовый учет : Учебное пособие. В 2 ч. / В. Ф. Палий, В. В. Палий. — М. : ФВК-ПРЕСС, 1998. — Ч. 1. — 304 с.
144. Пачоли Л. Трактат о счетах и записях / Пачоли Л.; Под ред. проф. Я. В. Соколова. — М. : Финансы и статистика, 1982. — 286 с.
145. Перар Ж. Управление международными денежными потоками / Перар Ж. — М. : Финансы и статистика, 1998. — 208 с.

146. Петрик О. Проблеми уточнення та розвитку методів, способів і прийомів аудиту / Петрик О. // Бухгалтерський облік і аудит. — 2004. — № 11. — С. 60—63.
147. Петрик О. А. Організація та методика аудиту підприємницької діяльності: Навч. посіб. / О. А. Петрик, В. Я. Савченко, Д. Є. Свідерський; За заг. ред. О. А. Петрик. — К. : КНТЕУ, 2008. — 472 с.
148. Пилецкая С. Т. Финансовые потоки и их классификация / С. Т. Пилецкая // Економіка промисловості. — 2003. — № 1. — С. 172—177.
149. Поддєрьогін А. М. Ефективність управління грошовими потоками підприємства / А. М. Поддєрьогін, Я. І. Невмержицький // Фінанси України. — 2007. — № 11. — С. 119—127.
150. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87 // Все для бухгалтера в торгівлі. — 2006. — № 29 (175). — С. 21—25.
151. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 10.08.2000 р. № 193 // Все для бухгалтера в торгівлі. — 2006. — № 29 (175). — С. 86—87.
152. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів» [Електронний ресурс] : затв. наказом М-ва фінансів України від 31.03.1999 р. № 87. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0398-99>. — Назва з титул. екрану.
153. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 р. № 91 // Все для бухгалтера в торгівлі. — 2006. — № 29 (175). — С. 59—63.
154. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV // Бухгалтерія. — 2001. — № 52/2 (467). — С. 6—10.
155. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні : [Електронний ресурс] Закон України від 30.10.1996 р. № 448/96-ВР — Режим

доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=448%2F96-%E2%F0>

— Назва з титул. екрану.

156. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом : [Електронний ресурс] Закон України від 28.11.2002 р. № 249-IV — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=249-15> — Назва з титул. екрану.

157. Про інвестиційну діяльність : [Електронний ресурс] Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1560-12> — Назва з титул. екрану.

158. Про обіг векселів в Україні : [Електронний ресурс] Закон України від 5.04.2001 р. № 2374-III — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2374-14> — Назва з титул. екрану.

159. Про облікову політику [Електронний ресурс] : лист М-ва фінансів України від 21.12.2005 р. №31-34000-10-5/27793. — Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article/article?art_id=58984&cat_id=34931. — Назва з титул. екрану.

160. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 22.05.97 р. № 283/97 — ВР (із змінами, внесеними законами України № 607/97-ВР від 04.11.97 р. та №639/97 – ВР від 18.11.97 р.) // Галицькі контракти. — 1998. — № 1. — С. 112—140.

161. Про платіжні системи та переказ грошей в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III. // Все про бухгалтерський облік. — № 56 (602). — 2001. — С. 7—18.

162. Про схвалення Концепції Державної програми розвитку легкої промисловості на період до 2011 року [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету міністрів України від 27 грудня 2006 р. N 673-р. — Режим доступу : <http://licasoft.com.ua/component/lica/?view=dir&type=1&base=1&menu=450474&id=317606>. — Назва з титул. екрану.

163. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV, із змін. // Урядовий кур'єр. — 2006. — 19 квіт. — № 75.

164. Прушківський В. Г. Теоретичні і прикладні аспекти управління грошовими потоками на підприємстві / В. Г. Прушківський, Т. М. Тіховська // Формування ринкових відносин в Україні. — 2007. — № 3. — С. 36—40.
165. Пупко Г. М. Аудит и ревизия : Учебник / Г. М. Пупко. — Мн. : Книжный дом; Мисанта, 2005. — 512 с.
166. Пушкар М. С. Креативний облік: (створення інформації для менеджерів) : Монографія / М. С. Пушкар. — Тернопіль : Карт-бланш, 2006. — 334 с.
167. Пушкар М. С. Метатеорія обліку або якою повинна стати теорія: Монографія / М. С. Пушкар. — Тернопіль, Карт-бланш, 2007. — 359 с.
168. Пушкар М. С. Розробка систем обліку : Навч. посіб. / М. С. Пушкар. — Тернопіль : Карт-бланш, 2004. — 198 с.
169. Пушкар М. С. Управлінський облік: Навч. посібник / М. С. Пушкар.; 2-ге видання, перер. і доп. — Тернопіль, 1997. — 160 с.
170. Пушкар М. С. Філософія обліку / М. С. Пушкар; Тернопіл. акад.. нар. госп-ва. — Тернопіль : Карт-Бланш, 2002. — 157 с.
171. Пушкар М. С. Теорія і практика формування облікової політики : Монографія / М. С. Пушкар, М. Т. Щирба. — Тернопіль : Карт-бланш, 2009. — 260 с.
172. Ришар Ж. Аудит и анализ хозяйственной деятельности предприятия / Ришар Ж.; Пер. с франц.; Под ред. Л. П. Белых. — М. : Аудит, ЮНИТИ, 1997. — 375 с.
173. Рудницький В. С. Методологія і організація аудиту. / В. С. Рудницький. — Тернопіль : «Економічна думка», 1998. — 192 с.
174. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : Навч. посіб. — 3-тє вид., випр. і доп. / Г. В. Савицька. — К. : Знання, 2007. — 668 с. — (Вища освіта ХХІ століття).
175. Семко Т. В. Гроші та кредит у схемах і таблицях. Навчальний посібник. / Т. В. Семко, М. В. Руденко. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 158 с.
176. Сердюк В. Н. Управленческие информационные системы в анализе и аудите / В. Н. Сердюк. — Донецк : Норд-Пресс, МЭГИ, 2005. — 197 с.

177. Сіменко І. Принципи економічного аналізу / І. Сіменко // Економічний аналіз. — 2008. — № 2 (18). — С. 23—27.
178. Слава С. Стратегії та механізми міжнародної економічної інтеграції в контексті сталого розвитку підприємств на прикладі швейної промисловості Закарпаття (Україна) та Пеонії (Греція) / Світлана Слава, Крістос Калантарідіс // Регіональна економіка. — 2003. — № 4. — С. 163—175.
179. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств : Навч. посібник / Р. А. Слав'юк. — Київ : ЦУЛ, 2002. — 460 с.
180. Словари 299.ru [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://slovari.299.ru/word.php?id=15764&sl=oj>.
181. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. Кн. 1 / А. Смит. — М. : Ось-89, 1997. — 256 с.
182. Соколов Я. В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней : учеб. пособие для вузов / Я. В. Соколов. — М. : Аудит : ЮНИТИ, 1996. — 638 с.
183. Соколов Я. В. Бухгалтерский учет : учеб. пособие для вузов / Я. В. Соколов. — М. : Проспект, 2008. — 771 с.
184. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : підручник / В. В. Сопко, В. П. Завгородній. — К., 2005. — 412 с.
185. Стандарти бухгалтерського обліку : (Нормат. база) // Зб. систематизованого законодавства. — 2008. — №7. — С. 82—195.
186. Стефанів І. Теоретичні аспекти управління оборотними коштами підприємств [Електронний ресурс] / Ігор Стефанів // Наукові записки, Випуск 14, 2005 — Режим доступу : http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/jjipXk.pdf 2005 — Назва з титул. екрану.
187. Страчкова Е. Г. Инвестиционный климат в швейной промышленности / Е. Г. Страчкова, В. А. Афанасьев, И. А. Дружинина // Швейная промышленность. — 2005. — № 2. — С. 11—13.
188. Сучасний тлумачний словник української мови : 60 000 слів/ За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В. В. Дубічинського. — Х. : ВД «ШКОЛА», 2007. — 832 с.

189. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : Навч. посібник / О. О. Терещенко. — К. : КНЕУ, 2003. — 554 с.
190. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність : підручник / Н. М. Ткаченко. — К. : Алерта, 2006. — 1080 с.
191. Тянь Р. Б. Планування діяльності підприємства : Навч. посібник / Р. Б. Тянь. — К. : МАУП, 1998. — 156 с.
192. Уманців Г. Що таке фінансові інвестиції, їх види, класифікація та первісна оцінка / Галина Уманців, Ольга Лисенко // ДТ-КТ. — 2001. — № 23. — С. 18—21.
193. Управленческий учет / Под ред. В. Паляя и Р. Вандер Вила. — М. : ИНФРА-М, 1997 — 480 с.
194. Фаріон І. Д. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / І. Д. Фаріон, Т. Д. Захарків. — Тернопіль : [б. в.], 2000. — 455 с.
195. Фінанси підприємств : Навчальний посібник : Курс лекцій / За ред. д. е. н., проф. Г. Г. Кірейцева. — Київ : ЦУЛ, 2002. — 268 с.
196. Фінанси підприємств : Підручник / [А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.]; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. — 7-ме вид., без змін. — К. : КНЕУ, 2008. — 552 с.
197. Фінансовий аналіз : Навчальний посібник. / [Салига С. Я., Дацій Н. В., Корецька С. О., Нестеренко Н. В., Салига К. С.]. — Київ : Центр навчальної літератури, 2006. — 210 с.
198. Фінансовий менеджмент : Навчальний посібник. Видання третє, перероблене і доповнене / За ред. проф. Кірейцев Г. Г. — Київ : «Центр навчальної літератури», 2004. — 531 с.
199. Фінансовий менеджмент : Підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. — К. : КНЕУ, 2008. — 536 с.
200. Фленов С. И. Организация и методика ревизий финансово-хозяйственной деятельности объединений (предприятий) / С. И. Фленов. — М. : Финансы и статистика, 1987. — 334 с.

201. Фридман М. Количественная теория денег / М. Фридман. — М., 1996. — 200 с.
202. Харрис Л. Денежная теория : Пер. с англ. / Харрис Л. — М. : Прогресс, 1990. — 750 с.
203. Харченко В. Механізм формування грошових потоків вугільних шахт / Харченко В. // Економіст. — 2005. — № 11. — С. 63—65.
204. Хорнгрен Ч. Т. Бухгалтерський учёт : управленческий аспект : Пер. с англ. / Хорнгрен Ч. Т., Фостер Дж.; Под ред. Я. В. Соколова. — М. : Финансы и статистика, 1995. — 416 с.
205. Хендриксен Э. С. Теория бухгалтерского учета: Пер. с англ. / Хендриксен Э. С, Ван Бреда М. Ф.; Под ред. проф. Я. В. Соколова. — М. : Финансы и статистика, 2000. — 576 с.
206. Чаленко Н. В. Визнання інноваційних пріоритетів швейного підприємства / Н. В. Чаленко // Економіка та держава. — 2006. — № 11. — С.42—43.
207. Черній Ю. Сучасні особливості структури швейного виробництва в Україні / Ю. Черній // Легка промисловість. — 2003. — № 1. — С. 2—3.
208. Чумаченко Н. Г. Управленческий учёт нуждается в поддержке / Н. Г. Чумаченко // Бухгалтерский учёт и аудит. — 2003. — № 5. — С. 3—7.
209. Шапошников М. Ю. Совершенствование бухгалтерского учёта денежных потоков предприятия / М. Ю. Шапошников // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. — 2001. — №12 (46). — С. 255—259.
210. Шапошніков М. Ю. Удосконалення обліку і аналізу грошових коштів вуглевидобувних холдингів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. Наук : спец. 08.04.06 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / М. Ю. Шапошніков. — Луганськ, 2004. — 16 с.
211. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посіб. / В. Г. Швець. — К. : Знання-Прес, 2003. — 414 с. — ISBN 966-346-135-7.
212. Шевчук В. Р. Аналітичне забезпечення раціоналізації грошових потоків підприємств (на прикладі меблевого виробництва України) : автореф. дис. на

- здобуття наук. ступеня канд. екон. Наук : спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / В. Р. Шевчук. — Тернопіль, 2001. — 20 с.
213. Шеремет А. Д. Аудит : Учебник. — 2-е изд., доп. и перераб. / А. Д. Шеремет, В. П. Суйц. — М. :ИНФРА-М, 2001.
214. Шолохов В. Все начинается с вешалки : Толлинговые схемы в швейной промышленности / В. Шолохов // ММ. Деньги и Технологии. — 2002. — № 7—8. — С. 22—25.
215. Щетинін А. І. Гроші та кредит : Підручник / А. І. Щетинін. — Київ : Центр навчальної літератури, 2005. — 432 с.
216. Яковлєв Ю. П. Контролінг на базі інформаційних технологій / Ю. П. Яковлєв. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 318 с.
217. Ясишена В. В. Грошові потоки підприємств: теоретичний аспект / В. В. Ясишена // IV міжнародна науково-практична конференція «Спецпроект : аналіз наукових досліджень» : Збірник наукових праць. — Том 2. — Дніпропетровськ : ПДАБА, 2008. — С. 106—109.
218. Ясишена В. В. Еволюція грошей та їх сутність / В. В. Ясишена // Регіональна бізнес-економіка та управління : Науковий, виробничо-практичний журнал. Випуск № 1 (25). — Вінниця. 2010. — С. 46—51.
219. Ясишена В. В. Еквіваленти грошових коштів: проблеми визнання та обліку / В. В. Ясишена // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки [Текст] : Випуск 25 : У трьох частинах / М-во освіти і науки України, Черк. держ. технол. ун-т. — Черкаси : ЧДТУ, 2010. — Частина I. — С. 134—139.
220. Ясишена В. В. Інформативність Звіту про рух грошових коштів в системі менеджменту / В. В. Ясишена // Галицький економічний вісник : Науковий збірник. Випуск №3(18). — Тернопіль. 2008. — С. 127—131.
221. Ясишена В. В. Контролінг грошових потоків підприємств / В. В. Ясишена // Перспективи розвитку контролінгу як науки : теорія та практика: збірник наукових праць за матеріалами наук.-практ. конф., 17 грудня 2008р. — Тернопіль : ТНЕУ, 2008 — С. 128—131.

222. Ясишена В. В. Концептуальні основи аналізу грошових потоків підприємств / В. В. Ясишена // Актуальні проблеми і перспективи розвитку економіки України: Матеріали Першої наук.-практ. конф. молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів (13—14 лист. 2008 р.). — Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008 — С. 317—318.
223. Ясишена В.В. Методика прогнозування грошових потоків / В.В. Ясишена // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Випуск 7 (25) — Ч.3 — Редкол.: відп. ред. д.е.н., професор Герасимчук З.В. — Луцьк, 2010. — С. 564 —572.
224. Ясишена В. В. Місце управлінського обліку в системі управління грошовими потоками / В. В. Ясишена // Місце та роль України в глобалізованому світі : економічні, політичні, культурні аспекти : Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, Вінниця: ВІЕ ТНЕУ, 2009 — С. 221—224.
225. Ясишена В. В. Облік, аналіз і аудит як підсистеми формування інформації щодо грошових потоків підприємств / В. В. Ясишена // Галицький економічний вісник : Науковий збірник. Випуск № 5 (20). — Тернопіль. 2008. — С. 148—153.
226. Ясишена В. В. Основні показники аналізу грошових потоків підприємств / В. В. Ясишена // Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті : національна ідентичність та тенденції глобалізації : Збірник тез доповідей Шостої Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених 26—27 лютого 2009 р. — Тернопіль, 2008. — С. 451—453.
227. Ясишена В. В. Особливості обліку безготівкових розрахунків / В. В. Ясишена, С. С. Єсаульцева // Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в умовах економічної нестабільності : Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. — Вінниця : Крок, 2010 — С. 83—84.
228. Ясишена В. В. Переваги використання Звіту про рух грошових коштів для аналізу грошових потоків / В. В. Ясишена // Проблеми і перспективи соціально-

економічного розвитку регіону в умовах євроінтеграційних процесів :
Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. — Чернівці,
Технодрук, 2008. — С. 224—227.

229. Ясишена В. В. Розрахункові платіжні плани — залог фінансової
стабільності підприємства / В. В. Ясишена // Бухгалтерський облік: проблеми
теорії та практики. Матеріали науково-методичного семінару кафедри обліку і
аудиту. — Вінниця : ВІЕ ТНЕУ, 2007. — С. 31—35.

230. Ясишена В. В. Система інформаційного забезпечення управління
грошовими потоками / В. В. Ясишена // Створення інтелектуальної системи
обліку для економіки України / Матеріали міжнародної науково-практичної
конференції, 21—22 листопада 2007 р. — Тернопіль : Економічна думка, 2007.
— С. 446—449.

231. Ясишена В. В. Спрямування грошових потоків швейних підприємств на
підвищення інвестиційного клімату галузі / В. В. Ясишена // Теорія та практика
ринкових перетворень ; економічний та соціальний контекст : Збірник
матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції 20—22 березня
2008 р. Том IV. — Вінниця : ВІЕ ТНЕУ, 2008. — С. 40—45.

232. Ясишена В. В. Стан та проблеми економічного розвитку підприємств
швейної промисловості України / В. В. Ясишена // Фінансова система України в
сучасних умовах та напрями її удосконалення : Збірник матеріалів III
міжвузівської науково-практичної конференції студентів, магістрантів та
аспірантів. — Вінниця : ВІЕ ТНЕУ, 2007. — С. 170—174.

233. Ясишена В. В. Сутність грошей і їх роль у суспільстві / В. В. Ясишена //
Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Аспекти
стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин», 5—6 червня
2009 р. (Частина II) — Умань : Видавець «Сорочінський», 2009 — С. 234—236.

234. Ясишена В. В. Сутність грошових потоків підприємств та їх класифікація
/ В. В. Ясишена // Економічний аналіз. — 2008. — № 2 (18). — С. 321—324.

235. Ясишена В. В. Теоретичні аспекти аналізу грошових потоків підприємств / В. В. Ясишена // Економічний простір: Збірник наукових праць. — № 16. — Дніпропетровськ : ПДАБА, 2008. — С. 123—131.
236. Ясишена В. В. Формування грошових потоків підприємств швейної промисловості / В. В. Ясишена // Регіональна бізнес-економіка та управління : Науковий, виробничо-практичний журнал. Випуск № 3 (23). — Вінниця, 2009. — С. 128—135.
237. Ясишена В. В. Формування релевантної інформації про грошові потоки / В. В. Ясишена // Альянс наук : вчений вченому : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., 18—19 лют. 2010 р. : В 5т. Наукові дослідження в галузі економіки : теорія та практика. — Дніпропетровськ : Біла К. О., 2010. — С. 106—109.
238. Ясишена В. В. Характеристика денежных потоков предприятий швейной промышленности, их влияние на конкурентоспособность / В. В. Ясишена // К профессиональной карьере и жизненному успеху – через инновации : сборник материалов международной научно-практической конференции 20—21 апреля 2009 г., г. Архангельск. В 2-х частях. Часть 2. Секции 3—6 / науч. ред. А.Н. Ежов. — М. : Институт управления, 2009. — С. 138—144.
239. Ясишена В. В. Шляхи підвищення ефективності аудиту грошових коштів / В. В. Ясишена // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації : Збірник наукових праць. Випуск 1 / Держ. ком. стат. України. Держ. акд. статистики, обліку та аудиту ; Ред. кол. : І. І. Пилипенко (голов. ред.) та ін. — К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство» 2008р. — С. 117—118.
240. Яструбецька Л. С. Грошові потоки в оцінці інвестиційного проекту підприємства / Л. С. Яструбецька // Фінанси України. — 2005. — № 5. — С. 101—109.
241. Яструбецька Л. С. Організаційно-економічний механізм управління грошовими потоками промислових підприємств України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.03 «Організація

управління, планування і регулювання економікою» / Л. С. Яструбецька. — Львів, 2006. — 20 с.

242. Яструбецька Л. Управління ризиками грошових потоків промислових підприємств в умовах трансформації економіки України / Л. Яструбецька // Обліково-аналітичні системи суб'єктів господарської діяльності в Україні : наук. зб. — Львів, 2005. — Спецвип. 15, (ч. 2). — С. 743—749.

243. Arens A. A. Auditing. An integrated approach. Fifth Edition. Prentice / Arens A. A., Loebbecke I. K. — Hall International Inc., 1991.

244. Bernstein L. A. Financial statement analysis/ theory, application and interpretation. Sixth edition / Bernstein L. A., Wild J. J. — Mc Graw Hill, 1998.

245. Sadler P. Strategic management / P. Sadler. — N. Y. : Kogan Page, 1993. — 284 p.

ВАТ «Володарка»

Україна, 21100, м. Вінниця, вул. Коцюбинського, 39
 тел. +38 (0432) 26 57 06, факс +38 (0432) 27 06 70
 www.volodarka.com, volodarka@volodarka.com

«Volodarka»

39, Kotsubinskogo St., 21100 Vinnitsa, Ukraine.
 phone +38 (0432) 26 57 06, fax +38(0432) 27 06 70
 www.volodarka.com, volodarka@volodarka.com

№ 122 від «15» 04 2010 року

Тернопільському національному
 економічному університету
 Спеціалізованій вченій раді
 Д 58.082.03

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Ясишеної Валентини Валеріївни на тему: «Грошові потоки підприємств
 швейної промисловості: облік, аналіз і аудит»

З матеріалами дисертаційного дослідження Ясишеної В.В. на тему:
 «Грошові потоки підприємств швейної промисловості: облік, аналіз і аудит»
 ознайомлені працівники апарату управління ВАТ «Володарка».

У практику роботи швейного підприємства впроваджено розроблену
 методику аналізу і прогнозування грошових потоків, а саме:

- методику аналізу грошових потоків застосування якої дозволяє
 отримувати детальну аналітичну інформацію про стан грошових потоків
 шляхом визначення показників ліквідності; визначення обсягу, структури та
 динаміки вхідного і вихідного грошових потоків від операційної,
 інвестиційної і фінансової діяльності; використання широкого спектру
 економічних показників, що дозволяє відслідковувати тенденції та
 закономірності поведінки грошових потоків для управління ними;

- методику прогнозування грошових потоків, що основана на
 визначенні прогнозованого обсягу виробництва; обсягу реалізованої
 продукції; чистого прибутку; грошового потоку від погашення дебіторської,
 кредиторської заборгованості та інших зобов'язань; суми амортизації;
 загальних сум надходження і витрачання грошових коштів; надлишку
 (дефіциту) грошових коштів. Це дозволяє передбачати надходження і
 витрачання грошових коштів на перспективу, прогнозувати дефіцит або
 надлишки коштів у визначеному періоді часу, а також та ефективно
 використовувати грошові ресурси підприємства.

Голова спостережної ради
 ВАТ «Володарка»

Головний бухгалтер
 ВАТ «Володарка»

Л.Т. Гавриш

Г.С. Плита

ВІДКРИТЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
 “КОЗЯТИНСЬКА ШВЕЙНА ФАБРИКА”

22100, м. Козятин Вінницької обл., вул. Матросова, 80, тел. /факс/ (04342) 2-38-11, 2-13-48
 E-mail: factory@kazatin.net
 Р/р 26003055302689 МФО 302689 код 00308595 у Вінницька ФКБ “Приватбанку” м. Вінниця

243 « 5 » 10.2010р.

Тернопільському національному
 економічному університету
 Спеціалізованій вченій раді
 Д 58.082.03

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Ясишеної Валентини Валеріївни на тему: «Грошові потоки підприємств
 швейної промисловості: облік, аналіз і аудит»

Основні положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження Ясишеної В.В. на тему: «Грошові потоки підприємств швейної промисловості: облік, аналіз і аудит» на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз і аудит (за видами економічної діяльності) були розглянуті та використані в практичній діяльності ВАТ «Козятинська швейна фабрика».

Особливої уваги заслуговують запропоновані автором розробки щодо впровадження управлінського обліку грошових потоків на швейному підприємстві, що ґрунтується на виділенні ЦФВ і єдиній системі ідентифікації грошових потоків. Запропонований підхід дозволяє визначити і контролювати напрям руху грошових потоків (вхідні, вихідні), обсяг, відносити їх до відповідного виду діяльності за окремими ЦФВ, їх підрозділами і по підприємству в цілому. Застосування розроблених автором форм внутрішніх управлінських реєстрів про рух грошових коштів за ЦФВ їх підрозділами, а також форми зведеного реєстру за всіма ЦФВ підприємства надасть можливість вчасно отримувати необхідну інформацію про стан грошових потоків для управління ними.

Директор

Головний бухгалтер

О. І. Савенко

В. А. Бородій

Вінницьке закрите акціонерне товариство “ПОДІЛЛЯ”

Поштовий індекс 21100, м. Вінниця, вул. 30-річчя Перемоги, 16
Розр. рахунок 26009000246538 в ПАТ „Укрсоцбанк” м. Київ, МФО 300023
Телефони: 46-68-28 – Голова Правління; 46-58-48 – Головний інженер;
46-76-84 – Зам. директора по маркетингу;
46-72-46 – Головний бухгалтер; 46-60-46 – Нач. відділу маркетингу; факс - 46-58-18
E-mail: podillya@vn.ua podtex@vinnitsa.com

14.10.2010р. № 656

На № _____

Спеціалізованій вченій раді
Д 58.082.03

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Ясишеної Валентини Валеріївни на тему: «Грошові потоки підприємств
швейної промисловості: облік, аналіз і аудит»

За матеріалами проведеного дисертаційного дослідження
В. В. Ясишеної у практику роботи швейного підприємства ЗАТ «Поділля»
впроваджено такі організаційно-методичні розробки:

- застосування аналітичних рахунків і відомостей до них, які розроблені для обліку і розрахунку курсових різниць дозволяє отримувати детальну інформацію про рух грошей на валютних рахунках, коливання курсових різниць, переоцінку валютних коштів на попередню дату, на дату здійснення операції і на дату балансу, а також знизити кількість помилок, що виникають при розрахунку курсових різниць;

- пропозиції та методичні рекомендації щодо складання внутрішньої форми звітності про рух грошових коштів додатково непрямым методом, що сприяє отриманню інформації про взаємозв'язок між отриманим чистим прибутком підприємства та чистим грошовим потоком від операційної діяльності, яка необхідна для аналітичного використання в процесі управління грошовими потоками;

- методика проведення аудиту грошових потоків, що розкриває мету кожного етапу перевірки, документи, які містять інформацію для перевірки, методи і процедури аудиту, що забезпечує своєчасне виявлення відхилень, помилок для підвищення ефективності використання грошових потоків і прийняття виважених управлінських рішень.

Зазначені рекомендації спрямовані на підвищення рівня управління грошовими потоками, а також підвищення ефективності роботи і розвитку підприємства.

Голова Правління

ЗАТ «Поділля»

Код ЄДРПОУ

Головний бухгалтер

ЗАТ «Поділля»

В.І. Коваленко

О.А. Кучерява

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ВІННИЦЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ

Юридична адреса: ✉ Україна, 21021, м. Вінниця, вул. Гонти, 37
 Поштова адреса: ✉ Україна, 21021, Вінниця-21, а/с 1891
 ☎ тел./факс: (0432) 55-49-55 ✉ e-mail: vietane@vinnitsa.com

№ 0101
 «28» 09 2010

Тернопільському національному
 економічному університету
 Спеціалізованій вченій раді
 Д 58.082.03

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Ясишеної Валентини Валеріївни на тему: «Грошові потоки підприємств
 швейної промисловості: облік, аналіз і аудит»

Науково-методичні результати дослідження В.В. Ясишеної використано у навчальному процесі Вінницького інституту економіки Тернопільського національного економічного університету кафедри бухгалтерського обліку і аудиту під час викладання дисциплін "Фінансовий облік", зокрема у підготовці тем "Облік грошових коштів", "Облік поточних інвестицій"; "Управлінський облік", зокрема у підготовці тем "Бюджетування і контроль", "Облік і контроль за центрами відповідальності"; "Внутрішній аудит", зокрема у підготовці тем "Методичні прийоми внутрішнього аудиту", "Планування внутрішнього аудиту", "Аналітичні процедури в системі внутрішнього аудиту".

Рекомендації В.В. Ясишеної дозволять удосконалити процес викладання облікових дисциплін та сприятимуть покращенню підготовки фахівців з обліку і аудиту.

Директор ВІЕ ТНЕУ
 к.е.н., доцент

Б.В. Погрішук